

LEVEN EN WERK VAN THOMAS HOOKER

En John Cotton

Puriteinen in New-England

Waaraan toegevoegd:

De ware zielsvernedering

Thomas Hooker 5 juli 1586 - 7 juli 1647

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2017**

INHOUD

TOELICHTING

A. De uittocht en levenswijze van Puriteinen naar New-England
door W. van der Zwaag

B. Levensoverzicht van Thomas Hooker. Blz. 28

1. Gezin van Thomas Hooker
2. Afkomst en jeugd van Thomas Hooker
3. Bekering
4. Leraar te Cambridge en Esher
5. Leraar te Colchester en Chelmsford
6. Overtocht naar Nederland
7. Overtocht naar New England
8. Stichting nederzetting in Hartford
9. Thomas Hooker wordt leider van het Puritanisme
10. Hooker als Vader van de Amerikaanse Democratie
11. Sterven van Hookers schoondochter Johanna Shepard
12. Hookers einde
13. Hookers hoop en verwachting voor Christus' kerk op aarde
14. Thomas Hooker en zijn visie op het wezen van het genadeverbond
15. In het Nederlands verschenen boeken

Bijlage:

JOHN COTTON, vriend en metgezel van Hooker. Blz. 49

1. Kort overzicht
2. Levensloop als student en predikant
3. Vertrek naar New England
4. Antinomiaanse kwestie
5. Kerkelijk bestuur
6. Later leven en zijn dood
7. Gezin
8. Geschriften
9. JOHN COTTON EN WILLEM TEELINCK
10. Cottons toekomstverwachting
11. Eliot, Cotton Mather
12. Matthew Meade en de Geloofsbelijdenis van de Independenten

De ware zielsvernederig. Blz. 68

Uitvoerige voorrede aan de lezer door Jac. Koelman

Woord vooraf door Drs. H. Florijn

TOELICHTING

Geachte lezer

De samenstelling van dit boek staat uit diverse publicaties. De bronnen zijn zo veel mogelijk genoteerd. Ook is gebruik gemaakt van Wikipedia. Gepoogd is deze informatie ook na te trekken.

De inhoud sluit aan bij het boek over Thomas Shepard. AUTOBIOGRAFIE VAN THOMAS SHEPARD MET ZIJN DAGBOEK 1640-1641. Zijn leven en arbeid als predikant en schrijver. Zie www.theologienet.nl

Ze leefden zowel in Engeland als in Nieuw Engeland in dezelfde levensomstandigheden, hetzelfde politieke leven en ze waren broeders in het kerkelijke leven. Bovendien was Hooker de schoonvader van Shepard. Bij vergelijking van hun publicaties is er aantoonbaar overeenkomst. Deze komt ook uit in hun persoonlijke geestelijke ervaring en overtuiging.

Het nieuwe schepsel wat door de Heilige Geest wordt geschapen in de mens, is uniek in zijn schepping, maar heeft tal van overeenkomsten in zijn levensopenbaring. Het geestelijk leven wordt gevoed en gevormd door de predikers van het Evangelie en de boeken die zij hebben nagelaten. Maar dat is het niet alleen. Ook de kerkelijke cultuur en de geestelijke cultuur van hun medemensen, vooral van de gelovigen, bepaalt sterk hun vorming en groei.

De bomen in de tuin van Jezus Christus, verschillen allen in grote, in vorm en vruchtbaarheid. En wat wij soms negeren, dat genegeerd Christus niet als Hij een bezoek brengt aan Zijn geestelijke tuin.

In de tuin van koning Jezus zijn ook allerlei vogels van diverse pluimage. Er zijn sierlijke pauwen zowel als zwarte kraaien. De een is schoon, de ander nuttig. Echter, papegaaien kan de Koning in Zijn tuin niet gebruiken. Napraters krijgen in de Schrift een heel slechte naam. Dat wil zeggen als ze het geestelijk leven nabootsen; dat is verkeerd. Volgens Hooglied houdt de Heere Jezus heel veel van tortelduiven. U weet, die maken een nederig geluid en zijn vriendschappelijk in de omgang.

Thomas Hooker was – om het beeld even vast te houden – geen pauw, maar ook geen kraai. Hij was een arend in zijn hoge vlucht. Een arend wordt wel de koning van de vogels genoemd. In de boeken die hij heeft nagelaten komt zijn hoge geestelijke vlucht duidelijk openbaar. Maar dat niet alleen. Die hoog opstijgt in de zalige gemeenschap met zijn Drie-enige Verbondsgod, die daalt ook laag neer in het stof.

De ware vernedering wordt dikwijls beschouwd als een zielgestalte die de Geest van God werkt voorafgaande aan de zalige kennis en openbaring van Jezus Christus. Maar er is meer. Die diepe vernedering en vereniging met de Goddelijke wil is een doorgaande zaak in het leven van Gods volk. Christus leerde Zijn discipelen bidden: *Onze vader, ... Uw wil geschiede, gelijk in de hemel also ook op de aarde.*

In elke geloofs beproeving die een kind van God ondergaat is vereniging met de Goddelijke wil nodig. En beproevingen met felle verzoeken, komen veel voor. O, hoe dikwijls is het nodig om door genade ónder Gods wijze beschikking gebracht te worden, wanneer alles ons tegen loopt in alle opzichten. Overal krijgen we God tegen en overal krijgen we de mensen tegen. Alles wat wij onderhand nemen wordt afgebroken en we vinden nergens blijvend geluk. Hoe nodig is het dan om door de Geest telkens diep onder de Heere te mogen bukken en buigen, anders zouden we barsten van opstand.

Thomas Hooker heeft over *de ware zielsvernederings* geschreven, zoals die voorafgaat en samenvalt met de kennis van onze enige Zaligmaker Jezus Christus. Hij schrijft uit eigen ervaring. Dat is het grootste voorrecht, als een theoloog of predikant uit eigen ervaring kan schrijven. Alleen moet hij wel waken dat hij zijn eigen ervaring niet normatief stelt.

De beschrijving van Hooker is niet door iedereen begrepen. Sommigen stelden dat hij de ware zielsvernederings zodanig opvat, alsof een ziel tevreden moet zijn met naar de hel te gaan. En dat heeft het gevolg om eeuwig God te lasteren.

Dat heeft Hooker echter zo letterlijk niet geschreven, en zeker niet bedoeld. Het zou toch zeer Gode beledigend zijn en mensonterend om zulke stellingen te propageren.

Sommige uitdrukkingen moeten we vergelijken met het geheel. Hooker zegt ook o.a.

C. De laatste trap van vergenoegdheid is deze: *de ziel is gewillig, dat de Heere haar zal bekwaam maken, om te nemen, hetgeen de Genadige wil geven.*

Nee, de ware zielsvernederings is niet zo gemakkelijk te beschrijven, want het is het werk van Gods Geest, die in het verborgen werkt, zoals een kind in het verborgen ontvangen wordt, groeit en tenslotte gebaard wordt en de levensadem voor het eerst ontvangt.

Soms komen wij vreemde uitspraken tegen onder eenvoudige kinderen van God wanneer zij vertellen hoe zij werkzaam waren in de diepste vernederings en onder het gevoel van de rechtvaardige toorn van de almachtige God. Dat gaat samen met zoveel emoties en zoveel diepten, dat bij sommige mensen werkelijk hun verstand enigszins gekrenkt wordt. Dit zijn uitzonderingen, maar het gebeurt. Daardoor kunnen hun uitdrukkingen wel eens afwijken van de zuivere beschrijving in Gods woord. Dikwijls gaan deze diepe wegen samen met grote verdrukkingen in het persoonlijk leven.

In de Heilige Schrift vinden wij tal van voorbeelden en uitdrukkingen die de ware zielsvernederings beschrijven. U kunt deze alle lezen in dit boek van Hooker.

Als Hooker beschrijft dat een ziel tevreden is met het Goddelijke vonnis en de verdoemende uitspraak over een zondaar, dan houdt dit niet in dat hij tevreden is om eeuwig in de hel God te lasteren. Verre, verre daarvandaan.

Het houdt dit in, dat een mens onder de ontzagwekkende diepe indrukken van de hoge, heilige en aanbiddelijke Majesteit van de almachtige God, als het ware versmelt. De grote Pottenbakken maakt een ziel tot leem in Zijn handen, met wie Hij kan doen wat Hij wil. En dit is een heel belangrijke zaak. De vernederde mens keurt de hel waard, maar kiest God; hij rechtvaardigt God!

Daarna of hiermee samengaand wordt de verborgenheid van het zalig worden ontsloten in de onuitsprekelijke liefde van de Vader, die Zijn eigen Zoon gaf; in de onbegrijpelijke liefde van Christus, die Zichzelf heeft gegeven tot in de vervloekte kruisdood; en de ondoorgrondelijke liefde van de Heilige Geest, die inwoning neemt in zo'n goddeloos mensenhart. De Geest maakt die mens tot Zijn tempel om hem te heiligen en eens te volmaken. Die geest getuigt dat de Drie-enige God verzoend is in het offerwerk van Christus en dat wij kinderen van God zijn. Looft de Heere mijn ziel!

De ware zielsvernederings bestaat er ook in dat wij buigen onder Goddelijke Soevereiniteit. En dat houdt tevens in dat God soeverein is in de leidingen met Zijn volk, hetzij kort of lang, veel of weinig te ondervinden van deze diepe gang in het geestelijk leven.

De Heere is ook soeverein hoe Hij in de aanvang van het leven werkt. De Heere Jezus kan op een dag zomaar binnenstappen. Zoals bij Zacheüs en Mattheus de tollenaar. En

wat gebeurt er daarna? Dan leidt de Heere hem in de diepe vernedering; niet eenmalig, maar het gehele leven. Overigens gaat dit samen met de zalige kennis van Christus. Ik weet van iemand bij wie Jezus, tussen de kerkdiensten 'binnenstapte terwijl de deuren gesloten waren' en de ziel opeiste. Dit had onder meer tot dadelijk gevolg de uitroep: *ik zal wederkeren tot mijn vorige man, want toen was mij beter dan nu*. Daarna volgden die diepe vernederingen, zojuist uitgelegd.

Wij moeten ook opmerken, dat wij in de afsnijdende gangen van het geestelijk leven, wij trapsgewijs moeten sterven aan de wet en onze wettische werken. *Ik ben door de wet aan de wet gestorven*, zegt Paulus. Dit is een diepe gang, maar die er oppervlakkig over leest of spreekt, beseft niet dat in die Goddelijke handelingen liefde doorstraalt. Die liefde werkt op de achtergrond in de ziel en is ook aanwezig onder de diepste afsnijding van alles wat geen God in Christus is. Of om de woorden van Paulus te gebruiken, *we moeten met Christus in de dood opdat we ook met Hem mogen opstaan*. Die werkingen van de Geest zijn zo overweldigend voor de mens dat wij ze niet kunnen bevatten. Sommige mensen praten over de bewuste rechtvaardigmaking doormaakt te hebben en dan schijnt het alsof God als een rechtvaardige Wreker zonder enige liefde Zijn scherpe veroordelingen doet. Dit is in werkelijkheid niet het geval. God is overweldigend en hij werkt in het hart Goddelijke liefde tot Zichzelf. Niet alleen liefde tot een Gods recht, maar liefde tot God zoals Hijzelf is en eeuwig zijn zal.

Die liefde tot al Gods deugden, eigenschappen en volmaakheden, liever gezegd tot het Goddelijk Wezen, vervuld de ziel nadat ze lang op de achtergrond werkzaam geweest is, zonder dat men er acht op sloeg, of zonder dat men het wist. Maar als wij geheel aan de zijde Gods vallen dan hebben we geen *eigen wil* meer. We vragen niet: *werp me maar in de hel of brengen me toch in de hemel door Uw genade*. Maar we worden verenigd met *Gods wil*. Daar gaat het niet over hel of hemel. Daar gaat het over de aanbiddelijke God Zelf!

Een voornaam leraar in Gods kerk, die nu juicht voor de troon heeft dikwijls uitgeroepen: *O zoet recht van God, o zoet recht van God!* Dat komt omdat God tijdens die instraling in de ziel van Zijn Goddelijke *rechtvaardigheid* ook enigermate instraalt op de achtergrond met Zijn Goddelijke liefde.

En dat laatste, die Goddelijke liefde zoals die zich ontplooit in Christus wordt door de Vader op de bestemde tijd helder geopenbaard. En die verzoening met de Vader veegt de voorgaande vernedering niet weg, maar maakt ze juist zuiverder op een Evangelische wijs. En door die verzoening met de Vader, wordt alles goed wat Vader doet. Ja, dan worden wij net zo goed verenigd met een klap, hoewel die hard kan aankomen, als met Zijn zegen. Want, zegt de ziel: *het is van God*. En dan wordt Hij alles in het hart.

En wanneer het de Vader belieft om Zijn Geest te zenden in het hart, dan mogen we op goede grond uitroepen: *Abba, lieve Vader*. We moeten dat niet zo opvatten alsof de Geest dan pas begint te werken; natuurlijk niet. De Geest werkte tevoren overtuigingen van zonde gerechtigheid en oordeel, enzovoort. Maar het is een heldere en vastere werking van de Geest die nieuwe zaken vanuit de Schrift openbaart. De Heilige Geest, wordt dan een Onderpand van de toekomstige erve der heiligen in het licht. De Geest is Zélf het Onderpand. En Hij verzegeld in het hart de waarheid en de zekerheid van de opstanding der Rechtvaardigen uit kracht van Christus' opstanding. De 12 Geloofsartikelen zeggen: *Ik geloof in de wederopstanding en het eeuwige leven*.

Ik voel me gedrongen dit te schrijven, omdat sommigen zo'n vreemde opvatting hebben van Gods Deugden, en omdat deze zo negatief worden beoordeeld en uitgelegd.

In Johannes 12 vers 23-28 vinden wij een Bijbelse beschrijving van de zielsgestalte van Christus onder het heilig Recht van Zijn Vader. Een mens kan niet onder Gods recht komen, want hij werd ogenblikkelijk verteerd. Gods kinderen bedoelen met die uitdrukking: onder de diepe indrukken van Gods recht.

Jezus zei tot enkele Grieken en Zijn discipelen: 'Indien het tarwegraan in de aarde niet valt en sterft, zo blijft hetzelfde alleen; maar indien het sterft zo brengt het veel vrucht voort. Die zijn leven liefheeft zal hetzelfde verliezen; en die zijn leven haat in deze wereld, zal hetzelfde bewaren tot het eeuwige leven'. En dan vervolgt Hij in vers 28: 'Vader, verheerlijkt Uw Naam. Er kwam dan een stem uit de hemel zeggende: En Ik heb Hem verheerlijkt en Ik zal Hem wederom verheerlijken'.

Christus als de Tweede Adam staat hier in de plaats van de Eerste Adam. De schuld van Adam, van Eva en van al Zijn uitverkorenen rusten zeer zwaar op Zijn heilige Persoon. Het geschonden Recht, de beledigde Majesteit en de gekrenkte Liefde, moet gestraft worden. De Vader vertegenwoordigt de beledigde Majesteit van de Drie-enige God. Christus ziet en gevoelt dat. Hij weet dat het straks eindigt in het graf. Evenals het graan dat in de grond valt en sterft. Maar daarna ook nieuw leven voortbrengt.

Christus gevoelt ook de vreselijke en duivelse haat van al de helse geesten en de wanhopige haat van de duivel. Hij voert er strijd tegen en Hij weet dat het straks tot een climax zal leiden onder de ontzagwekkende verlating van Zijn Vader. Hij doorziet dit. Hij buigt Zijn hoofd, Hij vernedert zich als het ware tot in de hel en daarna rechtvaardigt Hij Zijn vader: *Vader verheerlijkt Uw Naam*. Vader, trekt maar door!

En zoals het Hoofd werkzaam was in deze heilige zaken, zo is het ook enigszins met Zijn leden. Ik schrijf het voorzichtig, want de vergelijking is eigenlijk niet te maken. Toch spreekt de Schrift van een navolger van Christus te moeten worden. Die het ondervindt zegt: te *mogen* worden. En hier ziet u het kernpunt: God rechtvaardigen. *De Wijsheid is gerechtvaardigd van haar kinderen*. Meer is niet nodig. Dit is het wat Hooker leert.

Het is opmerkelijk dat het boek van Hooker over *De twijfelende christen genaderd tot Christus* praktisch niet geciteerd wordt door schrijvers in kerkbladen en dergelijke. Daar kunnen we lezen dat Hooker de zaken enigszins van een andere kant bekijkt, althans andere aspecten blootlegt.

Het is jammer dat er niet meer boeken van Hooker vertaald zijn. Hoewel een liefhebber van Schriftuurlijke en bevindelijke lectuur genoeg kan vinden in de geschriften van andere Puriteinse schrijvers en Hollanders die over deze zaken hebben geschreven.

In de eerste uitgave van het boek *De ware zielsvernederings* werd een voorwoord geplaatst van Jacobus Koelman. Deze is in alle nieuwere uitgaven weggelaten. Uitgeverij Den Hertog heeft in zijn laatste uitgave het voorwoord weer herplaatst met een toelichting van drs. Florijn. Wij mogen de uitgeverij er dankbaar voor zijn. Want de eerlijkheid gebiedt niet alleen de een aan het woord te laten maar ook de ander.

Om even op het voorgaande zinnebeeld terug te komen, de bomen in Jezus' tuin moeten natuurlijk ook gekapt en gesnoeid worden, dan komen ze mooi tot groei en bloei en brengen weer meer vrucht voort. Een zaaier en planter zijn nodig maar ook iemand die het werk beoordeeld. Paulus zegt: *dat de een spreke en anderen oordelen*. Wat een mooie harmonie in Jezus Koninklijke hof! Wie zou er niet naar verlangen?

Nu helaas de disharmonie zo dikwijls zegeviert, kunnen de liefhebbers van Jezus, Hof terecht bij oude knechten van Hem, wanneer ze in kerken bepaalde leerstellingen missen, waar ze zo zeer naar verlangen. Dan waardeert men de oude garde en veracht niet de voorgangers die in hun nagelaten werken ook vermaak vinden.
Een grote troost: ***JEHOVAH zal eens Alles en in allen zijn! Hallelujah.***

Middelburg 17 augustus 2017

Willem Westerbeke

Solum Scriptura sacra
Tantum Sancti Trinitatis

A. De uittocht en levenswijze van Puriteinen naar New-England

Overgenomen hoofdstuk 7 en 15 uit: *De Reformatie der Puriteinen*,
door W. van der Zwaag

Uitgeverij Boekhandel Gebr. Koster, Barneveld

De vlucht naar New England

... De exodus nam vanwege het verscherpte beleid van aartsbisschop Laud in de jaren 1630 nog toe. Het was dan ook alleszins begrijpelijk dat talrijke predikanten, die zich door Lauds verdrukkende maatregelen van elk bestaansmiddel beroofd zagen, het besluit namen naar het laatste toevluchtsoord, Nieuw-Engeland, te vertrekken.

Als een sleutelfiguur in dit opzicht dient **John Cotton** (1584-1652) te worden beschouwd. Deze heeft inzonderheid vanuit Nieuw-Engeland een onberekenbare invloed op de Engelse Puriteinse beweging uitgeoefend, zowel door zijn prediking en persoonlijke voorbeeld als door zijn geschriften.

Hij was reeds voor de dood van William Perkins, die in 1602 stierf, geraakt door diens prediking, maar eerst in 1609 was de prediking van Richard Sibbes dienstbaar aan zijn bekering. De predikstijl van de reeds in 1607 in het ambt bevestigde Cotton, welke tot die tijd tamelijk elegant en verheven was geweest, kreeg nu een eenvoudig en rechtstreeks op de mens gericht karakter. De onder invloed van deze prediking tot overtuiging gekomen John Preston leidde ertoe dat deze zijn studie in de medicijnen verwisselde voor die van de theologie.¹

In 1610 werd Cotton verbonden aan de gemeente van Boston, Lincolnshire. Bepaalde anglicaanse ceremoniën werden zoveel mogelijk door hem vermeden. Zijn ambtelijke bediening werd "een magneet voor allen die een Puriteinse neiging bezaten." Tientallen personen traden onder invloed van zijn prediking "in een verbond met de Heere" en vormden, al was het niet in piëtistische zin of uit doperse wereldmijding, een levende en invloedrijke kern binnen de gemeente. Deze reformatie bracht in de gehele stad en omgeving een in het oog lopende verandering in zeden en gewoonten teweeg. Deze was niet alleen van gunstige invloed op de burgerij, maar ook op de magistraatspersonen.

John Preston stuurde zijn studenten naar Boston om hier hun theologische opleiding te voltooien, terwijl Amesius met dit doel zelfs enkele Duitse studenten uit Franeker naar Cotton toezond.

In 1630 werd Cotton voor Lauds Hooggerechtshof (Court of High Commission) gedaagd. Hierop nam hij, na aanvankelijk te Londen een schuilplaats te hebben gevonden, evenals zoveel landgenoten het besluit om naar Nieuw-Engeland te vertrekken. Tijdens zijn verblijf in de hoofdstad werd hij door verscheidene Puriteinsgezinden opgezocht, die hem niet alleen van zijn voornemen trachtten af te brengen maar ook van zijn non-conformistische standpunt. Tot deze personen

¹ William Barker, *Puritan Profiles*, 54 Puritans Personalities drawn together by The Westminster Assembly, Fearn, Ros-shire, 1996, pag. 261. Aan dit oriënterende werk hebben wij diverse gegevens ontleend.

Geoffrey Nuttall, *Visible Saints*, pag. 15 e.v.

Cotton Mather, *Magnolia Christi Americana or the great Works of Christ in America*, (or The Ecclesiastical History of New-England), Hartford 1853. Herdruk: Edinburgh 1979, deel I, pag. 265.

behoorden behalve John Davenport ook de later op de Westminster Assembly zo bekend geworden Thomas Goodwin en Philip Nye.

In plaats dat zij Cotton overtuigden werden zij daarentegen zelf door hem overreed dat bij de voorgestelde conformiteit het tweede gebod in het geding was. Het betrof hier dus geen middelmatige zaak. Het gold hier ontegenzeggelijk een conferentie van historisch belang, omdat deze leidde in de richting van het Independentisme.

Alle drie hier genoemde voorgangers zouden later de vluchtelingengemeenten in Nederland dienen, terwijl Davenport het voorbeeld van Cotton zou opvolgen door naar Amerika te vertrekken.

In juli 1633 tenslotte vertrok Cotton met zijn vrouw, Thomas Hooker en Samuel Stone met een talrijke groep emigranten naar Massachusetts. De naam van de plaats Trimountain, waar zij zich vestigden, werd na hun aankomst tot eer van Cotton veranderd in die van zijn vroeger internationaal bekend geworden Boston. Deze plaats was bestemd om de hoofdstad te worden van het zich steeds uitbreidende Nieuw-Engeland.

Het drietal predikers werd "in de wildernis" verwelkomd door de settlers, die zeiden, "dat de God van de hemel hen had voorzien van hetgeen zij in hun noden behoefden, namelijk Cotton (katoen) voor hun kleding, Hooker (vishaak) voor de visserij en Stone (steen) voor het bouwen van huizen."

Bij de behandeling van de kerkelijke ontwikkeling in Nieuw-Engeland zullen we hun namen nog wel tegenkomen. Al waren zij in het moederland op non-actief gezet, met hun invloed hierop was dit beslist niet het geval. Cotton Mather noemt in zijn standaardwerk *Magnalia Christi Americana* Hooker en Cotton respectievelijk de Luther en Melanchton van Nieuw-Engeland.²

Tot de hier genoemde emigranten behoorde dus ook **Thomas Hooker** (1586-1647), die in niet geringe mate via Nederland evenals Cotton een stempel heeft gezet op de theologisch-kerkelijke ontwikkeling.

Na in 1626 onder invloed van de gerenommeerde Puriteinse prediker John Rogers te Dedham in Essex te zijn geraakt kreeg hij een beroep uit het naburige Chelmsford. Zijn vurige prediking trok mensen uit heel Essex aan. Hooker werd ook de mentor van een aantal jongere predikanten, onder wie de reeds genoemde Hugh Peter en Hookers toekomstige schoonzoon Thomas Shepard, die later eveneens een belangrijke plaats heeft ingenomen in het kerkelijke leven van de Nieuwe Wereld.

Te Chelmsford, waar zijn loopbaan "kort maar opzienbarend" wordt genoemd, nam Hooker geen blad voor de mond. Bij zekere gelegenheid legde hij voor een grote gemeente en in de tegenwoordigheid van enkele rechters vrijmoedig getuigenis af tegen de zonden van Engeland en de oordelen Gods die hiervan het gevolg zouden zijn. In de aan Maleachi 2: 11 en 12 ontleende tekst spaarde hij de koning evenmin. "Want Juda ontheiligt de heiligheid des HEEREN, welke hij liefheeft; want hij heeft de dochter eens vreemden gods getrouwd."

William Hunt geeft hierop het volgende commentaar: "De stoutmoedigheid is adembenemend. De koninklijke politiek moge veranderd zijn, prelaten en adviseurs vervangen zijn, maar zou men ook mogen aannemen dat Karel werkelijk de door hem gehuwde koningin zou gaan verstoten? Het behoefde dan ook niet te verwonderen dat

² Cotton Mather, *Magnalia Christi Americana*, deel I, pag. 342.

van Hooker werd gezegd dat hij, wanneer hij het werk des Heeren deed, "would put a king in his pocket (een koning kon maken en breken)."³

Geen wonder dat in het bijzonder de aandacht van Laud, die toen nog bisschop van Londen was, op Hooker werd gericht. Vanuit Essex werden er in de loop van 1629 twee verzoekschriften aan de bisschop gericht. Het ene was getekend door negenenveertig predikanten die Hooker omschreven als zijnde "in de leer orthodox en in leven en gedrag onberispelijk en op geen enkele wijze oproerig of partijzuchtig."

In het andere verzoekschrift, dat ondertekend was door enenveertig conformistische predikers, werd geklaagd over onregelmatigheden in de Londense diocese, waarbij "de autoriteit van de Kerk" niet werd gerespecteerd.

Hooker, die reeds van zijn "lectureschap" was ontheven, vertrok nu naar het nabijgelegen stadje Little Baddow, waar hij een klein gymnasium in het leven riep.

Hier werd **John Eliot** (1604-1690), de later zo bekend geworden zendeling onder de Indianen in Nieuw-Engeland, zijn assistent.

In juli 1630 werd hij gesommeerd voor Lauds Hooggerechtshof te verschijnen. Invloedrijke vrienden raadden hem aan in ballingschap te gaan. Bij zijn afscheid preekte hij op indrukwekkende wijze over het gevaar van geestelijke verlating. "De rechtvaardigen ontvluchtten reeds de toekomende toom," waarschuwde de prediker. "God begint reeds Zijn Noachs te verschepen, hetgeen een profetie en voorzegging is dat de verwoesting nadert."⁴

Hooker werd nu uitgenodigd om de Engelse vluchtelingengemeente van Amsterdam te dienen naast de hieraan reeds verbonden John Paget. Hier aangekomen ondervond hij echter een teleurstelling. Binnen de gemeente bleek men uiteenlopende gevoelens te hebben over de kerkelijke organisatie. Aangezien Hooker niet wilde accepteren dat de classis gezag zou uitoefenen over de binnen haar rayon gevormde gemeenten wendde de streng-presbyteriaanse Paget zijn invloed bij de Hollandse classis aan om Hookers benoeming te verhinderen. Deze weigerde ook om kinderen te dopen van ouders die geen lid van de kerk waren. Dit was dan ook de reden dat de Classis Amsterdam hem niet wilde toestaan aldaar voor te gaan.

Daarom verhuisde Hooker van Amsterdam naar Delft om John Forbes, de Schotse predikant bij het Engelse koopliedengilde, de Merchant Adventurers, in zijn bediening bij te staan. Datzelfde deed hij ook met betrekking tot de door Amesius bediende gemeente te Rotterdam.

Op grond van zijn in Nederland opgedane ervaringen raadde Hooker zijn vriend Cotton, die door Lauds agenten in 1633 op de hielen werd gezeten, dan ook af naar ons land uit te wijken. "De toestand in deze provincies schijnt vanuit mijn beperkt gezichtspunt bijzonder wankel en ellendig," zo liet hij Cotton weten, "De kracht der godzaligheid is, voor zover ik kan zien of horen, hier onbekend."⁵

De afwijzende houding van de Classis Amsterdam hadden hem kennelijk geen gunstige indruk van ons kerkelijke leven gegeven. Overigens zou uit Hookers ervaringen in de overzeese kolonies blijken dat, in weerwil van opmerkelijke zegeningen, ook hier de volmaakte kerkstaat niet kon worden bereikt.

³ William Hunt, *The Puritan Movement: The Coming of Revolution in an English County*, Cambridge (Mass.)/ London 1983, pag. 196, 201.

⁴ William Munt, *The Puritan Movement*, pag. 259-260.

⁵ Keith L. Sprunger, *Dutch Puritanism: A History of English and Scottish Churches of the Netherlands in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, Leiden 1982, pag. 358.

Rotterdam kan niettemin als de bakermat van een aantal in Congregationalistische geest gevormde predikanten worden aangemerkt.

Eenzelfde ondervinding als Hooker deed in 1633 de reeds genoemde **John Davenport** (1597-1670) op, toen deze, na door Laud in het nauw te zijn gedreven, naar Amsterdam werd uitgenodigd. Toen het zover was, blokkeerde de Hollandse classis zijn benoeming. Het bleek dat Laud de Nederlandse autoriteiten had gealarmeerd door de Puriteinse predikanten af te schilderen als revolutionairen tegen het koninklijke gezag. Lauds handlangers hadden tevens de Hollandse classis overtuigd van het feit dat Davenport voorvluchtig was voor de justitie. Men diende zich te conformeren óf aan de Kerk van Engeland óf aan die van Nederland.

Davenport had reeds min of meer zijn sporen op kerkelijk gebied verdiend. Na te Oxford zijn opleiding te hebben ontvangen kreeg hij een gemeente in Londen, waar hij de algemene aandacht trok door zijn prediking. Na de dood van John Preston werkte hij hier nauw samen met Richard Sibbes en Thomas Goodwin.

Aanvankelijk was hij tamelijk gematigd in zijn standpunt inzake de Conformiteit. Hij wilde graag onderscheid maken tussen hetgeen louter ceremonieel en hetgeen zuiver fundamenteel was. Een zaak die voor hem echter "definitief onbespreekbaar" was, was het tijdens Lauds hegemonie veldwinnende arminianisme, waarvan hij een onverzoenlijke tegenstander bleef.⁶

Na zijn vertrek uit Amsterdam diende hij achtereenvolgens ook nog de gemeenten van Den Haag en Rotterdam, waarna hij in 1637 naar Nieuw-Engeland vertrok. Hier werd hij een van de stichters van de kolonie New Haven. Hoewel Davenport, in tegenstelling tot Cotton en Hooker, geen opmerkelijke theologische werken heeft geschreven, blijkt uit het feit dat hij een uitnodiging ontving tot het bijwonen van de Westminster Assembly in 1643, tot de gezaghebbende predikers werd gerekend. Genoemd driemanschap wordt wel aangeduid als de "American Connexion".

Een eveneens naar Nederland uitgeweken predikant met wie rekening diende te worden gehouden was **William Bridge** (1600-1671). Na te zijn afgestudeerd te Cambridge was hij een geliefd Puriteins prediker geworden in Norwich in Oost-Engeland, een streek die door aartsbisschop Laud als sterk geïnfecteerd werd beschouwd. Laud was ook erg op Bridge gebeten. Toen deze uit het ambt was gezet en Laud vervolgens aan de koning rapporteerde dat Bridge naar Nederland was vertrokken, schreef de koning in de marge van de brief: "Laat hem gaan, we zijn blij dat we van hem af zijn!"⁷

Op zijn tocht naar Nederland bevonden zich Jeremiah Burroughes, Sidrach Simpson en John Archer, allen vogelvrij verklaarden, in zijn gezelschap. Bridge vestigde zich te Rotterdam waar Hugh Peter, William Amesius en John Davenport de Engelse gemeente hadden gediend. Hij en John Ward werden uitgenodigd hier als voorgangers op te treden. Nu zij hun vleugels vrij konden uitslaan, erkenden zij hun bisschoppelijke ordening niet langer en bevestigden elkaar op independente wijze in het ambt.

De prophesyings

In de loop van hun bediening rees er echter geschil tussen Bridge en Ward over de zogenaamde "prophesyings". Bij deze bijeenkomsten hadden de leden van de

⁶ William Barker, *Puritan Profiles*, pag. 273.

⁷ Keith L. Sprunger, *The Learned Dr. William Ames.*, pag. 212. "Let him go: We are well rid of him."

gemeente na afloop van de preek gelegenheid om vragen te stellen." Bridge wilde dat wel tolereren, maar dan op gewone werkdagen. Ward was hiervan een voorstander en ontving in dit opzicht steun van Sidrach Simpson, die (nog) niet opnieuw in het ambt was bevestigd. Bridge behield de overhand en Ward werd in januari 1639 afgezet en vervangen door Jeremiah Burroughes. Simpson onttrok zich vervolgens en stichtte een tweede gemeente in de Maasstad.

Tot oplossing van de geschillen werd met enkele afgevaardigden van Arnhem, namelijk Goodwin, Nye en een tweetal ouderlingen een "plechtige vergadering" belegd, waarop besloten werd Ward in het ambt te herstellen. De vergadering kwam tot de conclusie dat men overijld te werk was gegaan en wederzijds werd schuld beleden.

Congregationalisme

Waren Thomas Goodwin en Philip Nye, zoals werd opgemerkt, onder invloed van Cotton tot het Congregationalisme⁸ overgegaan, er zijn geen bewijzen dat dit met Bridge, Burroughes of Simpson ook het geval was. Zoveel is echter wel zeker dat ook deze drie mannen door hun ervaring in de Nederlandse samenleving hiervoor waren ingewonnen.

Toen Bridge later terugkeerde naar zijn vaderland was dat als een volkomen overtuigd Congregationalist en stichtte hij in Norwich en Yarmouth gemeenten in deze geest. Hij verwierp zowel de Engelse als de Schotse vorm van kerkregering en verzweeg in zijn voor het Parlement gehouden preken zijn opvattingen niet. Hierin drong hij steeds aan op "nadere reformatie" van de kerk.

Evenals Bridge genoot ook Sidrach Simpson (1600-1655) grote bekendheid als prediker. Toen hij voor de kerkelijke rechtbank werd gedaagd, besloot ook hij naar Nederland te vertrekken. Aangezien hij zijn bisschoppelijke ordening niet meer wilde erkennen werd hij aanvankelijk nog geen voorganger, maar enkel lid van de gemeente van Rotterdam. De door hem na het geschil met Bridge gestichte gemeente, die eerst maar uit enkele leden bestond, kwam weldra mede door de "prophesyings" tot bloei, terwijl die van Bridge ging kwijnen. Aangezien Joseph Symonds als tweede predikant werd bevestigd, stond deze gemeente weldra bekend als de "Simpson-Symonds kerk", dit in tegenstelling tot de "Burroughes-Bridge kerk".

De man die John Ward als voorganger te Rotterdam had vervangen, **Jeremiah Burroughes** (1599-1646) werd door de bisschop afgezet, omdat hij het "Book of Sports" niet had gelezen. Nadat de bekende graaf van Warwick hem enige tijd schuilplaats had verleend, vertrok hij naar Nederland en voegde zich bij de gemeente van Rotterdam.

Na zijn terugkeer in 1641 kreeg hij een standplaats te Stepney en St. Giles, twee van de grootste gemeenten van Londen. Als hij hier voorging trok hij volgens Hugh Peter zulke grote scharen dat hij de naam ontving van de "morgenster", terwijl de namiddagprediker William Greenhill, die eveneens zeer geliefd was, de "avondster" werd genoemd.⁹

Burroughes, die als zeer verzoeningsgezind bekend stond, vormde in zekere zin een tegenstelling met Philip Nye (1596-1672), die veel radicaler gezind was. Dit kwam bijvoorbeeld tot uiting op de Synode van Westminster, waar Nye door tegenstanders als een intrigant werd beschouwd. Richard Baxter, die over allerlei zaken ons

⁸ **Congregationalisme** is een soort kerkbestuur waarin elke gemeente onafhankelijk is.

⁹ James Reid, *Memoirs of the Westminster Divines* (zie noot 40), Edinburgh [1811], 1982, deel 1, pag. 157.

uitvoerig heeft ingelicht, wist te vertellen dat Nye wel erg rigoureuus was inzake zijn toelatingsnormen voor het Heilig Avondmaal. Er bleven volgens hem in diens gemeente van Acton, Middlesex, "slechts twee vrouwen in de hele stad en parochie over die hij had toegelaten tot de bediening."¹⁰

Gedurende zijn verblijf in Nederland diende Nye enkele jaren de gemeente van Arnhem. Hij behoorde tijdens de periode van het "Commonwealth," toen Oliver Cromwell het staatkundige beleid bepaalde, samen met John Owen en Thomas Goodwin tot de leidinggevende predikanten.

Als de meest gezaghebbende van de naar Nederland uitgeweken Independenten¹¹ dient hier tenslotte de geleerde en rechtlijnige **Thomas Goodwin** (1600-1680) te worden genoemd. Hij was later ook hun grote woordvoerder en pleitbezorger op de Westminster Assembly, waar hij vanwege zijn geleerdheid en godsvrucht algemeen werd gerespecteerd.

Deze eigenschappen komen ook uit in het door hem bijgehouden Dagboek, waarin ook een verslag van zijn bekering is opgenomen. Op zesjarige leeftijd ging hij zijn zonden bewenen en genoot hij van de lezing van Calvijns Institutie. "O, hoe zoet was het lezen van sommige gedeelten van dat boek voor mij! Hoe aangenaam was toen voor mij de grondige wijze waarop de waarheden werden voorgedragen!"¹² Na diepe wegen van ontdekking en beproeving kwam hij tot zekerheid van zijn geloof en de roeping tot het ambt. Richard Sibbes, de bekende leerling van Perkins, wiens prediking reeds tijdens zijn jeugd veel indruk op hem had gemaakt, adviseerde hem: "Jonge man, als je ooit enig goed zult doen, dan moet je het Evangelie prediken en de vrije genade Gods in Christus Jezus."¹³

Na enige jaren te zijn verbonden aan de universiteit van Cambridge kon Goodwin zich niet langer met een goede consciëntie met het hoogkerkelijke beleid van Laud verenigen. Ook tijdens zijn kortstondig verblijf te Londen werd hem de grond te heet onder de voeten. In 1639 zocht hij zijn toevlucht in Nederland en voegde hij zich bij de vluchtelingengemeente te Arnhem, waar Philip Nye sinds 1633 voorganger was. Vermeld werd reeds dat beide predikanten in het gezelschap van twee ouderlingen in de Maasstad overleg pleegden met de destijds bij de Engelse gemeente dienende predikanten, namelijk William Bridge en John Ward.

Deze "Synode van Rotterdam" werd later als een bewijs aangevoerd dat independente gemeenten, ondanks bepaalde principiële bezwaren, gebruik konden maken van een synode voor overleg en advies.¹⁴

Hoewel in de vluchtelingengemeente van Rotterdam en soms ook elders dus interne verdeeldheid optrad, evenals dit in de vorige eeuw onder de ballingen te Frankfort het geval was geweest, maakten later de teruggekeerde independente predikers bij de staatkundige en kerkelijke verwickelingen gemene zaak. Verschillende van hen, die bekend stonden als bekwame theologen, voerden het woord op de vergaderingen van het Parlement of op de bijeenkomsten van de Westminster Assembly. Ze hebben zowel op het terrein van de kerk als op dat van de staat een rol van betekenis gespeeld.

¹⁰ Geoffrey Nuttall, *Visible Saints*, pag. 137.

¹¹ Gemeenten die niet afhankelijk zijn van een Staatskerk e.d.

¹² William Hallen *The Rise of Puritanism*, pag. 75.

¹³ James Reid, *Memoirs of the Westminster Divines*, deel 1, pag. 322, 335.

¹⁴ Keith L. Sprunger, *Dutch Puritanism*, pag. 169-170. Dit bewijs werd aangevoerd in de door de Independenten ingediende *Apologeticall Narration* op de Synode van Westminster. Zie verder hoofdstuk 9, pag. 253.

Ten gevolge van Lauds stringente kerkpolitiek was er dus een omvangrijke exodus van Puriteinsgezinden op gang gekomen vanuit Engeland naar de Nieuwe Wereld. In sommige gevallen liep deze uittocht, zoals in het geval van Thomas Hooker en John Davenport, dus ook via Nederland.

Pelgrim Fathers

Een bijzondere gebeurtenis uit deze tijd, die wereldhistorische trekken heeft aangenomen, was het besluit van de te Leiden ontstane gemeente naar Amerika te vertrekken. Men voelde zich in deze stad wat betreft de taal en bestaansmiddelen niet zo thuis en vond de heiliging van Gods dag te vrijblijvend. Voorganger John Robinson, die geleidelijk door Henry Jacob en William Amesius was ingewonnen voor het niet-separatistische Congregationalisme, was hiertoe niet bereid en bleef met de meerderheid van de gemeente achter. Wel bond hij voor hun vertrek de scheidende broeders op het hart in het nieuwe vaderland "gemeenschap te zoeken met het godvrezend deel van het koninkrijk van Engeland."¹⁵

Onder leiding van de dus uit de gemeente van Scrooby afkomstige Brewster en Bradford voeren de overige gemeenteleden met de "Speedwelp" uit Delfshaven, voegden zich in Engeland bij een andere groep personen en staken in 1620 aan boord van de "Mayflower" vanuit Plymouth de Atlantische Oceaan over naar Amerika. In het gezicht van hun toekomstige vaderland sloten de ongeveer honderd opvarenden een Covenant "tot een vereniging van een burgerlijk en politiek lichaam, tot eer van God en tot uitbreiding van het christelijk geloof."

Dit Mayflower Compact wordt als de voorloper van de Amerikaanse grondwet beschouwd. Jaarlijks wordt op de vierde donderdag in november, Thankgivings Day genoemd, dit "seed of the nation" (zaad der natie) in de Verenigde Staten officieel herdacht. "Deze voortrekkers werden niet alleen de voorzaten van een kleine staat, maar de stamvaders van een natie."¹⁶

De Pilgrim Fathers, zoals zij later werden genoemd, vestigden zich te New Plymouth in Massachusetts. De hier gestichte vrije kolonie werd naar het oude vaderland Nieuw-Engeland genoemd.

Onder de krachtige leiding van William Bradford, die van 1621 tot 1656 bijna onafgebroken gouverneur was, kwam deze nederzetting na diepgaande beproevingen tot grote bloei.

Op deze wijze werd het Congregationalisme in de Nieuwe Wereld geplant. Hier zou het niet alleen wortel schieten, maar in geestelijk opzicht ook rijke vruchten dragen. In de eerste, tijdens koningin Elizabeth gestichte kolonie Virginia, werd de Engelse staatskerk de officiële kerk. Dit gold eveneens van de later op de westkust ontstane kolonies als Noord- en Zuid Carolina en Georgië, waar dus ook het episcopale stelsel mét het Prayer Book zijn intrede deed.

De Engelse dissenters daarentegen, die zich meer noordelijk in Nieuw-Engeland, bestaande uit Maine, Massachusetts, New Hampshire en Connecticut, vestigden, waren overwegend Puriteinsgezind. Hoewel zij dus aan de Church of England verbonden bleven, was het nu met alle aan het papisme herinnerend ceremonieel

¹⁵ Michael R. Watts, *The Dissenters*, pag. 55.

¹⁶ R.G. Usher, *The Pilgrims and their History*, 1920, pag. 291. In 1629 emigreerde opnieuw een gedeelte van de gemeente, nu 47 zielen groot. John Robinson is daar echter niet bij geweest, omdat hij in 1625 was gestorven.

afgelopen. Zij waren en bleven ambtsdragers van het Establishment en besliste tegenstanders van separatisme. Onderscheidene reeds genoemde karakteristieke voorgangers en theologen hebben van hieruit, zoals we nog zullen zien, ook door hun geschriften invloed uitgeoefend op de kerkelijke ontwikkeling in het moederland. De Nederlanders, die in deze tijd de kolonie Nieuw-Nederland stichtten rond de plaats Nieuw Amsterdam, waren echter overwegend lid van de Nederlandse Gereformeerde Kerk (classis Amsterdam).

In 1631 werd aan de "settlers" het koninklijk charter voor Massachusetts verleend en een kerk te Salem gebouwd. In deze periode arriveerde een grote groep emigranten onder leiding van John Winthrop (1588-1649).

Weldra werden talrijke kerken gebouwd, waarbij krachtig overtuigde en voortvarende voortrekkers als John Cotton en de andere genoemde predikers, evenals een **Richard Mather** (1596-1669) een voorname plaats innamen.

Ook in Connecticut werd in 1636 een kolonie gesticht met Thomas Hooker te Hartford als dominerend theoloog, terwijl enkele jaren later de New Haven kolonie tot stand kwam onder leiding van John Davenport. Al de hier genoemde predikanten waren grondig onderlegde theologen en beginselvast van karakter. Als overtuigde Puriteinen erkenden zij alleen de Bijbel als enig wettig richtsnoer, niet alleen voor de inrichting van de kerk, maar ook voor die van de staat.

Ten gevolge van de "Great Migration" uit de jaren 1630 kwamen ongeveer 80.000 Engelse burgers aan in de Nieuwe Wereld, van wie 20.000 een plaats vonden in Nieuw-Engeland. De hier gestichte kerken hadden zoals reeds vermeld overwegend een Congregationalistische structuur. De nadruk viel op het zelfstandig karakter van elke gemeente. Men pretendeerde de oude vaderlandse Kerk van Engeland in de Nieuwe Wereld voort te zetten als een kolonie onder supervisie van de Kroon! Men wilde niet als separatisten worden beschouwd, maar als wettige leden van de Engelse staatskerk en tevens loyale onderdanen van het koningshuis!

Toen een zekere Francis Higginson in april 1629 Engeland via Gravesend ging verlaten om in Massachusetts predikant te worden en hij met zijn vrouw en kinderen op het achterdek stond om het vaderland een laatste groet toe te werpen, moet hij ongeveer het volgende hebben uitgeroepen: "Wij zullen niet zeggen, zoals de separatisten plachten te zeggen warmer zij Engeland verlieten: 'Vaarwel, Babylon, vaarwel Rome!' Maar wij zullen zeggen: 'Vaarwel, dierbaar Engeland, vaarwel, Kerk van God in Engeland en alle christelijke vrienden aldaar!' We gaan niet naar Nieuw-Engeland als separatisten van de Kerk van Engeland, ofschoon we wel moeten scheiden van haar verdorvenheden, maar we gaan om het positieve gedeelte van onze kerkreformatie uit te voeren en het Evangelie te verkondigen in Amerika!"¹⁷

Antinomianisme

"Weest gewaarschuwd dat God vanwege uw onachtzaamheid of om iets anders de kandelaar niet uit uw midden wegneemt, opdat gij, daar ge nu als een stad op een heuvel zijt, een zaak waarnaar velen van u streven, niet troosteloos en verlaten als een baken op de top van een berg overblijft."

Deze vermanende woorden werden door Peter Bulkeley, een van de stichters van Nieuw-Engeland, in 1637 als preses uitgesproken tot de Synode van Cambridge.

¹⁷ Cotton Mather, *Magnalia Christi Americana*, deel I, pag. 362.

Hij trachtte op deze wijze de bekende John Cotton, predikant van Boston, te overreden zich duidelijker op te stellen in de zogenaamde "Antinomian controversy".¹⁸

Binnen de jonge kolonie was namelijk ernstig meningsverschil gerezen over de opvattingen van Anne Hutchinson, die de predikanten (behalve Cotton) er publiekelijk van beschuldigde een "verbond der werken" te prediken en op deze wijze het evangelie te vervalsen.

Aangezien de nadruk van deze goed onderlegde vrouw op de christelijke vrijheidsbeleving ook een bedreiging vormde voor het gezag van de overheid werd zij aangeklaagd wegens ketterij. De magistraten traden samen met de kerkelijke gezagsdragers op als een verenigd front.

Anne Hutchinson beweerde met een beroep op het gezag van de door zijn geschriften zo machtige Cotton, dat er geen voorbereidende werkzaamheden zijn tot de genade. Deze vond echter de meerderheid van de synodeleden, vertegenwoordigd door mannen als de reeds genoemde Thomas Hooker, Thomas Shepard en Peter Bulkeley tegenover zich. "Een mens is passief in zijn herschepping, evenals in zijn schepping. Voor zijn eerste vereniging met Christus zijn er geen stappen tot het altaar. Tot het werk van de schepping is geen voorbereiding nodig," stelde Cotton.

"De ziel van een arme zondaar moet voorbereid worden voor de Heere Jezus Christus, voordat deze Hem kan ontvangen, concludeerde kort en bondig Hooker."¹⁹

Uiteenlopende beschouwingen dus, waarbij de een de werkzaamheden van de ziel als voorbereiding op de bekering, de ander deze aanmerkt als de vruchten ervan. Maar aangezien niet alle werkzaamheden van de ziel zaligmakend zijn, dient er in de prediking te worden gesepareerd tussen "conviction" en "conversion," tussen overtuiging en overbuiging. Waar bleef bij de visie van Hutchinson de heiligmaking als het bewijs van de waarachtige bekering? "Nu, zal een koning zijn kroon wegwerpen, omdat hij zijn koninkrijk er niet mee heeft gekocht?" vroeg Shepard. Cotton, die zich voortdurend beriep op Calvijn, moest uiteindelijk zwichten voor het "kruisverhoor" van de synode. De goddelijke toerekening gaat aan de aanneming van Christus vooraf.

"Als ons geloof eerst werkzaam is door het aannemen van Christus tot onze gerechtigheid, voordat God dit ons toerekent," aldus Cotton, "dan rechtvaardigen wij God voordat Hij ons rechtvaardigt."²⁰

Met deze duidelijke beginselverklaring werden de interne tegenstellingen dus weer bezworen en was het theologische front weer gesloten.²¹

¹⁸ Peter Bulkeley, *The Gospel-Covenant; or the Covenant of Grave Opened*, London 1651, pag. 16.

¹⁹ Perry Miller, *The New England Mind. From Colony to Province*, Cambridge Massachusetts, pag. 58 e.v. Miller behandelt deze zaak als een rechtstreekse confrontatie tussen de "preparationist" Hooker en de "nonpreparationist" Cotton over kerkregering en theologie. Zie verder over deze materie David D. Hall (ed.) *The Antinomian Controversy, 1636-1638: A Documentary History*, Middletown, Conn., 1968. Verder ook E. Shuffelton, *Thomas Hooker 1586-1647*, Princeton 1977.

Zie over het misbruik door Anne H. van de leerstellingen van Tobias Crisp: *AUTOBIOGRAFIE VAN THOMAS SHEPARD MET ZIJN DAGBOEK 1640-1641*. Zijn leven en arbeid als predikant en schrijver.

²⁰ Thomas Shepard, *The Sincere Couvert*, London 1652, pag. 126.

John Cotton, *Gospel Conversion*, London 1646, pag. 41. Zie voor een duidelijke uiteenzetting van de diverse uiteenlopende theologische opvattingen: *The Puritan Experiment in the New World*, London 1977. Uitgegeven door de Westminster Conferentie van 1976.

Bij de "Antinomian Controversy" was niet alleen de geloofszekerheid in het geding, maar ook het gevaar van hypocrisie en zelfbedrog. Het gold hier uiteindelijk ook meer een verschil van ligging dan van leer. Toen Anne Hutchinson zich ging beroepen op "onmiddellijke openbaringen" van de Heilige Geest, dus buiten het Woord om, was haar lot bezegeld. Jezabel was uit eigen mond veroordeeld. "Wij zijn uw rechters en niet gij de onze," zo sprak gouverneur John Winthrop (1588-1649), die leiding had gegeven aan de vele immigranten na 1630.

Ook Cotton moest zijn epigone (die hij eerst verdedigd had) laten vallen. Anne werd kerkelijk geëxcommuniceerd en burgerlijk verbannen. Vier jaar later werd ze in Rhode Island op tragische wijze door Indianen gedood.

Organisatie van kerken

De in 1636 gestichte kolonie Connecticut kwam onder de geestelijke leiding van Thomas Hooker, die van New Haven onder John Davonport. Het betrof hier geestelijken van de Engelse staatskerk, die steeds van separatisme afkerig waren gebleven. Maar als onwrikbare Puriteinen, voor wie de Bijbel absoluut gezag had, diende de kerkelijke organisatie te worden gerealiseerd in de "Congregational Way"! Tegen het einde van de zeventiende eeuw bestond Nieuw-Engeland uit de kolonies Plymouth (1620), Massachusetts (1630), Connecticut (1634) en New Haven (1636). Behalve in Plymouth beschouwden de kolonisten zich gewoon nog als een deel van de anglicaanse kerk.

Maar intussen werd een compleet alternatieve vorm van kerkinrichting ontwikkeld en werd het Congregationalisme wettelijk vastgelegd. Men wilde als een afgezonderd "verbondsvolk" eigen historische identiteit en universele roeping bewaren.

Deze "New England Way", in de "gouden eeuw" van de jaren 1630-1640 ontstaan, werd in The Cambridge Platform, een op een conferentie van predikanten in 1649 vastgesteld document, vastgelegd.²²

Dit was niet alleen het werk van John Cotton en Thomas Hooker, maar ook van **Richard Mather** (1596-1669). Na vijftien jaar predikant te zijn geweest in Toxteth was deze tijdens het bewind van Laud eveneens uitgeweken naar Massachusetts. In zijn in 1648 verschenen invloedrijke A Platform of Church Discipline toonde hij zich een van de pioniers van het Amerikaanse Congregationalisme. Na de dood van zijn vrouw hertrouwde hij met de weduwe van John Cotton. Zijn zoon Increase en kleinzoon Cotton hebben later als eveneens rechtgeaarde Puriteinen een nog belangrijker plaats in de overzeese kerkhistorie ingenomen.²³

Wat de leer betreft, sloot men zich nauw aan bij de Westminster Confessie. Op deze wijze werd ernaar gestreefd de verschillen met de kleine, maar invloedrijke presbyteriaanse minderheid op te lossen. Wat in het moederland, waaruit men door tirannie was verdreven, niet was gelukt, zou in de nieuwe wereld worden verwezenlijkt. Men was zich bewust niet alleen een roeping te hebben ten opzichte van de voortgaande reformatie van Engeland en Schotland, maar ook voor de verbreiding van Gods koninkrijk door middel van de bekering van de Indianen. Daarom moest te midden van alle strijd tegen binnen- en buitenlandse vijanden de kerk zuiver worden gehouden.

²² David D. Hall, *The Faithful Shepherd; A History of the New England Ministry in the Seventeenth Century*, Chapel Hill, N.C., 1972, pag. 83-120. De tekst is opgenomen in Williston Walker (ed), *The Creeds and Platforms of Congregationalism*, New York 1893, pag. 234-237.

²³ Louis B. Wright, *The Cultural Life of the American Colonies*, New York 1962, pag. 103.

Het in 1636 gestichte Harvard College leidde een gedurige stroom van grondig geschoolde Puriteinsgezinde predikanten op. Het onderwijs voor de jeugd werd algemeen verplicht gesteld. In Massachusetts werd in 1647 een wet aanvaard die binnen elke stad van elke vijftig gezinnen de aanstelling van een onderwijzer vereiste en van elke honderd gezinnen de vestiging van een "grammar school" (een soort gymnasium). Deze wet werd later bekend als de "Old Deluder Satan Act", omdat in de inleiding op deze wet "the old deluder, Satan" (de oude verleider satan) werd aangewezen als degenen "die de mensen van de kennis der Schriften" zocht af te houden.'

Door middel van gedegen onderwijs werd Nieuw-Engeland één van de meest "geletterde" oorden ter wereld en werd de hoofdstad Boston lange tijd het centrum van de boeken- en leatuurvoorziening. Bij deze "Bible Commonwealth" vormden kerk, staat en maatschappij een gezegend verbond. Provinciale regeringspersonen werden door een volksverkiezing geselecteerd.

Afgoderij, ketterij en godslastering vormden ook een bedreiging voor de maatschappelijke orde en dienden door de overheid te worden bestraft. Scheiding tussen kerk en staat was immers een onbekende zaak. Vandaar dat niet alleen de antinomiaansgezinde Anne Hutchinson, maar ook de liberaalgezinde Roger Williams (ca. 1604-1683) werd uitgewezen. Williams propageerde niet alleen een scheiding van de Church of England, maar ook scheiding tussen kerk en staat. Hij stichtte in 1636 Rhode Island, dat een toevluchtsoord werd voor diegenen die vrijheid van godsdienst nastreefden. Quakers en baptisten, die in Nieuw-Engeland niet geduld werden, waren hier welkom. Rhode Island was de eerste kolonie met volledige religievrijheid.

De Congregationalisten vormden in Nieuw-Engeland dus de gevestigde ("established") kerk. Het meest centrale element van deze kerkelijke richting was de "covenant"-gedachte. Deze gedachte kon, zoals reeds werd vermeld, op drie manieren worden verwezenlijkt, namelijk door een persoonlijk verbond van de ziel met God, door een verbond van gelovigen onderling tot de vorming van een gemeente en tenslotte ook door een verbond tot de vorming van een kolonie of burgerlijke gemeenschap. Van ieder die als volledig lid, als "full member", tot de gemeente wilde toetreden, werd een publieke belijdenis verwacht van de ontvangen genade, een belijdenis welke na ernstig zelfonderzoek was verkregen. Een dergelijk gebruik bestond ook bij de baptisten, zij het dat de belijdenis hier gevolgd werd door de bediening van de doop. De oprechtheid van de belijdenis diende zich echter wel uit te drukken in een heilige levenswandel. In Massachusetts, de grootste kolonie, was het "full membership" van de kerk zelfs voorwaarde voor het burgerlijke stemrecht.

In de eerste decennia was ongeveer de helft van de mannen lid van de kerk, van de vrouwen gold een nog hoger percentage. Ten gevolge van een opgewekt geestelijk leven stelde een dergelijke gemeentevorming niet voor veel problemen. Gedurende de eerste jaren stond de theocratie van Nieuw-Engeland ook model voor de regering door "visible saints," ware geloofsgetuigen, die het vuur van de vervolging hadden getrotseerd en hierdoor waren gelouterd. De beproefde geloofsijver van de "founding Fathers", die geleidelijk wegvielen, werd echter niet door de kinderen en kleinkinderen geevenaard. Bij De tweede en derde generatie trad onmiskenbaar aan de dag dat de tijd van de eerste liefde voorbij was. Men was zich er echter wel van bewust dat de bewaring en bescherming van de Puriteinse gemeenschap niet alleen door uitwendige machtsmiddelen kon worden gehandhaafd.

In 1662 werd een speciale synode van Congregationalistische predikanten bijeengeroepen, waarop de toelatingsnorm voor het kerkelijke lidmaatschap werd verruimd. "De kinderen van kerkelijke lidmaten zijn evengoed als hun ouders leden van de kerk. Ze houden niet op kerklid te zijn als ze volwassen zijn geworden," zo werd gesteld. "Zij zijn onderworpen aan de kerkelijke tucht evenals andere leden.

Zij mogen ook hun kinderen laten dopen voordat zij zelf aan de tafel des Heeren worden ontvangen."²⁴

Men koos dus voor scheiding tussen beide sacramenten, waarbij het Heilig Avondmaal gereserveerd bleef voor mensen die bevindelijke wetenschap hadden ontvangen van geestelijk leven. Op belijdenis van historieel geloof en belofte van een uitwendige levenswandel naar Gods Woord zou de doop kunnen worden bediend aan kinderen van kerkleden, die in een "uiterlijke verbondsbetrekking" stonden. Anders zouden dezen immers ongedoopt blijven! Geleidelijk conformeerden de meeste gemeenten zich aan dit op de synode van 1662 door Richard Mather en Thomas Shepard voorgestelde en door John Davonport tot het laatste toe bestreden "*Half-way Covenant*".

In de jaren 1675-1676 werd er een bloedige oorlog gevoerd met de Indianen. Onder leiding van de Wampanoag-koning Philip waren de Indiaanse krijgers diep de kolonie binnengedrongen en hadden overal dood en verderf gezaaid. Meer dan de helft van de steden in Plymouth en Massachusetts was beschadigd of verwoest. Naast de oorlog had een reusachtige brand te Boston en het uitbreken van de pest veel slachtoffers geëist. Kreeg Michael Wigglesworth, die in 1662 zijn veelgelezen *God's Controversy with New-England* in meditatieve dichtvorm had uitgegeven, dan toch gelijk dat God een twist had met zijn beminde land?

Onder indruk van deze gebeurtenissen werd in de jaren 1679 en 1680 te Boston de zogenaamde Reforming Synod gehouden over de toestand van de kerk. Deze stond in het teken van een plechtige verbondsvernieuwing. De door de Congregationalisten in Engeland aangenomen geloofsbelijdenis, de Savoy Declaration uit 1658, werd nu uitdrukkelijk aanvaard. Deze stemde behalve op het punt van de kerkregering inhoudelijk volkomen overeen met de Westminster Confessie.

Een belangrijke plaats in het kerkelijke en staatkundige leven werd in deze tijd ingenomen door **Increase Mather** (1639-1723), de jongste zoon van Richard Mather. Hij begon reeds op twaalfjarige leeftijd zijn universitaire opleiding en kwam na een ernstig ziekbed tot bekering. Na zijn studie in Engeland te hebben voortgezet voltooide hij deze aan het bekende Trinity College te Dublin. Later werd hij predikant te Boston. Hoewel hij niet genegen was zijn predikantsplaats alhier op te geven werd hij in 1685 benoemd tot president van de universiteit te Harvard. Getuige de talrijke van zijn hand verschenen theologische werken was hij een vruchtbaar schrijver in Puriteinse geest.

De *Glorious Revolution* in 1688 bracht in Nieuw-Engeland niet alleen wijziging in de politieke, maar ook in de kerkelijke verhoudingen. Ter gelegenheid van de machtwisseling werd de niet van diplomatiek talent onblote Increase naar Engeland gezonden om een nieuw en voor de kolonisten gunstig "charter" te bedingen. Hierin wist hij grotendeels te slagen, hoewel aan niet-Congregationalisten nu ook politieke

²⁴ Mark A. Noll (e.a.), *Christianity in America. A Handbook*, Grand Rapids 1983, pag. 41-42. Dit uitvoerige en rijk geïllustreerde handboek geeft een duidelijk overzicht van de geestelijke en kerkelijke ontwikkeling in Amerika.

rechten werden toegekend. Het in hoge mate onafhankelijke Nieuw-Engeland moest eveneens bewilligen in een hernieuwde vestiging van de Anglicaanse Kerk, die onder toezicht van de Engelse gouverneur met speciale bevoegdheden werd geplaatst.

Het was een gelukkige bijkomstigheid dat door de nieuwe gouverneur, Sir William Phips, Mather's dogmatische opvattingen grotendeels werden gedeeld. Niettemin kregen de kolonisten een mate van vrijheid, waarvan de geestverwante Engelsen in eigen land slechts konden dromen. Na een verblijf van ongeveer vijf jaar in Engeland keerde Mather terug.

Niet alleen de quakers en de baptisten, ook de anglicanen kregen in Nieuw-Engeland dus voet aan de grond. Het Puriteins-theocratische bolwerk begon ernstige scheuren te vertonen. Met de materiële welvaart had in de kosmopolitische havenstad Boston ook het arminaanstige Verlichtingsdenken vorderingen gemaakt. Een anti-Mather gezinde factie onder leiding van enkele invloedrijke kooplieden, William en Thomas Brattle, gingen over tot de stichting van een nieuwe kerk. Deze liberale Brattle Street Church werd nu een "redelijk" alternatief voor het achterlijk en ouderwets geachte Puritanisme.

In 1701 zag Increase Mather zich zelfs genoodzaakt af te treden als president van Harvard College. Later werd hij nog vervangen door een van de prominenten van de Brattle Street Church.

Als orthodoxe tegenhanger van Harvard werd in 1701 Yale University, die vanaf 1716 in New Haven was gevestigd, in het leven geroepen. Ook te Yale lieten echter in het begin van de achttiende eeuw bepaalde met de tijdgeest harmoniërende tendensen zich gelden. Een kleine groep vooraanstaande Congregationalisten onder leiding van Timothy Cutler (1684-1765), de rector van Yale, ging zelfs over naar de anglicaanse kerk. Deze kerk was echter enkel in de kolonies in de zuidelijke staten het sterkst vertegenwoordigd.

Cotton Mather

Cotton Mather (1663-1729), de zoon van Increase Mather en kleinzoon van John Cotton, was gedurende bijna een halve eeuw evenals zijn vader predikant te Boston. Deze stad was destijds de grootste en belangrijkste stad van Nieuw-Engeland. Reeds op elfjarige leeftijd vertrok hij naar Harvard College. Mather kan ongetwijfeld de grootste apologet van de Puriteinse leer worden genoemd voor Jonathan Edwards. Mede dankzij zijn familienaam en zijn omvangrijke productie op het gebied van theologie en historie werd hij de spreekbuis van Nieuw-Engelands Congregationalisme.

Cotton Mather was drie maal getrouwd en vader van vijftien kinderen, van wie er negen op jeugdige leeftijd stierven. Evenals vele predikanten uit die tijd hield hij een dagboek bij over zijn geestelijke ervaringen..

In zijn in 1702 verschenen *Magnalia Christi Americana* richtte hij een monument op voor het voorvaderlijk Nieuw-Engelands "Israël," dat in weerwil van alle tegenheidse Indianen en Rooms-katholieke Fransen gevoerde oorlogen in stand was gebleven.²⁵

²⁵ Cotton Mather, *The Great Works of Christ in America. Magnalia Christi Americana*, Edinburgh 1779, deel 1, pag. 343. Dit voor het eerst in 1702 in Engeland verschenen tweedelige "opus magnum" van Cotton Mather, sindsdien herhaaldelijk herdrukt, is onmisbaar voor de studie van het Puritanisme en de kerkhistorie van Nieuw-Engeland.

"Een kolossale jeremiade," zo spotte de Mather niet zo sympathiek gezinde kerkhistoricus Perry Miller, "een monumentaal stuk voorouderverering."²⁶

Maar al leed dit indrukwekkende werk ook aan een te breedvoerige opzet en barok taalgebruik, de schrijver deed hierin niettemin een klemmend appèl op het nageslacht om toch vooral de aandacht te vestigen op Gods grote daden in de roemruchte historie. Al kon de overheid na de gewijzigde staatkundige omstandigheden niet meer de godsdienst reguleren, deze omstandigheid ontsloeg het land niet van de plechtig bezworen eed van trouw aan Gods verbond.

Omstreeks 1692 raakte Massachusetts in beroering in verband met het feit dat niet minder dan honderdvijftig personen in de kleine gemeenschap van Salem van tovenarij werden verdacht. Bij een in verband hiermee gehouden "heksenproces" werden diverse vrouwen na een gerechtelijk onderzoek veroordeeld, van wie er uiteindelijk negentien werden opgehangen. Hoewel het hier een wereldlijke rechtbank betrof, raakte uiteraard ook de kerk bij deze zaak betrokken. Historisch onderzoek heeft aangetoond dat, ingeval naar het advies van de Mathers was geluisterd en de door hen voorgestelde methode was opgevolgd, deze bloedige tragedie had kunnen worden voorkomen. Nadat de Mathers de steun van de gouverneur, die door de toenmalige oorlog tegen de Indianen in beslag werd genomen, hadden ontvangen, werden dergelijke processen verboden.

De zogenaamde "Salem Witch Trials" vormen ongetwijfeld een schokkend symptoom van gerechtelijke ontsporing. Hierbij dient echter te worden bedacht dat dergelijke processen al sinds de Middeleeuwen ook op het continent, zelfs van veel omvangrijker karakter, werden gevoerd. Men schreef talrijke onverklaarbare verschijnselen aan de duivel toe, waarbij de rechters zich door valse beschuldigingen om de tuin lieten leiden. Helaas worden tot op heden in veel Amerikaanse schoolboeken de Mathers in dit opzicht van een dubbelzinnige houding beschuldigd. Inzonderheid **Cotton Mather** heeft het hierbij moeten ontgelden.

Op deze wijze is in de "populaire" historiebeschrijving het te Salem gevoerde proces "een voorbeeld geworden van het feit hoe de Puriteinen ernaar streefden een stad te zuiveren van de zonde door haar boosdoeners te verbranden."²⁷

Aan de schuld van bijgeloof en blinde rechtspleging van wereldlijke autoriteiten wordt in dat geval voorbijgegaan. Toneelschrijvers als Arthur Miller hebben zich van deze materie meester gemaakt om hun verachting niet alleen over de Mathers, maar ook over de ware religie uit te storten. Gelukkig hebben onpartijdige historici deze zaak aan een grondig onderzoek onderworpen en de onbillijkheid en ongegrondheid van veel kritiek aangetoond. Behalve de reeds geciteerde George Ella kan hier de studie van A.P. Marvin worden genoemd.²⁸

Cotton Mather, die overigens op een behoorlijke afstand van Salem woonde, nam zelfs een aantal van "tovenarij" beschuldigde kinderen op in zijn eigen huis om door

²⁶ Perry Miller, *The New England Mind* resp. pag. 33 en 189.

²⁷ George M. Ella, "Cotton Mather (1663-1728): New England Pietist," in: *Mountain Moeers, Movers*, pag. 208. In tegenstelling tot Ella oefent Perry Miller op pag. 191-208 van *The New England Mind* sterke kritiek uit op de zijns inziens dubbelzinnige houding van Cotton Mather inzake de door de overheid gevoerde heksenprocessen te Salem Village, zoals deze tot uitdrukking kwam in het geschrift *The Wonders of the Invisible World* (De wonderen van de onzichtbare wereld).

²⁸ Abija P. Marvin, *The Life and Times of Cotton Mather, D.D., F.R.S. or a Boston Minister of Two Centuries Ago 1663-1728* [18921, herdruk Haskell House, 1973.

middel van gebed en medische begeleiding hun mogelijk psychische aandoeningen te genezen.

Inzonderheid ook Increase Mather heeft in zijn *Cases of Conscience* krachtig tegen de door het gerechtshof gevolgde methoden geprotesteerd. Hij schreef in dit verband: "Het zou beter zijn dat tien verdachte tovenaressen zouden ontsnappen dan dat één onschuldige persoon zou worden veroordeeld."²⁹

Het baatte echter niet, de Mathers stonden nu eenmaal in een reuk van ontspoorde orthodoxie. Ook Cotton Mathers positiebepaling inzake de inmiddels uitgevonden vaccinatie-methode kwam hem op veel kritiek te staan. Toen een uitgebroken pokkenepidemie in Nieuw-Engeland veel slachtoffers eiste, stelde hij zich publiekelijk achter het gebruik van het "koepokserum".

Cotton Mather, die meer dan vierhonderd werken schreef om de dwaalleer van het veldwinnend deïsme en unitarisme te bestrijden, moest ondervinden dat velen "het gereformeerde calvinistisch geloof van de Puriteinse voorvaders als het volstrekke kwaad beschouwden." Mathers houding ging echter gepaard met een ruime mate van oecumeniciteit, inzonderheid jegens presbyterianen en baptisten.

Vanwege het wetenschappelijke gehalte van zijn werken werd hem door de universiteit van Glasgow in 1710 de graad van doctor in de theologie toegekend. Ook met buitenlandse geleerden als August Hermann Francke stond hij in vertrouwelijke correspondentie en steunde hij diens missionaire ondernemingen in India.³⁰

Aangezien de Congregationalistische kerken door het ontbreken van een sterk onderling verband kwetsbaar waren, nam een aantal predikanten en ouderlingen uit Connecticut in 1708 het initiatief tot het bijeenroepen van een synode te Saybrook. Op deze synode werd de reeds in 1680 door Massachusetts aanvaarde Savoy Confessie aangenomen als document van eenheid en werd op kerkrechtelijk terrein tevens het zogenaamde Saybrook Platform vastgesteld. Zogenaamde "consociations" van predikanten zouden bindende beslissingen mogen nemen over bepaalde omstreden zaken, terwijl "associations" van predikanten zouden moeten zorgen voor het toelaten van kandidaten en het toezicht op de predikanten. Zowel in de vaststelling van de leer als in die van de kerkelijke tucht werd een stap gemaakt in presbyteriaanse richting.

Gods Woord werd niettemin in de zich uitbreidende kolonies getrouw gepredikt, talrijke bid-, dank-, en boetedagen werden gehouden en vele predikanten opgeleid tot het ambt. We lezen zelfs van Thomas Shepard en John Cotton I, II en III. Het gold hier dus vader, zoon en kleinzoon. Bovendien liet de God van het voorgeslacht Zich in geestelijk opzicht niet onbetuigd.

Talrijke predikanten, zo vermeldt een recent kerkhistoricus, Harry S. Stout, in zijn evenwichtige beschrijving van deze periode, waren tijdens hun ambtelijke loopbaan getuige van bijzondere "revivals", geestelijke opwekkingen, inzonderheid ook onder jonge mensen.

In 1678 rapporteerde Increase Mather "een milde uitstorting van bekerende genade" in de gemeente van Roger Newton te Milford (Connecticut), terwijl in zijn eigen

²⁹ George M. Ella, *Mountain Movers*, pag. 214. Zie in dit werk ook Ella's levensbeschrijving "Increase Mather (1639-1723): Relator of God's Illustrious Providences", pag. 183-197.

³⁰ George M. Ella, *Mountain Movers*, pag. 215. Inzonderheid een auteur als Robert Calf, die een afkeer had van de Puriteinen en die Cotton Mather in discrediet wilde brengen, heeft veel misverstand teweeggebracht. Zijn misleidende berichtgeving is weer door andere schrijvers als uitgangspunt genomen.

gemeente te Boston "tachtig personen belijdenis hadden afgelegd van hetgeen God aan hun zielen had gedaan."³¹

Increase Mather kan ontegenzeggelijk als de drijvende kracht achter de voorstellen van de zogenaamde "Reforming Synods" worden beschouwd. Hij verkreeg echter niet die autoriteit van zijn ambtsbroeder Solomon Stoddard (1643-1729), die als de leidende "revivalist van zijn generatie" moet worden beschouwd.³²

Na aan het beroemde Harvard College te zijn opgeleid werd hij in 1672 als predikant in de westerse "voorpost" Northampton, Connecticut bevestigd. Hij werd de vader van twaalf kinderen. Gedurende zijn nagenoeg zestigjarige ambtsperiode van 1669-1729 verwierf hij zich groot gezag, zoodat hij wel de "paus van West Massachusetts" werd genoemd. Zijn in 1687 verschenen *The Safety of Appearing at the Day of fudgement* (De veiligheid van verschijning op de oordeelsdag) is volgens Miller een van de "sleutelwerken van de Nieuw-Engeland theologie."³³

Meer dan de Mathers, die inzonderheid de nadruk legden op de voorvaderlijke erfenis en de "providentiële roeping" van Nieuw-Engeland, zag Stoddard in het veldwinnende arminianisme een ernstige bedreiging voor de kerk. "Vele zielen gaan verloren door de onwetendheid van diegenen die ze op weg naar de hemel zouden moeten leiden," zo schreef hij in zijn bekende werk *A Guide to Christ* (Een leidsman tot Christus). "De mensen worden gevoed met de ijdele hoop dat zij in een staat van zaligheid verkeren voordat zij halverwege tot Christus zijn gebracht."³⁴

Zijn ontdekkende prediking weerhield hem echter niet van een ruime opvatting inzake de doopsbediening, ja zelfs van het Avondmaal, dat door hem als een "converting ordinance", een bekerende ordonnantie, werd aangemerkt.

Het betrof hier uiteraard personen die wel gedoopt waren, maar bij wie, terwijl zij nog geen publieke belijdenis (met persoonlijk geloofsgetuigenis) hadden afgelegd, de geloofszekerheid ontbrak. Hierbij diende echter wel het "oordeel der liefde" te worden gehanteerd. "Het standpunt van Stoddard was niet duidelijk gedefinieerd en gemakkelijk vatbaar voor misverstand."³⁵

In zijn *Appeal to the Learned* (Beroep op de geleerden) verdedigde hij echter het (kerkelijke) recht van de belijders deel te nemen aan het Avondmaal "hoewel zij ontbloot waren van een zaligmakend werk van Gods Geest in hun harten." Stoddard beriep zich hierbij op de praktijk van de Schotse presbyteriaanse kerken, die enkel de "onkundigen" en de "ongeregelden" van de bediening uitsloten." Stoddard was eigenlijk presbyteriaans van beginsel en dacht op deze wijze tevens de tucht beter te kunnen uitoefenen over de onbekeerden. Niemand meer dan hij bracht de "Half-Way Covenant" in praktijk. Hoewel Stoddards opvattingen een tijdelijke controverse in Nieuw-Engeland veroorzaakten werden deze geleidelijk op ruime schaal geaccepteerd.

³¹ Harry S. Stout, *The New England Soul. Preaching and Religious Culture in Colonial New England*, New York-Oxford, 1986, pag. 98. Met uitvoerige annotatie.

³² Harry S. Stout, *The New England Soul*, pag. 99.

³³ Perry Miller, *The New England Mind*, pag. 232-233. "In weerwil van zijn diepborende ontleding van de Puriteinse theologie neigde Miller ernaar de wettische en intellectualistische omvang van de verbondstheologie te overaccentueren," constateert Harry S. Stout, *The New England Soul*, pag. 325.

³⁴ Solomon Stoddard, *A Guide to Christ*, 1714, herdr. 1763. Zie vertaling in de druk van *Een Leidsman tot Christus*, Houten 1991, pag. 20.

³⁵ A.V.G. Allen, *Life and Writings of Jonathan Edwards*, Edinburgh 1889, pag. 258.

Increase Mather beluisterde bij Stoddard "de treurige, jammerlijke roep, die hoorbaar van de hemel tot Rome klonk, toen de kerkdeuren even wijd werden geopend als de poorten van de hel."³⁶

Wat bleef op deze wijze nog van een "pure" kerk over? Bestaand verschil van opvatting en mogelijke rivaliteit weerhield hem echter niet een Inleiding te schrijven op het genoemde geschrift Een leidsman tot Christus van Stoddard. "Het is bekend," zo schreef hij, "dat ik in sommige punten, niet in fundamentele stukken, van deze beminde schrijver verschil."

Hij zal hier klaarblijkelijk de ruime avondmaalspraktijk van zijn ambtsbroeder te Northampton op het oog hebben gehad. Min of meer releverend aan de oude "Antinomian Controversy" kan Mather niet nalaten op te merken: "Doch of er enig zaligmakend voorbereidend werk is vóór het geloof is een punt waarover onder de godgeleerden verschil van mening bestaat."³⁷

Thomas Stoddard

In weerwil van bepaalde theologische accentsverschillen stemden Mather en Stoddard, evenals trouwens Cotton en Hooker, wel overeen inzake het alles overtreffende belang van appellerende en separerende prediking. Wat deze zaak betrof, verleende de opmerkelijke zegen die aan Stoddards prediking te Northampton was verleend, bijzondere autoriteit aan zijn woorden. Vormde Stoddard een bedreigende factor voor de hegemonie van de Mathers? Er werd met een mengeling van bewondering en jaloezie naar Northampton gekeken. Niettemin kwam later het volle gewicht van Stoddards afwijking neer op diens kleinzoon en opvolger te Northampton, Jonathan. "Edwards moet zijn getroffen door het aantal avondmaalsgangers in verhouding tot de gemeente, vergeleken met de gemeente van zijn vader waar de oude praktijk nog in zwang was," constateert Edwards biograaf Jean Murray. "Maar op de leeftijd van drieëntwintig jaar en met groot respect voor zijn grootvader en diens kerk, was de aanpassing aan deze verandering geen probleem."³⁸

22 Increase Mather, "Aan de Lezer," in: Een Leidsman tot Christus, resp. pag. 11 en 3. Zie verder K.B. Murdock, Increase Mather. The Foremost American Puritan, Cambridge 1925.

23 Iain H. Murray, Jonathan Edwards. A New Biography, Edinburgh 1987, pag. 89.

Jonathan Edwards (1703-1758) was de begaafde zoon van Timothy Edwards (1694-1758), die predikant was te East Windsor. Tijdens zijn opleiding aan het Yale College raakte hij niet alleen vertrouwd met de "filosofische en wetenschappelijke werken van zijn tijd als Locke en Newton, maar werd ook overtuigd van de klassieke calvinistische nadruk op de soevereiniteit van God en de predestinatie."²⁴ Na enige tijd de gemeente van New York te hebben gediend en een tijdelijk docentschap te Yale te hebben bekleed werd hij verbonden aan de aanzienlijke gemeente van zijn grootvader te Northampton. Zijn geruchtmakende predikatie Sinners in the Hands of an Angry God (Zondaren in de hand van een vertoornd God) uit 1741 was geheel in de geest van Hooker en Shepard."

³⁶ Joseph Tracy, The Great Awakening. A History of the Revival of Religion: - of Edwards & Whitefield, [1842], Edinburgh 1976, pag. 4-5, 22. Zie Perry Miller, The New England Mind, pag. 236.

³⁷ Increase Mather, "Aan de Lezer," in: Een Leidsman tot Christus, resp. pag. 11 en 3. Zie verder K.B. Murdock, Increase Mather. The Foremost American Puritan, Cambridge 1925.

³⁸ Iain H. Murray, Jonathan Edwards. A New Biography, Edinburgh 1987, pag. 89.

Reeds op jeugdige leeftijd had hij niet alleen diepe geestelijke indrukken ontvangen, maar was hij ook getuige van enkele geestelijke opwekkingen in de gemeente van zijn vader. Hij was twaalf jaar oud, toen hij aan zijn veertienjarige zuster, die elders bij familie vertoefde, schreef: "Ik geloof dat er gewoonlijk elke maandag meer dan dertig personen komen om met mijn vader te spreken over de toestand van hun ziel." Ook van zijn grootvader Stoddard, met wie hij nog enkele jaren samenwerkte, hoorde hij van dergelijke revivals. Gedurende diens langdurige ambtsperiode had deze naar eigen zeggen vijf "oogsttijden" gekend, namelijk in de jaren 1679, 1683, 1696, 1712 en 1718, waarin hij getuige was geweest van "de bekering van vele zielen." Stoddard deelde in dit verband zijn kleinzoon mede dat in die tijden "het grootste gedeelte van de jonge mensen in de stad bekommerd was over hun eeuwige bestemming."²⁷

De ambtelijke bediening van Edwards bracht, evenals die van zijn grootvader Stoddard, opmerkelijke vruchten voort. In een klassiek geworden werk, *A Faithful Narrative* beschrijft hij gedetailleerd de te Northampton voorgekomen opwekking uit de jaren 1734-'35.²⁸ Gedurende de winterperiode kwamen er zoveel overtuigde zielen naar de pastorie dat deze voller was dan de herberg ooit was geweest. Edwards schreef: "Ik koester de hoop dat er meer dan driehonderd zielen in deze stad binnen de tijd van een half jaar op zaligmakende wijze tot Christus zijn gebracht."³⁹

Edwards noemde vervolgens de namen van vijftientig plaatsen in de omgeving waar eveneens talrijke verblijvende verschijnselen openbaar kwamen. Ten gevolge hiervan werd de geestelijke toestand van talrijke gemeenten ingrijpend veranderd.

De revival van Northampton vormde "het preludium op de Great Awakening" uit de jaren 1739-1742, welke zich op groter schaal over heel Nieuw-Engeland en in mindere mate ook over de zuidelijke kolonies heeft verspreid. De in 1729 verschenen tweede editie van Stoddards *The Safety of Appearing* bleek volgens Miller hierbij "van krachtige invloed" te zijn geweest.⁴⁰

Deze ingrijpende gebeurtenissen "versterkte Edwards in de overtuiging dat voor het werk van de Heilige Geest een krachtige prediking van het onfeilbare Woord werd vereist."⁴¹

Hierbij diende het veldwinnende arminianisme, dat de voorvaderlijke godsdienst van Nieuw-Engeland ondermijnde, nadrukkelijk te worden weerstaan. De leer van de onwederstandelijkheid der genade en de absolute soevereiniteit Gods stond immers haaks op die van de door de verlichte tijdgeest geïnspireerde vrije wil.

Nieuw-Engeland met zijn vijf kolonies behoorde tot het dertiental Engelse kolonies dat zich over een lange afstand uitstreckte langs de Atlantische Oceaan, vanaf de Golf van Mexico tot aan de St. Laurensrivier in Canada. De geestelijke ontwaking had zich het eerst en wel omstreeks 1726 gemanifesteerd onder de Nederlandse en Duitse emigranten in de Raritan Valley van New Jersey.

Deze kolonie werd, evenals Pennsylvanië, Delaware en Maryland, tot de zogenaamde "Middle Colonies" gerekend. Hoewel de hier aanwezige kerkelijke richtingen een uiteenlopend karakter droegen, behoorden de baptisten alhier overwegend tot de richting van de particular baptists. Door het werk van reizende predikers als Shubael Stearns (1706-1771) en diverse lekenpredikers breidden deze gemeenten zich uit naar

³⁹ The Works of Jonathan Edwards, deel I, pag. 350.

⁴⁰ Perry Miller, *The New England Mind*, pag. 232.

⁴¹ The Great Awakening. Documents Illustrating the Crisis and Its Consequences, edited by Alan Heimert and Perry Miller, Indianapolis and New York, Introduction, pag. XVIII. Dit standaardwerk geeft een 53-tal documenten uit de tijd van de Great Awakening met uitvoerige Inleiding.

de zuidelijke kolonies, waar de general baptists echter weer tamelijk sterk vertegenwoordigd waren.

In het tot de Middle Colonies gerekende Pennsylvania hadden de uit Engeland uitgeweken quakers een toevluchtsoord gevonden. Deze in 1681 ontstane kolonie dankte haar ontstaan zowel als haar naam aan de in 1666 quaker geworden William Penn (1644-1718).

Hij was een Engelse admiraalszoon van bijzondere gaven. Zelf stelde hij een grondwet voor de kolonie op waarbij vrijheid van godsdienst was gewaarborgd. Onder zijn leiding ontwikkelde Pennsylvania zich tot een bloeiende kolonie, zodat veel buitenlandse quakers emigreerden om deel te nemen aan dit "Holy Experiment".

In New Jersey was de door de Dutch Reformed Church, de Nederlandse gereformeerde kerk, uitgezonden predikant Theodorus Frelinghuysen (1691-1747) werkzaam. Deze te Lingen (Westfalen) geboren predikantszoon was in 1717 in Oost-Friesland als predikant bevestigd. In 1720 werd hij verbonden aan de gemeente van Raritan (New Brunswick) in New Yersey. De uit diverse landen afkomstige maar voor het merendeel Hollandse emigranten alhier leefden verspreid in een grotendeels nog onontgonnen "wildernis" met ongebaande wegen.

Frelinghuysen, die was opgevoed in de geest van de Nadere Reformatie, kreeg hier een zware strijd te voeren tegen het godsdienstige formalisme en de wereldsgezindheid van de kolonisten. "De vorm van de godsdienst was bewaard gebleven, maar er waren slechts enkelen in de kerk die enige blijken van haar kracht vertoonden."⁴²

Frelinghuysen beijverde zich voor een strenge handhaving van de kerkelijke tucht. Toen hij de vrouw van een prominent gemeentelid de toegang tot het Avondmaal ontzegde, ontstond een crisissituatie in de gemeente.

Bovendien rees er ook toenemend verzet tegen de inhoud van zijn separerende en appellerende prediking. Frelinghuysen legde de nadruk op de noodzaak van waarachtige bekering. Vele van zijn preken, waarin hij zich ook beriep op á Brakel en Koelman, verschenen in druk. Deze werden, gedeeltelijk ook in Engelse vertaling, op mime schaal verspreid. Ook onder de naburige Hollandse predikanten ontstond veel tegenstand tegen zijn optreden. Inzonderheid Henricus Boel en in mindere mate Gualterus du Bois, beiden predikant te New York (het voormalige Nieuw-Amsterdam), steunden de oppositie. Nadat de kolonie Nieuw-Nederland was overgegaan in Engelse handen beschouwde men de kerk als een bolwerk van de eigen taal en cultuur."

Na diverse verwikkelingen werd er zelfs een aanklacht van enkele honderden pagina's naar de classis Amsterdam gezonden. Dit leidde vanwege de afstand tot een jarenlang slepend proces met talrijke verwikkelingen, welke door allerlei competentiekwesaties inzake opleiding en bevestiging van kandidaten, vanwege de bemoeienis uit ons land, nog werden toegespitst. Hierdoor niet in het minst geschokt predikte Frelinghuysen, die zich gesteund wist door de meerderheid van zijn gemeente, in kerken, huizen of schuren en met opmerkelijke zegen. Niet alleen beruchte personen, maar ook verscheidene ouderlingen en diakenen die oppositie tegen hem gevoerd hadden, kwamen tot bekering.

⁴² James Robert Tunis, *Dutch Calvinistic Pietism in the Middle Colonies. A Study in the Life and Theology of Theodorus Jacobus Frelinghuysen*, 's-Gravenhage 1967, pag. 47. Een bundel preken van Frelinghuysen verscheen in 1736 in Nederland met de approbatie van de theologische faculteit van Groningen.

Onwaardeerbare steun ontving hij van Hendrik Visscher, eerst ouderling, later een begaafd oefenaar, die Frelinghuysens preken vertaalde in het Engels. Op diverse plaatsen belegde Frelinghuysen conventikels. Mede door zijn krachtige prediking en standvastige karakter oefende hij grote invloed uit op verscheidene predikanten van andere kerkelijke richtingen. Op diverse plaatsen werden nieuwe gemeenten gesticht en kerken gebouwd. Het werk van deze getrouwe prediker is lange tijd onderschat. "Hij is een waardige oude soldaat van Jezus Christus en was de aanvanger van het grote werk dat, naar ik vertrouw, de Heere in deze landsdelen bezig is uit te voeren," schreef Whitefield later na een ontmoeting met deze Puriteinse pionier in zijn Journal, pag. 352.

Ook onder de voor het merendeel uit Engeland en Schotland afkomstige presbyterianen van de midden-kolonies, die overigens ook tol hadden moeten betalen aan de rationalistische tijdgeest, kwam beroering.

Als de pionier hiervan kan Francis Makemie (1658-1708) worden beschouwd. Deze had in 1684 de eerste presbyteriaanse gemeente in Maryland gesticht. Onder de presbyteriaanse immigranten tekenden zich twee stromingen af, die van de Schotten en Iers-Schotten en die van de meer independente Engelsen en Welshmen. Hier traden uiteindelijk dezelfde tegenstellingen en accentverschillen op als voor en tijdens de Westminster Synode. Naar Schotse gewoonte vond de viering van de "communion seasons", na ernstige voorbereiding en zelfonderzoek, ook in deze streken plaats in de open lucht. De presbyteriaanse voorgangers waren beducht voor kerkelijke anarchie, maar zagen wel uit naar geestelijke leven in de dorre doodsbeenderen van de kerk.

De prediker die hier als promotor van de opwekking kan worden beschouwd, was **William Tennent** (1673-1745), voorganger van de presbyteriaanse kerk te Neshaminy in Pennsylvania. Hij was afkomstig uit een Schots-Iers geslacht en had te Edinburgh gestudeerd. Hoewel hij in de anglicaanse kerk van Ierland zijn ordening had ontvangen, was hij na zijn vestiging in Amerika in 1718 overgegaan tot de Presbyteriaanse kerk. Enz.

B. Leven van Thomas Hooker

1. Gezin van Thomas Hooker

Rev. Thomas Eli Hooker

Datum van Geboorte 5 Juli 1586 (61)
 Plaats van geboorte Marefield, Tilton, Leicestershire, England
 Overlijden 7 Juli 1647 (61)
 Hartford, Hartford County, Connecticut
 Begraafplaats: Hartford, Hartford County, Connecticut, United States
 Naaste familie: **Zoon** van Thomas Hooker en Susannah Hooker (Pym)
Echtgenoot van **Mary Hooker** en **Susannah Shepard**
 Vader van Joanna Shepard; Mary Newton; Anne Hooker; Sara Hooker; Rev. Samuel Hooker en 4 anderen.
Broer van Anne Alcock; Dorothy Chester; John Hooker; Elizabeth Hooker en William Hooker
 Wikipedia

Het is merkwaardig dat de naam van Hookers 2e vrouw Susannah Shepard wordt genoemd. Meestal wordt ze genoemd: Susannah Garbrand, waarmee hij trouwde 3 april 1621 in Amersham.

Bij de kinderen wordt John niet genoemd, wel '4 anderen'.

Hooker's kinderen:

1. Johanna; trouwt met Thomas Shepard; zij is overleden op 28 april 1646. Zie autobiografie Rev. Thomas Shepard. Hooker was de schoonvader van Thomas.
2. Mary, getrouwd met Roger Newton, de eerste minister in Farmington, daarna Milford; overleden op 4 februari 1676 in Milford.
3. Anne, Gedoopt te Great Beddow, Essex, 5 januari 1626.
4. Sarah, gedoopt in Chelmsford, Essex, 9 april 1628, begraven daar 26 augustus 1629.
5. John, was nog niet volwassen ten tijde van de dood van zijn vader, 1647. De wil van zijn vader was: "hij is niet verboden om een vrouw in Engeland te zoeken en te nemen", maar hij was "verboden om daar te verblijven". Hij wordt genoemd in de wil van zijn oom, John Hooker, Esq., van Marfield, in 1655 als student in Oxford. In 1660 werd hij de stichter van Marsworth, een

plaats in Buckinghamshire, Eng. en in 1669 werd hij vertegenwoordigd door Sir Edward Pye, Bart., Rector van Lechampsted in dezelfde provincie. Hij is overleden in 1684, begraven in Marsworth.

6. Samuel, gradueerde in Harvard Coll., 1653; predikte in Plymouth, Mass., voor een tijd en trouwde 22 september 1658, Mary, dochter van Capt. Thomas Willet, daarna de eerste burgemeester van New York. Hij werd geordend te Farmington, juli 1661. Hij werd benoemd tot een commissie van vier personen om naar New Haven te gaan en in 1662 een vriendschappelijke unie van de twee kolonies te regelen. Hij stierf op Farmington, 5 of 6 november 1697. Zijn weduwe stierf 10 augustus 1703, dochter van Eerw. Thomas Buckingham, van Saybrook.
7. Sarah, trouwde de Eerw. John Wilson, van Medfield, Mass. Hij had een talrijke familie, en is de voorvader van 'al the Dame in Hartford County.

2. Afkomst en jeugd van Thomas Hooker⁴³

Thomas Hooker werd geboren 5 juli 1586 in Marefield of Birstall, Leicestershire, in het East Midlands-gebied, waar de Hooker-familie op zijn minst zo ver terug kan gaan tot de regering van Henry VIII. De familie staat bekend als beroemd in Devon, ja, bekend in heel Engeland. De grote theoloog en predikant, ds. Richard Hooker, was van hen afkomstig. Richard Hooker was een anglicaanse priester en theoloog. Hij kan beschouwd worden als een van de belangrijkste en invloedrijkste Engelse theologen van de 16e eeuw.

Thomas Hooker ging naar school in Market Bosworth.

In maart 1604 kwam hij in Queen's College, Cambridge als beursstudent. Hij ontving zijn Bachelor of Arts van Emmanuel College te Cambridge in 1608, en bleef daarna totdat hij de graad van Master of Arts in 1611 verkreeg.

Na zijn verblijf in Emmanuel diende Hooker in de Esher parochie tot 1618 waar hij een uitstekende spreker bleek te zijn. Hij heeft daar ook aan het Emmanuel college enkele jaren onderwijs gegeven.

Aan de Universiteit doceerde ook William Amesius; Peter Bulkley; John Cotton, één jaar ouder dan Thomas en met wie hij later samenwerkte; John Wilson, die eerst rechten studeerde, daarna theologie. Daar werden Puriteinen gekweekt, geleid door Lawrence Chaderton en John Preston.

Spottend zei men wel van het Emmanuel College:

'Come hear, we pray - Nine times a day'

(d.w.z. 'Kom hier, wij bidden negen keer per dag').

3. Bekering

Tijdens zijn verblijf aan de Universiteit werd hij krachtig bekeerd. Hij zegt ervan:

"Toen in die jaren greep de Heere mij in mijn hart. Wat mijn angsten en ontzettingen betreft, niemand had ze dieper, niemand had er. In de tijd van mijn zielsangsten kon ik redeneren en concluderen, dat er geen andere weg was, dan mij aan God te onderwerpen en aan Zijn voeten te liggen, nederig wachtend op Zijn genade in Christus Jezus. Totdat het Hem behagen mocht de ziel van Zijn gunst te overtuigen.

⁴³ In deze schets zijn gegevens verwerkt uit Wikipedia over Thomas Hooker; en van B. Florijn, die hier vrij worden weergegeven.

Maar toen ik daar gebracht werd, toen het mijzelf betrof, toen viel al mijn redeneren totaal weg. Toen kon ik niets doen'.

'Diezelfde hand, die ons uit onszelf brengt, moet ons tot Christus brengen. Die hand moet het doen, of het zal nooit gedaan worden.'

'Dat God Zijn geliefde Zoon zenden zou, om mij te beminnen en dat zo onvergelijkelijk, dat het mij niet mogelijk was, Hem zozeer te haten, als Hij mij wel beminde en welgezind was. Zo, dat ik niet kon uitmunten in onvriendelijkheid jegens Hem, als Hij wel was in tedere liefde jegens mij. O, wat een liefde is dit! Was het niet billijk, dat ik, die in zonde leefde, in mijn zonden ware vergaan?'

4. Leraar te Cambridge en Esher

Hierna wordt hij nog enige tijd leraar te Cambridge, aan de universiteit. Hooker bleef er van zijn achttiende tot zijn achtentwintigste jaar.

In 1618 Hij wordt geroepen naar een heel klein, schilderachtig gelegen plaatsje, naar Esher in Surrey. Het ligt ongeveer zestien mijl ten zuiden van Londen. Middellijkerwijs werd hij geroepen door Mr. John Dod. Hij riep hem niet zonder oorzaak, want daar in Esher woonde een vrouw, die al bijna tien jaar onder zware beproevingen leefde. De verschrikkingen des Allerhoogsten waren zeer zwaar op haar gevallen. En nu voelde zij het einde van haar leven naderen. Vele malen had de oude John Dod haar bezocht en getracht haar te helpen, maar ze bleef ontroostbaar. Toen dacht ze, dat ze tegen de Heilige Geest gezondigd had. En haar man geloofde dit ook. Niemand wist meer raad met haar. Dan roept John Dod Mr. Thomas Hooker.

Tegen haar zegt hij: 'Het is niet eigenlijk onze onwaardigheid, maar onze opgeblazenheid en hovaardigheid, die ons verhindert tot Christus te komen; want wij willen gaarne enige dingen van onszelf hebben en niet alleen alles van Hem, maar ik zeg u, dat op zulke voorwaarden Hij nooit, noch u, noch iemand, zolang de wereld staat, rechtvaardigen zal. Wanneer betoonde de Heere Paulus genade? Toen Paulus de meeste boosheid tegen Hem betoonde: *Saul, Saul, wat vervolgt gij Mij?* Overweeg eens hoe smadelijk het voor God is, de macht der zonde groter te maken om u te verdoemen, dan de macht Gods om u te behouden. Des satans macht sterker te maken om te verderven, dan Gods macht om u bijstand te verlenen. Wat kunt gij tegen de Heere meer zeggen en wat kunt gij erger doen tegen de Heere? Is dit niet de Heere een onderdaan des satans en der zonde te maken. Dit is rechtuit zeggen: 'De almachtigheid Gods is zwakker, dan de zonde. De algenoegzaamheid Gods is krachtelozer dan des satans boosheid. Ik heb gezegd en zeg alsnog, dat dit gezicht der zonde, wat een mens niet tot Christus om genade drijft, altijd zondig is, en neemt dit daarom als aan voor een vaste regel, dat een vroom hart nooit beter verlicht is, dan wanneer het Woord het meest werkt en het scherpst bijt. Wacht u te zeggen, ik ben niet uitverkoren, of de tijd is voorbij, of ik sloot de deur. Het komt u niet toe, te zien in de kist van zaken, die verzegeld zijn. Indien gij te prijzen waardig zijt, laat het Woord dat doen en zo gij komt om onderzocht te worden, laat hetzelfde Woord u onderzoeken.

Indien we ergens elders enig goed konden vinden, dan alleen in Christus, wij zouden nimmermeer om hetzelfde tot Hem gaan. Als gij uw hart in zulke ijdele hulpmiddelen ziet troost zoeken, roep het daarvan af, ruk die troost met wortel en alles uit en aanschouw deszelfs nietigheid, zo zal uw hart gereed en bekwaam zijn om naar Christus te zien. Wanneer de zondaar bij zichzelf denkt: 'Ik heb tegen zulk een goeder-tieren God gedaan, al wat ik kon, zodat zelfs mijn hart siddert daaraan te denken, onder de hemel was er geen Naam, Die ik meer of zoveel in stukken scheurde als de Name Gods. Zijn wonden, Zijn leven, Zijn hartebloed heb ik duizendmaal gescheurd,

gereten. Ja, in de wereld was geen gebod, dat mijn ziel zoveel versmaadde als het gebod van de Heere Jezus. Daar was nooit een geest, die tegen mij sprak, welke ik zoveel malen wederstond als de Geest des Almachtigen. Och hoe vele zoete bewegingen heeft de Heere tot mijn ziel ingelaten, om mij daardoor van mijn boze en zondige oefeningen af te rukken. Door hoeveel genade heeft Hij mij genodigd en door hoeveel Zijner goedertierenheden mij opgewekt, om mijn zonden te verlaten en tot Hem te keren? Maar ik ben in het aangezicht van Zijn dienstknecht en gezegende Geest gevlogen en heb alle voorstellen van verzoening verworpen. Indien ik al de dagen mijns levens met pijnigingen ware gekweld en in een kerker geworpen; ja ofschoon ik een andere wereld vol ellende kon gehad hebben om in te leven, ik zou het voor een oneindige genade rekenen, zo de Heere mijn zondige misdaden wilde uitwissen en mij deze inwendige oproeren vergeven. Maar dat God Zijn geliefde Zoon zou zenden om mij te beminnen, en dat zo onvergelijklijk. Zo onvergelijklijk! Wat een liefde is dit! Ik heb nooit een mens wanhopende arm gekend, tenzij dat zijn hart wanhopende trots was."

En zo gaat hij maar verder. De ene onmogelijkheid stapelt hij op de andere. Alleen dingen noemt hij, die onmogelijk zijn. Daarom troost hij alleen met Christus.

"Indien niet al uw aanhoren en mijn prediken in geloof bestaat, zo is de arbeid verloren. De dóden zullen horen de stem des Zoons Gods en die ze gehoord hebben zullen leven".

De Heere heeft het gezegend op Zijn tijd. Zo lezen we: "De raadgevingen van Mr. Hooker en Mr. Dod mochten haar tot zegen zijn en zij komende aan het einde van haar leven, kwam als nooit tevoren tot een niet te dragen blijdschap, niet te weerhouden blijdschap, een blijdschap boven alle verwachting. Zo ging zij naar de stad die fundamenteën heeft, naar het hemels Jeruzalem, naar haar Bruidegom, in uiterste vreugde."

In die tijd ontmoette hij in het gezin van Mevr Joan Drake, Susannah Garbrand, waarmee hij trouwde 3 april 1621 in Amersham, de geboorteplaats van mevrouw Drake. Dit was zijn 2e huwelijk. De naam van zijn eerste vrouw was waarschijnlijk Mary Hooker.

5. Leraar te Colchester en Chelmsford

Enige tijd later begeert Colchester, de oudste stad van Engeland, de bediening van Mr. Hooker. En Mr. Thomas Hooker wil er gaarne heen, want in de onmiddellijke nabijheid woonde Mr. Rogers in bedham en volgens Mr. Hooker was deze leraar "De prins der Engelse leraars". En inderdaad, in zekere zin was zijn stem ook met macht. Hij was een ruig prediker, maar "een groot winnaar van zielen". Het was een spreekwijze van oude Godvruchtigen: "Komt laat ons naar Dedham gaan, opdat onze koude harten brandende gemaakt mogen worden". Zelfs een bisschop moest zeggen: "John Rogers doet meer goed met zijn wilde kreten, dan wij met onze eentonige muziek".

Toch komt Mr. Hooker niet in Colchester. Zelf zegt hij erover: "Het is een mijner waarnemingen, dat de Voorzienigheid Gods mij dikwijls afwendde van die plaatsen, die ik zelf begeerde en dat Hij mij bracht tot zulke plaatsen, waar ik geen gedachten naar had.

Hooker gaat in 1626 naar Chelmsford, twintig mijl ten oosten van Londen. Daar in de Gothische kerk, waar Sir Midway, de stichter van het Emmanuel College, begraven ligt, heeft Mr. Hooker het Woord des Heeren mogen bedienen. Hij was daar lecturer, hulpprediker. Hij verbleef daar van 1626-1629. Mr. Hooker predikte daar in het

eenvoudige Geneefse gewaad, maar de Heere zegende het. Daar waren eenvoudigen onder zijn gehoor, maar ook de graaf van Warwick, die hem later verborg, toen hij gezocht werd, en die hem persoonlijk bracht naar het schip, dat Mr. Hooker naar de Nederlanden bracht.

Onder de bediening van Mr. Hooker werd Chelmsford een ander Chelmsford. De zedeloze stad veranderde. Maar niet alleen de stad werd rijk gezegend, ook het naburige land kwam onder het beslag van die wondervolle prediking. En dat geschiedde ondanks veel tegenstand.

Er was een zeer goddeloos man, die tot zijn vrienden zei: 'Ik wil wel eens iets anders', en hij bedoelde een goddeloos plezier ten koste van Mr. Hooker. 'Kom mee, zei hij, laten we ook eens gaan horen, wat die bulkende Hooker ons te zeggen heeft'.

Zo met de bedoeling de predicatie in de war te sturen en geheel onmogelijk te maken, kwamen zij te Chelmsford. De man ging ter kerke misschien voor het eerst in zijn leven. Nog niet lang was hij in het Huis des Heeren, of het almachtige Woord van God, door de mond van Zijn dienstknecht doorwondde het hart van juist deze man. De dienst was geëindigd. Toen verliet die man de kerk met een ontwaakte ziel. Maar door de verdere zegeningen, die de Heere schonk aan de bediening van Mr. Hooker, mocht hij komen tot een waarachtige bekering. Toen later Mr. Hooker naar Nieuw-Engeland vertrok, kon deze man hem niet alleen laten gaan. Die gezegende bediening missen, zou de dood voor hem zijn en zo ging hij mee duizenden mijlen over zee, om bij deze prediking te mogen blijven.

Zo zijn er vele wonderen te vermelden die geschied zijn tijdens de bediening van Mr. Hooker. Zo werd eens een muzikant gehuurd om de dienst te verstoren. En hij speelde, maar het deerde Mr. Hooker niet. Hij werd niet kwaad, hij werd er niet moedeloos van, maar hij ging verder met het werk van zijn Meester. Toen gebeurde er een vreemde zaak. De man die speelde ging naar binnen. Hij luisterde en de Heere behaagde het Zijn Geest daaraan te paren. Toen deed de man belijdenis van zijn zonden. En hij vernederde zich zeer voor het Aangezicht van de Heere en de Heere maakte van deze vijand een ware beoefenaar der Godzaligheid.

In die tijd was er ook een vastendag in het ganse land. Mr. Hooker beklom de kansel. Onder zijn gehoor bevonden zich toen verschillende rechters om, indien het mogelijk ware, iets te vinden waardoor hij te veroordelen was. Maar Mr. Hooker behoefde hen niet te zien. Hij stond daar met grote vrijmoedigheid. En hij verkondigde Engeland zijn ongerechtigheden en het volk hun zonden. Hij verkondigde de Woorden Gods over een zondig volk. Toen bad hij en in zijn gebed smeekte hij de God des hemels, dat Hij de koning van Engeland in zijn hart wilde geven de woorden van Maleachi 2:11 en 12: 'Juda handelt trouwelooslijk en er wordt een gruwel gedaan in Israël, en in Jeruzalem en Juda ontheiligt de heiligheid des Heeren, welke Hij liefheeft. De Heere zal de man die zulks doet, uitroeien uit de hutten van Jacob'. In zijn gebed noemde hij de plaats waar het opgetekend stond erbij.

Toen hij geëindigd had, zochten de rechters, of die plaats werkelijk stond in het Boek des Almachtigen. Toen zij zagen dat het zo was, verlieten zij de kerk, maar zij durfden hem toch niet aanklagen en zij bemoeilijkten zijn dienst niet.

In de streken waar Mr. Hooker het Woord van zijn Meester verkondigde, zei men van deze onverschrokken, geen mens ontziende leraar: 'Mr. Hooker het Woord des Heeren verkondigend, zo steekt hij koningen in zijn zak'.

Toch, niet lang daarna werd Mr. Hooker door bisschop Laud het zwijgen opgelegd, tegelijk met John Rogers van Dedham. Men kon hem niet langer dulden. Er is een schrijven van een zekere Mr. Collins aan aartsbisschop Laud waarin staat: 'Als Mr. Thomas Hooker eerst maar weg is, dan zal alles wel rustig worden. Vooral zijn gesprekken moeten verboden worden. Ze werken nog meer uit dan zijn predicaties. En de predikstoelen zijn als betoverd. Vele jonge leraars doen niet anders dan spreken met die man. En als ze in hun eigen gemeente zijn, dan ook preken ze als Mr. Hooker. Alleen het voedsel van Mr. Hooker smaakt hun nog. En de mensen willen ook niet anders meer horen. Veel leraars heb ik gezien, maar deze man gaat hen allen te boven in geleerdheid en welsprekendheid en in vele andere opzichten. Hij heeft meer volgelingen dan wie ook. Als ge vrede wilt hebben, zorgt u er dan voor dat Mr. Hooker verdwijnt. Alle vooruitgang staat hij tegen'.

Dan wordt Mr. Hooker gedwongen zijn bediening neer te leggen en hij trekt zich terug in een klein gehucht, Little Baddow genaamd. Dit gebeurde in 1629. Nu hem het prediken verboden is houdt hij daar een school. Hij onderwijst de kinderen in zijn eigen huis. Maar ook daar wordt hij door bisschop Land niet met rust gelaten. En toch ook daar is zijn werk rijk gezegend.

Hij had er een hulponderwijzer, **John Eliot** geheten, de latere zendeling der Indianen. En deze John Eliot, die bij Mr. Hooker in diens huis verkeert, zegt ervan: 'Aan deze plaats werd ik geroepen door de oneindige rijkdommen van Gods genade in Christus Jezus aan mijn arme ziel; want hier zei de Heere tot mijn dode ziel: leef! En door de genade van Christus, leef ik en zal ik eeuwig leven.'

Zó was ik in dit gezegende gezin. Toen zag ik, en nooit daarvoor, de kracht der Godzaligheid in haar levendige kracht en uitwerking'.

Mr. Hooker wordt gedagvaard voor het Hoog Gerechtshof. In het geheim betalen zijn vrienden de som geld, die men betalen moest wanneer men niet verscheen, zonder dat Mr. Hooker het wist. Bovendien verbergt de graaf van Warwick hem en brengt hem naar een afgelegen plaats. Zeer in het geheim bespreekt hij een plaats voor Mr. Hooker op een schip, dat hem naar de Nederlanden zal brengen. Het schip kiest zee. De vervolgers zijn juist te laat om hem te arresteren. Het schip vertrekt met een gunstige wind. De vervolgers charteren een schip om hem te achterhalen. Zij kiezen zee. Dan keert de wind en het is hun onmogelijk de haven te verlaten. Op zee wordt het schip waarin zich Mr. Hooker bevindt door een zware storm overvallen, maar in die ontzettende storm mocht Mr. Hooker al de opvarenden verzekeren dat zij allen behouden aan land zouden komen. Het was in 1630.

6. Overtocht naar Nederland

Aan de andere kant van de Noordzee aangekomen, begaf hij zich naar Amsterdam, waar hij kennis maakte met John Paget, leraar van de Engelse gemeente. Spoedig kreeg hij onenigheid met hem over zijn verhouding tot de Brownisten.

Hij week uit naar Delft voor ongeveer twee jaar.

In Delft werd Hooker vriendelijk ontvangen door de waardige en bejaarde Schotse predikant John Forbes. Zijn eerste preek in de Schotse kerk aldaar was over Fil. 1:29: "Want u is uit genade gegeven in de zaak van Christus niet alleen in Hem te geloven, maar ook voor Hem te lijden"; een echte preek voor verbannen om de naam van Christus' wil.

Vervolgens werd hij assistent van William Ames (Amesius), voorganger van de Engelse gemeente in Rotterdam.

Toch kon het leven in de vrije Republiek hem niet bekoren. Hij schreef aan zijn vriend John Cotton: "dat de kracht der godzaligheid in Holland gemist werd" en "dat velen zichzelf met de vormen tevreden stelden". Zijn gedachten gingen uit naar Amerika, waarnaar reeds vele vervolgte puriteinen waren gegaan. Een aantal vrienden uit Essex had het plan beraamd om zich bij deze kolonie te voegen.

Hooker vertrok eerst naar Engeland, waar hij bijna gegrepen werd, en scheepte zich in 1633 in Plymouth in met nog twee leraars, John Cotton en Stone.

Het schip voer langs kaap Lands End'. Daar nam Mr. Hooker afscheid van zijn geliefd vaderland, waar de wonderen des Heeren hem zo vergezeld hadden. En nu zegt hij: 'Vaarwel Engeland. Ik verwacht niet meer te zien dié religie en ijver en kracht der Godzaligheid, die ik gezien heb onder de aanbidding van de Naam des Heeren in dit land'.

Hij zegt het als een ernstige waarschuwing aan degenen, die met hem oversteken naar hun nieuwe vaderland. Tegen hen zegt hij: 'Nu gaat gij de vrijheid genieten, maar weet dit, de tegenspoed heeft zijn duizenden verslagen, maar de voorspoed zal zijn tienduizenden verslaan. Hierover ben ik bevreesd, dat diegenen die levende christenen waren in het vuur der vervolging, nu spoedig koel zullen worden te midden van een algemene vrede. Behalve sommigen, die de Heere door scherpe beproevingen zal houden in een getrouwe, opmerkzame, vernederende en biddende gesteldheid'.

Voor hun vertrek preekte Hooker zijn afscheidspraak uit Jer. 14: "Wij zijn naar Uw Naam genoemd, verlaat ons niet". "En gij Engeland, welke tot de hemel toe verhoogd zijt geweest vanwege de middelen der genade, zult tot de hel toe neergeworpen worden, want indien de machtige werken die bij u gedaan zijn, in Indië of Turkije geschied zijn, zij zouden zich bekeerd hebben".

Donkere wolken van Gods oordelen zag deze profetische puritein boven Engeland hangen, hoewel hij later getuigde dat na de tijden van beproeving een "tijd van respijt" zou komen. Maar na deze tijd zou er een verval intreden en hierna "zou er een tijd komen dat Engeland in stukken gebroken zou worden als een pottenbakkersvat".

Toch verwachtte Hooker dat "een klein overblijfsel zou worden overgelaten waaruit de Heere later weer kerken naar Zijn eigen hart zou oprichten".

7. Overtocht naar New England

Aan boord van de Griffin ging de vaart naar Massachusetts, de Bay Colony. Hooker arriveerde in Boston op 10 juli in 1633 volgens sommige schrijvers.

Anderen schrijven: Na een reis van zeven weken kwamen Hooker en zijn medereizigers aan de oostkust van Amerika aan, om precies te zijn op 3 september 1633. Vele vrienden wachtten hem reeds op en dromden om hem heen toen hij het schip verliet. "Nu zal ik met u wonen, indien ge vasthoudt aan de Heere", riep hij uit en hij omhelsde hen.

Boston werd in 1630 opgericht als een Puriteinse vesting, Boston was nog steeds een ruwe nieuwe nederzetting aan de rand van de wildernis. John Cotton werd de eerste en de voornaamste dienaar van het Evangelie.

Vervolgens werd hij als leraar aan de jonge gemeente van Newtown, in de kolonie van Massachusetts verbonden en predikte in rust en vrede het Woord des levens in het midden van zijn geestverwanten in de wildernis van het verre Amerika.

De eerste grote groep van Hookers gezelschap was al in augustus 1632 aangekomen. In 1633 vestigde Hooker zich in Newtown (later vernoemd naar Cambridge in

Engeland) waar hij de predikant werd van de vroegst gevestigde kerk daar, bekend aan zijn leden als "The Church of Christ in Cambridge." Zijn gemeente, waarvan sommigen leden van gemeenten waren die hij in Engeland had gediend, werd bekend als "Mr. Hooker's Company".

Circa 1633 werd Thomas Hooker predikant voor de burgers van de nabijgelegen Newtown, een nederzetting aan de overkant van de Charles River die later Cambridge werd genoemd. Ze bouwden een nieuwe kerk, de 8ste van de Puriteinen in dit gebied.

Daarna is ds. Shepard in Newtown aangekomen. Op de 1ste februari 1636 werd een algemene vergadering van de gemeente gehouden en werd besloten een kerk te bouwen. Tegen het eind van het jaar werd Shepard plechtig geordend. Deze kerk was de 111e van de nieuwe kerkgebouwen.

Reeds in 1634 begon Hooker met van zijn gemeente met het onderzoeken van het Boston-gebied onder invloed van John Cotton. Ze begonnen westwaarts naar de Connecticut River Valley te kijken en te onderzoeken naar een mogelijkheid daar zich te vestigen. Waarbij het Gerechtshof werd verzocht om toestemming te verkrijgen. (De History of Cambridge door Abiel Holmes)

8. Stichting nederzetting in Hartford

Na goede voorbereiding ging Hooker met het grootste deel van zijn gemeente door de wildernis van Plymouth in het district van Connecticut naar een onbekende bestemming. Het was in het begin van de zomer. Ze hadden geen gids, alleen een kompas. Ze gingen over de paden van de Indianen. Aan de avond sloegen zij hun kamp op en hielden de nachtwacht bij het vuur.

Mevrouw Hooker werd ziek en moest gedragen worden op een draagbaar. Zo ging men op zoek naar een woning in de wildernis. Zo trok men voort onder het geluid van het loeien der runderen, van het blaten der schapen, van het geknor der varkens. Men ging niet verder, als men niet eerst het Aangezicht des Heeren had gezocht. Niet verder trok men als men niet eerst in dat oerwoud de Psalmen Davids deed horen. En als het Sabbat was, lag het hele kamp stil. Dan aanbad men in de wildernis. Toen kwamen ze bij de grote rivier.

Daar bleven ze en ze bouwden eerst een kerk. Daarna een begraafplaats. Ze omgaven het met een palissadering. Toen noemden zij die plaats **Hartford**, of Hertford, naar de geboorteplaats van Mr. Samuel Stone, die ook met hen trok.

Toen zij daar enige tijd waren kwam de winter. Men leed gebrek aan alles. En de Heere had hen daar gevoerd. Maar Hij zorgde voor hen als een goedertieren Vader. Zelden was er een schip zo ver op de rivier geweest als waar zij nu woonden. Maar toen in de grootste nood voerde de Heere een schip de rivier op en het legde aan bij Hartford. Het was geladen met levensmiddelen en het bracht redding. Ze noemden die plaats: 'Eben-Haëzer'.

Een kerk en huis voor dominee Thomas Hooker, werd gebouwd in 1636 gebouwd.

De eerste Europeanen die het gebied hebben verkend, waren de Nederlanders onder Adriaen Block, die in 1614 de Connecticut Rivier opgevaren waren. Nederlandse bonthandelaars uit New Amsterdam keerden terug in 1623 met een missie om een handelspost te vestigen en het gebied te versterken voor West-India zaken. De

oorspronkelijke nederzetting was gelegen aan de zuidoever van de Park River in de huidige Sheldon / Charter Oak buurt. Dit fort heette Fort Hoop of het 'House of Hope'. In 1633 kocht Jacob Van Curler formeel het terrein rond Fort Hoop van de Pequot-chef voor een kleine som. Het was misschien wel een paar gezinnen en een paar dozijn soldaten. Het fort werd verlaten in 1654, maar het gebied is vandaag bekend als Dutch Point; De naam van het Nederlands fort "House of Hope" komt tot uitdrukking in de naam van Huyshope Avenue.

De Nederlandse buitenpost en het kleine contingent van Nederlandse soldaten die daar waren gestationeerd, hebben weinig gedaan om de Engelse migratie te controleren, en de Nederlanders realiseerden zich snel dat ze zwaar waren. Het Huis van Hoop bleef een buitenpost, maar werd door de golven van Engelse kolonisten gestaag overgelopen.

In 1650 vergaderde Peter Stuyvesant met Engelse vertegenwoordigers om een permanente grens tussen de Nederlandse en Engelse kolonies te onderhandelen; De lijn waar ze over eens waren, was meer dan 50 mijl (80 km) ten westen van de oorspronkelijke nederzetting.

9. Thomas Hooker wordt leider van het Puritanisme

In juni 1636, circa drie jaar nadat Thomas Hooker in Boston aankwam, vertrok hij en honderd leden van zijn gemeente, reisde twee weken over het land, vergezeld van 160 vee, geiten en varkens. Zij volgden een Inheems Amerikaans spoor, later bekend als de Connecticut Path of de Bay Path, west naar de Connecticut River en vervolgens zuiden naar de toekomstige plaats Hartford. De vestiging ligt aan de noordkant van de rivier.

Er was al een aantal nederzettingen in de Connecticut Valley toen Hooker en zijn gemeente daar aankwamen. Het gezelschap ging door inheemse dorpen, toen ze langs de Connecticut-weg kwamen, en kwamen aan een kleine groep Engelse kolonisten in Windsor, terwijl zij langs de rivier reisden.

Er was een Nederlands fort bij de monding van de Little River (later de Park River) direct ten zuiden van Hartford en een andere kleine groep Engelse kolonisten in Wethersfield, direct ten zuiden ervan.

Als dienaar van de kerk in Hartford had Hooker enorme invloed gehad. Aanvankelijk functioneerden de regering vanuit Boston, bestuurd door acht magistraten die door het Massachusetts Gerechtshof werden aangewezen; maar dit was duidelijk niet een aanvaardbare lange termijn oplossing.

In 1638 preekte Hooker een preek op de tekst: "Doch zie gij om onder al het volk naar kloeke mannen, ... dat zij het volk ten allen tijd het volk richten," met het argument dat de mensen van Connecticut het recht hadden om hun eigen regering te kiezen. Deze preek diende als inspiratie voor de fundamentele orders van Connecticut, die een burgerregering oprichtte en verzekerde het bestaan van Connecticut als een aparte kolonie, onafhankelijk van Massachusetts. De fundamentele orders dienden als rechtsgrondslag voor de Connecticut Colony tot Karel II de provincie in 1662 een formeel handvest heeft toegekend.

Van tijd tot tijd begaf Hooker zich naar de kuststreek om de vergaderingen van de synode bij te wonen, waarbij hij uiteraard ook preekbeurten vervulde. Zo moest hij in mei 1639 voor een grote menigte in Boston voorgaan, waarbij ook de gouverneur

aanwezig was. Hooker was niet alleen gezien vanwege zijn godsvrucht, maar ook vanwege zijn kanselgaven.

Maar bij die gelegenheid kon hij eerst niet verder komen dan enkele gebroken zinnen, zodat hij moest stoppen. Hij was genooddaakt om voor de vergadering te bekennen "dat alles wat hij wilde spreken zowel uit zijn mond als uit zijn gedachten werd weggenomen". Na een psalmvers te hebben opgegeven trok hij zich terug.

Een half uur later besteedde hij de kansel weer en hield ruim twee uur lang vol vuur een "bewonderenswaardige preek".

In het halve uur van afzondering had de Heere hem opening in het Woord gegeven, en zijn tong weer losgemaakt, opdat hij niet in de mens, maar alleen in de Heere zou roemen. Zijn vrienden die hem vroegen om rekenschap te geven van "des Heeren weerhouding van Zijn bijstand", antwoordde hij: "We moeten dagelijks belijden dat wij niets hebben en niets kunnen doen zonder Christus".

Hooker was een man des gebeds die veel in gemeenschap met de Heere verkeerde. Hij kon van opmerkelijke verhoringen in zijn leven gewagen, zoals in 1643 toen een strijd tussen twee Indianenstammen woedde. De ene stam was de Engelsen welgezind, terwijl de andere hen wilde doden. Hooker kreeg op het gebed deze belofte: "Ik zal zegenen die u zegenen en vloeken die u vloeken", en kort hierop moest de vijandige stam het onderspit delven.

Elke tweede dag van de week bestemde hij voor de "cases of conscience" (gewetensgevallen). Velen vroegen dan een oordeel of richtlijn aangaande hun zielsstaat of geestelijke gesteldheid. Hooker was een kenner van de hoogten en diepten van het hart van een christen, maar wist ook hoe arglistig het hart was, dat geneigd is om het werk van satan voor het werk van de Geest aan te zien. Hooker had in alles de eer van God en het heil van de zielen op het oog en arbeidde onvermoeibaar om zielen tot Christus te brengen.

Niet alleen was Hooker een van de voornaamste figuren in de Connecticut Colony; Hij was ook een van de toonaangevende Puriteinse theologen in New England. Hij nam deel aan de het kerkelijk onderzoek van Roger Williams en Anne Hutchinson en in diverse kerkraden. Zijn boek, *Een handleiding of ontwerp van de Kern van Kerkdiscipline voor de kerken in Nieuw Engeland, enz.*, wordt beschouwd als een van de beste uitleggingen van de Puriteinse kerkdocument.

Hooker leefde niet om het te publiceren. Het schip dat zijn oorspronkelijke manuscript naar Engeland heeft geleverd voor het drukken zonk en Hooker, is overleden voordat er tijdens de epidemie in de zomer van 1647 een tweede ontwerp werd uitgegeven.

10. Hooker als Vader van de Amerikaanse Democratie

De stichting van Hartford leidde tot de oprichting van de Connecticut Colony. Hooker werd meer actief in de politiek in Connecticut.

Het Gerechtshof van Wethersfield, Windsor en Hartford vertegenwoordigd eind mei 1638 om een schriftelijke grondwet op te stellen om een regering voor het Commonwealth te vestigen. Hooker preekte op 31 mei de openingspreker bij de Eerste Kerk van Hartford, waarin hij verklaarde dat "de grondslag van autoriteit is gelegd in de vrije toestemming van de mensen."

Op 14 januari 1639 bekritiseerden de vrijwilligers uit deze drie nederzettingen de "Fundamentele Verordeningen van Connecticut". John Fiske noemde het: "de eerste geschreven grondwet die bekend staat om de geschiedenis die een overheid heeft gecreëerd."

Het was het begin van de Amerikaanse democratie, waarvan Thomas Hooker meer verdient dan elke andere die 'de vader' wordt genoemd. De Verenigde Staten zijn vandaag in lineaire afkomst bijna meer verwant aan die van Connecticut dan aan die van een van de andere dertien kolonies."

Ter erkenning hiervoor, aan de muur van de smalle steeg net buiten het terrein in de buurt van de kathedraal van Chelmsford - in Chelmsford, Essex, Engeland, waar hij lector was en curateerde, - is er een Blauw Gedenkbord bevestigd hoog op de muur van de smalle steeg, tegenover de zuidelijke veranda, die luidt:

**"Thomas Hooker, 1586-1647, Curate at St Mary's Church en Chelmsford.
Town Lecturer 1626-29. Oprichter van de staat Connecticut.
Vader van de Amerikaanse Democratie."**

Veel heeft Thomas Hooker mogen arbeiden in dienst van zijn Koning, ook in Amerika. Hij was voorzitter van de synode tegen het Antinomianisme en vele andere zaken meer. Hij werd in de kolonie beschouwd als Mozes 'die de toorn Gods als over hen wegtrok'. Men noemde hem: 'Holy Hooker'.

Eens was daar een vergadering om de band te verstevigen tussen Massachusetts en Connecticut. Mr. Hooker zou daartoe prediken op de Sabbat in de gemeente van zijn schoonzoon, Mr. Shepard. Gouverneur Winthrop uit Boston was ook aanwezig, die slechts zeer zelden op de Sabbat niet in zijn eigen gemeente was. Hij beschrijft het gebeuren.

'Die middag predikte Mr. Hooker met kracht en grote bediening des Heiligen Geestes. Zo mocht hij ongeveer een kwartier voortgaan. Toen, plotseling hield hij op en zei tot het volk, dat de Heere hem beroofd had, beide van zijn kracht en van zijn stof. En hij ging weg. Maar de schare bleef. En ze wachtte'.

Het werd ongeveer een half uur later. Toen klom hij opnieuw op de kansel, met een boodschap van zijn Meester. Hij deed er geen woord bij en hij deed er geen woord af. Zo lezen we: 'Toen ging hij door met grote kracht en de Heere zegende het werk op een bijzondere wijze. Nog twee uur lang mocht hij zo voortgaan'.

Mr. Hooker van het gebed: 'Het gebed is het voornaamste deel van het werk van een leraar. Hierdoor wordt men tot de Rust gedragen'. Het werd opgemerkt, 'dat zijn gebed gewoonlijk was als de ladder Jacobs, waarop des te dichter hij het einde naderde, des te dichter hij kwam bij de hemel'.

Veelal raakte hij dan in zulk een vervoering en pleitte hij zo bij de Allerhoogste en zong zo de lof van zijn Meester, dat het hem was, zoals sommigen van hem zeiden: 'Het is bij hem als bij zijn gezegende Heere: de beste wijn bewaart hij tot het laatst'.

11. Sterven van Hookers schoondochter Johanna Shepard

Mr. Shepard schrijft in zijn korte levensbeschrijving:

Op 2 april 1646 werd ons een zoon geboren, maar toen nam de Heere weg mijn zeer geliefde, dierbare, zachtmoedige en liefhebbende vrouw. Zij was een vrouw van grote geestelijke eigenschappen, van grote voorzichtigheid, van buitengewone vriendschappelijke geaardheid en van bijzondere Godsvrucht'.

'Deze beproeving,' zo vervolgt Mr. Shepard, 'was zeer groot. Zij was een vrouw van onvergelijkelijke zachtheid des geestes, jegens mij in het bijzonder, en zeer liefdevol. Met grote zorgvuldigheid behartigde zij mijn gezinszaken, noch verkwistend, noch

gierig in alles wat zij deed. De Heere had haar gesteld tot een grote zegen voor mij om mijn gezinszaken met zorgvuldigheid en wijsheid te besturen. Buitengewoon was zij in het berispen van de zonden. Zeer bekwaam in het onderscheiden van de kwade zaken der mensen. Teer beminde zij Gods volk en zeer ijverig was zij om van hun gezelschap te leren en daarom was zij gesteld op hun gezelschap. Zij beminde het Woord des Heeren buitengewoon en daarom was zij zo verblijd, dat zij mijn aantekeningen kon lezen, die zij iedere week overpeinsde. Zij bezat de geest des gebeds boven de gewone mate van haar tijd en bevinding.

Zij was bereid te sterven, lang voor zij stierf, zelfs reeds na de dood van haar eerstgeborene. De dood van dat kindeke was een groot verdriet voor haar. Maar toen was haar werk nog niet geëindigd en toen leefde zij nog bijna negen jaar niet mij en was zij mijn troost in dit leven! Toen de eerste maal haar de koorts overviel, doordat zij enige kou vatte, zei ze tot mij, dat wij elkaar maar buitengewoon moesten liefhebben, omdat wij niet lang meer samen zouden zijn. Haar koorts nam haar slaap weg. Door dat gebrek aan slaap raakte zij soms in de war, maar zij ijde niet. De nacht voordat zij stierf, had zij een zeer onrustige slaap gedurende ongeveer zes uur. Wakker geworden kende zij niemand meer, alleen de Heere Jezus en zij sprak alleen tot Hem. Toen brak zij uit in een zeer hemels, hartverbrekend gebed tot Christus, haar Verlosser, om de Geest des Levens. Zo bad zij tot het laatste uur van haar leven. Dit bad zij vaak: 'Heere, ofschoon ik het onwaardig ben, één woord, één woord'.

Thomas Shepard voegt er nog aan toe: 'Aldus heeft de Heere mij bezocht en mij gekastijd voor mijn zonden en getracht mij zó te spenen aan deze wereld, maar ik heb het altijd een moeilijke zaak gevonden om zelfs ook maar het geringste te profiteren van de droefste en scherpste beproevingen.'

12. Hookers hoop en verwachting voor Christus' kerk op aarde

"Het valt op dat zich onder de door ons gevonden theologen, die hun opvattingen betreffende de Joden en hun toekomst publiceerden tussen 1640 en 1670, een vrij grote groep Congregationalisten en Non-conformisten bevindt, die aan Emmanuel College, Cambridge (in 1570 gesticht om Puriteins gedachtengoed te verbreiden⁴⁴), studeerden en werkten. Dat waren *John Cotton* (1597-1606, Fellow 1606-10), *Thomas Hooker* (1607-09, Fellow 1609-18), *Anthony Tuckney* (1613-19, Fellow 1619-c40), *John Robotham* (1614-16), *William Bridge* (1616-26, Fellow 1626-31), *Jeremiah Burroughs* (1617-24), *Thomas Shepard* (1620-27), *Anthony Burgess* (1623-, Fellow), *Peter Sterry* (1629-36, Fellow 1636-49) en *John Sadler* (1630-39, Fellow 1639-50). Van hen maakten *Bridge*, *Burgess*, *Burroughs*, *Sterry* en *Tuckney* deel uit van de Westminster Assembly. Hoewel minder belangrijk voor de ontwikkeling van het spreken over de toekomst van de Joden dan degenen die aan Christ's College, Cambridge, verbonden waren (zie § 3.7), hebben ook deze theologen, die voor het merendeel in ieder geval in hun eigen tijd aanzien en bekendheid genoten, een duidelijke bijdrage geleverd aan de bezinning op de bekering der Joden en de toekomst van Israël."

... Onder de druk van de vervolgingen, die het resultaat waren van *Lauds* inspanningen om de Anglicaanse kerk te uniformeren, nadat hij in 1633 aartsbisschop van Canterbury was geworden, was een aantal Congregationalisten uitgeweken naar de noordelijke Nederlanden en Amerika; daar ontstonden de eerste

congregationalistische gemeentes. Belangrijke leiders waren *John Cotton*, *Thomas Goodwin*, **Thomas Hooker** en *John Owen*.

Het streven naar vrijheid voor congregationalistische gemeentes om onafhankelijk van bestaande structuren een zichtbare, zuivere kerk van Christus op aarde te zijn, werd echter door de Presbyterianen afgewezen, omdat zij wilden vasthouden aan een staatskerk, zij het zonder bisschoppelijk bestuur. Belangrijke drijfveren waren de angst dat allerlei secten en dwalingen de kop konden opsteken en de onwil van geestelijken om zich te onderwerpen aan gemeentes van ongeschoolde leken, nadat zij zich hadden ontworsteld aan het bisschoppelijk gezag.

Samen met anderen schreven *Owen* en *Goodwin* in 1658 het concept van de Savoy Declaration, de belijdenis van de Congregationalisten die in leerstellig opzicht nagenoeg gelijk was aan de Westminster Confession, uitgezonderd de visie op kerkbestuur en tucht. Hierin verdedigden de Congregationalisten, dat lidmaatschap van de kerk beperkt kon en moest worden tot hen, die blijkens leer en gedrag tot de uitverkorenen behoorden en zich met elkaar verbonden op grond van een in Gods naam gesloten verbond ('covenant').

De eschatologie van de Savoy Declaration was optimistischer dan die van de Westminster Confession, en liet meer ruimte voor chiliastische verwachtingen, zonder deze overigens expliciet te verdedigen. *Te midden van de reformatorische belijdenisgeschriften nemen deze twee Engelse belijdenissen een unieke plaats door hun vermelding van de bekering der Joden.*

Bovenstaande conclusie's trekt Dr. R. J. van Elderen in zijn theologisch historisch onderzoek bij Engelse protestanten naar de *visie op de bekering der Joden en de toekomst van Israël*. Uitgave 1992.

Zie ook: T. Hooker, *An Exposition of the Principles of Religion*. London 1645.

T. Hooker, *Heavens Treasury Opened in a Fruitfull Exposition of the Lords Prayer*. London 1645

13. Hookers einde

Vaak zei Hooker, dat hij het als een gunst des Heeren zou achten, indien hij niet langer zou leven, dan dat hij in staat was het werk des Heeren levendig te mogen houden in de plaats waar hij stond. Hij voegde er dan aan toe, het zou hem een gunst des Heeren zijn als de Heere - als dan de tijd van zijn vertrek zou komen - hem de tijd zou verkorten. En de Heere heeft het gedaan.

Wat gebeurt? Het was in de zomer van het jaar 1647. In Connecticut heerste de pest. Het kerkgebouw was overvol. Het Heilig Avondmaal des Heeren stond bediend te worden. Toen merkten enigen van zijn meest opmerkelijke hoorders een wonderlijke 'wolk' over zijn gemeente. Een onverklaarbare bezwaardheid en slaperigheid. En dit vond plaats zelfs bij de meest waakzame christenen van zijn gemeente. We lezen: 'Het was niet ongelijk aan de slaperigheid der discipelen, toen onze Heere ging sterven'. En Mr. Hooker was geopenbaard, dat dit het einde van zijn bediening zou zijn.

Diezelfde dag werd hij ziek. Tijdens zijn ziekte sprak hij niet veel tot de omstanders. Men vroeg hem, of hij nog zijn mening over enige belangrijke zaken wilde zeggen, in het bijzonder over de staat van Nieuw-Engeland, want men kende hem als een profeet. Maar hij antwoordde: 'Dat werk heb ik nu niet meer te doen; ik heb de Raad des Heeren reeds verkondigd'. Hij had zijn ambt mogen teruggeven aan Hem, Die het hem geschonken had. Hij had het ook slechts ontvangen!

Toen kwam de gemeente. Zij hadden bemerkt, dat dit de laatste predicatie van hun leraar tot hen geweest was. Ze hadden het gevoeld, dat dit zijn laatste bediening van het Heilig Avondmaal was geweest. We lezen: 'het was niet om uit te drukken hoe zij hun gebrek aan aandacht beweenden, juist onder zijn afscheid. Velen konden geen vrede in hun ziel meer genieten alvorens zij hun zonde ook voor de ouderlingen hadden beleden en voor de ganse vergadering. Hun zonde van zo'n verregaande zorgeloosheid'.

Een ouderling zei: 'Dominee, nu gaat gij heen om beloning op al uw arbeid te ontvangen'.

Maar zijn leraar antwoordde: 'Nee, broeder, ik ben nu gaande om barmhartigheid te verkrijgen, genade te ontvangen'.

We lezen: 'Toen sloot hij zijn ogen met zijn eigen handen en zacht over zijn voorhoofd strijkende, met een lach op zijn gelaat, kreunde hij eenmaal zacht en blies zo zijn gezegende ziel uit in de armen van zijn mededienstknechten, de heilige engelen, 7 juli 1647.

Hij was 61 jaar oud en 2 dagen; en zijn eeuwig gezegende en geprezen Meester haalde hem tot Zich.

Getuigenissen:

Cotton Mather noemde Hooker: 'het licht van de Westerse Kerken'.

Dr Thomas Goodwin zei van hem: "Als een van onze late predikers en godsvrucht in de Geest en de macht van Johannes de Doper is gekomen, deed deze man het."

Hooker was een man van veel gebed. Cotton Mather meldt: 'Hij zou zeggen, dat gebed het voornaamste deel is van een werk van een dienaar; daarbij moet hij het overige werk doen'.

Daarom had hij nog een dag in een maand gewijd aan privé gebed, met vasten voor de Heere, behalve de publieke vasten, dat ook vaak gebeurde. Hij zei: 'Deze buitengewone gunsten, zijnde het leven van de religie en de kracht van de godzaligheid, moet behouden worden door het frequent gebruik. Als het gebed met vasten en door belijders nagelaten wordt, dan zal de ongerechtigheid vermeerderen en de liefde van velen verkouden.

De heer Henry Whitfield een waardig Godsgezant die de meest aanzienlijke personen in Engeland kende, nadat hij gevlucht was naar Connecticut en kennis kreeg aan Thomas Hooker, schreef: "Ik dacht niet," zegt hij, "dat er zo'n man op de aarde was, in wie zoveel onvergelykbare uitnemendheden uitstraalde en in wie geleerdheid en wijsheid zo bewonderenswaardig getemd werden met ijver, heiligheid en waakzaamheid. "

14. Thomas Hooker en zijn visie op het wezen van het genadeverbond

F. van Holten, RD. 18 april 1997

Staatsman, denker en theoloog

Wie het leven van Thomas Hooker wil beschrijven, zou dat kunnen doen vanuit twee gezichtspunten: Hooker als staatsman en politiek denker, of Hooker als praktisch theoloog. In dit artikel kiezen we voor het laatste aspect. Van hem zijn zo'n twintig, doorgaans zeer waardevolle, geschriften bewaard gebleven. Genoemd kunnen worden de in het Nederlands vertaalde werken "De arme twijfelende christen, getrokken tot Christus", en "De vernedering der ziel" door Koelman nogal vrij weergegeven als "De ware zielsvernedering en heilzame wanhoop".

Praktisch theoloog

Reeds bij zijn aankomst in Amerika bemerkte Hooker dat daar verschil van mening heerste over de kwestie wie men als lid van de kerk kon en mocht aannemen. Ds. John Cotton wilde alleen diegenen aannemen die "zekere en onfeilbare kentekenen konden aanwijzen van hun wedergeboorte". Hooker kon echter die mening niet delen. Hij stelde dat het oordeel der liefde vanuit het Woord in deze zaak moet heersen, en dat de verborgen dingen aan God moeten worden overgelaten. Hij ging ervan uit "dat men kan zeggen dat mensen op twee manieren in het verbond kunnen zijn: uitwendig volgens het oordeel der liefde, of inwendig en geestelijk volgens het oordeel der waarheid". Zó kon men ervan afzien iemands geestelijke staat onfeilbaar vast te stellen, want dat, stelt Hooker, "is een van Gods verborgen dingen". Het is immers in deze bedeling onmogelijk de zichtbare en de onzichtbare kerk geheel te laten samenvallen. Derhalve: "tweeërlei kinderen des verbonds". We komen hier in de buurt van de Dordtse Leerregels, die uitspreken: "Voorts, van diegenen die hun geloof uiterlijk belijden en hun leven beteren, moet men naar het voorbeeld der apostelen het beste oordelen en spreken; want het binnenste des harten is ons onbekend".

Bevestiging

Wanneer iemand meende een innerlijke roeping tot het predikambt te hebben, moest hij dat aan de gemeente bekendmaken. Na persoonlijke gesprekken met de kandidaat en na het houden van een of meer proefpreken, werd er overlegd. Vervolgens werd al of niet een beroep op de desbetreffende persoon uitgebracht, waarna de man gevraagd werd of hij dat aannam. Die vraag werd doorgaans met een korte toespraak beantwoord. Voorts werd er gebeden en legden de ouderlingen (!) de verkozene de handen op, met de woorden: "Wij bevestigen u, N.N., als predikant in deze gemeente van Christus". Er volgde nog een opsomming van de plichten die het ambt meebracht en een vermaning om getrouw te zijn. Deze wijze van verkiezing van ambtsdragers is grotendeels terug te vinden in Handelingen 6, waar de verkiezing van de eerste zeven diakenen wordt beschreven.

Men was het trouwens niet in alle zaken eens. Tussen Thomas Hooker en John Cotton bleven er steeds verschillen van opvatting. Die liepen onder meer over de wedergeboorte en over het "in Christus zijn" van de ware gelovigen. Volgens Cotton wiens mening we onderschrijven als zijnde voluit reformatorisch- krijgt degene die wordt wedergeboren op datzelfde moment volmaakt en volledig deel aan Christus. Hooker meende dat de inlijving in Christus slechts volkomen was in dié betekenis, "dat het beeld van de ongevallen" Adam in de wedergeborene werd hersteld. In het leven van zo'n wedergeborene ontving deze een genadekracht zoals

Adam vóór zijn val nooit bezeten heeft. Een nogal ingewikkeld standpunt. Maar zowel Cotton als Hooker hield eraan vast dat, waar God begint in het leven van een zondaar, ook Zijn genade wordt voleindigd.

Verbond en kinderdoop

Hooker was het gelukkigst op de preekstoel en in zijn studeerkamer. Hij is tijdens de ambtelijke bediening duidelijk toegenomen in geestelijke kennis, gevoed door een voortdurend biddend omgaan met de Schrift. Aanvallen van baptisten die beweerden "dat men te véél mensen tot de kerk toeliet", en van presbyterianen die precies het tegenovergestelde beweerden, brachten Hooker ertoe zich opnieuw te bezinnen op het wezen van het genadeverbond. Hij hield daar lezingen over, die in 1649 werden gebundeld en uitgegeven onder de naam "Het verbond der genade verklaard". Hij verdedigde daarin met kracht de kinderdoop op grond van Gods verbond. Wie dat naleest, komt onwillekeurig onder de indruk van het diepe inzicht in het wezen van de kerk.

Over tal van zaken heeft Hooker een Schriftuurlijk licht laten schijnen. Zijn geschriften zijn dan ook zeer gevarieerd. We moeten noodzakelijkerwijs een keus doen. Daarbij willen we ons vooral richten op datgene wat het meest dienstig is voor het geestelijke leven en wat betekenis heeft voor de kerk van nu. We kiezen daarvoor uit de vele geschriften van Hooker drie werken: "Geestelijke munitie", "De heilsorde" en: "De arme, twijfelende christen tot Christus getrokken".

"Geestelijke munitie"

"Geestelijke munitie" is de tekst van een lijkrede over 2 Koningen 2:12, naar aanleiding van het sterven van ds. Robert Wilmot, predikant te Clare in Suffolk. Ds. Wilmot was een studiegenoot van Hooker uit Cambridge en een persoonlijke vriend. Nu had de kerkvergadering van Westminster wel enige bepalingen vastgesteld aangaande een "kerkelijke begrafenis". Op weg naar het graf mocht er niet gezongen, gebeden of gelezen worden, maar een gedachtenispreek bleef toegestaan, "om de overlevenden aan hun plicht te herinneren".

In zijn preek was Hooker kort over de overledene: één achtste gaat over Wilmot. Daarna gaat Hooker verder over de plichten van de gemeenteleden ten opzichte van hun predikanten. Hij gaat zelfs zó ver, dat hij Wilmots dood en de daardoor ontstane vacature toeschrijft aan de zonden van gemeenteleden. Kennelijk - dit blijkt uit het vervolg - doelde Hooker op díé gemeenteleden die maar met moeite zo'n precieze, Puriteinse prediker verdroegen, die ook vonden dat men de Schrift niet zo letterlijk moest opvatten, en die ook niet wilden dat de dominee hen bestrafte vanwege hun losse levenswandel.

Als Hooker het heeft over "geestelijke munitie", bedoelt hij daarmee niet alleen "kogels en granaten", maar heel de geestelijke wapenrusting. Het was een zeer welsprekende en bewogen lijkrede, bijzonder praktisch van aard. Hooker noemt de huichelaars onder zijn gehoor "gewitte wanden", en ze zullen allicht begrepen hebben wie daarmee bedoeld werden. De rechte prediking heeft immers de gewetens mee.

De heilsorde

De heilsorde werd door Hooker beschouwd als een zaak van het allergrootste belang. Wie daarin een goed inzicht heeft, heeft óók een goed inzicht in heel het geestelijk leven. Bij de eerste reformatoren hield de waarachtige bekering nog de volkomen zekerheid des geloofs in.

Later begon men de wedergeboorte te beschouwen als een "proces", als een weg waarop allerlei stadia moeten worden afgelegd. In dit "beschouwen" is sprake van een zekere verschuiving naar het beschouwelijke, het afstandelijke.

Hooker heeft geprobeerd zijn tijdgenoten te helpen bij het goed verstaan van deze dingen door het beschrijven van het geestelijke leven, onder meer van de voorbereiding van de zondaar door Gods genade, tot aan de geloofsvereniging met Christus. Wat houdt de verandering van de zondaar daartussen werkelijk in? Heeft ook een zwak geloof zekerheid? Wat houdt iemand terug van het komen tot Christus? De mens, zo leert Hooker, in het voetspoor van Richard Rogers, "wordt in de bekering heimelijk getrokken, hij weet zelf niet hoe, door het onuitsprekelijke werk van de Heilige Geest". Hoewel zo iemand verlangt en smacht naar Gods genade, is hij daar toch nog niet zeker van. Door zwakheid en gebrek aan geestelijke ervaring kan en durft hij God zijn Vader niet noemen.

Hooker leert echter ook dat het ontbreken van heilszekerheid niet zonder meer inhoudt dat er in het geheel geen genade in het hart is verheerlijkt. Maar men kan daarin nooit gerust zijn, want dat zou het geven en hebben van hoop buiten Christus óm betekenen. En dat mag nooit! Hij wijst ook heel pastoraal op de beletselen in het zondaarshart om werkelijk als een "naakte zondaar" tot Christus te vluchten. "Dat is niet in de eerste plaats (het gevoel van) onze onwaardigheid, maar onze trots en hoogmoed!"

Bij Hooker ligt de *grond van de zekerheid in de eerste plaats in het geloof*, niet in gevoelens en gestalten. "Daarom, wég met uw gevoeligheden, en ga tot de belofte!" Wie zijn zekerheid uitsluitend grondt op gevoelens, loopt volgens Hooker het gevaar het Woord te verwaarlozen, en "te veel te staren op zijn innerlijk bederf, en daardoor ontmoedigd te worden, en afgehouden van Christus".

Een grote plaats in Hookers preken neemt de schildering van Gods verschrikkelijke toorn in over iedereen die buiten Christus is. Genade is en blijft altijd een vrije gift. De werken der wet zijn daarom vervangen door het Evangelie, dat geen voorwaarden of eisen stelt, doch dat alleen maar schenkt. Hooker slaat de kennis van de ellende zeker niet over. Hij ziet die als het begin van de bekering, mits het maar de rechte ellendekennis is. Zonder zulke kennis en droefheid zal niemand "het met Christus eens worden" en Hem in het geloof omhelzen. Hooker maakt wel onderscheid tussen een waarlijk vernederd hart en een moedeloos hart dat nog iets van zichzelf verwacht en daarom zichzelf voortdurend tegenvalt. Een moedeloos hart kan bijvoorbeeld geen tegenslagen verdragen, omdat men nog zo rechthebbend is. Maar wie waarlijk voor en door God vernederd is, leert diep buigen onder God: *Ik heb duizendmaal méér verdiend!*

Hooker wijst ook sterk op de plaats van de liefde in de waarachtige bekering: dan is er niet alleen benauwdheid, angst om verloren te gaan, maar ook droefenis om het zondaar zijn, niet zó te zijn als God ons schiep, liefde tot God, Zijn recht en ál Zijn heerlijke deugden.

De arme, twijfelende christen tot Christus getrokken

Dit geschrift is een bewerking van een preek die in gedeelten is ontstaan. In de uitgave (zonder jaartal) die voor ons ligt, zijn ze samengevat in vijf korte preken, samen 75 kleine bladzijden. We kunnen slechts een greep doen uit de belangrijke en pastorale inhoud.

Hooker spreekt degenen aan die weliswaar hun zondigheid inzien, doch die het tegelijkertijd betreuren dat ze daaronder niet dieper gebukt gaan: Laat dat u niet weerhouden! "Ik ben zo hard en zo verhard onder de genademiddelen, zegt iemand. Is er buiten de hel wel iemand met zo'n hart als ik heb?"

Dat is het laatste pleidooi waarmee de duivel het hart van een arme zondaar weet neder te buigen. Het is ook een genadige les om het te leren, dat zelfs een verbroken hart gegeven moet worden. U staat uzelf door uw hoogmoed in de weg. Wees niet zo rechthebbend. Luister vandaag, en wacht morgen, want u weet niet wanneer God Zijn eigen instellingen zal zegenen".

We moeten er intussen wel op letten dat Hooker niet zegt dat men maar dodig en vals-lijdelijk moet afwachten. In feite zegt hij tot de "arme, twijfelende christen" hetzelfde wat Paulus zei tegen de stokbewaarder: "Geloof in de Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden, gij en uw huis". Hooker is daarin soms heel kras. Hij voert zo'n neergebogen ziel sprekend in, en laat die zeggen: "Helaas, ik heb nooit ondervonden wat het is de verzekering van Gods liefde te hebben. Ik heb nooit enig teken van Gods gunst ontvangen, en zal ik dan denken dat ik geloof bezit? Degenen die geloven, hebben hun harten vervuld met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde. Het Woord openbaart dat, maar ik ben een vreemdeling van die vreugde, hoe kan ik dan denken dat er enig geloof in mij gewerkt is?"

Drie dingen

Hooker antwoordt daarop "dat dit niet betekent dat u geen geloof kunt hebben, of dat u niet tot God mag komen door te geloven. Bedenk daarom deze drie bijzonderheden:

a. Ten eerste moet u niet denken vreugde en bemoediging te zullen ondervinden vóór u tot de belofte gaat, maar u moet verwachten dat te ondervinden wanneer u de belofte "herkauwt" en u daarmee voedt. U zou willen dat de Heere u alle voordeel gaf vóór u het met Hem eens wordt. Deze vrucht is (echter) een vrucht die uit het geloof voortvloeit, na veel worsteling. Eerst geloven, en daarna vreugde. Het hart wordt nooit met vreugde vervuld vóór het gelooft, maar daarna. Wanneer u de zoete dauw hebt van de bemoediging door de belofte, verwacht dan deze vreugde!

b. Ten tweede moet u weten dat deze vreugde en dit bewustzijn en dit gevoel het geloof niet altijd vergezellen. Iemand kan een vast geloof hebben, en toch de smaak en de zoetheid missen waarnaar hij of zij verlangt. Een boom kan zowel bladeren als vruchten missen, en toch sap en vocht hebben. Iemands geloof kan tamelijk sterk zijn, terwijl zijn gevoel daarvan niets voorstelt. David was gerechtvaardigd en geheiligd, en toch miste hij deze vreugde. En zo rustte Job op God toen hij maar weinig gevoel had, toen hij het zei: Ziet, zo Hij mij doodde, zou ik niet hopen? (Job 13:15). Bouw daarom uw vertroosting niet op uw bewustzijn en gevoel, maar ga tot de belofte, van God in Christus.

c. Ten derde, Gods heiligen zijn dikwijls beroofd van troost, niet omdat God die inhoudt, maar omdat ze die van zich wegdoen en ze niet willen hebben, hoewel Hij ze aanbiedt... Zoals David zegt in Psalm 77:2 : "Mijn ziel weigerde getroost te worden". Zoals een lastig kind dat zijn melk niet wil opdrinken, omdat het die melk niet krijgt in een gouden beker, zo wilt u helemaal niets van God hebben, omdat Hij niet precies voor u doet wat u wilt.

Dit zijn de voornaamste hinderpalen. Ik zou er nog veel meer aan kunnen toevoegen, want het vleselijk verstand is hierin zeer vruchtbaar, en door onze eigen dwaasheid en door de listigheid van de duivel zijn we bijzonder sterk geneigd zaken te misbruiken en er hinderpalen van te maken op onze weg naar de eeuwige zaligheid".

Boeken

Zijn boeken "Application of redemption" (toepassing van de verlossing) en "Preparation to Christ" (voorbereiding tot Christus) getuigen van de noodzakelijkheid

van een grondige ontdekking van schuld, afsnijding van alle mensenwerk en geloofsovergang in Christus door de toepassende bearbeiding des Geestes.

Increase Mather en Giles Firmin sluiten zich hierbij aan, maar hebben wel kritiek op de stelling van Hooker "dat de ziel zodanig verootmoedigd moet worden dat hij gewillig is om de staat van verdoemenis te aanvaarden".

Ten aanzien van de tucht van de kerk stond Hooker op het standpunt van de Independenten: Niemand mocht tot de sacramenten worden toegelaten dan degenen die blijken van een waar geloof bezitten.

In zijn boek "Survey of the sum of Church discipline" (Onderzoek naar de inhoud der kerkelijke tucht) bestrijdt hij de opvattingen van Samuel Rutherford over de presbyteriaanse vorm van kerkregering.⁴⁵

Een volledige vrijheid voor een ieder werd in deze nieuwe kolonie gegarandeerd, hoewel alle ongebondenheid en valse godsdienst werd tegengegaan, in tegenstelling tot het Rhode Island van Roger Williams waar alle sekten en godsdiensten werden toegelaten. De verkiezing van de "General Court" bleef in Connecticut niet alleen beperkt tot de leden van de kerk, maar iedere inwoner was gerechtigd om zijn stem uit te brengen. Een democratie die men in die dagen nergens in Europa kende!

Beschuldigd van Arminiaanse denkbeelden

Door sommigen wordt beweerd dat Hooker tot het arminianisme zou neigen. Enkele uitlatingen in zijn werk "The soul's vocation of effectual calling to Christ" (De krachtadige roeping van de ziel tot Christus) zouden hiertoe aanleiding hebben gegeven.

Hooker hield staande dat "niemand van nature uit zichzelf Christus kan aannemen", maar benadrukte aan de andere kant sterk de verantwoordelijkheid van de mens. Het niet aannemen van Christus is volgens hem meer te wijten aan de onwilligheid dan aan zijn onvermogen. "De wil is de hand van de ziel" en is "de natuurlijke kracht of faculteit waarmee men tot het willen aangezet wordt".

Dit accent op de wil bracht Hooker tot de onderscheiding tussen een natuurlijk en zedelijke bekwaamheid.

Lezing van zijn in het Nederlands vertaalde werkje "De ware zielsvernederen en heilzame wanhoop" moest desondanks alle beschuldigingen van arminianisme aan zijn adres ontzenuwen. Tot zover Van Holten.

De beschuldiging van Arminianisme werd opnieuw gehoord op de WESTMINSTER CONFERENTIE te Londen, 18 december 1976.

Ds. R. M. Horn uit Purley, Baptistenpredikant sprak eerst over "Thomas Hooker en de voorbereiding van de ziel tot Christus."

Thomas Hooker reisde met o.a. John Cotton als reisgenoot naar Nieuw Engeland. Beiden wilden in de Nieuwe Wereld een soort van "covenant community", gemeenschap op basis van Gods Verbond (met Abraham) stichten.

Hooker preekte in Amerika ook uitsluitend in termen van dit verbond, aldus Horn, die daarna inging op de voorbereiding van de ziel tot Christus in de opvattingen van Hooker.

⁴⁵ In Schotland waar een Monarchale Staatsregering zetelde, paste een Presbyteriaanse kerkregering, vanaf de tijd van de Reformatie. In Nieuw Engeland was dat anders. Er was geen Monarchale Overheid of Koningshuis. Het behaagde God om Zijn knechten licht en bestuur te geven in een Independentische kerkregering. Het leidde later tot de Amerikaanse Democratie.

In een viertal punten zette Horn uiteen, hoe de ziel van de arme verloren zondaar bereid gemaakt moet worden om Christus te kunnen ontvangen, waarbij Hooker veel aandacht geeft aan de plaats en aard van deze voorbereiding. Het hart - en dat is tevens de wil - heeft bij Thomas Hooker een zeer centrale plaats.

Hij was een zeer Schriftuurlijk man, die in zijn "stadia" op de weg naar bekering er vanuit ging, dat men eerst de grootte van zijn zonden moet leren zien. Dan volgt er bij de zondaar een mediteren hierover, maar nog niet over Christus. (In deze fase van voorbereiding noemt Hooker Christus nog helemaal niet, aldus ds. Horn). Dan de gebrokenheid en verslagenheid onder deze zondelast. Wat kan de zondaar doen?

Wij hebben, meent Hooker, wel de bekwaamheid om enige "moral actions" (zedelijke handelingen) uit te voeren, al ligt er in ons geen goeds.

De verootmoediging heeft bij Hooker een drietal kenmerken. Er komt kinderlijke liefde Gods in het hart. God kan, zo stelt Hooker, buitengewone middelen gebruiken om de mens te bekeren, maar deze mag daar nooit van uitgaan. Van belang is de tijdsfactor, maar ook het ambt van de Woordbediening. Men mag de zondaar geen kussens onder de oksels naaien. Berouw en verootmoediging zijn de kenmerken.

Hoe komt het, dat men Hooker wel eens beschuldigd heeft van Arminianisme? aldus ds. Horn.

Het laatste referaat op de eerste conferentiedag werd geleverd door rev. R. T. Kendall uit Oxford. Kendall had zich bezig te houden met de Puriteinen en collega van Thomas Hooker, John Cotton, die hij vragenderwijs als de eerste Engelse Calvinist betitelde.

In deze zojuist in druk verschenen rede "The influence of Calvin and Calvinism upon the American Heritage", uitgave The Evangelical Library, betoogt Kendall dat Thomas Hooker en ook William Ames (Amesius) duidelijk Arminiaanse trekken vertoonden bijvoorbeeld *door hun visie op het geloof als een daad van de wil, hun goede werken als grond van verzekering van het geloof e.d.*

Joel R. Beeke en Mark Jones in *A Puritan Theologie*, hebben deze stelling als vals aangemerkt.

"De valse veronderstelling dat deze onverenigbaar zijn, heeft Godgeleerden gestimuleerd om de geschriften van de Puriteinen te misleiden en te vervalsen." ... Maar in tegenstelling tot Kendall, 'is zijn leer van voorbereiding gepresenteerd in de context van Gods soevereine en bijzondere genade in Christus en de vreugde en liefde die men bezit bij de bekering. Hooker dringt erop aan dat de voorbereiding het werk van de Heilige Geest was op onbekeerde mensen. Hij schreef: De Heere bereidt de ziel door Zijn Geest.'

15. In het Nederlands verschenen boeken:

1. De arme twijfelende christen genaderd tot Christus
 2. De voorbereiding van de ziel voor Christus. In het Nederlands genoemd: De ware vernedering of heilzame wanhoop.
- Verschenen bij H. van Pelt en A Douci, 1761: 2 uitmuntende praktikale traktaten

In het Engels verschenen:

1. The Poor Doubting Christian Drawn to Christ. 1629.
2. The Soul's Preparation for Christ: Or, A Treatise of Contrition, wherein is discovered How God breaks the heart, and wounds the Soul, in the conversion of a Sinner to Himself The Soul's Preparation for Christ. 1632.
3. The Soul's Ingrafting into Christ. 1637.
4. The Soul's Exaltation. London: John Haviland. 1638.
A treatise containing:
The Soul's Union with Christ. 1 Corinthians 6:17.
The Soul's Benefit from Union with Christ. 1 Corinthians 1:30.
The Soul's Justification. 2 Corinthians 5:21
5. A Brief Exposition of the Lord's Prayer. London, Moses Bell. 1645.
6. An Exposition of the Principles of Religion. 1645.
7. A Survey of the Summe of Church-Discipline, wherin the Way of the Churches of New England is Warranted out of the Word. London: John Bellamy. 1648
8. The Soul's Humiliation. International Outreach.
9. The Saint's Dignity and Duty. 1651.
10. The Application of Redemption. 1659.
11. The Christian's Two Chief Lessons: Self-Denial and Self-Trial.
12. The Covenant of Grace Opened.
13. The Danger of Desertion Or A Farewell Sermon of Mr. Thomas Hooker.

Biografie over Hooker:

Baird Tipson. *Hardfort Puritanism*. Thomas Hooker, Samuel Stone, and Their Terrifying God (Oxford University Press, 2015) xviii, 476 pp.

Bijlage:

JOHN COTTON, vriend en metgezel van Hooker

1. Kort overzicht

John Cotton (4 december 1585 - 23 december 1652, begraven King's Chapel Begraafplaats, Boston, N.E.) was een predikant in Engeland en de Amerikaanse kolonies en een van de voornaamste predikanten van de Massachusetts Bay Colony.

John is 2 keer getrouwd. (1) Elizabeth Horrocks en (2) Sarah (Hawkred). Zijn kinderen waren: Bij de laatste kreeg hij 6 kinderen, Sariah, Elizabeth, John, Maria, Rowland, William

John studeerde vijf jaar aan Trinity College, BA 1603; Cambridge en nog eens ruim negen jaar aan het Emmanuel College, Cambridge, MA 1606, na een studie die Grieks, Sterrenkunde etc. Hij behaalde zijn BD in 1613 aan Emmanuel College.

Hij verliet de universiteit na vijf jaar. Hij werd verordend als zowel diaken en priester, op 13 juli 1610. Hij had al een reputatie opgebouwd als wetenschapper en uitstekend prediker toen hij in 1612 de functie van predikant in de Sint Botolphs Kerk in Boston, Lincolnshire aanvaardde.

In 1632 had de Anglicaanse kerk echter zijn druk op de niet-conformende geestelijkheid vergroot, en Cotton werd gedwongen zich te verbergen. Het volgende jaar scheepte hij en zijn vrouw zich in voor New England.

Cotton was zeer begeerd als minister in Massachusett en werd spoedig geïnstalleerd als de tweede herder van de Boston kerk, die het ambtswerk met John Wilson heeft gedeeld. Hij heeft in zijn eerste zes maanden meer religieuze verrichtingen gedaan dan in de voorgaande jaren plaats vond. Vroeg in Boston-ambtstijd, werd hij betrokken bij het verbannen van Roger Williams, die Cotton beschuldigde van veel problemen.

Kort daarna werd Cotton in de Antinomianse Controversie van de kolonie gewikkeld, toen verscheidene aanhangers van zijn 'vrije genade' theologie (met name Anne Hutchinson) andere predikanten in de kolonie begonnen te bekritisieren. Hij had eerst de neiging om zijn aanhangers te ondersteunen maar naderhand trok hij een andere

conclusie. Na de controverse was Cotton in staat om de vertrouwde omgang met zijn mede broeders te herstellen. Hij bleef in de kerk van Boston preken tot zijn dood.

Een groot deel van zijn inspanning tijdens zijn lange ambtsbediening was gewijd aan het bestuur van de New England kerken. Hij was degene die de naam Congregationalisme gaf aan deze vorm van kerkelijk bestuur. In de vroege jaren 1640 werd echter een nieuwe vorm van bestuur vastgesteld voor de Anglicaanse Kerk, mede doordat de Puriteinen in Engeland krachtig reageerden op de vooravond van de Engelse Burgeroorlog. Cotton schreef talrijke brieven en boeken ter ondersteuning van de "New England Way". Uiteindelijk werd echter het Presbyteriaanse vorm van kerkregering gekozen tijdens de Westminster Vergadering in 1643 te Londen.

Cotton werd meer conservatief op oudere leeftijd. Hij bestreed de separatistische houding van Roger Williams en onderschreef ernstige straffen - inclusief de dood - van degenen die men als ketters beschouwde, zoals Samuel Gorton.

Hij was een geleerde, een vrijmoedige briefschrijver en de auteur van veel boeken en werd beschouwd als een van de grondleggers onder de predikanten van New England. Hij stierf in december 1652 op 67-jarige leeftijd, na een maandlange ziekte.

Zijn kleinzoon Cotton Mather werd ook een beroemd predikant en historicus in Nieuw Engeland.

2. Levensloop als student en predikant

John Cotton (4 december 1585 - 23 december 1652) studeerde vijf jaar aan Trinity College, BA 1603; Cambridge en nog eens ruim negen jaar aan het Emmanuel College, Cambridge, MA 1606, na een studie die Grieks, Sterrenkunde etc. Hij behaalde zijn BD in 1613 aan Emmanuel College.

Hij leerde ook als decaan en begeleidde zijn studenten. Cottons biograaf Larzer Ziff noemt zijn leer 'diep' en zijn kennis van talen 'fenomenaal'. Cotton werd beroemd in Cambridge toen hij de begrafenispraak van Robert Some, de meester van Peterhouse.

Hij verliet de universiteit na vijf jaar. Hij werd verordend als zowel diaken en priester, op 13 juli 1610. Hij had al een reputatie opgebouwd als wetenschapper en uitstekend prediker toen hij in 1612 de functie van predikant in de Sint Botolphs Kerk in Boston, Lincolnshire aanvaardde.

Als Puritein wilde hij de ceremonieën en vestigingen die verband houden met de gevestigde Anglicaanse Kerk en het preken daar, op een eenvoudiger manier uitoefenen. Hij voelde dat de Engelse Staatskerk belangrijke hervormingen nodig had, maar hij was ook vastberaden om er niet van af te scheiden. Zijn voorkeur was om het van binnenuit te veranderen. Veel dienaars werden uit hun preekstoel verwijderd voor hun Puriteinse praktijken, maar Cotton heeft het bijna 20 jaar in St. Botolph volgehouden door middel van ondersteunende leden van de burgerlijke gemeente en vriendelijke bisschoppen, evenals zijn zeer verzoenende en zachte houding.

Een van de grootste invloeden op het denken van Cotton tijdens Emmanuel was het onderwijs van **William Perkins**. Van Perkins leerde Cotton flexibel, verstandig en praktisch te zijn, en leerde hij omgaan met de politieke realiteiten van een non-conformistische Puriteinen in de Anglicaanse Kerk.

Toen Cotton steeds meer bekend werd voor zijn prediking, worstelde hij inwendig over zijn eigen geestelijke staat. Zijn toestand van onzekerheid en grote twijfelmoedigheid duurde minstens drie jaar. Hij zocht ernstig naar een teken dat de 'Heere hem had verkoren en voorbestemd om in eeuwige zaligheid te leven'. Zijn oprechte gebeden werden circa 1611 beantwoord toen hij de zekerheid kreeg dat hij geroepen was tot eeuwige zaligheid. Cotton beschouwde de leer en het prediken van zijn geestelijke raadgever **Richard Sibbes** als de grootste invloed op zijn bekering. Cotton schreef eens: 'De ambassadeurs van zo'n zachtmoedige Verlosser mogen niet overdreven en meesterachtig zijn.'

Eenmaal tot geloof gekomen, werd zijn stijl van preken eenvoudiger in uitdrukkingen, maar het was teleurstellend voor degenen die van zijn vroegere gepolijste manier van spreken hielden. Zeker in zijn nieuwe gelovige en Bijbelse manier van preken had hij een grote invloed op degenen die zijn boodschap hoorden. Het was de prediking van Cotton die medewerkte voor de bekering van **John Preston**. Deze werd de toekomstige docent van Emmanuel College en een van de invloedrijkste Puriteinse predikanten van zijn tijd.

Nadat de theologie van Cotton veranderd was, begon hij minder nadruk te leggen op de voorbereidende werkzaamheden om Gods genade verkrijgen en meer nadruk te leggen op de geestelijke vernieuwing van de tijd van oprechte bekering waar de sterfelijke mens met de Goddelijke genade wordt bedeed. Zijn theologie werd gevormd door een aantal personen, naast de invloed van Perkins en Sibbes. Zijn fundamentele leerstellingen stamden af van de reformator Johannes Calvijn. Eens schreef hij: "Ik heb de vaders en de schoolgeleerden én Calvijn gelezen, maar ik vind dat hij die Calvijn heeft, hen alle bezit."

Andere inspiraties voor zijn theologie, zoals die in zijn geschriften te vinden zijn komen overeen met: allereerst de apostel Paulus. Vervolgens bisschop Cyprianus, en de hervormingsleiders: Zacharias Ursinus, Theodorus Beza, Franciscus Junius, Jerome Zanchius, Peter Martyr, Johannes Piscator en Martin Bucer. Aanvullende Engelse voorbeelden zijn Paul Baynes, Thomas Cartwright, Laurence Chaderton, Arthur Hildersham, William Ames, William Whitaker, John Jewel en John Whitgift.

In de bevindelijke theorie die Cotton preekte is de gelovige helemaal passief in zijn persoonlijke religieuze ervaring, terwijl de Heilige Geest geestelijke wedergeboorte werkt. Hij had in dit opzicht een andere ligging dan de meeste andere Puriteinse predikanten, met name diegenen die later in Cotton's collega's in New England werden. Deze 'vorbereidende' predikers zoals Thomas Hooker, Peter Bulkley en Thomas Shepard leerden dat goede vorbereidende werkzaamheden nodig waren om tot de geestelijke kennis te komen van Christus, de Weg van zaligheid.

In juli 1629 nam Cotton deel aan een planningsconferentie voor emigratie naar Nieuw Engeland in het kasteel van Sempringham in Lincolnshire. Andere toekomstige emigranten die deelnamen aan de planning waren Thomas Hooker, Roger Williams, John Winthrop en Emmanuel Downing. Cotton emigreerde niet de eerstvolgende jaren, hoewel hij reisde naar Southampton om de afscheidsprek voor Winthrop's vertrek te preken. Van de duizenden preken van Cotton was dit de vroegste publicatie. Hij gaf ook steun aan degenen die al waren afgevaaren.

Kort na de ontmoeting met de New England kolonisten onderweg, werd zowel Cotton als zijn vrouw ernstig ziek van malaria. Zij bleven bijna een jaar in het herenhuis van de graaf van Lincoln. Hij kwam uiteindelijk terug, maar zijn vrouw stierf. Hij werd in die tijd meer bewust van de gevaren die Puriteinen in heel Engeland troffen. Nathaniel

Ward schreef op zijn dagvaarding in een brief van 1631 naar Cotton, dat Thomas Hooker al van Essex was weggegaan en naar Nederland ging. De brief is representatief voor de 'emotionele pijn' waarmee deze dienaars geconfronteerd werden.

Cotton hertrouwde met weduwe Sarah (Hawkred) Story op 6 april 1632, die al een dochter had. Hij kreeg het bericht bijna onmiddellijk daarop, dat hij naar de High Court zou worden opgeroepen voor zijn niet-conforme praktijken. Dit was minder dan een jaar na ontvangst van de brief van Ward. Cotton vroeg de graaf van Dorset om namens hem te gaan, maar de graaf schreef terug dat non-conformiteit en Puritanisme onbetwistbare overtredingen waren en vertelde Cotton 'dat u voor uw veiligheid moet vluchten.'

Cotton moest verschijnen voor William Laud, de bisschop van Londen, die op een campagne was om de Puriteinse praktijken te onderdrukken. In oktober 1632 schreef hij zijn vrouw een brief dat hij zich moest verbergen en dat hij goed verzorgd werd. Twee zeer prominente Puriteinen kwamen op bezoek om te verbergen: Thomas Goodwin en John Davenport. Beide mannen kwamen hem om hem te overtuigen dat het aanvaardbaar zou zijn om zich aan de gevestigde Staatskerk te houden, in plaats van er tegenin te gaan met mogelijke gevangenisstraf. In plaats daarvan verplichtte Cotton deze twee mannen om langer in de Staatskerk te blijven. Later werd Goodwin de stem van de onafhankelijken (Congregationalisten) in de Westminster Assembly in 1643, terwijl Davenport de oprichter van de Puriteinse New Haven Colony in Noord-Amerika werd.

Terwijl hij zich verborg, verhuist Cotton in een ondergronds Puriteins netwerk. Soms verbleef hij in Northamptonshire, Surrey en verschillende plaatsen in Londen. Hij beoogde naar Nederland te gaan, zoals vele nonconformisten voor hem. Met deze optie was het snel mogelijk terug te keren naar Engeland, als de politieke situatie gunstig zou worden; waarbij de mening dat er snel een "grote hervorming zou plaatsvinden" een motief was. Hij heeft echter spoedig Holland uitgesloten vanwege de negatieve berichten van collega Thomas Hooker die daar eerder was heengegaan.

Leden van de Massachusetts Bay Colony hoorden over de vlucht van Cotton en stuurden hem brieven om naar New England te komen. Ondanks bezwaren heeft hij besloten om emigreren in de lente van 1633 en schreef hij op 7 mei een brief aan Bisschop Williams. Hij vroeg ontslag van zijn pastoraat in St. Botolph's en bedankte de bisschop voor zijn flexibiliteit en mildheid.

3. Vertrek naar Nieuw Engeland

In de zomer werd hij met zijn vrouw herenigd, en het echtpaar kwam naar de kust van Kent. In juni of juli 1633 stapte de 48-jarige Cotton in het schip *Griffin* met zijn vrouw en stiefdochter. Samen met mede-dienaars Thomas Hooker en Samuel Stone. Ook aan boord was Edward Hutchinson, de oudste zoon van Anne Hutchinson die met zijn oom Edward reisde.

De vrouw van Cotton was zwanger en ze baarde haar kind tijdens de reis; ze noemden hem Seaborn.

Achttien maanden na zijn vertrek uit Engeland, schreef Cotton dat zijn beslissing om te emigreren nu niet meer moeilijk zou zijn. Hij vond in een nieuw land het preken veel beter dan 'in een afschuwelijke gevangenis te zitten'.

Cotton en Thomas Hooker waren de eerste eminente predikanten die naar New England reisden, volgens Cotton's biograaf Larzer Ziff. Cotton werd openlijk verwelkomd bij zijn aankomst in september 1633 door één van de twee dienaars van de kerk in Boston in de Massachusetts Bay Colony, die persoonlijk naar de kolonie door gouverneur Winthrop was uitgenodigd. Ziff schrijft: "Het was zo alleen passend; de meerderheid voelde dat de meest vooraanstaande prediker in de kolonie in de hoofdstad zou moeten wonen." Ook velen die van Boston in Engeland afkomstig waren, vestigden zich in Boston, Massachusetts.

Het kerkzaaltje van Boston was in 1630 gebouwd, klein en raamloos, met kleimuren en een rieten dak, veel anders dan zijn omgeving in de ruime en comfortabele kerk van St. Botolph's.

Eenmaal in zijn nieuwe kerk werd onder Cotton's evangelische ijver, een religieuze heropleving veroorzaakt. De Heere zegende hem op bijzondere wijze. Zodat tijdens zijn eerste zes maanden in het pastoraat er meer bekeringen waren dan in het vorige jaar. Hij werd erkend als de belangrijkste intellectueel in de kolonie. Hij is ook de eerste predikant die het thema van Milennianisme (de leer van het Duizendjarig Rijk in New England heeft gepredikt. Hij werd ook de woordvoerder van de nieuwe kerkregering bekend als Congregationalisme.

Spoedig nadat Cotton in zijn ambt in New England geïnstalleerd was, kreeg hij veel tegenwerking van Roger Williams van de Salem Church. Deze kerk werd in 1629 opgericht en was al in 1630 een separatistische kerk geworden. Roger Williams arriveerde in mei 1631 in Boston en werd het ambt van leraar in de Boston kerk aangeboden, maar hij weigerde het aanbod omdat die kerk niet voldoende gescheiden was van de kerk van Engeland. Hij weigerde zelfs lid te worden van de kerk van Boston. Hij werd in mei 1631 als leraar in de Salem kerk gekozen na de dood van Francis Higginson. Williams had een reputatie voor persoonlijke kwaliteiten maar die werden gemengd met een oncomfortabele inzichten. Zo leerde hij dat het Oude Testament afgeschaft was met de komst van Christus. Williams beschouwde degenen die de banden met de Anglicaanse Kerk handhaafden te zijn "de onwedergeborenen" Hij werd ondersteund door de plaatselijke magistraat John Endicott, die zo ver ging dat het kruis uit de Engelse vlag wordt verwijderd als een symbool van afgodendienst. Williams werd spoedig verbannen uit de Massachusetts kolonie. Cotton werd niet geraadpleegd over deze kwestie.

De theologie van Cotton was dat een persoon krachteloos is om zijn eigen verlossing te beïnvloeden en in plaats daarvan volledig afhankelijk te zijn van Gods vrije genade in Christus.

4. Antinomiaanse kwestie

Een andere zeer belangrijke voorstander van de theologie van Cotton was de jonge Henry Vane gouverneur van de kolonie. Anne Huthinson, de spil van de Antinomiaanse kwestie was ook eerst een aanhanger van Cottons preken. Hutchinson en Vane volgden de leer van Cotton, maar beide onderhielden ook een aantal standpunten die onorthodox werden beschouwd en zelfs radicaal. John Wheelwright, een zwager van Hutchinson, arriveerde in 1636 in New England. Hij was de enige andere geestelijke in de kolonie die Cotton's vrije genadeleer deelde, maar werd beïnvloed door Anne Huthinson.

Cotton was geen 'anti-voorbereiding' preker waarvan hij beschouwd werd door de antinomianen vanwege onduidelijke uitdrukkingen; dit tot zijn groot verdriet.

De oneindige ruimte van de Verzoening met de Vader in Christus werd misbruikt in de tijd van Paulus, in de tijd van de reformatoren en die hem volgden, en ze wordt het nog!

Theologie for the life. Joel R. Beeke en Mark Jonas. Uitgave Grand Rapids, 2012.

Thomas Shepard was predikant van Newtown, later Cambridge genoemd. Hij begon al in de lente van 1636 brieven te schrijven naar Cotton waarin hij bezorgdheid uitsprak over de preken van Cotton en over enkele de onorthodoxe meningen die onder zijn Boston-gemeenteleden werden gevonden. Shepard begon ook deze onorthodoxie tijdens zijn preken aan zijn gemeente te Newtown te bekritisieren.

John Winthrop gaf de eerste publieke waarschuwing met een vermelding in zijn dagboek rond 21 oktober 1636, waarbij Anna Hutchinson de schuld werd gegeven. Op 25 oktober 1636 verzamelden zeven dienaars zich bij het huis van Cotton om het leerverschil te vereffenen, waarbij een privéconferentie werd gehouden, waaronder Anne Hutchinson en leiders van de Boston kerk. Er werd enige overeenstemming bereikt over de theologische verschillen, en Cotton "gaf de andere dienaars tevredenheid, zodat ze allen in het punt van heiliging waren overeengekomen, en zo ook de heer Wheelwright. Allen hielden vast, dat de heiliging de bewijzen waren van de gerechtvaardigde."

De overeenkomst was kortstondig.

Cotton, Hutchinson en hun aanhangers werden beschuldigd van onrechtzinnigheid waaronder antinomianisme en familisme. Antinomianisme betekent "tegen de wet." Wat erop neerkomt dat we de wet niet behoeven te onderhouden, want we zijn in Christus. Familisme is vernoemd naar een 16de-eeuwse sekte genoemd de *Familie (huis) van Liefde*. Men leerde dat een persoon een volmaakte verenging met God onder de Heilige Geest kan bereiken, zonder verantwoordelijkheid over de zonde.

Na veel en lange vergaderingen over deze kwestie werd de knoop doorgehakt: Anne moest bekennen dat ze verkeerd was in veel van haar overtuigingen en inzichten.

Cotton heeft later een aantal van de gebeurtenissen in zijn correspondentie samengevat. Tijdens de hitte van de controversie overwoog Cotton te verhuizen naar New Haven, maar hij erkende op de synode van augustus 1637 dat sommige van zijn gemeenteleden onorthodoxe meningen hadden en dat de andere dienaars in hun opvattingen over zijn volgelingen correct waren. Sommige van de magistraten en de oudsten van de kerk lieten hem privaat weten dat zijn vertrek vanuit Boston het meest ongewild zou zijn. Hij besloot in Boston te blijven, zodra hij een manier had om met zijn collega's te verzoenen.

In de nasleep van de controversie bleef Cotton een dialoog voeren met sommige van hen die naar het eiland Aquidneck waren gegaan (Rhode Island destijds genoemd). Een van deze correspondenten was zijn vriend van Lincolnshire William Coddington. Coddington schreef dat hij en zijn vrouw hadden gehoord dat de preken van Cotton geheel veranderd waren.

In 1640 stuurde de kerk van Boston een aantal boodschappers naar Aquidneck, maar ze werden slecht ontvangen. De jonge Francis Hutchinson, een zoon van Anne, probeerde zijn lidmaatschap van de kerk van Boston op te zeggen, maar zijn verzoek werd door Cotton geweigerd. Cotton bleef zich inspannen in het helpen van Wheelwright om zijn vonnis van verbanning op te heffen. In de lente van 1640 schreef

hij aan Wheelwright met details hoe hij een brief aan het Gerecht zou moeten opstellen. Wheelwright was er nog niet klaar voor; het duurde nog vier jaar voordat hij de rechtbank voldoening kon geven om zijn verbanning op te heffen. Sommige van de hardste critici van Cotton waren bereid om met hem te verzoenen.

5. Kerkelijk bestuur

In 1646 werkte **Thomas Shepard** aan zijn boek over de *Sabbattheses Sabbaticae* en vroeg hij naar Cotton's mening. Cotton diende als leraar en gezagdrager tot een raadgever voor zowel zijn gemeente als zijn medeburgers. Zo onderhield hij langdurige correspondentie met de Concordse minister Peter Bulkley van 1635 tot 1650. In zijn brieven naar Cotton heeft Bulkley hulp gevraagd voor leerstellige moeilijkheden en voor grote problemen die in zijn gemeente te Concord voortkomen. De predikant van Plymouth John Reynes en zijn ouderling William Brewster zochten ook professioneel advies van Cotton. Daarnaast voerde Cotton een uitgebreide correspondentie met dienaars en leken over de Atlantische Oceaan die dit werk als een vorm van christelijk ambtswerk beschouwde zoals de apostel Paulus in de Bijbelse tijden gedaan had. Ook kon hij intensief in Engeland reizen en zelfs een keer per jaar zijn geboortestad Derby bezoeken. Echter reisde hij heel weinig in New England. Hij heeft af en toe de gemeenten bij Concord of Lynn bezocht, maar vaker werd hij bezocht door andere dienaars en leken die bij zijn donderdagse lessen kwamen. Hij begeleidde jonge studenten zoals hij in Engeland deed, maar in New England waren er veel minder.

In 1636 had Cotton zich gevestigd naar de vorm van kerkelijke organisatie die "de Way of the New England Churches" werd genoemd. Zes jaar later gaf hij het de naam Congregationalisme. Het plan van Cotton betrof onafhankelijke kerken die van binnenuit geregeerd werden, in tegenstelling tot het presbyterianisme met een meer hiërarchische bestuur, die veel aanhangers in Engeland had. Beide systemen waren een poging om de bisschoppelijke orde van de gevestigde kerk van Engeland te hervormen. Congregationalisme werd bekend als de 'New England Way', gebaseerd op een lidmaatschap dat beperkt is tot ware gelovigen en een scheiding van alle andere kerken in zaken van de overheid. Cotton voelde dat de kerk en de Staat apart moesten zijn, maar dat ze nauw verbonden zouden blijven. Hij beschouwde de beste organisatie voor de staat om een Bijbelse model uit het Oude Testament te zijn. Hij beschouwde democratie geen optie voor de Massachusetts regering, maar voelde in plaats daarvan dat een theocratie het beste bestuursmodel zou zijn.

Puriteinen kregen in het begin van de 1640er jaren de controle over het Engelse parlement. De kwestie van de kerkregering in de Anglicaanse kerk was van groot belang voor gemeenten in heel Engeland en haar kolonies. Om dit probleem aan te pakken, werd de Westminster Assembly in 1643 bijeengeroepen.

Lord Sea and Seel (1 persoon) had zijn plannen om naar New England te immigreren, samen met andere leden van het Parlement laten vallen. Hij schreef aan Cotton, **Hooker** en **Davenport** in New England, "hen ertoe aan te zetten om terug te keren naar Engeland, waar ze nodig waren als leden van de Westminster Assembly". Geen van de drie nam de uitnodiging aan, zodat een overweldigende meerderheid van de leden Presbyteriaan was en slechts een handvol vertegenwoordigde onafhankelijke Kerkelijke belangen. Cotton was geïnteresseerd in het bijwonen ervan hoewel John Winthrop en Hooker het afwezen. Cotton veranderde vanwege de Eerste Engelse

Burgeroorlog, en hij meende dat hij door zijn geschriften meer effect zou hebben op de Vergadering.

De reactie van New England op de Westminster Synode was het boek van Cotton *The Keyes of the Kingdom of Heaven*, gepubliceerd in 1644. Het was de poging van Cotton om de gemeenten te overtuigen om de Congregationale Kerk en het burgerlijk bestuur in Engeland zodanig te aanvaarden als het beschreven werd door Engelse dienaars Thomas Goodwin en Philip Nye. Daarin onthult Cotton enkele van zijn gedachten over staatsbestuur. "Democratie geloof ik nooit dat God deze voor de kerk of het gemenebest als een goede regering heeft ingesteld." Dit werk op de kerkelijk en Burgerlijke regering had geen invloed op de mening van de meeste Presbyterianen. Maar het veranderde de houding van Presbyteriaan John Owen, die later in 1660 een leider werd van een onafhankelijke partij bij de restauratie van de Engelse monarchie. Owen was eerder gekozen door Olivier Cromwell als vicekanselier van Oxford. Congregationalisme was de gevestigde kerkbestuur van New England, maar het had zijn tegenstanders onder de Puriteinen, waaronder Baptisten, Seekers, Familisten en andere sectarissen.

Cotton's reactie op Baillie was zijn boek: *de weg van Congregational Churches Cleared*, gepubliceerd in 1648. Het korte tweede deel van dit werk was een antwoord op de kritiek van de presbyteriaanse predikanten Samuel Rutherford en Daniel Cowdrey. Baillie heeft in dit verband samen met Rutherford een verder antwoord gegeven. Over Cotton's voorschrift maakte hij in 1650 zijn laatste afwijzing in zijn werk over *de heiligheid van kerkleden*.

Na de Westminster Assembly in Engeland hebben de dienaars van New England een eigen vergadering gehouden bij Harvard College in Cambridge, waarbij de kwestie van het presbyterianisme in de New England-kolonies werd behandeld. Cotton en Hooker fungeren als voorzitters. Een synode werd drie jaar later in Cambridge gehouden om een "model van de kerkregering" voor te bereiden. De drie dienaars die waren aangewezen om zaken te doen waren Cotton, Richard Mather, en Ralph Partridge. Dit resulteerde in een uitspraak genaamd het *Cambridge Platform*, dat bewijsvoering uit de geschriften van Cotton and Mather trok. Dit platform werd aangenomen door de meeste kerken in New England en onderschreven door het Massachusetts General Court in 1648. Het gaf ook een officiële verklaring van de congregationalistische methode van de kerkregering en Staat bekend als de "New England Way".

Cotton kwam hierdoor opnieuw in debat met Roger Williams. Hierdoor werd Cotton met twee verschillende extremen geconfronteerd. Aan de ene kant waren de Presbyterianen die meer openheid wilden voor het lidmaatschap van de kerk, terwijl Williams dacht dat de kerk helemaal los zou moeten komen van elke kerkhiërarchie en alleen lidmaatschap zou kunnen geven aan degenen die van de Anglikaanse kerk waren gescheiden. Cotton koos een middelste stelling tussen de twee uitersten. Cotton en Williams hebben beide de Bijbel als basis voor hun theologische begrippen geaccepteerd, hoewel Williams een duidelijk onderscheid tussen het Oude Testament en het Nieuwe Testament zag. Williams geloofde dat God de vereniging tussen de Oude en Nieuwe Testament had opgelost bij de komst van Christus. In feite was deze ontbinding "een van Zijn doelen om Christus in de wereld te zenden."

In de eerste decennia van de Amerikaanse kolonisatie verschenen er een verscheidenheid aan religieuze sekten, waarvan sommige door veel orthodoxe Puriteinen radicaal werden beschouwd. Veel van deze waren uit Massachusetts

verdreven en vonden een toevluchtsoord in Portsmouth, Newport, of Providence Plantation.

In juli 1651 werd de Massachusetts Bay Colony bezocht door drie Rhode Islanders die Baptisten werden: John Clarke, Obadiah Holmes en John Crandall. Massachusetts reageerde hard tegen het bezoek, waarbij de drie mannen werden gevangen genomen, terwijl Cotton preekte "tegen de valsheid" van de Anabaptistische (Doopsgezinde) meningen van deze mannen. De drie mannen kregen buitensporige boetes, ondanks de publieke opinie tegen zo'n straf. Sir Richard Saltonstall, een vriend van Cotton van Lincolnshire, schreef in 1652 aan Cotton en Wilson een bestraffing voor die praktijken van de kolonie. Hij schreef: "Het is niet een beetje verdrietig om mijn geest te bedriegen wat er zeldzame dingen dagelijks worden gerapporteerd over uw tirannie en vervolgingen in Nieuw-Engeland?"

6. Later leven en zijn dood

In het laatste decennium van zijn leven heeft Cotton zijn uitgebreide correspondentie voortgezet met mensen die variëren van vreemde personen naar degenen die zeer prominent waren, zoals Olivier Cromwell. Zijn raad werd voortdurend verzocht, en Winthrop vroeg in 1648 om zijn hulp om het voorwoord te schrijven naar de wetten van New England. William Pynchon publiceerde een boek dat door het Massachusetts Gerechtshof ongegrond werd beschouwd, en kopieën werden verzameld en verbrand te Boston. Een brief van Cotton en vier andere oudsten probeerde de harde reactie van het hof te matigen.

Godsdienstige vreugde was sinds de tijd van de eerste nederzettingen in de Massachusetts Bay Colony afgenomen, en het kerklidmaatschap leed onder afvalligheid. Om dit tegen te gaan, stelde predikant Richard Mather een middel voor om lid te worden van de kerk zonder een religieuze getuigenis af te vragen. Traditioneel moesten de gemeenteleden een geloofsbelijdenis maken om hun kinderen te laten dopen en om deel te nemen aan het sacrament van de Heilige Avondmaal. In het licht van het afnemende kerklidmaatschap stelde Mather het '*halfwegverbond*' voor, dat werd aangenomen. Dit beleid liet mensen toe hun kinderen te laten dopen, hoewel ze zelf geen goede geloofsbelijdenis konden afleggen.

Enige tijd in de herfst van 1652 trok Cotton de Karelsrivier over om te prediken voor studenten in Harvard. Hij werd ziek en in november realiseerde hij en anderen dat hij naar zijn einde ging. Hij was destijds bezig met een preken serie over 1 Timotheüs voor zijn gemeente in Boston. Deze nog hij kon afronden, ondanks dat hij in december ernstig ziek werd. Op 2 december 1652 schreef Amos Richardson aan John Winthrop, Jr.: "Mr. Cotton is erg ziek en we zijn zeer bang dat deze ziekte niet zal overleven. Hij heeft grote zwellingen in zijn benen en lichaam".

Het *Boston Vital Record* geeft zijn sterfdatum als 15 december. Een aantal andere bronnen, waarschijnlijk correct, geven de datum op 23 december 1652. Hij werd begraven in de King's Chapel Burying Ground in Boston. Een steen dekte ook de graven van vroege eerste dienaars van de kerk: John Davenport (1670), John Oxenbridge (1674) en Thomas Bridge (1713).

Getuigenissen:

Vele geleerden, vroeger en eigentijds, beschouwen Cotton als de 'voornaamste predikant en theoloog van de Massachusetts Bay Colony'. Zijn mede-dienaar te Boston, John Wilson, schreef: "De heer Cotton predikt met een dergelijk gezag, een demonstratie van het geestelijk leven dat, wanneer hij uit een profeet of apostel predikt, hoor ik hem niet, ik hoor die profeet en apostel. Ja, ik hoor de Heere Jezus Christus, die in mijn hart spreekt." Wilson noemde ook Cotton: werkzaam, voorzichtig en in overeenstemming met de wijsheid van God.

Cotton werd ook in Engeland hoog aangeschreven. Biograaf Larzer Ziff schrijft: John Cotton, de meerderheid van de Engelse Puriteinen wist het, was de Amerikaan met de breedste reputatie voor kennis en kansvaardigheid. Van alle Amerikaanse dienaars, werd hij meestal geraadpleegd door de prominente Engelse mannen die geïnteresseerd waren in Massachusetts. Van alle Amerikaanse dienaars was hij de enige die Engeland uitleverde, niet alleen met kennis van zijn praktijk, maar ook met de theoretische basis daarvoor. John Cotton, volgens de conclusie van de meerderheid van de Engelse Puriteinen, was de voornaamste stimulator in de kerkelijke politiek van New England.

Larzer Ziff schrijft ook, "dat Cotton ongetwijfeld de grootste prediker was in de eerste decennia van de geschiedenis van New England, en hij was voor zijn tijdgenoten een grotere theoloog dan hij een polemicus was." Ziff beschouwt hem ook de grootste Bijbelse geleerde en kerkelijke theoreticus in New England.

Zelfs Cotton's tegenstander Thomas Edwards in Engeland noemde hem "de grootste geestelijk" en de "eerste man van allen toentertijd in New England".

Robert Charles Anderson schrijft in zijn commentaar in de *Great Migration*-serie: 'John Cotton's reputatie en invloed waren ongeëvenaard onder de dienaars van New England, met de mogelijke uitzondering van Thomas Hooker.'

Historicus Sargeant Bush merkt op dat Cottons leiderschap in Engeland en Amerika ontstond door zijn prediking, boeken en zijn leven als een niet-conformistische prediker, en dat hij een leider in de gemeentelijke autonomie werd, die verantwoordelijk was voor de oprichting van de gemeenten volgens het congregationalisme-bestuur.

Literatuurwetenschapper Everett Emerson noemt Cotton een man van 'mildheid en diepgaande vroomheid', waarvan het voornaamste deel uit zijn grote kennis is afgeleid.

7. Gezin

Cotton is getrouwd in Balsham, Cambridgeshire op 3 juli 1613 met Elizabeth Horrocks, maar dit huwelijk bleef kinderloos. Elizabeth stierf omstreeks 1630. Cotton hertrouwde Sarah, de dochter van Anthony Hawkred en weduwe van Roland Story, in Boston, Lincolnshire op 25 april 1632; ze kregen zes kinderen.

Zijn oudste kind Seaborn is geboren tijdens de overtocht van de Atlantische Oceaan op 12 augustus 1633, en hij is getrouwd met Dorothy, de dochter van Simon en Anne Bradstreet.

Dochter Sariah is op 12 september 1635 in Boston geboren en is daar in januari 1650 overleden.

Elizabeth is geboren op 9 december 1637 en trouwde met Jeremiah Eggington.

John is geboren op 15 maart 1640. Hij woonde in Harvard en trouwde met Joanna Rossiter.

Maria is geboren op 16 februari 1642 en is getrouwd met **Increase Mather**, de zoon van Richard Mather.

Het jongste kind was Rowland, die op 24 december 1643 in Boston gedoopt werd en in januari 1650 overleed tijdens een pokkenepidemie, zoals zijn oudere zus Sariah.

Na de dood van Cotton is zijn weduwe getrouwd met de eerwaarde heer **Richard Mather**. Cotton had een kleinzoon, die naar hem werd genoemd - **Cotton Mather**, die een bekende predikant en historicus werd. (Geb. Boston, 12 februari 1663 - aldaar, 13 februari 1728).

Onder de vele afstammelingen van Cotton zijn o.a. een rechter van de VS, Oliver Wendell Holmes Jr.; advocaat-generaal Elliot Richardson; acteur John Lithgow; en predikant Phillips Brooks.

8. Geschriften

De geschreven erfenis van John Cotton omvat een grote correspondentie en talrijke preken.

Cottons meest bekende preek is: *Gods Belofte voor Zijn Plantage* (1630), heeft hij verkondigd aan de kolonisten die zich voorbereiden op het vertrekken van Engeland met de vloot van John Winthrop.

Cotton schreef een Catechismus en een kortere Catechismus voor kinderen genaamd: *Spiritual Milk voor Boston Babes*. (Geestelijke melk voor kinderen in Boston.) De laatste wordt beschouwd als het eerste kinderboek van een Amerikaan. Het werd in 1701 in *de New England Primer* opgenomen en bleef meer dan 150 jaar een onderdeel van dat werk. Zijn Catechismus werd in 1646 gepubliceerd en kreeg negen herdrukken in de 17e eeuw. Het bestaat uit een lijst met vragen en antwoorden. Cotton's kleinzoon Cotton Mather schreef: "de kinderen van New England zijn tot op heden meestal geleid door die uitstekende catechismus".

In mei 1636 werd Cotton aangesteld in een commissie om een wetsontwerp te maken die met het Woord van God overeenkwam en als grondwet zou dienen. De daaruit voort-vloeiende wettelijke code was getiteld: *Een samenvatting van de wetten van New England zoals die nu gevestigd zijn*. Dit werd slechts bescheiden gebruikt in Massachusetts, maar de code werd de basis voor het juridische systeem van John Davenport in de New Haven Colony en leverde ook een model voor de nieuwe vestiging in Southampton, Long Island.

De meest invloedrijke geschriften van Cotton op de kerkregering waren *The Keyes of the Kingdom of Heaven* en *The Way of Congregational Churches* waarin hij in Congregationaal Kerkbestuur bepleit in plaats van presbyteriaans bestuur. Hij voerde ook een pamfletoorlog op met Roger Williams over separatisme en vrijheid van geweten.

Bronnen:

Cottons biograaf: *Puritanism in America: New Culture in a New World*. Uitgave 2 October 1973. Door Larzer Ziff
Wikipedia

9. JOHN COTTON EN WILLEM TEELINCK

De theologische opvattingen van Teellinck, door W.J. op 't Hof

... Heel interessant is het onderzoek van Dr. Op 't Hof naar de relatie tussen John Cotton en de Teellincks. Op 't Hof schrijft: dank ben ik verschuldigd aan J. van de Kamp, die mij wees op een nieuw gegeven over Teellincks relatie tot het Puritanisme aan het einde van zijn leven en op de gegevens over diens bekendheid in het buitenland.

... Het nieuwe inzicht heeft te maken met Teellincks verblijf aan de overzijde van de Noordzee na zijn bekeringservaring.² Het slaat dus op de jaren 1604-1605. Tot april 1605 hebben de Zeeuw en zijn vrouw deel uitgemaakt van de gemeente van Arthur Hildersham³ (1563-1632). Daarna hebben zij zo'n driekwart jaar te Banbury gewoond. Hier was de gemeente waaraan Teellincks intieme geestelijke vriend William Whately⁴ (1583-1639) als officiële predikant verbonden was. In Banbury voelde de Zeeuw de roeping tot het predikambt in zich opkomen. Het zal in deze tijd, zo al niet eerder, geweest zijn dat Whately zijn buitenlandse vriend meegenomen heeft naar de theologische faculteit van de universiteit te Cambridge, waar vanaf medio de jaren tachtig van de zestiende eeuw conferenties over de heilige Schrift gehouden werden. De Bijbelse fundering van dit fenomeen vond men in 1 Korinthe 14. Deze stichtelijke samensprekingen op academisch niveau werden begonnen en geëindigd met gebed en waren bedoeld om aanstaande predikanten des te beter toe te rusten voor hun toekomstige ambtsuitoefening. Aanvankelijk ging het om verplichte conferenties op het Emmanuelcollege. De beschikbare gegevens duiden erop dat in de jaren negentig het verplichtend karakter van de conferenties plaatsmaakte voor vrijwilligheid en dat daaraan ook deelgenomen kon worden door studenten van buiten het Emmanuelcollege.

Op de enige samenkomst waarvan een beschrijving voorhanden is, hield **John Cotton** (1585-1652) de hoofdlezing over de aanvang van de wekelijkse sabbat en acteerde Whately als coreferent. Dergelijke bijeenkomsten werden er aan de genoemde faculteit ook op andere colleges en in minder officiële verbanden gehouden. Wekelijks werd een conferentie gehouden waarop John Dod (1550-1632) bijvoorbeeld aanwezig was. Van andere soortgelijke groepen maakten Hildersham en Cotton deel uit.

De tweede nieuwe wetenswaardigheid betreft de gang van zaken rond de bevestiging van Teellincks oudste zoon Maximiliaan Teellinck (1605-1653) als predikant van de Engelse gemeente te Vlissingen in 1627. De eerste drie zondagen volgend op Maximiliaans voordracht en toelating heeft de predikant van de Engelse gemeente te Middelburg, John Drake, het Woord op de Vlissingse kansel bediend. Deze vriend van vader Teellinck kondigde hierbij tevens de verkiezing van Maximiliaan af. Op de vierde zondag, 11 juli 1627, werd Maximiliaan door de predikant van de Engelse gemeente te Delft, John Forbes (?-1634), die bijgestaan werd door Drake, in het ambt van predikant bevestigd. De plechtigheid werd bijgewoond door de predikant van de Engelse gemeente te Gorinchem, Samuel Bachiler, en - waar het in dit verband op aankomt - door vader Teellinck.

Deze gegevens wijzen erop dat Teellinck in nauw contact met de vermelde puriteinse predikanten in de Nederlanden heeft gestaan.

Deze constatering vindt bevestiging in de derde wetenswaardigheid, zij het dat deze niet een puritein in de Nederlanden, maar aan de overkant van de Noordzee betreft.

Het is bekend dat vader Teellinck en zoon Maximiliaan een belangrijke rol hebben gespeeld bij het beroep door de Nederlandse gemeente te Londen op de Zoutelandse predikant Timotheüs van Vleteren (?-1641) en dat zij het aannemen daarvan door Van Vleteren gefaciliteerd hebben. Van Vleteren heeft de Londense gemeente vanaf begin 1628 tot aan zijn overlijden gediend. Op 26 oktober 1629 schreef hij een brief aan de bekende puriteinse predikant te Boston, Cotton. Hierin meldt hij dat hij van Maximiliaan Teellinck uit de Nederlanden papieren heeft ontvangen met het verzoek die aan Cotton door te sturen. Hij informeert de Engelsman erover dat hij een intieme geestelijke vriend van Maximiliaan is, dat zij gezamenlijk hun school- en universiteitstijd hebben doorgebracht, dat zij als beginnende predikanten vlakbij elkaar hebben gewoond, dat Maximiliaan samen met Van Vleteren's opvolger te Zoutelande, Isaac Bisschop (?-1661), heeft gestudeerd aan de gezinsacademie van Cotton te Boston en dat Maximiliaan hem diverse van Cottons geschriften heeft overhandigd., Die geschriften waren toen nog niet gedrukt; zij moeten in handschriftelijke vorm bestaan hebben.

Uit Cottons antwoord van 16 december 1629 blijkt dat Maximiliaan hem via Van Vleteren een brief en een rouwdicht op het overlijden van zijn vader heeft doen toekomen. De meest interessante informatie betreft echter de vraag van Cotton aan Van Vleteren of hij bij Maximiliaan navraag wil doen naar een manuscript van hem, waarin hij laat zien dat de zwaarste menselijke inspanningen en alle vormen van algemene genade tekortschieten als het gaat om de bekering. Hij had de kleine verhandeling geconcipieerd op verzoek van Willem Teellinck, die hij overigens nooit persoonlijk ontmoet had. Aangezien hij dat manuscript naar Teellinck verzonden had, maar nooit iets van de ontvangst vernomen had, vraagt hij zich af of het pakketje wel terecht is gekomen.

Het is buiten kijf dat het contact tussen de vader van de Nederlandse beweging der Nadere Reformatie en Cotton als een van de voormannen van de Engelse beweging van het Puritanisme tot stand gebracht is door Maximiliaan, die als student deel heeft uitgemaakt van Cottons gezinsacademie en wellicht ook universitaire conferenties van stichtelijke aard heeft bijgewoond. Blijkbaar is dat contact uitgegroeid tot een vertrouwelijke correspondentie. Teellincks vraag om een schriftelijke uiteenzetting van het genoemde leerstellige onderwerp en Cottons positieve reactie zijn anders immers niet verklaarbaar. Gezien de bekende omstandigheden zal Cotton zijn betoog in handschrift eind 1628 verzonden hebben. Of het Teellinck ooit bereikt heeft, zal wel altijd een open vraag blijven.

In elk geval maakt Teellincks relatie met Cotton duidelijk dat de Nederlander tot het laatst van zijn leven in nauw contact met puriteinen in Engeland is blijven staan en dat hij er zich niet voor schaamde levenslang leerling van het overzeese Puritanisme te blijven.

John Cotton was dus tussen 1625-1627 gastheer van Maximiliaan Teelinck, de oudste zoon van Willem Teelinck, voor zijn theologische studie. Er was een goede connectie tussen Cotton en Willem Teelick met zijn broer Ewout. Op hun verzoek werd Cottons publicatie *Salomons Prophetie* rond 1633 vertaald in het Nederlands. Daarbij vertaalde de Middelburgse schoolmeester De Swaef, Cottons *Uitleg over het Hooglied*. De Teelincks hadden een grote voorliefde voor de Puriteinen. Ze vormden een vroege schakel tussen de Engelse Puriteinen en een aantal Nederlandse theologen.

Zie de zeer goed geïnformeerde publicaties van Dr. W.J. op 'Hof: Willem Teelinck, leven, geschriften en invloed.

10. Cottons toekomstverwachting

R. J. van Elderen schrijft in zijn waardevolle en goed gedetailleerde studie over *de toekomst voor Israël*, mede met betrekking op John Cotton, als volgt:

... Het merendeel van de wezenlijke ontwikkelingen die de opvattingen tot 1670 bepaalden, vond plaats tussen 1590 (Andrew Willets *De vocatione*) en 1621 (Sir Henry Finch' *Restoration*), in de werken van de Puriteinse theologen van Christ's College in Cambridge. Uit de regeringsperiode van *Edward VI* (1547-1553) dateert echter de eschatologie van *John Bale* en de exegese van Romeinen 11: 25v van *Martin Bucer* en *Peter Martyr*, die de bekering der Joden verbond met de verkiezingsleer. In de periode na de wonderbaarlijke ondergang van de Spaanse Armada (1588), en voordat de opkomst van het Arminianisme de aandacht begon op te eisen, overheerste er optimisme over de mogelijkheid van een triomf van het Evangelie binnen de kaders van de geschiedenis. De bekering der Joden werd toen een afzonderlijk thema binnen de eschatologie.

De belangrijkste theologen die bijgedragen hebben aan de ontwikkeling van de verwachtingen ten aanzien van de toekomst van de Joden, waren *John Bale*, *William Perkins*, *Andrew Willet*, *Hugh Broughton*, *Thomas Brightman*, *Thomas Draxe*, *Henry Finch* (jurist, geen geestelijke), *Richard Sibbes*, *Joseph Mede*, ***John Cotton***, *Robert Maton*, *Roger Williams*, *John Dury*, *William Strong*, *Nathanael Holmes* en *Increase Mather*. *Holmes* en *Maton* hadden gestudeerd in Oxford, *Dury* in Sedan, Leiden en Oxford, *Mather* aan Harvard College in Noord-Amerika, en de overigen in Cambridge. Op de achtergrond stond de invloed van reformatoren als *Martin Bucer*, *Peter Martyr* en *Wolfgang Musculus*. Onder de vooraanstaande critici van verwachtingen betreffende de bekering en toekomst der Joden moeten *Heinrich Bullinger*, aartsbisschop *William Laud*, bisschop *Joseph Hall*, de Schotse Presbyteriaan *Alexander Petrie*, de Hebraïst *John Lightfoot*, die tijdens de Burgeroorlog de Presbyterianen steunde tegen de Congregationalisten en zich in 1662 conformeerde aan de Anglicaanse staatskerk, en bisschop *Griffith Williams* vermeld worden.

... De meerderheid van de door ons gevonden theologen die ingingen op de betekenis van Romeinen 11: 25v, legde het behoud van 'geheel Israël' uit als de toekomstige bekering van het merendeel van de lijfelijke afstammelingen van de aartsvaders.⁴⁶ Slechts enkelen waren van mening dat deze tekst betrekking had op de bekering van alle uitverkorenen uit Joden en heidenen gedurende de gehele kerkgeschiedenis, zoals door *Calvijn* verdedigd was (zie § 2.3).

De Congregationalist ***John Cotton*** benadrukte de blijvende genade van God voor de Joden en beriep zich op het feit dat Paulus in Romeinen 11:25 sprak over het 'geheimenis' van de roeping der Joden en stelde, dat alleen een massale bekering van de Joden een geheimenis kon zijn; de Congregationalist *Increase Mather* was dezelfde mening toegedaan

... In brede kring ging men zowel uit van een bekering van de heidenen die vooraf zou gaan aan de bekering van de Joden - de volheid der heidenen waarover Paulus in Romeinen 11: 25 spreekt -, als van een nog overvloediger bekering der heidenen die zou volgen op en veroorzaakt worden door de bekering der Joden, vaak in aansluiting bij Romeinen 11: 12. **Cotton** beschouwde de Reformatie als de terugkeer van de christelijke naties die met de Paus van Christus waren afgefallen; in navolging van hen zouden nu de Joden Christus erkennen als hun Messias. Daarna zouden de Joden zich inzetten voor de bekering van de heidenen, die nog niet eerder het Evangelie hadden gehoord. Dit spreken over de nog niet door het Evangelie bereikte heidenen hield een impliciete erkenning in van de blijvende geldigheid van de zendingsopdracht. Tot zover Van Elderen.

John Cotton beschrijft uitvoerig over de Openbaring van Johannis, wat er in zijn tijd achter hem lag en wat nog te verwachten was op grond van de Schrift.

Het einde van de 7^e fiool is het einde van de Antichristelijke machten, zowel politiek als godsdienstig. Dan breekt de tijd aan van de bekering van Israël en de heerlijke kerkstaat van 1000 jaar.

Openbaring 20 spreekt over **de eerste opstanding**. Het heet de eerste opstanding, vanwege de gelijkenis met de opstanding van Christus en die van de gelovigen in Hem. Het is een uniforme algemene opstanding van Kerken.

In die tijd zag Johannes de martelaren van Jezus, die werden onthoofd voor het getuigenis van Jezus en het woord van God, en die het beest niet hadden aanbeden. Zij leefden en heersten met Christus duizend jaar. Wat? Zullen ze in hun lichaam opstaan? Nee, dat is niet de zin, maar er zullen opstaan mannen van de dezelfde geest leven; zoals Johannes de Doper wordt gezegd te komen *in de kracht en de geest van Elia*. Mannen van dezelfde geest, zoals de martelaren en andere oprechte belijders van Christus en Zijn waarheid, die geleden hebben in hun persoon, hun naam en leven.

Cotton besluit:

... Er is nog een andere vrucht van de opstanding van Christus, nl. dat is verlossing, waardoor wij gestorven zijn aan de zonde, en voor God leven, door Jezus Christus, onze Heere, Rom. 6:10, 11. En het is ons leven om te groeien tot een levendige volkomenheid. We kunnen niet in een dodig hartsgestalte rusten, in de prediking te beluisteren. We kunnen niet in een dood werk rusten, wij denken dat wij Christus dan onteren. Wij zijn niet alleen dood met Christus in de dood gegaan, maar ook opgestaan in Zijn opstanding Rom. 6: 3-6. Als God ons in zo'n geest overlaat, dan krijgen we een luie (als ik zo'n woord kan gebruiken) en een ruwe geestgestalte, dat we onze plichten doen in de morgen en de avond, anders zal het geweten in onze gezichten vliegen en als ze voorbij zijn dan vinden we het goed. Als het zo is, dan zijn we niet opgestaan met Christus. Maar als het onze dood is, dat we niet in de plicht groeien in het geestelijk leven, en als we zien dat anderen wel groeien, dan is het ons verdriet; dan zijn wij opgestaan en leven met Christus.

Het is een opmerkelijke toespraak van de apostel, 1 Thess. 3:8. *Nu leven wij als gij in de Heere vaststaat*. Hij spreekt van de Kerk van Thessaloniki, dat is zijn Kroon. Waarom Paulus, is het je dood, als ze in hun koers verflauwen? Ja, het was zijn dood, het zou aan zijn hart raken, als hij zag dat ze zouden groeien in een verdorven mening en een doodsgeraamte van vleselijke leven.

Maar nu leven wij, het zou zijn lust en leven zijn als hij ziet dat ze zich in Christus vasthouden. Als de Heere ons in staat stelt dan leven wij in Christus en bedenken de dingen die Boven zijn waar Christus is, door de opstanding van Christus.

Laat ik u het zo zeggen, hoewel duizend formele christenen dood aan uw rechterhand vallen en duizend aan de linkerhand, waar u ook komt, maar u bent gezegend en heilig in Hem.

Hoewel de tijd nog niet komt, zal God de opstanding van de kerken tot nieuw leven uit het doden brengen door de verwoesting van de antichrist (hoewel het snel haast), en daar u deel hebt aan Christus in Zijn opstanding, zult u met Hem deel hebben in deze opstanding.

En dan verklaar ik het uit u van mijn tekst, gij zijt gezegend en heilig. Want God wil dat onze zegen en heiligheid op deze opstanding berusten zal. Hoewel velen van jullie mogen leven om het te zien, wil God niet dat degenen die vóór die tijd sterven, daar geen deel aan zouden hebben. Gij hebt deel aan Christus en aan de kracht van deze opstanding; en Hij is inderdaad opgestaan en Hij is aan velen in het vlees en voor u in de geest verschenen. **En dus heb u deel aan deze eerste opstanding.**

Vergelijken we de beschrijving van W.A. Brakel over deze periode, dan kunnen we niet anders concluderen dan een heel grote overeenkomst. Het zou mogelijk zijn, dat Brakel gebruik heeft gemaakt van John Cottons uitleg.

Bron:

De opstanding van de kerken; of de opening van de vijfde en zesde vers van de 20ste kapittel van de Openbaring. Door John Cotton. Docent van de kerk van Boston in New England; en gecorrigeerd door zijn eigen hand. Londen, 1642.

Laatste uitgave: Quint Press, 2011.

11. Eliot, Cotton Mather

Zoals de meeste Puriteinen geloofden, geloofde ook John Eliot (1604-1690) sterk dat de laatste tijd nabij gekomen was nu de gehele wereld kennis kreeg aan het Woord van God, en het evangelie ook in Amerika bekend geworden was.

Een krachtige stimulans voor Eliot was, dat de Indianen volgens zijn overtuiging Hebreeën bewaren, nakomelingen van de 10 verloren stammen van Israël. Eliot geloofde dat zijn eigen bescheiden groep Indianen te Natrik rijk bestemd was als een eerste stap naar het Millennium, Het Duizendjarig rijk. In 1674 had Eliot 19 woonplaatsen opgericht van "Biddende Indianen", - zoals bekeerde Indianen genoemd werden - met een geschat aantal van 3600 indianen, waarvan 1100 bekeerd waren. In elk dorp hadden de inwoners (in een plechtig verbond zich aan de Heere overgegeven om Zijn volk te zijn.).

Eliot organiseerde hen naar het advies van Jethro in Exodus 18 in aparte groepen met hoofden. In de meeste gevallen namen de Indianen de leefstijl van de Puriteinen aan. Zie bladzijde 785 van *Theologie for the life*. Joel R. Beeke en Mark Jonas. Uitgave Grand Rapids, 2012.

Dezelfde motieven spelen ook een rol bij Thomas Shepard. Hij schreef in 1648 dat hij verwachtte dat de Turkse macht spoedig zou instorten, de Joden bekeerd worden en deze Westerse Indianen spoedig het Evangelie zouden omhelzen.

Zie zijn Engelse uitgave: *De heldere zonneshijn in de doorbraak van het evangelie onder de Indianen in Nieuw Engeland*. Blz. 30.

De puriteinse predikers in de 17e en 18e eeuw beschouwden hun land in Amerika als een stad op een Berg, als het land der belofte waar Christus Zijn werk in het Millennium zou doorbreken. Ze preekten berouw en bekering om voorbereid te zijn op Zijn komst. Dit werd aangemoedigd door de verhinderde de inval van de Turken in Oostenrijk in 1697 en de bekering van honderden Joden in Hamburg.

Cotton Mather, zoon van Increase Mather, een kleinzoon van John Cotton geloofde in een letterlijke vervulling van de opstanding der doden, namelijk de eerste Opstanding der Rechtvaardigen volgens Openbaringen 20: 4-6. Bladzijde 783 van genoemde werk van Beeke & Jonas.

De martelaren en gelovigen zullen lichamelijk opstaan. Christus zal verschijnen omringd met vuurvlammen om de aarde te zuiveren opdat die in een paradijsachtige toestand zal veranderen. Daarna trekt Christus Zich daarna terug met de Zijnen die opgestaan zijn, om vanuit Zijn hemelse residentie Zijn kerk op aarde te regeren.

Cotton Mather schrijft in zijn Diary dat hij enkele keren een verschijning van Engelen heeft meegemaakt. De dienst van de Engelen ervaren alle gelovigen, maar weinigen worden er door de Geest persoonlijk mee bekend gemaakt.

in 1716 werd de Cotton Mather beproefd door verscheidene teleurstellingen. Hoewel zijn tijds berekening fout was, bleven zijn geloofswerkzaamheden betreffende de on vervulde profetie voor Joden en de kerk van Christus in de wereld levendig doorgaan. In de laatste jaren van zijn leven preekte *hij dat een geestelijke opwekking kort na zijn dood komen zou*. Hij stierf in 1728

Twaalf jaar na zijn dood gaf de Heere een grote Opwekking die een bijzondere opleving uitwerkte door al de Staten van Amerika. Deze vond plaats onder al de soorten godsdiensten, zoals Congregationalisten, Presbyterianen, Baptisten en Methodisten. Zie bladzijde 783, Joel R. Beeke en Mark Jonas.

Zie: Cotton Mather. *Things for a Distress'd People to think upon*. Boston N.E. 1696,

Cotton Mather 1663-1728

12. Matthew Meade en de Geloofsbelijdenis van de Independenten

Deze gelovige verwachting vinden wij ook bij de Puritein **Matthew Meade** (1629-1699) in zijn boek: *Dorre doodsbeenderen*.

(2) *Ook de middelen die dit teweegbrengen, zijn wonderlijk.*

Het eerste middel tot hun bekering zal een teken uit de hemel zijn; door de verschijning van Christus. 'Alsdan zal in den hemel verschijnen het teken van den

Zoon des mensen; en dan zullen al de geslachten der aarde wenen' (Matth. 24:30). Sommigen verstaan dit van de wonderlijke openbaring van Christus ten einde de Joden te bekeren. Openbaring 11:19 kan daarover enig licht geven. Daar staat: 'De tempel Gods in den hemel is geopend geworden, en de ark Zijns verbonds is gezien in Zijn tempel'. Onder deze ark moet Christus verstaan worden. Nu, de ark des verbonds wordt in de hemel gezien bij het blazen van de zevende bazuin. ***Dan zal Christus zichtbaar verschijnen, en bij het beginnen van deze bazuin zullen de Joden bekeerd worden.***

Dus het blijkt, dat de bekering der Joden, wanneer die zal gaan komen, niet slechts bewerkt zal worden door het gewone middel van de Evangelieprediking, maar door een wonderlijk gezicht uit de hemel.

En hetgeen deze opmerking schijnt bevestigen, is de wijze van Paulus' bekering. 'Daarom is mij barmhartigheid geschied, opdat Jezus Christus in mij, die de voornaamste ben, al Zijn lankmoedigheid zou betonen, tot een voorbeeld dergenen, die in Hem geloven zullen ten eeuwigen leven' (1 Tim. 1:16). Waarom zegt Paulus, dat Christus in hem een voorbeeld zou tonen? Dat moet slaan op de wijze van zijn bekering, die met een lichamelijk gezicht van Christus begon. Een gezicht uit de hemel bekeerde Paulus. Christus verscheen zó aan hem om hem te bekeren, dat hij tot een voorbeeld kon dienen van Gods genade en van de wijze waarop God bij *de Joden* werkt. Want het geldt niet de heidenen; zij worden niet naar dit voorbeeld geroepen. maar het geldt degenen die hierna zouden geloven, dat wil zeggen de Joden, die thans niet geloven, maar in ongeloof volharden. Maar hierna zouden zij toegebracht worden, en dan op de manier zoals Paulus toegebracht werd, namelijk door een teken uit de hemel. En dat maakt de wijze van hun bekering zo wonderlijk. Want al kan hun bekering voltooid worden door het Evangelie, toch zal ze begonnen worden door een licht uit de hemel. 'Zij zullen Mij aanschouwen, Dien zij doorstoken hebben, en zij zullen over Hem rouwklagen' (Zach. 12:10). 'Zie, Hij komt met de wolken, en alle oog zal Hem zien, ook degenen die Hem doorstoken hebben' (Openb. 1:7). Enz.

Tot slot de **Geloofsbelijdenis van de Independenten**, de 'Declaratie van Savoy', van 1658. Deze geeft een korte samenvatting van de Schriftuurlijke verwachting.

"Wij verwachten dat in de later dagen als de Antichrist ten onder is gebracht, de Joden geroepen, en de tegenstanders van het Koninkrijk van Zijn geliefde Zoon gebroken zijn, de Kerk van Christus uitgebreid zal worden en gesticht door een vrije en overvloedige mededeling van licht en genade, zich verheugen zal in een meerdere rust, een vrediger en heerlijker staat in deze wereld dan zij ooit genoten heeft."

De ware zielsvernederings en heilzame wanhoop

Woord vooraf door Drs. H. Florijn

De ware zielsvernederings en heilzame wanhoop. Door Thomas Hooker 1586 -1647
Engels: *The soules humiliation*. Vertaald uit het Engels door Jacobus Koelman

Thomas Hooker werd in 1586 geboren in Markfield Zijn vader, naar wie hij is vernoemd, was een landbezitter.

Hooker studeerde onder andere aan het Emmanuël College in Cambridge en was tevens godsdienstleraar.

In 1618 werd hij predikant van Esher. Van 1625 tot 1629 stond hij in Chelmsford. Hooker was een overtuigd Puritein. Zijn bevindelijke prediking vond weerklank, ook bij veel jonge predikanten. Maar juist zijn puritanisme zou hem in de problemen brengen. Aartsbisschop William Laud, een hater van de leer van de godzaligheid, zette een vervolging in. Hij maakte Hooker het preken onmogelijk en daagde hem tenslotte zelfs voor een rechtbank te Londen.

Hooker vluchtte daarop naar Nederland, waar hij eerst enige tijd in Amsterdam verbleef. Hier preekte hij in 1631 regelmatig voor de Engelse inwoners van de stad. De kerkenraad van de Engelse gemeente wilde hem beroepen maar door de tegenwerking van een predikant ging dit niet door. Hooker vertrok daarop naar Delft waar hij in predikant John Forbes een geestverwant aantrof. Samen predikten zij in de gemeente in Delft, tot genoegen van de hoorders.

Rond 1633 vertrok Hooker naar Rotterdam waar hij William Amesius bijstond, destijds de assistent van Johannes Bogerman op de Dordtse Synode van 1618-1619. Na het sterven van Amesius gaf Hooker diens *Fresh Suit against Ceremonies* uit en voorzag dat van een voorwoord.

Kort daarop vertrok Hooker naar Amerika waar hij predikant werd van Newton in Massachusetts van 1633 tot 1636. In dat laatste jaar reisde hij met het grootste gedeelte van zijn gemeente naar de plaats waar hij Hartford stichten zou. Hier is hij op 7 juli 1647 tijdens een epidemie overleden.

Thomas Hooker had tijdens zijn leven een grote reputatie vanwege zijn indringende bevindelijke Puriteinse prediking. Daarnaast had hij als pastor een grote naam. Bekend is de wijze waarop hij de vrouw van Francis Drake, Joanne wist te vertroosten in haar zware aanvechtingen Met haar dienstmeisje Susan Garbrand zou hij op 3 april 1621 trouwen.

Zielsvernederings en heilzame wanhoop

Thomas Hooker heeft verscheiden werken nagelaten. In Nederland geldt als een van zijn bekendste werken zijn Zielsvernederings en heilzame wanhoop. Het werd in 1678 door Jac. Koelman in het Nederlands overgezet.

Koelman, die vele practicale geschriften uit het Engels vertaald heeft, had veel waardering voor het werk. Maar hij achtte het toch nodig om er een voorwoord in te plaatsen. In het eerste gedeelte daarvan stond hij stil bij de werken van Richard Baxter. Daarna gaf hij zijn mening over bepaalde door Hooker gebruikte uitdrukkingen.

Koelman had moeite met Hookers opvatting over de verootmoediging. Volgens Koelman eiste Hooker, en met hem zijn schoonzoon Thomas Shepard, tot de rechte

verootmoediging van een ziel een zo hoge trap dat de zondaar moest stellig tevreden en vergenoegd zijn om verloren te gaan, onder de macht der zonde te blijven, ter helle te varen en verdoemd te worden indien de Heere geen genade wilde geven.

Een mening overigens die volgens Hookers biograaf G.L. Walker heel centraal staat in Hookers theologie. Koelman heeft dat ook wel beseft, vandaar dat hij zijn visie vooral heeft onderbouwd met de argumenten die Giles Firmin hem in zijn boek *The real Christian* aanreikte.

Uit het voorwoord, dat in deze uitgave ook is opgenomen, zal dat duidelijk zijn. Ook is daarin te zien dat Koelman met zijn opmerkingen met name de Labadisten wilde treffen. Zij hadden een bijzondere voorliefde voor dit geschrift van Thomas Hooker. Ondanks de achting die Koelman had voor de geestelijke staat van vele Labadisten, verwierp hij nadrukkelijk hun streven om te komen tot een gemeente van uitsluitend wedergeborenen en hun afscheiden van de Nederlandse kerk. Waar de Labadisten het door Hooker

beschrevene nadrukkelijk als een eis stelden, achtte Koelman zich geroepen hen ook hierin te bestrijden. Voor een niet gering deel moet zijn kritiek op bepaalde uitdrukkingen van Hooker dan ook in het licht gezien worden van zijn controverse met de Labadisten. Verder werd het werk van Hooker door Koelman hoog ingeschat. Hij was overtuigd van de nuttigheid van het traktaat, een nuttigheid die ondervonden was door velen die het al in het Engels hadden gelezen en die Koelman aangespoord hadden om tot zijn vertaling te komen.

Hooker was een man, volgens Koelman, die ongewone bekwaamheden had om krachtig te prediken en zielen tot Christus te brengen. Een man van grote zaligheid, en kloekmoedig vanuit het eerbiedig beseffen van Gods hoge en vreselijke Majesteit. Tevens een predikant wiens bediening op bijzondere wijze door de Heere gezegend was. Koelman hoopte dan ook en vertrouwde erop dat dit boekje zonderlinge vrucht zou voortbrengen.

De eerste druk van de Nederlandse uitgave verscheen dus in 1678. Herdrukken zagen het licht in 1760 te Rotterdam, in 1770 te Amsterdam, ca. 1878 te Rotterdam bij R.C. Hüge, in 1888 te Utrecht bij Ten Hoove en in 1930 te Rotterdam bij R. van Mazijk.

Bij Den Hertog te Utrecht verschenen herdrukken in 1962, 1964 en 1971.

In diverse edities uit de 19e en 20e eeuw staan voorwoorden van ds. P. Deetman, ds. E.E. Gewin en een zekere D.L.J. Die zijn in deze uitgave niet geplaatst.

Wel is opgenomen de uitvoerige voorrede van Jac. Koelman, die alleen voorkomt in de zeldzame eerste druk.

Verder is deze druk fotografisch overgenomen van de uitgave van R. van Mazijk te Rotterdam.

Scherpenzeel, augustus 1988

Drs. H. Florijn

Voorrede aan de lezer door Jac. Koelman

Wat mij bewogen heeft, christelijke lezer, om dit traktaat te vertalen, is de nuttigheid daarvan. Al jaren hebben zielen hiervan genoten, die dit in hun eigen taal konden lezen. Ook heeft mij aangespoord de bijzondere begeerte om velen in Nederland, die, omdat zij de Engelse taal niet verstaan, een kort begrip hiervan hebben gelezen.

Dit is opgesteld door Johannes Theodori, in leven predikant te Utrecht, een bijzonder begenadigd en heilig man. Hij heeft dit schriftelijk aan iemand meegedeeld, opdat zij en anderen de moeite niet zouden nemen om het telkens over te schrijven. Nu heb ik de moeite genomen om het in onze taal over te brengen, zoals dat nu is gebeurd.

De auteur is zeer goed bekend en onder de beste praktikalen beroemd als iemand die bijzondere bekwaamheden had om krachtig te prediken en de zielen uit hun waan en zorgeloosheid tot nadenken en tot Christus te brengen. Hij was een man van zeer strenge en preciese godzaligheid. Bijzonder deftig, majestueus en kloekmoedig; vanuit het eerbiedig besef van Gods hoge en vreselijke majesteit ontzag hij van niemand de toom, die hem mogelijk zou willen afwenden van zijn getrouwheid aan de Onzienlijke. Iemand zei van hem, door een algemene spreekwijze, uit hoogachting van de majesteit en ontzaglijkheid, die in hem was; dat hij een koning in zijn zak zou gestoken hebben.'

Hij was een uitmuntend man Gods, een groot prediker van de wet, om zielen tot vernedering te brengen en voor Christus te bereiden. De Heere zegende zijn bediening wonderlijk. Mr. Thomas White, die schreef van de kracht der godzaligheid, haalt onder veel andere voorbeelden ook aan de bekering van een profaan mens door Hookers prediking. Een molenaar, zegt hij, in het graafschap Leicester, zat in een kroeg op een sabbatdag met een van zijn metgezellen. Hij zei tegen hem: Ik hoor dat die schreeuwer Hooker (bedoelende mr. Thomas Hooker, die kostelijke dienaar van Christus, die gestorven is in Nieuw Engeland) in de stad is gekomen. Laten we hem gaan horen, wij zullen een voortreffelijk spel hebben. Zo gingen zij daarheen, met de bedoeling om met hem te lachen. Maar het behaagde God dat de predicatie zo op hem inwerkte, dat hij, verslagen zijnde in zijn hart, naar mr. Hooker ging. Hij bad hem, of hij hem wilde zeggen, wat hij doen moest om zalig te worden. Daarna ging hij met Hooker naar Nieuw Engeland.

De leraars in Engeland hadden in het algemeen een zeer grote waardering voor zijn prediken. Van bisschop Usher heb ik gelezen dat hij, toen hij eens in Essex was en gekweld werd met koorts toen mr. Thomas Hooker preekte. Hij zei toen tegen de leraar mr. Ward, die hem kwam bezoeken: *Ik wenste dat mr. Hooker hier was om de wet te prediken met een nauwe toepassing op mijn consciëntie.* Dit zei hij omdat hij hem hiertoe zo bekwaam achtte.

De historie van zijn leven en sterven is niet beschreven, zo heb ik vernomen. Doch ene mr. Brooks, die over de verzekerdheid schreef, verhaalt het volgende van zijn sterven.

De gezegende Hooker leefde bijna dertig jaar in nauwe gemeenschap met God, zonder enige merkelijke onttrekkingen van God in al die tijd. Toen hij echter op zijn doodsbed lag ging hij heen zonder enig gevoel van verzekerdheid of ontdekkingen van de vriendelijkheid van God tot hem. Dit tot verwondering en bedrieging van de verwachting van veel kostelijke zielen; en zonder twijfel tot een oordeel voor de goddelozen.

In het stuk van de regering van de kerk was hij van het gevoel van de Independenten. Ja, een voorstander van dat gevoel. Nochtans was hij, niettegenstaande zijn misvattingen in deze, een groot theoloog. Zo zijn er mij acht Engelse leraars bekend, die allen Independentische leraars waren.

Doch het waren uitstekende mannen en grote instrumenten van Gods kerk, zoals uit hun geschriften is gebleken. Dit zijn Cotton, Hooker, Shepard, Burroughs, Goodwin, Norton, Cobbet en dr. Owen. Deze laatste leeft nog en doet uitnemend veel voor de waarheid en godzaligheid.

Hooker is vanwege de bisschoppen, alsook Cotton en anderen, naar Nieuw Engeland gegaan. Zijn schoonzoon was Thomas Shepard, die geheel en al in zijn voetstappen is getreden. Hij heeft veel goeds aan de kerk gedaan. Een boekje van hem, namelijk *De oprechte bekeerden* ('De ware bekering') is in het Nederlands overgezet en wordt met veel smaak, genegenheid en nuttigheid gelezen.

Doch, ik kan niet nalaten de lezer bekend te maken, dat in dit boekje van mr. Hooker over *de Vernedering* iets is, dat met een graantje zout moet opgenomen worden. Ik zeg dit temeer om de lezers van de Engelse schrijvers, die in Nederland worden overgebracht, tegelijk te waarschuwen om alles met verstand te beproeven en het goede te behouden. En niet zonder achterdocht alles op te eten wat als goede spijs in die geschriften wordt voorgesteld. Ik zou verschillende auteurs kunnen noemen, die in hun geschriften niet zo zuiver zichzelf in alles verklaren. Nochtans nemen velen alles aan zonder verdenking van enig kwaad.

Dit bewoog de hooggeleerde Gisbertus Voetius, zaliger gedachtenis, om het boekje *Praktijk der Godzaligheid*, van Bayly, met enige aantekeningen uit te geven, opdat men geen indruk zou krijgen van verkeerde opvattingen van die auteur.

Ik wil nu een auteur noemen, wiens boeken door sommigen in Nederland en Duitsland thans zeer gezocht worden, namelijk mr. **Richard Baxter**. Diens boek d' Eeuwighdurende Ruste der Heyligen is —onlangs uitgekomen, naast enige anderen. (Ik oordeel dat dit het voornaamste en beste is dat hij ooit geschreven heeft. Het dient zeer om het gevoel te bewerken en godzaligheid voort te zetten.)

Deze man heeft veel ongezonde stellingen en uitdrukkingen, waarmede zijn geschriften bezaaid zijn. Hij is wel een zeer geleerd man, doch met verschillende verkeerde en schadelijke opvattingen die hij voortzet. En dat in theorie en praktijk. Daarom hebben ook veel vrome en geleerde mannen in Engeland van tijd tot tijd tegen hem geschreven om hem terecht te brengen en zijn dwalingen tot waarschuwing van anderen, te ontdekken.

Bijvoorbeeld zijn verkeerde opvatting en uitdrukking betreffende het rechtvaardigmakend geloof. Ook wat betreft de invloed, zoals hij stelt, dat de goede werken of gehoorzaamheid en heiligheid hebben in het stuk van de rechtvaardigmaking.

Over de dood van Christus, die voor alle mensen is, zoals hij stelt (evenals Mozes Amyraldus in Frankrijk). Hij wil iedere zoekende bewegen tot bekering en de liefde van God, omdat Christus voor hem gestorven is.

De volharding der heiligen stelt hij als twijfelachtig voor. Hij heeft zijn eigen gedachten over Gods besluiten, wetenschap en wil. Over de medewerking van de schepselen en Zijn genade en verbond met de mensen, Over de machteloosheid van de mens en de vrije wil.

Zijn mening verschilt van hen die hij Calvinisten en Arminianen noemt. Ik zou breed uit moeten wijden als ik al de dwalingen en vreemde opvattingen, verkeerde

besturingen en losse bepalingen van gevallen van consciëntie, hier zou uitdrukken. Dit is mijn oogmerk niet. Als de nood het vereiste, dan zou ik mij speciaal daarover uitlaten. Ik zeg het echter alleen tot waarschuwing bij deze gelegenheid. Dit, omdat ik bemerk dat sommigen onvoorzichtig, alles wat van die man komt, aanbevelen en omhelzen. Zij denken er niet aan, dat zij ook verkeerde dingen bij hem zullen vinden. Het door hem geschreven boekje dat het eerst in onze taal is overgebracht, heet: *Een roeping tot de onbekeerden*. Veel uitdrukkingen en stellingen daarin zijn ongezond en aanstootgevend. Ik heb echter gehoord dat die in de overzetting ten dele verbeterd en zelfs weggelaten zijn. Het is goed dat dit gedaan is. Ik wenste wel dat dit ook gebeurd zou zijn met zijn voortreffelijk boek: *De eeuwige rust der heiligen*.

Ik gaf deze waarschuwing door aan de persoon die de overzetting en de druk van dat boek bevorderde. Het is echter niet gebeurd. Ik vind het daarom nodig om er nu iets van te zeggen.

Deze geleerde man is er op uit dat hij de ijdele inbeelding en losse waan van de welstand der ziel in de onbekeerde mocht neerwerpen. Dat hij de heiligheid meer mocht aandringen. Hij heeft geoordeeld dat de verwaande huichelaars in hun eigen bedrog gesterkt zouden worden. Dit als zij de algemene grondregels van de praktikale theologen vasthielden, namelijk dat de waarheid van de genade in de soort en niet in de trap ervan ligt. Gemakkelijk zullen zij zich inbeelden, zo dacht hij, dat zij God zeker zouden liefhebben. Dat zij werkelijk zouden geloven, bedroefd zijn over hun zonden en voor Zijn toom vrezen. Dit in een kleine maat en lage trap.

Daarom heeft hij een andere leer voorgesteld. Het onderscheid en de toetsing van zaligmakende en gemene genade. Hij stelde de oprechtheid van de genade alleen in een vergelijkende trap ervan. Dit als krachtiger dan hetgeen er tegenover of rechtstrijdig staat. Dit heeft hij uitvoerig uitgedrukt en willen tonen in de boek van de Rust, zoals te zien is in het derde deel, hoofdstuk 2. Daar geeft hij de volgende stellingen:

1. Alleen de inhoud van het verbond der genade maakt een daad of genade rechtvaardigmakend of zaligmakend. Deze kan ons verzekeren dat het een oprecht zaligmakende daad of genade is. Alleen de conditie, die het verbond der genade van de mens vereist om rechtvaardigmaking en zaligheid te bekomen is een rechtvaardigmakende en zaligmakende daad. Dat het verbond dit verleent, daarvan spreekt hij in zijn zesde en zevende stelling.

2. God heeft in het verbond geen rechtvaardigmaking of zaligheid beloofd op een enkele daad of daden. Aangemerkt zonder die trap en gevoeglijkheid op haar voorwerpselen, waarin de oprechtheid daarvan als zaligmakend zou bestaan (in de achtste stelling).

3. Er is geen daad, aangemerkt in zijn enkele natuur en soort, zonder de maat en gevoeglijkheid daarvan op zijn voorwerp, die een waar christen verrichten kan. Een ongezond christen kan die echter ook verrichten (in de negende stelling). Daaruit constateert hij dat de goddelozen dadelijk op Christus kunnen steunen en berusten, God en de vromen liefhebben enz. Ja, ook dat ze de zonde kunnen haten als zonde en als God mishagende, zoals te zien is in het tiende en dertiende deel van dat hoofdstuk.

4. De oprechtheid van zaligmakende genade als zaligmakend, ligt materieel niet in de enkele natuur daarvan, maar in de trap. Niet in de trap, absoluut in zichzelf aangemerkt, maar in vergelijking, voor zoveel die overtreft hetgeen er tegenovergesteld aan is. Als de liefde Gods meer aankleeft dan enige andere zaak, enzovoort (in de twaalfde stelling). Hij tracht dit aan te tonen en in de ingestorte hebbelikheden en in de daden van zaligmakende genade.

5. Er is in God en Christus als een Middelaar lief te hebben niet meer dan een onderscheid in trappen tussen de wedergeborene en de onwedergeborene. Dit zegt hij aan het einde van de dertiende afdeling.

6. De liefde tot de vromen als vromen, om de vroomheid, genade, godzaligheid en Christus in hen, kan in een goddeloos mens zijn. De oprechtheid van die liefde bestaat slechts in zo'n hoge trap, dat men de vrome liefheeft boven de uiterlijke dingen. Tot hun hulp en verkwikking kan men zich daarvan afscheiden. Veel groten ten tijde van koningin Maria hadden werkelijk en dadelijk de vrome lieden, de martelaars, lief. Maar uit vrees om hun werelds geluk in moeilijkheden te brengen, vonnisten zij in de vierschaar dat zij verbrand zouden worden. Aan hun liefde om oprecht en zaligmakend te zijn, ontbrak niets dan een ingespannender trap, die hun liefde tot vleselijke dingen overwonnen zou hebben (in de veertiende afdeling).

7. Van het algemene gevoelen dat de minste trap, zaad en sprankje van genade zaligmakend is en dat men niet de toets moet nemen van de grootheid en maat, maar van de hoedanigheid der genade, kunnen veel schadelijke en gevaarlijke gevolgen komen. Velen bedriegen zichzelf daardoor. De vromen en oprechten vestigen hun troost op bedrieglijke gronden. Zodoende houden zij zich af van de vruchtbaarheid en groei in genade. Zij blijven in een lage trap van verzekerdheid en troost. Veel leraren verongelijken God daardoor, ze misbruiken de zielen en passen de belofte verkeerd toe (in de zeventiende afdeling). Deze dingen zijn ongezond, aanstootgevend en "schadelijk.

Mr. Durham, de uitnemende verklaarder van de Schrift, heeft in zijn verklaring van de Openbaring van 7 Johannes deze dingen uitgebreid weerlegd. Omdat dit echter in het Nederlands nog niet te lezen is, zal ik mijn gevoelens, waarvan ik weet dat het een algemeen gevoel is, in de volgende stellingen, tegenovergesteld aan de voorgaande, uitdrukken.

Ten eerste: Alle genaden en begenadigde daden zijn niet gelijk en zonder onderscheid de conditie van het verbond. De enige conditie van het verbond, waardoor wij deelgenoten worden van de zegeningen van het verbond, is het geloof, hoewel deze auteur het tegenovergestelde beweert.

Het is ook verkeerd niets voor zaligmakend te houden, of een blijk van hetgeen zaligmakend is, dan hetgeen vereist of aangenomen wordt door het verbond als de conditie daarvan. Want al wat bij gevolg bewijst dat iemand vernieuwd is, dat zal ook bewijzen dat hij gerechtvaardigd is. Het is niet datgene, waaraan zijn rechtvaardigmaking door het verbond verknocht is. Het is iets dat noodzakelijk vooruitstelt en volgt nadat iemand gerechtvaardigd is. Het kan in niemand anders zijn. Indien enige daden, zo en zo gekwalificeerd, komen te bewijzen dat iemand de hebbelijkheid van de genade heeft, zonder welke hij die niet kan voortbrengen, zo moeten zij dan ook bewijzen dat hij vernieuwd is. Dat hij zo gerechtvaardigd is, omdat die daden heilige daden zijn, vruchten des Geestes, bewegingen van de inwendige mens. Vruchten van een goede boom en daarom moeten zij bewijzen dat de boom goed is.

Ten andere: Het verbond neemt de genaden aan, zoals bijvoorbeeld geloof, liefde, berouw, enzovoort. Zij doet dit zowel eenvoudig als oprecht, hoewel zij niet volkomen is. En niet alleen als in vergelijking in zo hoge trap. Zij stelt altijd de genade voor en neemt ze aan. Eenvoudig als zodanig aangemerkt; dat is, het neemt het geloof aan. De gelovige is tot een gelovige en een bondgenoot te rekenen. Niet alleen vanwege de trap van zijn geloof in Christus, maar omdat hij Hem aanmerkt als de Zaligmaker van zondaars. Omdat hij van God hiertoe gezonden is, neemt hij Hem aan,

zoals Hij hem aangeboden wordt. Volgens de eis van het verbond onderwerpt hij zich aan Zijn gerechtigheid. Hij leunt op Hem om de zaligheid te verkrijgen.

De bekering, de vergeving en de rechtvaardigmaking zijn niet aan enige trap van droefheid geknoopt, zoals Baxter het wilde hebben, dat God alleen een boetvaardige acht, wiens droefheid over de zonde zijn vermaak erin te boven gaat. Maar aan de ware bekering, die wegens haar hoedanigheid zodanig is, is de belofte gedaan. God eist vruchten, welke zijn ware druiven, groeiende op een goede boom. Niet de druiven van Sodom, of Sodoms appelen. Die vruchten neemt Hij aan en zegt: *Verderf ze niet, want daar is een zegen in.* Hoewel zij klein zijn, groeiende op de opperste top van een twijg. Hij eist volmaaktheid, als de plicht van de bondgenoten. Hij zegt niet: Geef Mij druiven, groter dan de wilde vijgen, anders verwerp Ik die.

Men kan de genade ook bij goud vergelijken. Hij vereist niet zo of zo een gewicht van goud, maar dat het slechts goud is. Dat het de toetssteen en het vuur kan doorstaan en niet verteerd wordt. Hij werpt het niet weg, van wat voor gewicht het ook is in de weegschaal, zoals blijkt uit 1 Korinthe 3: 13, 14, 15. Het goud verdraagt het vuur en het is oprecht, niet vanwege zijn grootte, maar vanwege zijn hoedanigheid en soort. Maar het schuim, dat soms meer is dan het goud, wordt verteerd.

De Schrift stelt ook het onderscheid tussen begenadigde en zondige daden in de soort van daden. Het worden genadedaden genoemd die van zulk een soort zijn, zonder opzicht op de trap daarvan. Zoals er ook staat dat een boom gekend wordt aan zijn vrucht (Matth. 7). Dat wil niet zeggen dat ze gekend wordt door een vrucht van bepaalde grootte, maar door de soort van haar vrucht. Daarom wordt niet iedere boom die geen vrucht draagt tot zulk een trap van grootte, uitgehouwen, maar die geen goede vruchten draagt (Matth. 3).

Een wijnstok is bekend een wijnstok te zijn door zijn druiven van de kleinste slag, ja, door zijn bloesem. Daarom worden in het Hooglied de bomen des Heeren onderscheiden door hun uitspruitsels en bloesems. Door hun jonge druiven of eerste uitbottingen. Dit kon niet zo zijn als de soort van vrucht geen blijk gaf van het onderscheid van de bomen. Men leest geen druiven van doornen, noch vijgen van distelen. Zo worden alle ware gelovigen gezegd dezelfde Geest des geloofs te hebben (2 Kor. 4: 13) en een even dierbaar geloof (2 Petr. 1: 1). Alle gelovigen hebben hetzelfde geloof in soort, hoewel niet zo kostelijk in trappen. Allen die dat geloof hebben, dat in zijn soort het ware geloof is, moeten noodzakelijk gelovigen en bondgenoten van God zijn, van welke trap het geloof ook is. Als het maar van een hoedanigheid is, is het dierbaar. Geen geveinsde kan het hebben. Zo worden ook 'de ware droefheid en wereldse droefheid onderscheiden (2 Kor. 7), niet ten opzichte van enige trap, maar ten opzichte van de soort. De ene is een droefheid naar de wereld, de andere is een droefheid naar God vers 9, 10, 11). Zij heeft namelijk zonderlinge, stellige hoedanigheden in en bij zich. Naarstigheit, ijver, wraak, welke er in de andere niet zijn.

Zo staat er in 1 Petrus 1: 22 van een ongeveinsde liefde en elders van een ongeveinsd geloof. Dit in tegenstelling van hetgeen in de geveinsden is. Zij hebben geen rechtvaardigmakend geloof of dadelijke geestelijke liefde. Hiermee wordt bedoeld geloof en liefde van die soort, die in de vromen is. Want anders was het niet een geveinsd geloof of liefde, als het van dezelfde soort was. Ook zou het als ongeveinsd aangenomen moeten worden. Maar nu is hun geloof en liefde geveinsd, omdat het van een ander slag schijnt te wezen dan het is, namelijk zaligmakende en ware genade. Daarom verschillen dus de gewone daden in een onvernieuwd mens en de zaligmakende daden in een vernieuwd mens, in hun soort.

Evenals hetgeen werkelijk en dadelijk een wezen heeft, verschilt van hetgeen nagmaakt en maar in schijn is.

Doch om nader tot de zaak te komen, zeg ik ten derde:

Het onderscheid tussen gemene en bijzondere of zaligmakende genade is niet alleen in trappen, maar ook in soort. De hebbelikheden en daden van zaligmakende genade in de wedergeborene en de gewone gesteldheid en daden die in de huichelaars kunnen zijn, verschillen ook in de hoedanigheden en soorten. Tot opening hiervan zal ik vooraf zeggen, dat er twee staten en condities zijn waarin alle mensen verdeeld worden.

Elk behoort tot een van beide. Het ene is de staat der natuur, het andere de staat der genade. Het ene een staat des doods en het andere een staat des levens. Het ene een staat van zonde, het andere een staat van gerechtigheid door Christus. Het ene een staat van duisternis, het andere een staat des lichts. Het ene een staat van vijandschap, het andere een staat van verzoening.

Die twee staten verschillen zedelijk in zichzelf en natuurlijk in haar onderscheiden oorzaken. Er is een onderscheid van soort tussen de dingen die de mensen stellen in de een of andere staat. Wat voor goedheid, deugd, plicht of genade er in een onherborene ook is, in een herborene is iets van een andere soort, wat er helemaal niet is in de andere.

De genade die een mens in de staat der genade stelt, is van een bijzondere soort, anders dan wat gemene genade genoemd wordt, die de mens in de staat der natuur laat.

Dit bewijs ik als volgt:

1. De zaligmakende genade komt voort uit een bijzondere fontein en oorsprong, namelijk de verkiezende liefde Gods. De heiligheid en wedergeboorte zijn vruchten van de verkiezing. God werkt die in de zielen vanwege Zijn eeuwig voornemen van liefde daartoe. De apostel zegt: God heeft ons uitverkoren, opdat wij zouden heilig zijn (EL 1: 4 en 2 Thess. 2: 13. God heeft u, zegt hij, van den beginne uitverkoren tot zaligheid, in heiligmaking des Geestes. God had de zaligheid voor, als het einde. Hij stelde de heiligmaking des Geestes als het middel, om dat einde te verkrijgen. Doch de beste gemene genade of gave die in de onherborene kan zijn, komt voort van de voorzienigheid Gods. Hij schikt alles in het gemeen tot Zijn eigen eer en ter goede van degenen, die de zaligheid zullen beërven. Het is geen vrucht van de verkiezende eeuwige liefde, noch een gesteld middel tot de onfeilbare verkrijging van de eeuwige zaligheid. De bijzondere en gemene genade verschilt dus in soort en niet alleen in trappen.

2. De genaden die in de herborenen zijn, hebben een menigvuldig opzicht of betrekking op de Heere Christus. De gemene genaden van anderen hebben dat niet.

Ten eerste: Zij hebben een bijzondere morele of zedelijke betrekking op de Middelaarswerken van Christus in Zijn dood en voorbidding. Op Zijn dood hebben zij dit bijzonder opzicht, dat een bijzonder deel van de verdienste en verwerving van Christus door Zijn dood en bloedstorting de bijzondere genaden zijn. Christus verwierf door Zijn lijden twee dingen. Dat deze personen de Zijne zouden zijn en dat de bijzondere genade de hunne mocht zijn, zoals blijkt in, Eféze 5: 26, 27 en Titus 2: 14.

Hij gaf Zich over om die bijzondere genaden te verwerven en dadelijk toe te brengen en in hen te werken. In het gebruik van de middelen zouden zij wedergeboren,

geheiligd en gezuiverd worden. Op Zijn voorbidding hebben de bijzondere genaden zo een bijzondere betrekking, dat zij door Zijn voorbidding verzorgd en verkregen worden. Christus bad voor Zijn uitverkorenen, die Hem de Vader gegeven had. Hij verzocht dat Hij hen mocht heiligen in Zijn waarheid. Zo bad Hij voor hen en Hij voegde er bij: *Ik bid niet voor de wereld.*

De gemene genade van de onwedergeborene is dus niet verkregen door de bijzondere voorbidding van Christus. Ook niet door Zijn dood en heeft daar ook geen bijzondere betrekking op.

Ten andere: De genaden der wedergeborenen hebben een reële of dadelijke betrekking op Christus, als het levend en levendmakend Hoofd der Kerk. Christus is de levende fontein van het geestelijke leven der genade en van al de levende daden. Christus is ons leven en Hij leeft in ons. Ons leven is met Christus verborgen in God. In Hem is de oorzaak, kracht, bron en de springader van het leven. Uit Zijn volheid ontvangen al de gelovigen genade voor genade. Alle zaligmakende en heiligmakende genade, alle geestelijk leven, komt direct van Christus als het levende Hoofd van Zijn Gemeente. Er is geen wasdom in, dan door Zijn krachtdadige werking in ieder lid, om die tot de gestelde maat te brengen (Kol 3: 3; Joh. 1: 16; Ef. 4:15, 16; Kol. 2: 19).

Geen genade in de onherborene kan zulk een betrekking hebben op Christus, omdat zij geen vereniging hebben met Christus als het Hoofd. Daarom kunnen zij geen levende krachtdadige invloed van Hem en van Zijn volheid ontvangen. De genade van de wedergeborene en de onwedergeborene is dus van verschillende soort.

3. De hebbelijke genade van de wedergeboorte en de vruchten ervan worden bedeed in en door het verbond. Die in het verbond met God opgenomen worden, aan hen wordt die genade beloofd en gegeven in hun zielen. Want, zo spreekt de Heere daarin, *dat Hij Zijn wet in hun hart zal schrijven. Dat Hij Zijn vreze zal stellen in het binnenste van hen, opdat ze niet van Hem afwijken.* Doch alle onherborenen zijn vreemdelingen van het verbond en zijn geen deelgenoten van die genade, die bijzonder en alleen daardoor beloofd en daarin gegeven wordt.

Er is dus verschil in soort tussen de genaden van de wedergeborenen en de schijn-genaden van de anderen.

4. De minste zaligmakende genade, die bijzonder is voor de wedergeborene, is geest en heeft een geestelijk wezen en is geenszins te trekken uit de beginselen der natuur (Joh. 3: 6). Zij is in haar natuur een nieuw schepsel, hoe klein zij ook is. De minste worm op de aarde is ten opzichte van de oude schepping geen minder schepsel dan de zon, ja, dan de heerlijkste engel in de hemel.

Ten opzichte van de nieuwe schepping is het minste sprankje of aasje van ware genade dat van de heiligmakende Geest komt, een nieuw schepsel. Niet minder dan het hoogste geloof of liefde dat ooit in de voornaamste apostelen was. Het is duidelijk dat hetgeen een geest is en een nieuw geestelijk wezen heeft, verschilt in soort van hetgeen geen geest is en geen geestelijk wezen heeft. Ook al mochten ze nog zo zeer op elkaar schijnen te lijken. De nieuwe natuur, de nieuwe mens, Gods maaksel, het zaad Gods, de zalving en geest verschillen door een wezenlijk en dadelijk onderscheid. Zij verschillen in soort, van hebbelijkheden en de gesteldheden in de onvernieuwden. Een onvernieuwde op zijn best genomen, is vlees en een begenadigde is geest.

5. Gemene genadegaven kunnen in een verworpene bestaan. Dadelijk bestaan met een heerschappij der zonde en met volkomen doodheid in deze. Zij laten een mens die ze heeft, in de oude staat der natuur, zodat hij steeds die oude mens is.

De zaligmakende genaden kunnen niet bestaan met heerschappij der zonde en met volle doodheid daarin. Zij stellen de mens in een nieuwe staat, zodat hij èn van alle anderen èn van zichzelf zoals hij tevoren was, verschilt zoals nieuw en oud. En niet alleen zoals een klein en een groot schepsel. Er moet dus een wezenlijk en soortelijk onderscheid zijn.

6. Gemene genaden, al werden zij nog zo hoog opgetrokken en vermenigvuldigd, kunnen de boom nooit veranderen en goed maken. Nooit zouden zij de Goddelijke natuur zijn en de eerstelingen van de Geest en van de heerlijkheid, tenzij men wilde zeggen dat de mensen die deze heerlijke Goddelijke natuur hebben met de zalige zielen, in de hel gepijnigd zouden worden. Dat een huichelaar die toeneemt van vier tot vijf hogere trappen, oprecht zou zijn. Dat een kind van God en een kind van de satan slechts in trappen zouden verschillen, die de ene meer heeft dan de andere. Dat is, zoals men op school zegt, dat zij slechts modaliter zouden verschillen.

7. Een zalig begenadigde verschilt in waarheid zoveel van een huichelaar op zijn best, als een levende van een dode. Dat is immers meer dan in een trap. Laten we ons eens voorstellen dat een dood lichaam zich bewoog en het sprak zoals de ezel van Biléam. Het zou nochtans zeker in soort verschillen van een levend mens, die met reden werkt. Ook al werd dat dode lichaam steeds sneller en sneller bewogen. Want het wordt slechts bewogen door een uitwendige kracht, zonder het tussenkomende beginsel des levens van binnen. Het heeft geen einde voor zich in zijn beweging, zoals een levende. Noch enige reden die als beweegreden strekt om te werken. Wel, zo is het onderscheid hier. Natuurlijke mensen zijn dood in zonden. Hun daden, die zij voortbrengen zijn door een gemeen werk van Gods Geest van buiten, zonder tussenkomst van een geestelijk beginsel dat invloeit in hun daden. Ook hebben zij geen zuiver geestelijk einde in hun beste daden, noch geestelijke beweegredenen die hun zielen verwarmen of zouden aanzetten. Vernieuwde mensen echter brengen hun zaden voort zoals de levenden. Niet alleen door de kracht van Gods bijzondere genade, maar ook door tussenkomst van ingestorte hebbelikheden. Zij hebben geestelijke eind en beweegredenen. Dit is zonneklaar.

Ten vierde: De ware zaligmakende genade werkt dikwijls in een hogere trap dan de gemene genade der verworpenen. Ja, zij werkt altijd hoger wanneer de begenadigde mens redelijk en meeberaad werkt, zodat Gods interest bij hem prevaleert boven het interest van het vlees. En hij bemint God bovenal. Want dat is de natuur der genade om zodanige daden te hebben. Dat gaat ermee vergezelschap en dat volgt er op. Een begenadigde dient wel altijd zo te werken in zulk een hoge trap. Het is zeer nuttig voor hem om zijn staat klaar te kennen. Wie met beraad en orde en hebbelijkerwijze het interest van het vlees of enig vleselijk respect boven Gods interest prefereert, of iets meer bemint dan God, of evenveel als God, die kan niet gegrond besluiten dat hij zaligmakende genade heeft. Dat kan daar niet mee bestaan.

Ik zeg, hoewel dit zo is, zo bestaat toch de natuur van de oprechtheid der genade in haar hebbelikheden en daden, niet alleen in dat overmogen. Die oprechtheid is niet alleen te toetsen aan de meerdere trappen van kracht boven het vlees, maar ook uit de eind, formele overwegingen en soort, en beginsel, en beweegreden, enzovoort.

De redenen zijn deze:

1. Soms worden in Gods kinderen oprechte daden van genade gevonden. Nochtans worden zij overweldigd door sterkere daden van de verdorvenheid. Zo zijn er soms daden van geloof; liefde, vreze, enzovoort, die voor een tijd overwonnen worden. Het hart wordt als gevangen gevoerd door de tegengestelde verdorvenheden. Paulus sprak in Romeinen 7 van bewegingen van de inwendige mens, die de verdorvenheid niet overwonnen. Hij kon niet doen wat hij wilde. Hij werd gevangen genomen onder de wet der zonde, niet tegenstaande de wet van zijn gemoed. Hij erkende evenwel die daden van de inwendige mens voor oprechte daden van genade en hij troostte zich daarmee. Hij stelde deze tegen de wet der zonde in zijn leden.

De genade kan dus oprecht zijn, waar zij voor die tijd niet de overhand heeft in de uitwerking. Of, om de zaak iets anders uit te drukken, er zijn zaligmakende daden van geloof, liefde, enzovoort, die oprecht zijn, eer zij in die trap zijn van te overmogen.

De hoge trap, die de overhand heeft over het tegenovergestelde, is niet datgene dat de oprechtheid maakt, veel minder nog, alleen maakt.

Dit blijkt hieruit dat men geloof en liefde oefent in het worstelen tegen ongeloof en liefdeloosheid. De ingestorte hebbelikheden (die de goede boom zijn) hebben hun neigingen en daden die tegen het vlees begeren. Die strijden om het hart te winnen, tot opvolging van hun bewegingen.

Nu, zoals strijden gaat voor de overwinning, zo gaan in deze geestelijke strijd de begeerten en de werkingen der genade voor die trap, die de overhand heeft. Daardoor wordt het hart ingewonnen om God boven alles lief te hebben. Daarop volgt dan die overmogende werking, als een trap van overwinning. Als er nu bewegingen zijn van de genade, die de overwinning nog niet hebben voortgebracht, dan zijn ze toch oprecht, want ze komen uit een gezond beginsel. De minste sprank van genade in het hart ontstoken, al ruikt ze slechts in begeerte de liefde tot God en geloof in Hem, is zeker oprecht, hoewel zij niet is uitgebroken in een vlam.

De oprechtheid vloeit niet uit die trap, maar die trap wordt integendeel verkregen door de roeringen en bewegingen, omdat die bewegingen daden van oprechte liefde en genade zijn.

2. In de huichelaars kan soms een prevalerende daad van geloof en liefde gevonden worden. De oprechtheid kan daarin alleen niet bestaan, zonder zicht op iets anders. Dit blijkt hieruit dat onvernieuwde mensen in enig opzicht God lief zouden hebben boven al hun tijdelijke verkwikking, ja, ook wel boven hun leven. Zij zouden dat alles liever willen overgeven en verlaten, dan God. Zo hadden de Joden veel ijver voor God. In hun blinde ijver zouden zij Hem wel gesteld hebben boven alles wat hun hier lief was. Paulus, terwijl hij toch een farizeeër was voor zijn bekering, had in enig opzicht dat getuigenis van zijn consciëntie, dat de ijver en de liefde tot God hem aanzette tot alles wat hij deed. Het schijnt dat hij het verlies van alles wel zou hebben willen ondergaan in die strijd. Nochtans was zijn liefde tot God na zijn bekering van een heel andere soort. Het is waar, de Joden en Paulus hadden toen niet de rechte hoedanigheden van de liefde. Zij hadden niet de juiste beginselen, oogmerken, beweegredenen, enzovoort. Hieruit blijkt evenwel, dat het niet de hoge trap is die de oprechtheid van de liefde alleen maakt. Zo hadden ten tijde van koningin Maria wel enigen, op vleselijke gronden en beweegredenen, hun leven en alles kunnen laten nemen en toch niet oprecht zijn. Zo kan iemand een liefde tot God hebben, buiten Christus. Zoals de afgodendienaars hun afgoden, de Turken hun Mohammed, de Baälspropheten hun Baäl boven alles en boven hun leven liefhebben. En ten tijde van Christus kon iemand Christus als zijn weldoener, hersteller, enzovoort, liefhebben boven alles, zijn afgod

van Hem maken, Christus slechts kennende en beminnende naar het vlees. Zo zou een natuurlijk mens tot zo'n trap van vreze Gods kunnen komen (op sommige tijden, naar zonderlinge werken, verlossingen en verschijningen van God, als Nebukadnézar, enzovoort) dat hij Hem boven alle mensen of boven iets anders zou vrezen. Hij zou in zo'n trap zo bedroefd kunnen zijn over zijn zonden, dat de droefheid daarover zijn vermaak, hetwelk hij er in had en zijn liefde ertoe, te boven ging. Ook zou hij zulk een liefde tot de broeders kunnen hebben en tonen dat hij hen verkwikte, kleeedde, bezocht en hierdoor op zijn eigen gemak en staat afging. Het blijkt dus dat die hoge trap niet te rekenen is voor het enige merkteken ter beproeving en dat men de oprechtheid dus uit andere hoedanigheden zou kennen, en om nog een woord van liefde tot de broeders te zeggen.

Het is een harde en ongegronde stelling van Baxter, dat hij zegt dat een geveinsde een vroom mens kan liefhebben om zijn vroomheid, of een christen om Christus' wil. Hierin spreekt hij alle theologen, ja, zelfs de apostel Johannes tegen. Hij vernietigt zo het merkteken van Gods genade, hetwelk bestaat in de ware liefde tot de broeders.

Waar de natuur heerst, daar is de vijandschap en haat tegen het zaad Gods als zodanig. Hoe kan dan de natuurlijke mens op dezelfde grond en op dezelfde tijd een vroom mens liefhebben en haten? Het is waar, zij kunnen vromen liefhebben, maar hun beweegredenen en oogmerken zijn verkeerd en vleselijk. Daarom hebben zij ook alle vromen niet lief en haten en vermijden niet allen, die tegen de vroomheid gekant zijn. Zij beminnen dus de vroomheid niet, anders zouden hun eigen genegenheden en heimelijk vermaak hun hatelijk zijn. Een oprechte liefhebber van de vrome, al hebben niet altijd daden van liefde tot de vrome de overhand, heeft toch altijd liefde tot hem. Menigmaal zijn de oprechten zo gevangen genomen door eigenliefde, dat zij hun liefde aan anderen niet laten blijken, maar dat zij alleen voor zichzelf zorgen, zoals de discipelen, toen Christus verraden werd. Vrees of eigenliefde bindt soms in de vromen de bewegingen van oprechte liefde zo in, dat ze niet verder komen om de vromen bij te staan, te beschermen, voor te spreken in hun lijden, zoals zij behoorden te doen. Nochtans is er een oprechte liefde in hun hart tot die vromen, hoewel zondig, verduisterd en onvolmaakt. Een natuurlijk mens zou in zo'n situatie soms zijn leven en staat in gevaar voor hem stellen en toch slechts een huichelachtige liefde hebben. Een ander echter zal een dronk koud water geven aan een vrome en in de naam van discipel aangenaam zijn in zijn liefdedaad.

Ten vijfde: Dit stellen van de oprechtheid der genade alleen in de hoge trap is geenszins de goede en naaste weg om de oprechten of de huichelaars aan zichzelf bekend te maken, en om hen tot hun plicht te drijven. Het is integendeel meer tot overtuiging en ontdekking van een huichelaar dienend. Hij moet niet alleen zien naar de trap van zijn genade, maar ook naar de soort ervan. Licht vleit hij zich dat hij de waarheid van de genade heeft. Van geloof, liefde enzovoort, in de soort, terwijl hij nog kan twijfelen aan de trappen. Licht beeldt hij zich in dat hij ook God in een hogere trap bemint en vertrouwt dan enige andere zaak. Daar is niets, zegt hij, waar men zo op vertrouwen kan dan op God en Christus. Doch dat is een vrucht van zijn natuur. Het is met hem opgegroeid en daarom ongezonder.

Aangezien dan de mensen gewoonlijk en in het algemeen een inbeelding hebben van de waarheid en de dadelijkheid van hun genade, zo is er toch een nuttiger weg. Dit tot overtuiging van natuurlijke mensen. Om hen te tonen dat hun gemene genaden niet zaligmakend zijn en niet van de juiste slag en soort. Doch indien men hen alleen zei dat hun genade gebrekkig is in de trap en dat de oprechtheid bestaat in een hogere trap, dan zou men twee kwade dingen doen.

1. Men zou hen afhouden van een juiste doorgaande overtuiging van hun genadeloosheid en van de juiste bevatting van hun bedrieglijke natuur. Deze zijn nochtans voornamelijk nodig tot het werk der bekering. Men zal hen vooraf doen vast stellen dat zij reeds enige beginselen gekregen hebben. Men dient hun de noodzakelijkheid van een verandering en vernieuwing aan te wijzen. Hoe ongezond alles is, wat van een natuurlijke wortel, van een onherboren onvernieuwde staat komt.

2. Zodoende zal men de huichelaars wel aanzetten om vlijtiger, sneller en levendiger te werk te gaan en om iets toe te doen tot hun gebouw. Maar zo zal men hen niet leren een nieuwe weg in te slaan, of een nieuwe grond te leggen. Dit komt heel goed overeen met een verwaand huichelachtig humeur. Zij zullen wellicht toestemmen dat hun geloof of liefde zwak is, maar niet dat het ongezond en ondeugdzaam is. Altijd zijn ze maar begerig om wat te doen groeien van hetgeen zij hebben en te bouwen op hun zandgrond. Toen Nicodémus tot Christus kwam, overtuigde de Heere Jezus hem. Niet door te tonen dat hij iets meer beminde of vertrouwde dan God, maar door zijn ondeugdzaamheid aan te wijzen van hetgeen hij had. Ten opzichte van de soort ervan, moest de boom goed en van een andere soort gemaakt worden, eer enige vrucht aangenaam kon zijn. Hij preekte hem de leer van de wedergeboorte en van de noodzakelijkheid ervan. Hij stond niet op een gebrek in een trap van liefde, enzovoort, maar er moest een andere soort zijn. *Wat uit vlees geboren is*, zei Hij, *is vlees*. Al waren er nog zoveel vruchten en schijngoede daden van ijver, liefde, gebeden, enzovoort. *Wat uit de Geest geboren is*, dat is Geest. De vruchten moeten van een ander slag, namelijk geestelijk zijn. Geen trappen zijn oprecht, tenzij van dit beginsel: de Geest. De minste beweging die van dat beginsel komt, is Geest en aangenaam volgens de wortel waarvan zij komt, zonder aanmerking van de trap daarvan.

Christus heeft deze weg ingeslagen om de onbekeerden te overtuigen en aan zichzelf te ontdekken. Dit moet noodzakelijk het veiligst zijn. Maar aan de andere kant is onze wijze van handelen beter voor de gelovige. Zij hebben nu hun merkteken niet alleen te halen van de trap der genade. Deze kan dikwijls zeer duister en twijfelachtig voor hen zijn als zij merken dat menige afgod een grote plaats in hen kan hebben. Huichelaars kunnen in dat opzicht ver komen. Maar ook zij kunnen geholpen worden, om de oprechtheid van hun doen en voornemen te onderkennen, door tot zichzelf in te keren. Door te letten op hun einde, wijze van werken, beweegredenen, enzovoort, waarvan hun consciëntie mede getuigenis kan geven.

Het is een zwaar, hoewel een nodig werk, om de natuur van de oprechtheid en van ware genade te ontdekken tot troost van een zwakke gelovige. Dat de verwaande huichelaar daarover niet met recht komt te struikelen tot zijn eeuwig verderf. Men moet zulke gronden echter ook niet leggen om de onbekeerden uit hun slaap te wekken.

Dit zou gevaarlijk zijn voor menigten van arme gelovigen, hetwelk deze mr. Baxter hier niet weinig doet. Want moesten zij de oprechtheid van hun genade alleen beproeven door deze overwinnende of overhand hebbende trap der genade, zij zouden dikwijls hun staat en genade als ongezond en bedrieglijk verwerpen. Menigmaal ervaren zij dat hun ongeloof, of leunen op het schepsel, hun vertrouwen op God te boven gaat. Dikwijls worden zij gewaar dat de liefde tot de dingen van de wereld hun hart vervoert, om daarin vrolijker te zijn dan in God alleen. Dikwijls bevinden zij met Paulus dat de bewegingen der zonde hen gevangen nemen. Naar deze regel zouden zij zich niet met hem mogen troosten in de oprechtheid van hun genade en in de werkingen van de inwendige mens.

Ja, zij zouden geen blijk kunnen hebben van hun oprechtheid, tenzij zij meer genade (en die nog steeds in oefening) hadden, dan verdorvenheid. Elke genade heeft haar tegengestelde verdorvenheid. Indien de genade niet overmocht, zo zouden zij niet kunnen zeggen dat zij begenadigd zijn en dus ook niet dat zij meer begenadigd dan verdorven zijn. Ja, al was er een genade die overwonnen werd door haar tegengestelde verdorvenheid, zij zouden niet hebben kunnen zeggen dat zij in een begenadigde staat zijn. Want waar één genade oprecht is, daar zijn ze alle oprecht. Zij zijn alle leden van het nieuwe schepsel, hetwelk in de wedergeboorte is voortgebracht. Waar de ene genade ongezonder en niet oprecht is, daar zijn de andere ook niet oprecht.

Stel nu, dat de vreze der mensen de gelovige meer inbond om een plicht te doen, dan de vreze Gods hem daartoe aanzette. Zij zouden besluiten dat zij de ware vreze Gods niet hebben, maar onoprecht zijn, wat echter verkeerd is.

Hieruit blijkt dus (naar ik meen) genoegzaam, dat mr. Baxter niet de bekwaamste practizijn is. Dat zijn geschriften met zorgvuldigheid en veel nadenken gelezen moeten worden.

Nu kom ik bij **mr. Th. Hooker**, wiens boek ik hier vertaal. Hij heeft, naar mijn oordeel, een opmerkelijke misslag. Ik mag niet nalaten deze de lezer bekend te maken. Tot de rechte verootmoediging van een ziel vereist hij zo'n hoge trap, dat de zondaar stellig tevreden en vergenoegd moet wezen om verloren te gaan, onder de macht der zonde te blijven, ter hel te varen en verdoemd te worden, indien de Heere geen genade wil geven.

Hij zegt: *Hoewel ik beken dat het hard en verdrietig is en het is lang eer de ziel zo gesteld is, zal nochtans het hart dat waarlijk vernederd is, tevreden de staat van de verdoemenis dragen. Dit omdat hij zelf deze ellende en verdoemenis op zich gebracht heeft.*

En: *Die ziel die aldus tevreden is met wat God over haar beschikt, gebruikt alle middelen die haar nader tot God kunnen brengen. Maar indien Hij de genade zal weigeren te geven, is de ziel vergenoegd en berust daarbij.*

Op een andere plaats stelt hij dat een verootmoedigde ziel tegen de satan zal antwoorden: Ik ben wel tevreden. Dit als hij haar tegenwerpt dat God zal weigeren om genade te geven. Dat God haar zal overgeven en in haar zonden laten en uitbreken in wraak tegen haar.

Van zulk een verootmoediging zegt hij, *dat zonder deze geen rechtvaardigmaking noch verwachting is. Dat, zover het hart af is van ware vergenoegdheid om ter beschikking van God te zijn (namelijk die terstond is verklaard) het zover is van ware voorbereiding voor Christus.*

Dit is een harde, ruwe en volgens mij een ongezonde stelling en daarom in staat om veel zielen aan te stoten die ontwaakt zijn uit hun zonden en wensen tot Christus te komen. Wat als ze hier zouden lezen dat ze gerust en tevreden moeten zijn ook al wil God hun nooit Zijn liefde geven, noch genade in hun werken. Ja, dat ze tevreden moeten zijn dat ze verdoemd zullen worden.

Ik merk dit temeer op, tot waarschuwing. Een andere, zeer godzalige en geleerde man, een groot praktikaal, evenals Hooker, genaamd **mr. Thomas Shepard**, de schoonzoon van mr. Thomas Hooker, heeft ook deze weg ingeslagen, als hij de ware voorbereiding van de christenen beschrijft.

Hij heeft daar al uitvoerig over geschreven, teksten en redenen daartoe bijeen gebracht in zijn boek *De gezonde gelovige*. Dit boek is nog niet uit het Engels in het

Nederlands overgebracht. Maar misschien zal het door iemand hierna worden vertaald.

Het is veel voortreffelijker dan het andere dat reeds vertaald is, *De oprechte bekeerde*. (De ware zelfvernederig) Dit boek is buiten zijn weten en tegen zijn zin uitgekomen.

Mr. Shepard, hoewel hij het woord verdoemenis niet gebruikt, gelijk mr. Hooker, wil nochtans dat er geen vereniging met Christus kan zijn eer de Heere de weerstand der ziel tegen de Heere, heeft weggenomen. Deze weerstand wordt uitgedrukt *door bezwijkende moedeloosheden en heimelijk twisten met de Heere. Dit in het geval dat de ziel zich inbeeldt dat de Heere niet zal komen om genade te werken of te openbaren. Dat Hij haar nooit zal helpen, noch ontfermen*, staat er.

Op een andere plaats zegt hij deze woorden: *Wij zeggen van Hem Die de zonde als zonde haat, dat Hij alle zonde haat. Zo zal hij die wel vergenoegd is met Gods welbehagen in enige zaak, vanwege zijn welgevallen daarin, op dezelfde grond begeren in alles te buigen. Stel dan dat het des Heeren welbehagen was u genade te weigeren, hoewel ik toestem dat u erom moet bidden, maar met onderwerping aan de goede wil des Heeren, zeggende: De wil des Heeren is goed, maar de mijn is kwaad.*

Dit gevoelen van deze twee theologen is, naar ik weet, niet bestreden, dan alleen door mr. Firmin. In zijn boek *De ware christen* (dat alleen maar in het Engels is te lezen), bestrijdt hij krachtig en uitvoerig al de tegenredenen van Shepard.

Ik heb ook ondervonden dat die vrienden, die de uiterlijke gemeenschap van onze kerk hebben verlaten, namelijk degenen die **Jean de Labadie** zijn gevolgd, eveneens dergelijke verkeerde stellingen hebben en prijzen en voortzetten. Namelijk dat men eerst zover verloochend moet zijn, dat men tevreden is de zaligheid te missen zo God wil, eer men tot Christus komt. Men geeft daarbij **de voorbeelden van Paulus en Mozes**, die tevreden waren, ja, wensten om Israëls wil een vervloeking te zijn, indien de Heere dat wilde.

Maar ik meen dat zulk een behandeling van zielen zo'n stelling en grondregel verkeerd is en niet op Gods Woord gegrond.

Daarom zal ik de volgende redenen daartegen stellen.

Maar eer ik daartoe kom, zal ik twee dingen aantonen.

- Ten eerste: Hoe ver een ziel, naar het algemene gevoelen van de beste praktikalen, moet komen, die recht bereid zal zijn voor Christus.
- Ten andere: Hoe het nieuwe tegengestelde gevoelen nog bekwaam verzoend zou kunnen worden met het oude.

Betreffende het eerste:

Een ziel voor het geloof in Christus bereid, is aldus gesteld: Zij is verlicht omtrent de waarheid en overtuigd van haar zondige, verloren, ellendige staat. Zij is verslagen en verbroken en geprikkeld met smarten, droefenissen en vrezen, ontstaande uit die overtuiging. Zij is ontledigd van zichzelf. Zij merkt niets dan hel en verdoemenis in zichzelf. Zij heeft noch prijs om te geven, noch handen om te werken. Zij is uitgedreven uit haar eigen vertrouwen en eigen gerechtigheden. Zij is zeer arm in haar eigen ogen. Zij ziet zichzelf aan als het ellendigste schepsel op aarde, zoals zij is zonder Christus en zonder de liefde Gods door Hem. Zij kan bij God niets inbrengen

noch pleiten van zichzelf. Zij kan tegen God nergens van spreken dan van zonde en ellende, omdat zij alle gruwelen in zichzelf vindt. Zij oordeelt en veroordeelt zichzelf als des doods en der verdoemenis waardig. Zij rechtvaardigt God, indien Hij zo met haar naar Zijn gerechtigheid onder het verbond der werken wil handelen. Zij staat verwonderd over Gods lankmoedigheid. Zij verhoogt Zijn verdraagzaamheid, dat Hij haar al niet lang heeft afgesneden. Dat Hij haar niet weggenomen heeft in de wandel der zonde en rechtvaardig naar de plaats van de eeuwige pijniging heeft gezonden. Zij is gewillig of niet gewillig dat zij van haar zonden en begeerlijkheden zou los gemaakt en vrij gesteld worden. Zij vindt niets waar zij naar toe zou lopen, dan de rijkdom der barmhartigheid en de vrijheid der genade in Christus en de verlossing door Hem. Die acht deze ziel hoog en zou ze graag omhelzen en aannemen indien zij mocht. Een ziel die zover gebracht is, is dan bereid om Christus te omhelzen. Dan zou men haar zeggen dat ze in Christus moet geloven, Hem hartelijk aannemen, zoals Hij in het Evangelie wordt aangeboden om alles voor haar te zijn en te doen. Wij willen niet dat er tussen die voorbereidingen en het geloof in Christus, een zekere vergenoegdheid komt om de genade te missen en verloren te gaan, zo de Heere dat wil.

Ten tweede: De gevoelens zouden enigszins bijeen te brengen zijn, indien dit het hoogste was, wat deze vrome mannen willen zeggen: Dat de zielen mochten zien en oordelen geen genade waardig te zijn. Dat ze God moesten rechtvaardigen indien hij hen wilde verwerpen en verdoemen. Dat ze niet moesten murmureren, noch ongeduldig zijn of twisten tegen God, als Hij hen Zijn genade en liefde niet wilde geven, maar hen verdoemen. Dit zou alleen maar een negatieve tevredenheid zijn, namelijk niet murmureren. En ongetwijfeld is het onze plicht om niet te murmureren, wat de Heere ook mócht willen doen.

Het schijnt dat mr. Shepard de zaak hoofdzakelijk zo wil uitleggen, omdat hij dit argument voor zijn gevoelens maakt: Of u moet murmureren en twisten tegen God, als Hij u Zijn liefde en genade niet geeft maar verdoemt, of anders moet u tevreden zijn, al wil God u nooit Zijn liefde en genade geven maar u verdoemen. Doch u moet niet murmureren of twisten, dus, u moet tevreden zijn. Maar het is niet nodig dat een van beide gedaan wordt, want er is een derde, namelijk niet murmureren, niet bitter twisten, noch uitvaren tegen God, maar Zijn aanbieding, belofte en genadeverbond aannemen. Gewillig antwoorden op Zijn roeping en tevreden zijn dat Christus de ziel zal verzoenen, verlichten en genezen. Men dient dan alleen af te staan een stellige vergenoegdheid om verloren te gaan en een stellige zelfverloochening omtrent hemel en hel. Nochtans kan ik niet goed geloven door hetgeen ik van hun gevoelens verhaald heb, dat ze niet meer zouden willen zeggen dan niet murmureren, noch ongeduldig zijn.

Hoewel dit ook gesteld zou worden, dan zou die regel toch niet waarachtig zijn. Dat een ziel die zover niet verootmoedigd is dat ze niet murmureert of twist, niet goed bereid is voor Christus. Want hoewel men niet mag twisten noch mopperen tegen de Heere, zo zou het toch een waarlijk verootmoedigde ziel wel kunnen gebeuren dat zij ongeduldig en twistend zou worden. Dat zij zich zou inbeelden dat de genade en liefde Gods haar geweigerd zouden worden en dat ze verdoemd zou worden.

Zelfs Jona en Jeremia twistten en murmureerden tegen God en dat in zaken van minder gewicht. De Heere zou dat in zieke zondaars en in Zijn zieke kinderen overzien. Ja, het schijnt alleszins dat men uit die ongeduldigheid en de murmuring wel enig werk des geloofs in die ziel zou kunnen besluiten en dus, dat ze dadelijk voor Christus bereid is. Want omdat de ziel Christus, de hele Christus, de liefde God, de genade, de heiligheid, als zeer begeerlijke voorwerpen met haar wil verkozen heeft en

bemint, daarom ziende en denkende dat zij die niet zou kunnen genieten en verkrijgen, zoals zij wil, zo valt zij tot ongeluk en twisten. Dit omdat zij in haar keuze en liefde zo tegengegaan wordt. Maar stel nu dat de ziel vervoerd wordt tot dit zondige twisten en ongeduldig murmureren tegen God. Dat zij vreest en beseft dat de Heere haar Christus, Zijn liefde en genade wil weigeren, hetwelk zij nochtans niet wil rechtvaardigen, zou die ziel dan verstoten worden? Verstoten omdat zij niet bereid is voor Christus? Nochtans is zij overtuigd van zonde, gevoelt het kwaad van de zonde, is verslagen en verbroken van vrees en droefheid over de zonde. Over de straf der zonde. Zij beseft en erkent haar machteloosheid, ledigheid en de verloren, bij zichzelf reddeloze staat. Zij is gewillig dat Christus tussen haar en de zonde een scheiding maakt.

Dit is hard om te zeggen, temeer omdat Job, Jona, Jeremia en andere heiligen, vanwege hun murmureren en ongeduld niet verstoten zijn.

Maar deze poging om tot overeenstemming te brengen daar latende, kom ik nu weer tot mijn redenen die tegelijk het beste zullen bewijzen dat een mens noch in zijn voorbereiding, noch daarna niet stellig tevreden moet zijn om verdoemd te worden en om Gods genade en liefde voor eeuwig te missen.

1e reden: Die mens zal, door tevreden te zijn, afgehouden worden, immers voor die tijd, van die plicht die God ten allen tijde van hem eist. Als hij tevreden en vergenoegd moet zijn zonder Christus, zonder Gods liefde en genade en verdoemd te worden, dan moet hij alsdan niet tot Christus komen. Dan moet hij Hem niet aannemen, noch in Hem geloven. Maar God gebiedt hem altijd om in Christus te geloven. Hij roept hem tot Christus, biedt Hem aan. Hij dreigt met verdoemenis als hij ongehoorzaam is en niet in Christus gelooft. Hij mag dat dus nooit nalaten. Nochtans moet hij het dan nalaten en niet willen, dat hij tevreden is Gods liefde en genade te missen.

2e reden: Dit strijdt tegen de mens als mens en tegen de christen als christen. Een mens als een redelijk schepsel moet gelukkig willen zijn. Daarom moet hij de vereniging met God als het hoogste goed begeren. Begeren Hem te beminnen, te genieten, te roemen en in Hem zich voor eeuwig te verlustigen. Maar als de mens te enige tijd tevreden moet zijn om zonder Gods liefde te zijn en van Hem verstoten en verdoemd te worden, dan zou hij gewillig moeten zijn om van zijn hoogste goed afgescheiden te zijn, om het hoogste kwaad te dragen. Maar dat is onmogelijk. Nogmaals: een christen als een christen is met Christus verenigd. Hij leeft door het geloof in Hem een leven van rechtvaardigmaking en heiligmaking. Zou hij echter tevreden zijn zonder Christus, zonder rechtvaardigmaking en heiligmaking te zijn en onder schuld en de kracht van zijn lusten te blijven, indien dit Gods welbehagen zou zijn, dan zou dit strijden tegen het wezen van een christen.

3e reden: Het einde waartoe het voorbereidend werk vereist wordt, kan wel bereikt worden. Het wordt beter bereikt en is bereikt, zonder deze conditie. Het einde waartoe God de ziel bereidt is, dat zij mag zien hoe nodig zij Christus heeft. Dat zij gewillig mag zijn om Hem aan te nemen zoals Hij aangeboden wordt. Want het einde van de verootmoediging is geloof en komen tot Christus. En evenals er zoveel overtuiging nodig is die verslagenheid voortbrengt en zoveel verslagenheid die verootmoediging voortbrengt, zo is er zoveel verootmoediging nodig die de ziel uit zichzelf naar Christus drijft. Al is de mens er niet toe gekomen dat hij tevreden en vergenoegd is om Gods liefde en genade te missen, om overgegeven te worden aan al zijn lusten en

verdoemd te worden, als God echter de eer van Zijn macht en rechtvaardigheid krijgt, dan kan hij toch wel tot Christus komen. Duizenden zijn er toe gekomen zonder dat. Ja, ik acht dat die eerder tot Christus gedreven zullen worden die het niet kunnen verdragen om te horen dat ze stil en tevreden moeten zijn zonder Gods genade en liefde en zonder Christus. Ik acht dat degenen, die zo onderworpen zijn aan Christus' soevereiniteit en gerechtigheid geen haar beter bereid zijn voor Christus. Dat dit geenszins de weg is om zielen te bewegen en te trekken tot Christus. Om te zeggen: U moet tevreden en gewillig zijn met de beschikking van God, indien Hij de eer van Zijn macht en gerechtigheid over u wilt hebben en u Christus weigeren en de genade en de liefde en u verdoemen. Door deze koorden zal men niet veel zielen tot Christus halen. Ook zijn de mensen niet zoveel gezet op Gods liefde en genade. Noch veel verontrust en ontevreden omdat zij die missen. Men zou hun dan moeten gaan leren dat ze wel tevreden moeten zijn. Als zij denken, dat Hij hun nooit Zijn genade zal geven, dat hij hun zal overgeven aan hun lusten en hen verdoemen, als Hij maar Zijn heerlijkheid heeft omtrent hen, dan zal men zodoende en predikende zeker geen goede gedachten van God en Christus in de zielen openbaren. Toch is dit nodig om de zielen tot Christus te trekken.

4e reden: Noch Christus, noch de apostelen hebben een voorwaarde vereist die nodig is tot een gezonde bekering, toen zij preekten en de zielen tot Christus riepen. Namelijk, dat ze stil en tevreden moesten zijn onder deze gedachte, dat God hen nooit Zijn genade en liefde zou geven, maar hen verdoemen en verstoten. Nochtans was Christus getrouw in Zijn ganse huis als de Zoon. En Zijn apostelen als Zijn dienaars hebben de ganse raad Gods verklaard. Het is waar, er worden voorwaarden vereist in een zondaar die op de rechte wijze zal komen. Niet degenen die enige waardigheid in zichzelf stellen, maar die hem zijn snoodheid en onwaardigheid doen zien. Die zullen dienen om hem gewillig te maken, om Jezus te omhelzen. Daarom moet men vermoeid en beladen, ziek en verloren, dorstig en gewillig zijn. Maar nooit is er gezegd: *U, die tevreden bent met wat Ik over u beschik, hetzij ter verdoemenis, hetzij ter zaligheid, komt tot Mij.* Nooit heeft Petrus tot die duizenden en Paulus tot de stokbewaarder gezegd: Bent u wel onderworpen aan Gods wil, in het geval dat Hij u niet wil behouden, maar verdoemen? Dan zal ik u zeggen wat u doen zult om zalig te worden.

Het voorbeeld van de verloren zoon, door Christus voorgesteld in Lukas 15, bewijst niet hetgeen mr. Hooker daaruit wil trekken, zoals hij in zijn eigen verklaring te kennen geeft.

De verloren zoon zegt: Ik ben niet waardig uw zoon genaamd te worden, maak mij als een van uw huurlingen. Dat wil te kennen geven dat hij tevreden zal zijn, hoe laag hij ook gezet wordt. Als hij maar in het huis van zijn vader mocht zijn, waar overvloed van brood was, anders zou hij van honger moeten sterven. Dat is: De ziel durft in het gevoelen van haar snoodheid God geen Vader te noemen. Doch als de Heere haar maar onder Zijn dienstknechten wil stellen en haar in Zijn huisgezin, binnen Zijn deur wil nemen, dan zal ze dit tot een grote weldaad rekenen.

De verloren zoon wilde niet zeggen: Als mijn vader mij niet in zijn huis wil laten maar mij buiten de deur sluit en mij geen bete broods geeft omdat ik gezondigd heb, dan ben ik tevreden.

Maar mr. Hooker erkent dat hij in het huis van zijn vader wil zijn en dat hij brood begeert. Daarom kan dit tot zijn oogmerk niet dienen.

5e reden: Omdat anders een genadeloos mens zo'n grote en hoge daad zal doen die een begunadigde niet kan doen. Want hier zal een ziel die bereid gemaakt wordt om tot Christus te komen door het geloof, vooraf een onderwerping hebben aan Gods soevereiniteit en heilige wil. Als Hij haar het grootste goed wil weigeren waarvoor een redelijk schepsel vatbaar is en Hij haar Zijn vreselijke toorn voor eeuwig op wil leggen, dat de ziel tevreden is met Zijn welgevallen. Dit zou zo'n grote daad van gehoorzaamheid zijn (indien het anders geboden is) dat ik niet weet of een begunadigde ergens in, behalve in het oefenen van het geloof, zo'n groot werk doet. Want dat zou een wonderlijke daad van zelfverloochening zijn, dat, indien Hij Zijn liefde wil weigeren en geen genade wil werken, maar ter verdoemenis beschikken, zich toch zou onderwerpen en tevreden zijn.

Wie in alle andere dingen die veel minder en lager zijn dan verdoemd te zijn zo'n gestalte had van onderwerping aan God en zulke daden deed, dan zou ik zeggen dat hij een grote heilige was. Het was weinig in vergelijking, dat David zich gelaten aanstelde en onderwierp, indien de Heere hem niet weer in Jeruzalem en in zijn koninkrijk wilde brengen. Dat Aäron stilzweeg, toen God zijn twee zonen met vuur doodde. Dit waren maar beuzelingen en als niets in vergelijking. Nochtans waren dat vrome en begunadigde mannen. Maar als daartegenover die grote daad van onderwerping aan Gods rechtvaardigheid en soevereiniteit zou geschieden aan iemand, die maar onder het voorbereidende werk voor Christus is. Dus aan een natuurlijk mens die nog geen geloof heeft en nog niet bij Christus is. Dat zou een zonderlinge heilige zijn, terwijl hij onbekeerd is, hetgeen wonderlijk zou zijn.

Het schijnt echter dat mr. Hooker, evenals mr. Shepard, in het werk der voorbereiding al enige bijzondere genaden stelden, opdat de mensen immers zeker en vast zouden gaan.

Ik denk hier ook aan hetgeen mr. Firmin verhaalt van zijn schoonvader mr. Nathan Ward. Toen deze mr. Hooker die predaties hoorde prediken van de zielsvoorbereiding voor Christus en van de verootmoediging, zei hij tegen hem: *Mr. Hooker, zo maakt u betere christenen voordat de mensen in Christus zijn, als zij ooit daarna zijn. Ik wens dus zo'n goede christen nu te zijn als u de mensen maakt, terwijl zij zich bereiden voor Christus.*

Mr. Hooker vertelde hem de reden waarom hij dacht dat God hem zo liet prediken. Omdat hij zag dat hij niet lang hier zou blijven en dus zou hij zijn werk al gelijk doen. Zo gaf dezelfde mr. Ward ook deze aanmerking over me. Shepards prediken: *Als mr. Shepard met de huichelaars komt te handelen, dan snijdt en houdt hij zo verschrikkelijk dat wij niet weten hoe hem te horen. Hij maakt ze allemaal bang dat ze allen huichelaars zijn. Maar als hij komt te handelen met een tedere ootmoedige ziel, dan geeft hij de troost zo ruim dat wij vrezen die te nemen.*

Zo geloof ik eerder dat deze mannen deze vergenoegdheid stellen *in zulken die zeker begunadigd worden en troost ontvangen.*

Shepard geeft dit in zijn boek te kennen: Dat heb ik gedurig zo gezien, dat menig uitverkoren ziel nooit getroost is geworden, voordat zij zo tevreden wak. En dat zij altijd terstond getroost is geworden en genezen, wanneer zij hiertoe gekomen was."

Zo verhaalt mr. Firmin van een vrouw van de gemeente van mr. Shepard, die hem zei dat ze tot geen gevestigde troost kon komen, voordat ze zo tevreden kwam te worden zonder Gods liefde. Maar, zegt hij, ik heb die vrouw verscheidene jaren tevoren gekend toen ze een even goede christen was, als toen ze mij dit vertelde. Maar toen

sprak ze niet van tevreden te zijn om verdoemd te worden als God het zo wilde hebben.

Ik (Koelman) ken ook een uitgelezen christen, die beleden heeft dat ze door het lezen van dit boek van mr. Hooker over de verootmoediging, licht en troost en vrede over haar staat had gekregen. Daarna was zij onder de leiding van De Labadie en zijn discipelen geraakt Zij erkende geen recht christen geweest te zijn, voordat ze het werk van zelfverloochening alzo geleerd had, door middel van die mannen, die Hookers methode schijnen gevolgd te hebben. Maar in twintig jaar heb ik zoveel proeven van haar oprechte genade gezien, dat ik zo zeker van haar goede staat verzekerd was, als ik nu ben, terwijl zij in dat gezelschap is.

Maar het schijnt ook dat Jean de Labadie en zijn discipelen na hem, de gewoonte hebben gehad dat zij de christenen die al lang voor die tijd begenadigd waren, pas bij hen tot christenen wilden maken, op een nieuwe manier (kwansuis, dat is hun eer en lof).

Maar de Heere zal Zijn werk niet laten varen. Ook wil Hij het niet verworpen noch geloochend hebben. In het bijzonder niet dat men de eer voor zichzelf neemt of die aan anderen geeft. Nieuwe uitgevonden methodes in deze zijn gevaarlijk.

Het Woord van God moet de regel zijn.

Het is waar wat er van Mozes staat geschreven in Exodus 32: 32. Hij bad: ***Delg mij nu uit Uw boek, hetwelk Gij geschreven hebt, indien Gij hun zonden niet vergeven zult.*** En van Paulus staat er in Romeinen 9: 3: ***Ik zou zelf wel wensen verbannen te zijn van Christus voor mijn broeders.***

Ik wil daarop twee dingen zeggen.

Ten eerste: Indien beide woorden verstaan worden als het eeuwig missen van God, zo zal hieruit evenwel niet bewezen worden dat er enig gebod is dat van een ieder christen eist dat men dit zo zou wensen.

Veel minder vindt men ergens, dat zo'n onderwerping en begeerte een deel zou zijn van de zielsvernederings en voorbereiding voor Christus.

Ten andere: Hieruit blijkt niet dat Mozes en Paulus tevreden waren om van God voor eeuwig verstoten te zijn. Van Mozes schijnt dit het minst te bewijzen zijn. Want God antwoordt Mozes in vers 33 als volgt: *Dien zou Ik uit Mijn boek delgen, die aan Mij zondigt.* Nu, dat was immers niet het boek van het eeuwige leven en van de verkiezing. Nochtans sprak God in die zin, waar Mozes in sprak. In de verzen 34 en 35 wordt het uitgelegd. *Ik zal hen plagen en hun zonde over hen bezoeken.*

Mr. Caryl, die over Job 24: 20 schrijft, *verstaat het van de registers van de kerk, of van de registers van het volk van Israël.*

Hij zegt: Wij mogen de toewensing van Mozes als volgt verklaren. In het boek hetwelk gij bevolen hebt beschreven te worden als een register van het volk van Israël. Alsof hij gezegd had: Laat mij niet meer gerekend worden voor een Israëliet. Inzonderheid, laat mij niet hebben een heerlijke en eerwaardige naam in Israël, laat mij niet staan op dat register.

De Heere had gezegd, vers 10: *Nu, laat Mij toe, dat Mijn toorn tegen hen ontsteke en hen vertere; zo zal Ik u tot een groot volk maken. Doch Mozes aanbad het aangezicht des Heeren,* enzovoort. Alsof hij gezegd had: Ik sta niet op mijn eigen naam. Ik ben er ver vanaf om eerezuchtig begerig te zijn dat ik het hoofd van een groter volk dan dit zou willen zijn. Dat ik liever dan dat Uw naam zou lijden, wil missen dat men van mij

kennis neemt als het hoofd van dit volk. Ja, ik wil wel de minste van hen zijn, ik wil voor niet meer dan een gewone Israëliet gerekend worden.

Hij bewijst zijn verklaring uit Psalm 69: 29, waar David deze vloek over zijn vijanden uitspreekt: *Laat hen uitgedelgd worden uit het boek des levens en met de rechtvaardigen niet aangeschreven worden.*

De Joden, zegt hij, hadden de gewoonte hun huisgezinnen te tellen en hun namen op te nemen. Zo deden zij toen zij uit Egypte kwamen. In deze zin kan het boek van de tellingen het boek van de levenden genoemd worden.

En wij mogen uit dat boek van de levenden een dubbele opvatting nemen.

Ten eerste, het boek van degenen die natuurlijk leefden.

Ten tweede, het boek van degenen die geestelijk leefden en die dus degenen waren die eeuwig zouden leven (Fill. 4: 3; Openb. 3: 5).

David schijnt op dit boek der levenden te zien, omdat hij er bijvoegt: *Laat hen niet de rechtvaardigen niet aangeschreven worden.* Alsof hij gezegd had: Deze mensen deden een uiterlijke belijdenis en schenen eens op de lijst en op het register van de rechtvaardigen zijn. Zij hadden eens een hoogachting en een naam onder het volk van God (zoals alle geveinsden hebben, totdat hun masker af is), maar zij werden ontdekt van een andere maagschap te zijn. Laat daarom hun namen niet meer genoemd noch herdacht worden, als hebbende enige betrekking op dat gezelschap.

Zodat, als dit de zin is, uit dit voorbeeld niets te bewijzen is van vergenoegd te zijn ook al wil God ons verdoemen. Ik ben er immers zeker van, dat deze uitleg niet helemaal verworpen kan worden.

De hooggeleerde Rivet, die ook over Exodus 32: 32 schrijft, neigt ook tot deze verklaring. Hij meent dat het een voldoende bewijs was van de brandende begeerte van het goede van dit volk, dat hij de dood verkoos, liever dan dat het volk uitgeroeid zou worden. Immers, wat ook de zin ervan is, zegt hij, wij moeten niet denken dat Mozes en Paulus om iets baden dat recht tegenover Gods wil was. Dat absoluut en bepaald tegen hun eigen zaligheid streed.

Een voortreffelijk Schriftuitlegger in Engeland, mr. Arthur Jackson, erkent deze uitleg, nadat hij de algemene verklaring had verhaald. Dat Mozes hier zegt, zegt hij, dat als God de zonden van Zijn volk niet wilde vergeven, hij liever zelf uit het boek des levens uitgewist wenste te worden, dan kunnen wij hieruit concluderen dat Gods besluit veranderd kan worden. Of dat degenen die verkoren zijn ten leven, toch nog voor eeuwig verloren kunnen gaan. Of dat Gods gerechtigheid het straffen van rechtvaardige tegelijk met de goddeloze zou toelaten. Want in deze woorden zoekt Mozes alleen uit te drukken niet wat hij dacht dat mocht wezen, maar wat hij kon wensen dat mocht wezen. Indien het behoud van Gods volk daardoor teweeg gebracht mocht worden, te weten: dat hij uit zijn droefheid vanwege de verwerping van dit volk, uit zijn ijver voor Gods eer en uit zijn grote genegenheid tot zijn broeders, kon wensen om zelf beroofd te worden van de hemelse heerlijkheid. En dit opdat zij wederom in gunst ontvangen mochten worden. Dit is alles wat Mozes met deze woorden voorhad. Weggevoerd met de sterkte van zijn genegenheden en met de heftigheid van zijn begeerten, zo drukt hij zich uit bij wijze van verzoek: Zo niet, delg mij nu uit Uw boek, dat Gij geschreven hebt. Zo wordt dit woord van Mozes over het algemeen verstaan.

Maar het kan ook verstaan worden van het register en de lijst, die als het ware in de Goddelijke alwetendheid van alle levenden hier in deze wereld gehouden wordt. Daaruit wenst Mozes uitgedelgd te worden, dat is, door de hand des Heeren

afgesneden te worden, liever dan dat het volk verworpen zou worden, hetwelk Hij zo wonderlijk uit de dienstbaarheid van Egypte verlost had.

Hierin handelde Mozes als een voorbeeld van onze Middelaar, Die Zijn leven aflegde voor Zijn schapen (Joh. 10: 15) en ons verlost van de vloek, zijnde een vloek voor ons geworden (Gal. 3: 13).

Aangaande de wens van **Paulus**, verklaart de eerder genoemde **mr. Caryl** die op dezelfde manier als de wens van Mozes.

Hij zegt: Wij mogen oordelen dat beiden, Mozes en Paulus, met dezelfde geest van ijver voor Gods eer gedreven waren in hun wensen. Mozes wenste op die grond uitgedelgd te worden uit het boek dat God geschreven had.

Paulus wenste vervloekt of verbannen te zijn van Christus. Dat is: als een persoon te zijn die afgescheiden of geëxcommuniceerd is van het gezelschap of de gemeenschap van de gelovigen. Om zo onder de heiligen niet meer herdacht te worden of zijn naam uitgewist te hebben uit de kerkregisters. En dat hoewel hij zo'n grote planter en voortzetter dan de gemeente was geweest (Jes. 4: 3; Ez. 13: 9).

Grotius verklaart het als volgt: Verbannen van Christus, dat is van de gemeente van Christus, die Christus genaamd wordt (1 Kor. 12: 12; Gal. 3: 27). Evenals het de wijze van de Hebreëen was om bij de naam van de man genoemd te worden Gen. 4: 1). Hij wilde zeggen: Ik zou niet alleen de eer van het apostelschap willen missen, maar ook de verachtste onder de christenen willen zijn, zoals die verbannen zijn.

De geleerde Gomarus maakt onderscheid tussen een tijdelijke en een eeuwige verbanning. Tussen een verbanning enkel zo en een andere *secundum quid*, op een zekere wijze. Hij wil dat het niet een eeuwige, maar een tijdelijke verbanning was. Op een bepaalde wijze die Paulus wenste, zoals Christus voor ons verbannen was, maar niet voor eeuwig.

Hij verhaalt van een plaats uit Nazianzenus, ten goede van de Macedoniërs. Die zeiden dat de Heilige Geest een schepsel was. Dat zij ook met Paulus van Christus verbannen wensten te zijn en iets te lijden als een verdoemde, mits zij de Drieëenheid behoorlijk mochten erkennen.

Ik beken dat die verklaring mij nog niet voldoet. Ik zou de zin van deze woorden liever zo uitleggen, dat hij met grote ijver tot Gods eer en tot de zaligheid van zoveel duizenden zielen vervoerd was dat hij zijn eigen zaligheid niet rekende dat die te vergelijken was met de zaligheid van zoveel duizenden. Dat zijn liefde tot de Joden zo groot was, dat als het mogelijk geweest zou zijn, hij hun verwoesting afgekocht zou hebben met het verlies van zijn eigen zaligheid. Hij had kunnen wensen als een vervloekte verbannen zaak te zijn en afgescheiden van Christus, uit een sterke begeerte naar hun zaligheid en naar de eer van God. Dit indien de Joden behouden hadden mogen worden die nu van Christus gescheiden zijn. Maar dit bewijst niet dat iedere christen, buiten zo'n geval als Paulus had, tevreden zou mogen of moeten zijn om de zaligheid te missen en verloren te gaan, als de Heere dat mocht willen. Veel minder nog, dat men tot Christus niet zou kunnen komen, noch in Hem geloven, voordat men zover vernederd, verloochend en onderworpen is aan Gods soevereine wil.

Het is waar, de Heere is soeverein en deelt Zijn genade mee aan wie Hij wil. En wij hebben nooit enige reden om tegen God te murmureren of te twisten over Zijn bedeling. Maar ik meen dat men door de voorstelling van die soevereiniteit verkeerd doet door een tevredenheid om geen genade te hebben, maar voor eeuwig verdoemd te worden zo de Heere dat wil, te eisen, wanneer een zondaar gewilligheid heeft om zich

aan het Evangelie te onderwerpen. Om de toegerekende gerechtigheid van Christus te ontvangen en zich van ganser harte te buigen om zich die genade door de hand van de Middelaar te laten toebrengen. Hiertoe wordt hij geroepen en niet tot het andere. God aantoonde de arme ellendige zondaar die zich heeft verdorven en in een verloren staat gebracht is, dat Hij Zijn Zoon gezonden heeft om zo'n ellendige rampzalige te verlossen. Hij roept hem tot Christus en door Hem tot Zichzelf. Hij biedt Hem aan dat, indien hij wil komen en zich wil onderwerpen en tevreden is, dan zal hij door die Middelaar behouden worden. Dan zal Hij hem volkomen zalig maken en hem Zijn liefde, genade, vergeving, beeld, enzovoort geven. Ook gebiedt Hij hem om gewillig zijn toevlucht tot Hem te nemen, met bedreiging van de verdoemenis, zo hij er niet heengaat. Met beloften en verzekeringen dat hij anders op die voorwaarde alles zal ontvangen.

Stel nu dat de zondaar tevreden en gewillig is om zo alle genade en zaligheid van God door Christus te ontvangen. Zo eist dan een leraar verkeerd als hij zegt: Nee, u moet eerst zo gebogen zijn en gewillig om de genade te missen, eer u dit mag aannemen. Of als u het aangenomen hebt, dan moet u zich zo verloochenen dat u gewillig en tevreden zijt om God en Christus, de hemel en de genade te missen zo God dat wil. Die wil is er nu niet en zij kan er nu niet zijn, waarom zal er dan onderwerping zijn? Maar ik vrees te uitgebreid te zijn, schrijvende maar een voorrede voor een klein boek. Ik heb echter enige misslagen, die sommige theologen in de verhandeling van het werk des gemoeds begaan, aangewezen. Graag zou ik hier meer over zeggen. In het bijzonder van de natuur van het geloof, van het getuigenis van de Geest, van het wachten op Zijn werkingen en bewegingen, van het beogen van loon, enzovoort. Daar dit echter te ver zou lopen en daartoe misschien een andere gelegenheid gegeven zal worden, zal ik aan die zaken voorbijgaan.

Ik zal alleen iets aanwijzen dat dichter komt bij het gezegde en daarmee zal ik besluiten. Het is de stelling van sommigen dat een ziel die verootmoedigd is en tot Christus gaat of wil gaan, de eer van God moet zoeken boven haar eigen zaligheid. Ver boven haar bewaring van hel en toorn en verlossing van zonde. Als ze dat niet dadelijk doet, maar meer haar eigen zaligheid beoogt en behartigt dan Gods eer, dan wordt ze alleen door eigenliefde gedreven. Daarom zal zij zichzelf verderven, omdat zij niet meer heeft dan een natuurlijke mens.

Zo spreekt mr. Thomas Shepard in zijn boek *De oprechte bekeerde*. [De ware vernedering]

Aan het einde van het derde hoofdstuk nodigt hij de ziel om Christus aan te grijpen. Dit zijn zijn eigen woorden, als hij zegt: *Gaat tot Hem, grijpt Hem aan. Niet met de hand van vermetelheid en liefde tot uzelf, maar met de hand des geloofs en der liefde tot Hem, om Hem te eren.*

Aan het einde van het vijfde hoofdstuk, nadat hij acht gemakkelijke wegen naar de hemel, die echter alle inderdaad naar de hel leiden, genoemd had, zegt hij:

Ten negende en ten laatste, de weg van eigenliefde, waardoor iemand, verschrikkelijk vrezend dat hij verdoemd zal worden, alle middelen gebruikt waardoor hij behouden zal worden. Van alle is dit de krachtigste moeilijkheid, om tegen de stroom op te roeien, het eigen ik te haten en dan Christus ten volle te volgen. Dit is terecht aanstootgevend. Nochtans is dit boek zeer goed, zielloozoekend en roerend.

Ik moet echter aan de lezer doorgeven dat mr. Shepard het boek niet zelf heeft uitgegeven. In een brief uit Nieuw Engeland, gericht aan mr. Firmin, heeft hij verklaard dat het buiten zijn weten en tegen zijn wil in het licht gebracht is. Dat het

een samenstelling van diverse van zijn preken was, maar dat hij nauwelijks wist wat er in stond. Dat hij niet genegen was het te zien, omdat er zoveel grove drukfouten in waren. Deze en enige andere aanstootgevende uitdrukkingen moeten wij dus niet noodzakelijk zien dat ze van hem afkomstig zijn. Dit te meer, omdat in zijn boek *De gezonde gelovige*, dat hij zelf heeft uitgegeven, betere en gezondere uitdrukkingen staan. Als hij daar spreekt van het einde van zijn geloof, zegt hij dat het geloof tot Christus komt met het doel om Christus en al Zijn goederen te hebben, zonder dat hij daar iets spreekt tegen het zoeken van zijn zaligheid.

Evenwel heeft mr. **Daniël Rogers** het duidelijk genoeg gesteld in zijn catechismus. Hij zegt daar: Zoekt u geloof te hebben om de hel te ontgaan? Arme ziel! Zeg mij, is dit uw oogmerk? Waarin verschilt u van een dronkaard of een zweerder? God heeft Zichzelf genadig verbonden aan die Hem zoeken en niet zichzelf. Hij helpt en staat diegenen bij die Zijn eer boven hun eigen zaligheid zoeken.

In zijn boek *Naäman de Syriër*, noemt hij de eigenliefde een gevaarlijk kwaad, dat de ziel van al haar arbeid en hoop berooft. Namelijk, als een ziel zo op de belofte, als een voorwerp van onmiddellijk goed voor zichzelf ziet, voor haar eigen einden en welvaart. Wanneer zij haar eigen zaligheid niet onder de eer van God stelt.

Hiertegen stel ik de volgende stelling en bewijs die met redenen.

Stel dat iemand op de roeping en nodiging van Christus gaat geloven in Christus. Dat hij Hem dadelijk aanneemt en omhelst. Zo mag hij en moet hij zichzelf en zijn eigen zaligheid beogen. Tot het wezen en waarheid van het zaligmakende geloof en de omhelzing van Christus, wordt niet vereist dat hij de eer van God en Christus en de lof der heerlijkheid van Zijn genade beoogt en zoekt boven zijn eigen zaligheid. Het is waar dat de eer van God en Christus en de heerlijkheid van Zijn genade als het einde van de zaligheid, boven onze zaligheid is. Als Gods genade in Christus gezocht wordt, dan wordt datgene gezocht waarin Zijn eer opgesloten is en waarover de ziel Hem eeuwig zal lofzeggen. Ja, als de ellendige, machteloze, verloren ziel naar Jezus uitgaat en zich aan Hem opdraagt, evenals hij Hem en Zijn goederen aanneemt, zo verheerlijkt God Zijn genade aan hem. De ziel verwondert zich over die rijke aangeboden genade en de verzegeling dat God waarachtig is in Zijn getuigenis. Dat Hij Zijn Zoon gegeven heeft. Dat het leven in Hem is, Die ziel vertrouwt zich aan Hem toe en neemt Hem aan op Gods enkel woord. Die verheerlijkt Gods eer. Evenals Abraham door geloofsoefening te midden van veel moedbenemende beproevingen, God de eer gaf.

Maar de gelovende ziel, in haar uitlopen naar Christus, zoekt zichzelf en haar zaligheid, leven, vrede en verlossing in de vereniging met Christus. In de gemeenschap aan Hem en aan zijn goederen en gewisse weldadigheden. En door Hem vereniging en gemeenschap met God.

Hier wordt echter niet vereist dat die ziel in het naar Christus gaan en Hem aan te nemen, Gods eer verhoogt boven haar eigen zaligheid. Dit blijkt

Ten eerste: Omdat de apostel Petrus zegt dat het einde van ons geloof de zaligheid van onze ziel is. Dat is zij niet alleen als het geloof ophoudt en de volle genieting begint, maar ook in haar eigen beoging en werking. Want geloven in Christus is de zaligheid van de ziel in Hem zoeken. Dat is Hem aan te zien en aan te nemen als Jezus, Zaligmaker. Dit houdt in dat Jezus de ziel verlost of zou verlossen van de schuld en smet der zonde, van ongerechtigheid en onreinheid, van vijandschap tegen God, enzovoort.

Door het geloof zoekt iedere oprechte ziel losmaking van de banden der zonden. Bevrijding van de heersende en tyranniserende kracht der verdorvenheid. De bekwaamheid om de Heere te dienen, te beminnen en te gehoorzamen. Om haar zaligheid uit te werken in vreze en beven. Zij zoekt heiligheid en genezing, zowel als verzoening en bevrediging.

Dit is het einde van ons geloof. Als dit niet gezocht wordt, dan is er geen geloof, omdat het geloof niet om zijn einde komt. En de ziel die daar niet om komt, moet haar ellende niet voelen, noch Gods toekomende toom vrezen, noch haar aanklevende zonden een grote last vinden, want anders zou zij haar toevlucht nemen tot Christus. Dan zou zij tot Hem vliesen, opdat Hij haar zou verlossen en redden.

2. De ziel mag dat beogen wat Christus beoogde en nóg beoogt in Zijn doel. Christus, komende in de wereld, gehoorzamende en lijdende, beoogde dit, dat Hij veel zonen tot de heerlijkheid zou brengen. Hij kwam om te zoeken en zalig te maken dat verloren was. Gods oogmerk, in het zenden van Zijn Zoon in de wereld, was liefde. Opdat een iegelijk die in Hem geloofde, de eeuwige zaligheid zou hebben. Gods oogmerk is dusdanig, door Zijn verbond op te richten en Zijn beloften te geven, dat wij daaruit al de zegeningen zouden halen. Wel is het waar dat God Zijn eigen eer meer heeft beoogd. Dat de zaligheid maar het middel is tot dat einde. Dat Christus voor had om Zijn Vader te eren. En dan ook zelf een Naam te krijgen boven alle namen.

Doch een zondige ellendige ziel zoekt alles bij Hem, waar het opgelegd is. Die beoogt een recht Gode behaaglijk oogmerk, omdat de dadelijke verheerlijking van God en Christus daaraan verbonden is.

3. Omdat die ziel, die haar zaligheid zoekt en weet wat zaligheid is, inderdaad Gods eer zoekt. De zaligheid is Gods genieting en verheerlijking. De zaligheid der ziel heeft de eer van God aan zich vastgeschakeld. Want dat is Zijn eer, dat Hij zalig maakt en op zo'n wijze zalig maakt. De ziel die tot Hem komt op de openbaring en de uitlating van Zijn genade, waarin Zijn grootste eer is, vereert Hem. En Zijn wijsheid, goedheid en waarheid erkennend, gaat die ziel met welgevallen naar de Middelaar Jezus. Zij werpt haar gewicht op Hem en zoekt alle heil in de Zoon, in Dewelke des Vaders welbehagen is, dat in Hem alle volheid wonen zou.

Nu, indien het geloof noodzakelijk en wezenlijk is in het zoeken van de zaligheid, ook Gods eer en men niet alleen zichzelf en eigen genoegen en welstand zoekt, dan is dat een waar en zaligmakend geloof. Ook al kan de ziel als zij daarop onderzocht wordt, niet zeggen of zij meer Gods eer dan haar eigen welstand zoekt.

4. Christus en de apostelen hebben nooit zo gepreekt, noch gewetensbezwaren voor de zielen gemaakt, als voorwaarde vereisend dat wanneer iemand in Christus wil geloven, dat hij Gods eer moet zoeken in de daad des geloofs, boven zijn welstand en zaligheid. Nergens vinden we dat van verslagen hongerige zondaars vereist wordt, dat zij de eer van de vrije genade in Christus boven hun eigen geestelijk en eeuwig leven en heil moeten beogen, of dat anders hun geloof verworpen zal worden. Wat nu Christus en Zijn apostelen niet vereist hebben, zullen wij niet als nodig eisen. Temeer, omdat er geen bekwaam middel zou zijn om te beproeven of wij Gods eer meer liefhebben en zoeken dan onze zaligheid en behoudenis. Dit zou men pas kunnen zien, als onze zaligheid en Gods eer van elkaar gescheiden zouden zijn. Maar zij zijn nooit gescheiden en zij kunnen nooit gescheiden zijn. Zo zouden de zielen dan altijd in twijfel zijn of zij oprecht zijn in hun geloof of niet, omdat zij daar nooit een proef van kunnen nemen, zoals wel een bewijs genomen kan worden dat men God liefheeft

boven vrouw, man, kinderen, vader en moeder en leven. Want soms vereist God die te verlaten en God alleen aan te kleven. Maar nooit vereist Hij de zaligheid en de eeuwige welstand der zielen te verlaten en te verloochenen.

Aldus ben ik enige onvoorzichtige en ongegronde uitdrukkingen tegengegaan, waardoor veel begenadigden, zonder noodzaak, ontsteld worden. En temeer dienen de leraars zich daarvoor te wachten, want de satan en de blinde, vleselijke en ongelovige harten doen genoeg om de oprechten in veel moeilijkheden te brengen en te houden.

Ik hoop en vertrouw, christelijke lezer, dat u door dit boekje te lezen en aan uw gemoed te brengen, een bijzondere vrucht zult genieten. Gedenk aan mij, als het u wel gaat, in uw ernstige gebeden, die ben en mij alleszins wens te vertonen te zijn,
Uw dienstwillige dienaar van het Evangelie,

Amsterdam, 4 juni 1678

Jacobus Koelman

DE WARE ZIELSVERNEDERING EN HEILZAME WANHOOP

INHOUD LUKAS 15: 14-19.

Inleiding

De vernedering des geestes spreken in twee dingen

- eerst de noodzakelijkheid en
- vervolgens de aard van dit werk.

Drie bijzonderheden over de vernedering. Eerst: de zondaar, die nu gewond is, en zijn eigen ellende beseft, zoekt elders hulp, maar hij gaat niet tot Christus.

Eerste deel van de beschrijving.

Eerste nuttigheid.

Tweede nuttigheid tot opwekking

Tweede deel van de beschrijving.

Hoe vele huurlingen mijns vaders hebben overvloed van brood, en ik verga van honger!

Nuttigheid tot opwekking

A. Eerst zal ik de middelen tonen, waardoor wij zullen bevinden, dat het hopeloos is op deze dingen te rusten en dan zal ik

B. Ten tweede aantonen, wanneer het hart waarlijk is gedreven, om te wanhopen aan alle succes in de plichten.

Tweede bijzonderheid over de vernedering: als hij alle middelen gebruikt heeft, die hij kan, zo ziet hij geen hulp, ja, hij wanhoopt ten enen male, enige hulp van zich, zelf of van het schepsel te krijgen.

2 Tegenwerpingen

B. Wanneer zullen wij weten, dat onze harten tot die toestand gebracht zijn, dat de middelen der genade zo recht werken, dat onze harten daardoor gebracht worden tot deze heilzame wanhoop?

Ik wil niet, dat u weggaat met de woorden: *De predikant zegt, dat wij moeten wanhopen.* Het is waar: u moet wanhopen aan alle zaligmakende hulp in uzelf, maar u moet niet wanhopen aan alle barmhartigheid in Christus.

Derde bijzonderheid over de vernedering: de ziel, aan alle hulp van zichzelf wanhopende, valt neder voor de troon der genade en zegt: Wil de Heere mij verdooimen, hij heeft er recht toe, 't welk hij nog niet ziet, maar hij neemt voor, op Gods barmhartigheid te wachten. Hij buigt zich onder de Heere en is vergenoegd, dat hij het met hem make, zo Hij wil.

Welke is de handeling des Heeren, waarmede de ziel tevreden moet zijn?

Ik antwoord: De gedraging des Heeren omtrent de ziel in dit opzicht openbaart zich in twee dingen.

A1. Eerst: in hetgeen Hij wil doen aan de ziel en

B2. ten andere in de wijze van Zijn handelen en het hart moet met die beide zaken tevreden zijn.

3 Trappen van de verootmoediging

Nu gaat hij tot zichzelf en tot zijn eigen bekwaamheden en vindende daar geen hulp, zo valt hij neer voor de Heere en bidt om genade en toch, hij ziet, dat hij de genade, zonder welke hij moet verloren gaan, onwaardig is. Hij heeft niets en hij kan niets doen, om de genade te verdienen, doch hij is tevreden, dat God over hem beschikt zoals het hem goed dunkte; *alleen bidt hij, dat de Heere, zo het mogelijk is, aan een arm, verloren schepsel genade bewijze.*

Overzicht van de behandelde stof:

Met één woord: hij is geheel afgebracht van de eersten Adam, want dat is de grote zwarigheid, zodat nu De tweede Adam, Jezus Christus, bezit van hem mag nemen, en voor hem alles in allen zijn, gelijk de Apostel spreekt.

Nu is de ziel een bekwaame stof voor Christus, om op te werken, namelijk, om hem tot een bekwaam vat te maken, om genade en barmhartigheid te ontvangen en als Hij hem tot de genade bekwaam gemaakt heeft, zo zal Hij ze hem geven en als Hij teem genade gegeven heeft, zal Hij die genade staande houden en doen groeien en dan zal Hij ze verwakkeren, kronen en volmaken in de dag van de Heere Jezus Christus en eindelijk zal Hij Zichzelf in dit alles verheerlijken.

Hier is inderdaad een recht Christen, die Christus in alles vertoont: Christus bereidende, Christus gevende, Christus staande houdende en bevorderende, Christus aanwakkerende en Christus kronende.

Zo ziet u, dat het niet is gelaten aan de vrijheid, maar dat het noodzakelijk vereist wordt, dat het hart dus tevreden zij; elk ootmoedig hart heeft dit enigermate, hoewel niet alle zo gevoelig.

De nuttigheden voor het volk zijn vier:

- eerst tot onderrichting,
- ten tweede tot onderzoeking,
- ten derde tot verschrikking en
- ten vierde tot opwekking.

VOORWOORD.

Thomas Hooker, de Schrijver van dit werk, behoort tot de ijverigste en meest gezegende arbeiders in des Heeren wijngaard. Terecht wordt hij genoemd : „de beroemde prediker van Hartford en de steunpilaar der Connecticut-Colonie".

Hij werd in 1586 te Marfield in Engeland geboren. Aanvankelijk was hij werkzaam in de bediening des Woords te Londen en op andere plaatsen. Daar hij zich niet onderwierp aan de, van Gods Woord afwijkende, instellingen der Engelse Staatskerk, werd hij met vervolging bedreigd en nam de vlucht. Het was in ons land, dat de vluchteling een schuilplaats vond. Drie jaren hield hij zich ten onzent op en predikte het Woord te Delft, te Amsterdam en te Rotterdam.

Daarna, in 1633, stak hij met twee vrienden over naar Noord- Amerika en stichtte op de kust van Connecticut een kolonie, die hij, naar de geboorteplaats van zijn metgezel Stone, Hartford noemde. Daar arbeidde hij vol ijver en moed in de Heere tot zijn dood in 1647.

Ondanks zijn veelzijdige en moeitevolle arbeid in de gemeente vond Hooker tijd tot het vervaardigen van een menigte geschriften, die alle handelen over de geheimen van het geestelijk leven. Daaronder bekleedt dit boek een eerplaats. De titel geeft in hoofdzaak den ganse inhoud weer. Deze toont, langs welken weg de zondaar genade leert kennen en tot het steunen op de Rots der eeuwen komt. Dat geschiedt niet om maar door de diepte heen van 't verliezen van ons zelf en van alles, wat wij hebben.

Dat in deze dagen van grote afval, nu van zoveel zijden andere leringen gehoord worden, de waarheid, die in dit geschrift wordt gepredikt, door de genade des Heiligen Geestes, nog menig hart bereike en tot de belijdenis brenge, dat er waarlijk een heilig en gezegend wanhopen is, 't welk tot vrucht heeft: zoete vrede en zalige hoop in Christus.

E. E. GEWIN.

UTRECHT; 8 Mei 1888.

LUKAS 15: 14-19.

En als hij het alles verteerd had, werd er een grote hongersnood in datzelfde land, en hij begon gebrek te lijden. En hij ging heen, en voegde zich bij een van de burgers deszelfs lands; en die zond hem op zijn land, om de zwijnen te weiden. En hij begeerde zijn buik te vullen met de draf, dien de zwijnen aten; en niemand gaf hem dien. En tot zichzelf gekomen zijnde, zei hij: Hoeveel huurlingen mijns vaders hebben overvloed van brood, en ik verga van honger! Ik zal opstaan en tot mijn vader gaan, en ik zal tot hem zeggen: Vader! ik heb gezondigd tegen de hemel, en voor u. En ik ben niet meer waardig uw zoon genaamd te worden, maak mij als een van uw huurlingen.

Opdat een arm zondaar kome en de dierbare verdiensten en dood van onze Zaligmaker deelachtig worde, en daardoor troost ontvang, zijn twee dingen nodig:

- eerst een bekwaammaking en toeschikking van de ziel voor Christus en
- ten tweede een inplanting van de ziel in Christus.

Want hoewel het waar is, dat er overvloed van barmhertigheid en oneindige verdienste in Christus is, zo nochtans de ziel niet bekwaam zij gemaakt, om door de hand des geloofs Christus aan te grijpen, zij zal nooit troost van Hem krijgen, al is haar nood nog zo groot en haar ellende nog zo zwaar. Daarom was Johannes de Doper gezonden, om de weg te bereiden, opdat al die bergen van hoogmoed geslecht mochten worden en al de dalen gevuld en al wat krom is recht, en wat ruw is glad gemaakt worde, opdat er een weg voor Christus zij. De zin is: 's mensen hart is de hoge weg waarin Christus komt; nu, daar zijn bergen van hoogmoed en van ongemene stouthartigheid en vele schuilhoeken en bedenkingen, die 't hart heeft vanwege de vele lusten, die er in zijn.

En zo is deze bekwaammaking en voorbereiding niet anders, dan het wegnemen van de hardigheid des harten en van de hoogmoed en al die vervloekte verdorvenheden, opdat de deur open gezet worde en 't hart gereed, opdat de Koning der heerlijkheid inkome.

Het hart zo bekwaam gemaakt zijnde, volgt vernedering, want God heeft niet alleen voor, 't hart te breken van een arm zondaar. Al wondt hij en doorsteekt eens zondaars hart, zo zal toch 't hart ter zijde afwijken en niet naar Christus willen uitgaan.

Daarom zal ik nu van **de vernedering des geestes** spreken, maar eer ik daartoe kome, zo laat mij toe, dat ik twee dingen voorstel;

- eerst de noodzakelijkheid en
- vervolgens de aard van dit werk.

Eerst: het is nodig, dat de ziel aldus vernederd wordt, want vernedering neemt alle zelfgenoegzaamheid van de ziel weg. Door hartprikkeling breekt de Heere het hart en vermoeit het met de zonde. En dan wil de ziel niet meer dronken zijn, noch los, noch ijdel, niet meer dwaas noch geveinsd, noch Gods dienaars hatende en niet meer vals gewicht gebruiken.

Door vernedering ontnemt God de mens het vertrouwen op zijn voorrechten en al zijn goede betrachtingen en oefeningen, waarmee hij gereed is zich te bedekken en waardoor hij meent, enige hulp of troost voor zijn ziel te krijgen. Nu, gelijk de zonde in 't hart niet heersen zal, zo zal God de zondaar doen zien, dat, wat hij ook heeft of

doet, het hem niet kan helpen, tenzij de Heere Jezus van de hemel neerkome door Zijn almachtige kracht.

Om dit verder uit te breiden moet u weten, dat er *twee bijzondere beletselen* zijn, die de komst van 't geloof in de ziel verhinderen en die een mens er van weerhouden, dat Christus bezit van hem neme.

1. Als de ziel in een zorgeloze weg en in haar eigen daden wel gerust is en daarom niet ziet, dat een verandering nodig is en naar dezelve niet omziet. Terwijl de mens aldus leeft en zich in zijn zonde zegen, zo is 't onmogelijk, dat ooit de ziel geloof ontvange of ooit door de kracht des geloofs zich tot Christus op die conditiën begeve. Want waar geloof komt, wordt altijd verandering gewerkt: al 't oude gaat voorbij en 't wordt alles nieuw, zodat de mens dan nieuw is in hart en leven.

Nu, de zorgeloze zondaar, die meent gene verandering van node te hebben, zal nooit zien, dat hij geloof nodig heeft, noch er ooit om arbeiden. En indien Gods dienaren zulk een gebieden, zijn zonde te verlaten, in zijn huisgezin te bidden, zijn zondig leven vaarwel te zeggen, Gods dag te heiligen en een nieuw leven te beginnen, zo meent hij, dat zij hem gebieden tot zijn verlies. Alsdan neemt God dien hinderpaal weg en legt de ziel een wonderlijk zware last op: Hij zegt: Is 't wel, dat u in dronkenschap en gierigheid, in bedriegen en liegen en dergelijke zonden leeft? Zo neem uw zonden en ga er mede ter hel: zo is God gedwongen, het hart te breken. Dan begint een arm zondaar te zien, waar hij is.

Is dit waar? Zegt hij, zo ben ik 't ellendigste schepsel, dat onder de hemel is, en wanneer ik niet anders wordt, zo was 't mij goed geweest, nooit geboren te zijn. Nu ziet de ziel, dat er een verandering nodig is. En daarom, gelijk de verslagenen op het Pinksterfeest zeiden: *Mannen broeders, wat zullen wij doen?* Wij zijn zo en zo geweest en indien wij zo blijven, 't zal ons eeuwig verderf zijn, och wat zullen wij doen? Zo komt de ziel tot een rusteloos mishagen aan zich zelve en zegt; óf ik moet anders worden óf ik ben voor eeuwig een verdoemd mens.

2. Als de ziel dus overtuigd is, dat er noodzakelijk verandering moet komen, dat er niet met God te spotten valt en dat het hart moet veranderd en die weg van leven moet verbeterd worden, wanneer zij ziet, dat zij veranderen moet, zo begint zij alle middelen te gebruiken, om te zien of zij het door haar eigen sterkte en door 't gebruik der middelen kan doen alsof zij zeide: "Goede Heere, kan mijn verstand het niet bevatten? Kunnen mijn gebeden het niet bewerken? En hoewel ik een zondig mens ben, zo zal ik toch niet meer dronken of onrein zijn of iets dergelijks, maar ik zal door gebeden, horei en vasten dit alles trachten te verbeteren; zullen deze oefeningen 't werk niet doen?"

Zelfs dit rusten op 's mensen zelfgenoegzaamheid gaat wonderlijk tegen het werk des geloofs en verhinderd dat, want dit is de natuur van het geloof: 't gaat uit zichzelf en haalt van een ander een beginsel van leven, genade en kracht. De ziel gevoelt zich ellendig en zij valt in de armen van Gods barmhartigheid en gaat alleen tot God om hulp. Nu, dat iemand alles van buiten haalt en genoegzaamheid van zichzelf zoekt, kan met elkander niet bestaan, maar staat gans tegenover elkaar. Daarom, nadat de Heere de ziel heeft doen zien een volstreckte noodzakelijkheid van een verandering, zo komt ze nu te zien een gehele onmogelijkheid in zich, om zich te veranderen en dan is zij tevreden, tot Christus te gaan om genade en kracht. Aldus neemt vernedering van de mens al zijn voorrechten weg: al zijn horen, bidden, enz. Niet, dat hij dezelve niet meer gebruiken moet, maar hij moet op die niet rusten, om zich daarmee te behelpen,

gelijk het is met een ent: eerst moet zij van de ouden stam afgesneden worden en dan moet ze gescherpt en bekwaam gemaakt worden, om in een andere te worden ingeplant. Zo ook hier: de ziel, zijnde van de zonde afgesneden, wordt door vernedering bereid en bekwaam gemaakt om in Christus geënt te worden. Zo ziet ge dan, dat dit werk absoluut noodzakelijk is.

Ten tweede: laat ons zien, wat deze vernedering des harten is.

Het is, wanneer de ziel, na gedaan onderzoek, wanhoopt aan alle hulp van zichzelf (niet van Gods barmhartigheid, maar van hulp van zichzelf) en zich geheel aan God onderwerpt, het zeil strijkt en valt onder de macht van Jezus Christus, tevreden zijnde, dat hij met hem doe, wat hij wil.

Laat mij toe, dat ik in deze beschrijving drie bijzonderheden noem.

- Eerst: de zondaar, die nu gewond is, en zijn eigen ellende beseft, zoekt elders hulp, maar hij gaat niet tot Christus.
- Ten tweede: als hij alle middelen gebruikt heeft, die hij kan, zo ziet hij geen hulp, ja, hij wanhoopt ten enen male, enige hulp van zich, zelf of van het schepsel te krijgen.
- Ten derde: de ziel, aan alle hulp van zichzelf wanhopende, valt neder voor de troon der genade en zegt: Wil de Heere mij verdoemen, hij heeft er recht toe, 't welk hij nog niet ziet, maar hij neemt voor, op Gods barmhartigheid te wachten. Hij buigt zich onder de Heere en is vergenoegd, dat hij het met hem make, zo Hij wil.

Eerste deel van de beschrijving.

Wat het eerste deel van de beschrijving betreft, *dat de ziel elders hulp zoekt en niet bij Christus*, dit wordt in 't 15de vers van dit Hoofdstuk uitgedrukt.

De verloren zoon wilde zijn deel en erfgoed hebben en niet altijd een slaaf zijn in zijns vaders huis. Hij heeft het zijn gekregen en is weggegaan en heeft alles doorgebracht. Als alles verteerd is, zo komt er een grote hongersnood in 't land en wat doet hij dan? Hij wilde nu niet meer zo dartel en verkwistend zijn als hij geweest was, want armoede benauwde hem, maar hij liet op zijn zaken en is tevreden, alle middelen tot zijn onderhoud te gebruiken. Hij wilde alle moeite doen; eer hij naar huis tot zijn vader wilde gaan, daarom voegde hij zich bij een burger van 't land.

Deze doorbrenger is een ware schilderij van elk arm zondaar, die zijn tijd verkwist heeft, doch als eindelijk 't venijn der zonde zijn ziel begint te doorsteken ten te branden en hij in hongersnood geraakt wegens het missen van Gods gunst; als Gods toorn hem vervolgt en een wanhopige droefheid hem op 't hart valt; als hij vermoeid, belast en afgemat wordt door zijn zonde en als hij ziet, dat hij geen hulp heeft, zo zet hij al zijn verstand te werk, om te zien, of hij kan zeggen, op welke wijze hij zich kan helpen in deze zijn benauwdheden en hij wil niet meer zo snood te werk gaan, gelijk hij gedaan heeft, maar stelt zich zedig aan en gebruikt alle middelen, om zich te helpen.

De lering hieruit is deze: *een zondaar zoekt natuurlijke hulp in zijn ellende en kwellen, niet bij God of Christus, maar bij zichzelf en uit zijn eigen bekwaamheden.*

Zodat de ziel, zijnde in de grootste en uiterste benauwdheid wegens haar zonde, niet meer met de zonde wil of durft te doen te hebben, maar begeeft zich tot horen, bidden en andere gemene en ongemene oefeningen en daardoor meent hij absoluut geholpen te worden. Ik beken, de beste vromen moeten deze middelen gebruiken: zij moeten horen, bidden en vasten, maar zij moeten er niet op rusten. 't Was zeer betamelijk, dat

de verloren zoon werkte om de kost, maar 't was verkeerd, dat hij niet meteen zocht thuis te zijn bij zijn vader, om .daar geholpen te worden. Zo wordt vereist, dat wij horen, bidden en vasten, maar dat moet ons niet van de Vader afhouden. Het is de mens eigen, van de middelen een Zaligmaker voor zichzelf te maken. Hij zoekt enige hulp en berust op enige verrotte verrichtingen en omdat hij kan horen, bidden en vasten, zo meent hij, dat dit genoeg is om hem te behouden; hij gebruikt deze dingen niet, om hem tot Christus te brengen, maar hij rust er op.

Dit is iets natuurlijks, allen mensen ingeprent sinds de val van Adam, gelijk u zien kunt uit hetgeen de Apostel zegt: Omdat de Joden 't leven en de zaligheid zochten uit de werken der wet, daarom konden zij die niet verkrijgen, maar de Heidenen, die het niet zochten uit de werken der Wet, hebben het verkregen, Rom. 9: 30, 31. Alsof hij wilde zeggen: als zij hun benauwdheid ellende zagen, zo begonnen zij de plichten van horen, bidden en vasten, menende, dat zulks genoeg was. Dit is hetzelfde als met de verloren zoon verbonden te zijn aan de burger van het land en dezelfde Apostel zegt: Alzo zij de rechtvaardigheid Gods niet kenden, zochten zij hun eigen gerechtigheid op te richten, enz. Rom. 10: 3. Dit wilden zij hebben, hier wilden zij rusten en hier wilden zij sterven. We zien dit in de algemene ervaring. Neem een arm zondaar, die terdege is wakker gemaakt, die zijn eigen snoodheid gevoelt, wat is de grond van zijn hoop? O, zegt hij, ik ben nu zeer verbeterd, ik ben zo vele jaren niet dronken geweest en ik heb deze en die oefeningen gedaan, alsof dat genoegzaam ware: dit is naar zaligheid te wachten uit zijn eigen betrachtingen. Het is met de ellendige zondaar, gelijk het was met Efraïm: Als Efraïm zijn krankheid en gezwel zag, zo toog hij tot Assur en tot de koning Jaren (dat is tot de koning van pleidooi of advocaat), maar hij genas zijn gezwel niet, Hoséa 5: 13. Daarom zegt de klagende Kerk: Wij meenden van Assur en de koning van Egypte, onze goden, hulp gehuurd te hebben, maar nu zien wij dat daar gene hulp in is. Gelijk het in die tijdelijke ellende was, zo is het ook in deze geestelijke verdrukking van de ziel. Wanneer de mens zijn wonde en zonde voor zich ziet, om hem te verdoemen, zijn ellende gereed om hem te plagen, en als hij, als 't ware, door een kleine opening in de hel ziet, zo keert hij zich in deze bedruktheid tot bidden en horen en meent door deze verrichtingen of door iets dergelijks zich te behelpen en begint te zeggen: Zullen mijn horen, mijn bidden, enz. mij niet behouden? Aldus berust eindelijk de ziel in deze oefeningen.

Maar hoewel die alle goed, heerlijk en troostrijk zijn, zo zijn ze toch geen goden, die ons zouden kunnen verlossen, doch ze zijn Gods instellingen, die ons tot God leiden, al kunnen zij geen zaligheid geven aan iemand, die er op rust. Het is de natuur van een zondig hart, de middelen verdienende oorzaken te maken van de behoudenis. Maar vat mij niet verkeerd: deze oefeningen moet men hebben en gebruiken, maar nooit moet men hier stil houden. Een mens gebruikt zijn emmer, maar hij wacht het water uit de put; deze middelen zijn emmers, maar al onze troost en al ons leven en genade is alleen in Christus. Indien u zegt: Uw emmer zal u helpen, zo zoudt u van dorst kunnen sterven, indien u deze niet in de put onderlaat om water te krijgen; Zo mede: al roemt u van uw bidden, horen, vasten, aalmoezen geven, gasthuizen bouwen en van uw goede werken, indien geen van alle u tot Christus brengt, dan zult u van dorst sterven, al waren uw werken gelijk de werken van een engel.

Maar waarom zoekt de ziel hulp van zichzelf en wil zij niet gaan tot Christus? De redenen hiervoor zijn deze:

(1) De eerste reden is, omdat de zondaar (zijnde nu nog buiten Christus, zo wij hem aanmerken) vanwege de schuld der zonde zo hoogmoedig niet durft zijn, dat hij zou menen, enige gunst van God te zullen ontvangen. Want omdat de zondaar nu

bedwelmd is door 't lichaam des doods en de schuld van zijn gruwelen hem knaagt en hij vanwege zijn zonden uitgehongerd is en zijn zonden nog gedurig voor zijn ogen staan en hij tot op heden gene zekerheid van vergeving ervan verkregen heeft en God tegen hem vergramd is, zo schrikt zijn hart uit aanmerking van de eeuwigen toorn des Almachtigen tegen hem.

Hij zegt nu: Omdat ik de gerechtigheid veracht en de barmhartigheid misbruikt heb, hoe durf ik voor Gods gericht verschijnen? Ik vrees, dat Gods gerechtigheid mij verteren en wraak over mij oefenen zal. Daarom durft de ziel het nog niet wagen, om voor God te komen en vandaar is 't, dat, zij zegt: Kan ik niet enigen weg van mijzelf ingaan en het zonder Christus doen? Moet ik noodzakelijk gaan en horen? Gewis, 't Woord zal mij verdoemen en moet ik heengaan en mijn zonden belijden, wat zal ik, een rebel, tot een Prins gaan? tot hem te komen is de naaste weg om veroordeeld te worden en de een of andere plaag over mij te krijgen. Gelijk een booswicht een uitvlucht zal zoeken om niet voor de rechter te komen, zo ook een zondaar.

Want omdat hij zich enigszins behelpen kan en de staf in zijn eigen hand is, heeft hij enige hoop en zou gaarne iets voor zichzelf willen doen, maar de zaligheid buiten zich te halen en de staf uit zijn eigen hand te leggen en zijn behoudenis van Gods welbehagen te doen afhangen, van wiens liefde en barmhartigheid hij nog nooit verzekerd is geweest, o, dat is zeer zwaar. Hier is liet hart wonderlijk schuw en zorgvuldig. 't Gaat hierbij met 't hart, gelijk Rabsaké zei tot het volk Israëls, Jes. 36: 7. Zo u tot mij zegt: Wij vertrouwen op de Heere, onze God; is Hij Die niet, Wiens hoogten en Wiens altaren u weggenomen hebt?

Zo trachtte hij de harten van dat volk af te trekken van op de Heere te vertrouwen.

Zo schudt en schrikt de ziel soms hier in 't besef van haar eigen onwaardigheid en zegt: Hebt u Hem vertoornd en verwacht, u enige hulp van Hem? De reden van Rabsaké was zeer snijdende en scherp en nochtans vals, maar de ziel zegt het tegen zichzelf en dat met waarheid. Als een predikant iemand wil overreden, om ten Hemel te gaan teneinde barmhartigheid te verkrijgen, zo begint de ziel aldus bij zichzelf te spreken: Zal ik naar God toe gaan? O, dat, ontroert mij: is hij toch niet die grote God, wiens gerechtigheid, barmhartigheid en lankmoedigheid ik misbruikt heb, en is hij de grote God van hemel en aarde niet, die tegen mij is ontstoken geweest? Och, met welk aangezicht kan ik voor Hem verschijnen en met welk hart kan ik enige barmhartigheid van Hem verwachten? Ik heb Zijn gerechtigheid verongelijkt en kan die gerechtigheid mij nu vergeven? Ik heb Zijn barmhartigheid misbruikt en kan die zich over mij ontfermen? Och, welk een helwicht ben ik! Had ik nooit de middelen der genade genoten, ik zou enige pleitrede voor mij hebben, maar ach, ik heb die barmhartigheid geweigerd aan te nemen en ik heb het bloed van Christus onder mijn voeten vertreden. Kan ik dus nog enige barmhartigheid verwachten? Nee, nee, ik zie de toorn Gods tegen mij ontstoken en anders heb ik niet te verwachten.

De ziel wil liever, dat de bergen op haar vallen, opdat zij nooit voor God zou verschijnen. Ja, dit heb ik bij bevinding opgemerkt: in de schrik des harten durft de mens nauwelijks Gods Woord lezen, uit vrees van daar zijn eigen vonnis te vinden en hij durft niet bidden, uit vrees, dat zijn gebeden tot zonde zouden worden en zo zijn oordeel verzwaren zal. Aldus durft de ziel vanwege de schuld der zonde de Heere niet zoeken: daarom wil ze enig middel gebruiken om zich zelve te helpen, zonder tot God te gaan.

(2) De tweede reden, waarom de ziel Christus niet om hulp durft verzoeken, is deze, dat de verborgenheden des levens en der zaligheid door Christus aan haar nog niet zijn bekend gemaakt, overmits zij nog wordt aangemerkt enkel als verbroken en vermoeid

door de last der zonde. Laat mij spreken gelijk de Apostel de nieuwe of verse en levende weg in Christus is haar nog niet geopenbaard en nog niet voor haar ogen gesteld, hoewel die geopenbaard zal worden, want wij merken haar alleen aan, als bereid wordend voor Christus.

Die bovennatuurlijke waarheden, namelijk dat de ziel moet leven door 't leven van een ander ere moet geheiligd worden door eens anders heiligheid en door eens anders geest, zijn haar nog niet geopenbaard: deze gaan onze verdorven natuur te boven. Adam na zijn val kon deze weg niet uitgevonden hebben, indien de Heere die niet ontdekt had. Had de Heere Jezus, die uit de schoot van Zijn Vader kwam, deze heerlijke waarheid niet bekend gemaakt, wij hadden er nooit kennis van gekregen: daarom kan de ziel tot Christus niet komen op deze voorwaarden, gelijk onze Zaligmaker zeide: Joh 3: 13. *Niemand is opgevaren ten hemel, dan die uit de hemel neder gekomen is.* Zo ook deze arme bedrukte zondaar, noch zijnde in zijn schulden en geen weg ziende geopenbaard, ook gene macht hebbende, om tot deze hemelse verborgenheid op te klimmen, zal, omdat hij geen beteren weg ziet, zich tot deze plichten begeven, die door zijn eigen kracht gedaan kunnen worden, zonder Christus te zoeken.

(3) De derde reden is, omdat 't eens mogelijk was, in de staat der rechtheid, dat de mens vermocht en kracht en beginsel des levens had, om de plichten uit zichzelf te doen en God door zichzelf te behagen. Adam had zulks en hij kon Gods gunst verkregen hebben en de wet onderhouden en door de wet zalig geworden zijn, daar de Heere hem een kapitaal had gegeven in zichzelf en hem bekwaam had gemaakt om iets van zichzelf te doen. En wij behouden zo veel van Adams natuur: node willen wij leven van een ander, maar wij zouden gaarne zo bekwaam zijn om plichten te doen als Adam was. Met ieder natuurlijk mens is het evenals het met Simson was: hij had eens sacramenteel haar en daarom, als er enige verzoeking kwam, zo schudde hij zichzelf uit en was machtig, sterke koorden te breken en zijn vijanden te overwinnen en als zijn haar afgeschoren was, ging hij uit, gelijk andere tijden en meende te doen, zoals hij vroeger gedaan had, maar de Geest Gods was van hem geweken. En omdat Adam kracht had van zichzelf om volle gehoorzaamheid te geven en God te behagen, zo onderneemt een natuurlijk mens dit nog. Hij wil werken, hij spreekt: Kan mijn verstand en mijn gebeden, mijn goede voornemens en mijn voorrechten mij niet behouden en aan Gods gerechtigheid voldoen? Moet de schuld der zonde steeds op mij blijven?

Zo wil de ziel God tevreden stellen door haar eigen kracht, gelijk liet is met iemand, die een rijk koopman geweest is en een groot kapitaal had, maar nu verarmd is. Het valt moeilijk, de hoogmoed des harten van deze man ten onder te brengen: hij zou niet gaarne weder een ambachtsman zijn, nee, hij wil koophandel drijven, al was het maar in spelden. Zo heeft de Heere een kapitaal in Adams hand gegeven en hij is bankroet gegaan. Nochtans wil de zondaar hier handel drijven met wat ellendige, slechte plichten, dode gebeden en koud horen van prediciën en hij meent, dat dit voldoende is. Dit is de gesteldheid der zielen van nature en de uitslag van dit stuk is dusdanig: de ziel durft door de schuld der zonde niet voor God verschijnen en zij weet niet, hoe tot God te komen in en door een Middelaar. En dan is het, dat de ziel liever de een of andere weg wil uitvinden en de een of andere koers nemen, dan tot Christus komen.

Eerste nuttigheid.

Hier ziet u de reden, waarom sommige mensen zo op hun eigen goede werken staan: het is de natuur van de ouden Adam en elk mens zoekt het. Maar indien God u ooit

brengt tot De tweede Adam, Christus Jezus, zou zal hij u van de eerste Adam aftrekken. U verwondert er u over, dat u een menigte ellendige mensen al hun troost ziet bouwen op 't geen zij doen kunnen en dat ze enige weinige gebeden prevelen, misschien ook op hun bed, doch het is gemakkelijk te verklaren, want de natuur maakt, dat de mens zichzelf daarin zoekt en geen wonder, dat zijn hart tot deze weg bereid is, als het er toe komt.

Maar tot onderwijzing van ons let wel, dat de ziel het overal zoekt, eer zij tot de Heere God en de Heere Jezus komt. Zo hoort, ziet en verwondert u over de goedheid van de Heere Jezus, want al komt een zondaar nóg zo laat thuis, de Heere ontvangt hem, als hij komt. Is dat niet een barmhartigheid, dat, wanneer wij hier en daar hebben gezworven en gelopen en nu deze en dan die weg ingeslagen en niet eens aan Christus, noch aan Zijn genade noch aan Zijn bloed gedacht; ik zeg: is dit niet een wonderlijke barmhartigheid, dat de Heere Christus ons wil ontvangen, als wij komen, ofschoon wij ter elfder ure kome. Hij kon naar recht met ons handelen gelijk Hij deed met Zijn oude volk, Jeremia 2: 28: Waar zijn dan uw goden, die gij u gemaakt hebt? laat ze opstaan, of zij u ten tijde uws kwaads zullen verlossen; want naar het getal uwer steden zijn uw goden, o Juda! Het volk maakte afgoden en die de die en als de tijd der benauwdheid kwam en al hun goden hen niet konden helpen, dan kwamen zij om hulp tot de Heere en zouden zich gaarne onder Zijn vleugelen verborgen hebben. Ja, zegt de Heere, gaat tot uw goden, die u lief gehad hebt en laat ze u helpen, alsof Hij tot haar wilde zeggen: Komt u tot mij in de dag van uw ellende? u hebt uw afgoden geëerd en gediend; moeten zij al de eer en ik al de moeite hebben? gaat nu henen naar uw afgoden en laat hen u helpen. Zo kon de Heere rechtvaardig handelen.

O, denk hieraan en staat er verwonderd over! Helaas! wij rusten op onze goede gebeden, op ons horen en vasten en wanneer die alle samen niets vermogen, maar de schuld der zonde blijft en zij verwondt steeds de consciëntie, zo zijn wij eindelijk gedwongen, naar de Heere Jezus op te zien en te zeggen: Tenzij het bloed van de Heere Jezus deze onze vuile harten reinige, zo zullen wij nooit geholpen worden en nu, goede Heere, ontfermt u onzer!

Hebt u op deze dingen gerust, mocht de Heere zeggen, alsof er geen God in Israël was? En was er geen barmhartigheid in de Almachtige, dat ge op uw voorrechten hebt gesteund? En komt ge nu tot mij, om behouden en geholpen te worden? Gaat nu tot uw verdienstelijke werken, laat die uw hart nu verblijden en uw zonde vergeven en u troosten, want ik wil u geenszins te hulp komen. Het ware recht bij God, aldus met ons te handelen, omdat wij hem 't overschot geven en dan tot hem komen. Maar hier is het wonder der barmhartigheid, dat, als wij maar komen, hij ons niet verstoot. Als wij maar tot Hem willen komen en alle gebroken rietstaven verlaten, Hij wil ons aannemen. Keert nochtans weder tot mij, spreekt de Heere, Jeremia 3: 1. Alsof Hij wilde zeggen: u zegt, dat al wat u kunt doen u geen hulp toebrengt, noch redding geeft; u hebt met vele boeleerders gehoereerd, evenwel, komt eindelijk tot mij en gelooft in mij en vestigt uw harten op mijn barmhartigheid en, wat ook uw zwakheid en weerspanningheid moge geweest zijn, ik zal u behouden en te hulp komen.

Tweede nuttigheid tot opwekking

Aangezien het zo is, dat wij genegen zijn om hulp en redding bij ons zelve te zoeken, zo laat ons waken tegen dit bedrog van ons hart. Niet, dat ik deze instellingen en betrachtingen verachten wil, maar ik vervloek alle vleselijk vertrouwen op dezelve. U kleeft aan deze armelijke plichten en helaas! u zult vergaan van honger. De Satan weet dat zeer wel en daarom zal hij uw harten voor eeuwig doen bezwijken. Zo ging het Judas en de hel is vol van hoorders, veinzers en vleselijke belijders, die nooit harten

hadden, om Christus in deze plichten te zoeken en om de waardigheid van een Zaligmaker in dezelve te zien. De duivel sluipt door deze weg ongezien in het hart, omdat hij komt onder een schijn van plichten, die nauwkeurig zijn. Maar wij moesten des te meer waken, omdat de duivel ons van ons heil en onze zaligheid zoekt te beroven.

Dit is de steen, daar duizenden over gestruikeld zijn, ja velen, die al een eindweegs gegaan zijn op de weg des levens en der zaligheid. Want 't gaat zo het gaat, de ziel, die recht verbroken is, kan zonder Christus niet voldaan zijn, doch zij kan geruime tijd verhinderd worden, van tot Christus te komen, maar degenen, die niet recht verbroken en bewerkt zijn door ware zielsvernederings, die worden gepleisterd en komen tot eeuwige ruïne en verderf. Als de ziel onder Gods toorn en onder Zijn plagen ligt en een mens zijn dronkenschap en zijn snode verachting van God en van Zijn genade ziet, en al zijn zonden hem voor ogen gesteld worden, och! dan doet hij geloften en belooft een andere weg te nemen en dit en dat te verbeteren en hij begint zichzelf goed te keuren in het verbeteren van 't begane kwaad en dan heeft hij niet meer van node. Nu zegt de ziel: wel, ik, zie nu, dat de gerechtigheid Gods is getergd; ik zie nu, wat zonde is en wat het gevaar daarvan is; ik wil mij niet meer dronken drinken; nu wil ik nuchteren zijn en hen, die het Woord gaan horen, niet meer bespotten en uitlachen: ik zal zelf het goede Woord Gods gaan horen. En nu denkt hij aldus bij zichzelf: Wat kunt ge tot mij zeggen? wat kan ik meer doen? nu moet ik in de hemel komen. Ziet, dit alles is 's mensen eigen werk slechts; 't is waar, dit is de weg en dit zijn de rechte middelen, maar die alle kunnen de vergeving zelfs niet van één enkele zonde verwerven, indien men niet verder gaat

Wij hebben dikwijls zulks ondervonden: ik heb er velen gekend, die grote werken hebben gedaan, maar nooit één gedachte van Christus hadden er nooit zaligheid van Hem verwachtten. En zo voedden zij zich met draf en dan zegt de Satan: u bidt, hoort en doet plichten, maar zo deden ook Judas en vele andere, die nu in de hel zijn. Dan ziet het hart zijn snoodheid en hij wordt tot een desperate wanhoop gedreven, zodat geen predikant onder de hemel machtig is, hem te troosten. Dus gaat hij heen met de draf van plichten, maar Christus, die het wezen van alles is en de pit der beloften, wordt vergeten en men ziet niet om naar een Christus in 't horen en in het bidden en daarom vergaat men van honger.

Tweede deel van de Beschrijving.

Ziet nu, hoe het de verloren zoon ging. Het geval is duidelijk: niemand gaf hem enige verkwikking; zijn hongerige maag werd niet verkwikt en zijn gebrek werd niet weggenomen, zodat de ziel van die armen mens nu zonder herstel in zijn ellende neerzinkt en dat blijkt uit twee uitspraken. Eerst uit vers 16: *Niemand gaf hem die.* Niet, dat niemand hem zwijnendraf gaf, want hij, die de zwijnen weidde, kon zichzelf daarmee gevoed hebben, maar de zin is: niemand gaf hem mensenspijs; had hij mensenspijs gekregen, al was ze nóg zo gering geweest, hij zou tevreden zijn geweest, maar niemand gaf ze hem.

En dan volgt de uitspraak in vers 17: *Hoe vele huurlingen mijns vaders hebben overvloed van brood, en ik verga van honger!*

Het was niet, omdat hij geen draf, maar omdat hij geen brood had, alsof hij had gezegd: Ik zal vergaan, ik zie en verwacht geen hulp, ik moge het hier een korten tijd houden, maar als ik hier blijf, zo ben ik een dode.

Deze staat van de verloren zoon geeft ons een ontdekking van het tweede in de beschrijving van de vernedering, zodat de lering, hieruit vloeiende, is:

De verslagen zondaar vindt geen hulp, ja, heeft geen hoop, enige hulp te ontvangen van zichzelf in het stuk van rechtvaardigmaking.

U ziet: de grond van dit leerstuk is duidelijk: de burgers van het land gaven hem geen verkwikking en hij achtte zich verloren, zeggende: Ik kan mijzelf niet helpen en niemand wil mij helpen: daarom verga ik van honger. Dit is de schilderij van een ziel, die uitgehongerd is door gebrek van 't gevoel van Gods gunst: al gebruikt zij middelen en hoort, bidt en vast, zo vindt zij toch geen goed en geen rechten troost in al deze dingen. Niet, dat een mens ze niet moet gebruiken, maar hij moet er niet op rusten. Een mens moet niet denken, dat zijn emmer zijn dorst kan lessen, maar hij haalt er water mede uit de fontein.

Zo ook hier: deze plichten zijn als de emmer; een mens kan versmachten, niettegenstaande al deze plichten tenzij hij ga tot de fontein van genade, vergeving en barmhartigheid en in 't gebruik van al Zijn plichten ziet, hoe nodig hij Christus heeft. Die middelen moeten gebruikt worden, maar - we kunnen hier niet te dikwijls de nadruk op vestigen - ze kunnen geen Zaligmakers voor de zondaar zijn. De middelen moeten aangewend worden, om hem tot Christus te brengen, doch zij kunnen hem zonder Christus niet zalig maken. Het geen van Efraïm gezegd werd, is geestelijk waarachtig van de ziel. Als Efraïm zijn krankheid en zijn gezwel zag, zo toog, hij naar Assur en zond tot de koning Jareb, maar zij konden hem niet helpen.

't Is waar, deze tekst ziet allereerst op een tijdelijke verlossing, maar dit kan ons leiden om te letten op het succes, dat een arme ziel vindt in zijn plichten, rustende op dezelve. Als een arme zondaar verbroken is wegens 't gezicht van zijn zonden en daarover vermoeid is, zo gaat hij naar 't gebed of naar 't horen en dergelijke middelen, maar die kunnen hem zonder Christus niet helpen en daarom zegt Jesaja: Waarom geeft u uw geld uit voor hetgeen geen brood is? enz. Jesaja 55: 2. De Heere rekent de moeite van Zijn getrouwe dienaren voor goeden arbeid en Hij wil niet, dat zij die zullen aanwenden voor hetgeen geen brood is. Al het voordeel, dat een mens verrijken en al de eer, die een mens verhogen kan, ja al de voorrechten, die een mens heeft, gelijk 't Woord, de Sacramenten en instellingen en dat een mens gedoopt is en menigmaal aan des Heeren tafel heeft gezeten: dit alles is niet meer dan enkel draf, zo de mens niet verder gaat en geen oog op de Zaligmaker heeft. Dit alles is niet het ware brood: de schrik des harten wordt niet weggenomen, noch de zonde vergeven door enkel deze plichten te doen. De spijs der ziel is niet het blote Woord, noch de naakte Sacramenten, maar een Christus er in: Hij alleen is het steunpunt van de ziel: al de enkele plichten in de wereld kunnen ons niet helpen, indien wij op dezelve rusten, zonder rechtvaardigmaking door Christus.

De Apostel Paulus, een geleerd Farizeeër, onberispelijk van leven, uit de stam van Benjamin, een Israëliet, besneden ten achtsten dage, meende, dat hij genoeg gedaan had en achtte deze zijn voorrechten gewin. Hoe? Die geleerde, eerwaardige, onberispelijke Saulus van Tarsen, hij niet ten hemel ingaan? Hij achtte al zijn uitwendige voorrechten groot gewin en meende er mede de hemel te zullen beërven, maar hij bevond, dat ze verlies waren, in plaats van hem te kunnen behouden. Zo ziet gij, dat een ellendig zondaar zich hulpeloos en hopeloos gevoelt, ten, opzichte van enige genoegzame hulp in zichzelf of in het schepsel, indien hij niet verder gaat, dan tot die plichten.

Nu ziet de ziel, dat er geen zaligmakende hulp te vinden is in deze plichten op zichzelf, zonder Christus: dit komt de mens te zien door deze drie middelen.

1. Door zijn eigen ervaring, die hem dwingt om zulks te belijden.
2. Door de voorbeelden van andere.

3. De grootheid van het kwaad, dat op hem rust, doet hem de uiterste onbekwaamheid zien om enig goed te ontvangen uit hetgeen hij doet.

Vooreerst dan: hij ziet het door zijn eigen ervaring. Hoewel hij meende, een nieuwen weg te nemen en heilige plichten te verrichten en dacht, dat die hem buiten twijfel behouden zouden, zo bevindt hij toch nu, dat deze het werk niet kunnen uitwerken. Hij vindt geen zaligmakend goed in dezelve en dat blijkt uit deze drie punten.

I. Hij ziet, dat de schuld der zonde nog steeds blijft en dat de gerechtigheid Gods, niet voldaan' zijnde, hem telkens vervolgt. Al bidt en hoort hij en verricht vele plichten, het is met hem, gelijk de Heere zei tot Zijn volk, als zij hun eigen troost zochten en dachten, God tevreden te stellen door hun nieuwen weg, die zij wilden ingaan: Al wies gij u met salpeter, en nam u veel zeep (en al gebruikte u alle middelen van verbetering), zo is toch uw ongerechtigheid voor Mijn aangezicht getekend, Jeremia 2: 22. Het is met een arm zondaar, gelijk de Psalmist van zichzelf zegt, Ps. 139: 7, 8, 9, 10: *Waar zou ik heengaan voor Uwen Geest, en waar zoude ik heenvlieden voor Uw aangezicht? Zo ik opvoer ten hemel, Gij zijt daar; of bedde ik mij in de hel, zie Gij zijt daar. Nam ik vleugelen des dageraads, woonde ik aan het uiterste der zee, ook dáár zou Uw hand mij geleiden, en Uw rechterhand zou mij houden.*

Laat een zondaar dus gaan, waar hij wil of doen, wat hij kan, de schuld der zonde zal altijd bij hem zijn; zij zal neerliggen en opstaan en met hem wandelen op de weg; zijn zonden blijven onvergeven en Gods toorn is niet gestild. En daarom is het, dat al zijn gebeden als zo vele beschuldigingen tegen hem zijn en hij durft het Woord niet lezen, uit vrees, dat hij er zijn eigen verdoemenis in zal lezen. Ja, bij elke predicatie, die hij hoort, ziet hij meer snoodheid in zichzelf en elk sacrament, dat hij ontvangt, vermeerderd niet zijn troost, maar zijn schrik en hij denkt bij zichzelf: Goede God, ik heb heden vergif ingenomen, want ik kom onbereid en de Heere weet, welk een ontrouw en ongelovig hart ik heb.

II. Gelijk de schuld der zonde door alle plichten niet kan weggenomen worden, zo kan zijn consciëntie door al, wat hij doet, niet gerust gesteld worden. Indien zijn hart door het zwaard der wet terdege doorstoken is, zo roept hem de consciëntie steeds na en twist met hem en veroordeelt hem in zijn beste plichten; zoverre zijn die er vandaan, dat ze God enige voldoening zouden geven of enigen vrede aan zijn consciëntie zouden geven, wanneer hij op de enkele verrichting derzelve berust. Ik spreek van een zondaar, wiens hart verbroken is: de consciëntie is nu scherpziend als een arend, tevoren was zij als vol schuim, maar nu is zij open; zij kan al zijn zwakheden merken en stof van ongerustheid aanwijzen, zelfs in de allerbeste plichten, welke er geschieden.

De ziel dacht, dat haar plichten goede betaling waren, maar nu is het hart geraakt en de consciëntie ontwaakt en deze spreekt hem van zijn onvruchtbaarheid, dodigheid en dwalende gedachten, als hij bidt en hoe onbekwaam hij is om te bidden en daarom durft hij met zijn huisgezin niet bidden. De consciëntie zegt hem: te voren hebt u het gebed veracht en nu kunt u niet bidden. En als hij in de vergadering komt, daar tekent hem de consciëntie en als hij naar huis gaat, zo zegt ze tot hem: Hoe dood waart gij, hoe oneerbiedig luisterde u naar het Woord en hoe onwillig was uw hart om het Woord onderworpen te zijn. Zo wordt de consciëntie Gods executeur en zegt: Meent gij, dat deze gebeden u zullen behouden? Ze zijn eer een middel, om u te verdoemen, zo harteloos, koud en dood zijt u in dezelve. En is dit horen genoegzaam, om u zo te

behouden? Ja, zal niet de Heere u vloeken wegens deze zwakke verrichting dezer plichten? Nu begint die ellendige bij zichzelf stil te staan, hij ziet zóveel zwakheid in zijn plichten, dat hij bijna alles laat varen, zeggende: Ik kon evengoed niet tot het Woord gaan, want ik doe er geen voordeel mede en ik kon evengoed ganselijk niet bidden, als dat ik het zo dodig en harteloos doe.

Zo drijft de Heere de ziel uit zichzelf en als de consciëntie op deze wijze met haar twist, zo zegt ze: Denkt gij, dat bidden, horen en die plichten, welke ge zo slecht betracht, u behouden zullen? ja mocht God u niet terecht wegens dezelve te schande maken? Het is wonderbare genade, dat God u in het horen niet neergeveld en u in 't bidden niet doodgeslagen heeft. En dan roept de consciëntie zijn oude zonden te binnen en zegt: Indien God u over deze plichten en wegens deze gebeden terecht kan veroordelen, wat zal 'dan de Heere u doen wegens uw oude dronkenschap, uw spotten met de vromen en de goede middelen der genade? gelijk de apostel zegt, 1 Joh. 3: 20: Indien ons hart ons veroordeelt, God is meerder dan ons hart, en Hij kent alle dingen. Zo zegt de ziel: Zoveel weet ik bij mij zelve, maar God weet meer.

III. Gelijk de schuld der zonde niet kan weggenomen, noch de consciëntie gerust gesteld worden enkel door de betrachting der plichten, wanneer de consciëntie waarlijk verlicht is, zo kan in de derde plaats de zonde, die bezit van 't hart genomen heeft, niet ten onder gebracht worden door de kracht van enige verrichting, die hij doet.

Ik spreek van een, die in Christus nog niet is ingeënt: hij mag tegen zijn zonde opstaan, maar dezelve te doden en ten onder te brengen, dat kan hij niet. En hierom is het, dat de Heere een grote menigte zwakheden en een zwerm van begeerlijkheden over de ziel uitlaat, die haar steeds bijliggen en zo ziet hij een uiterste onbekwaamheid in zichzelf, om zich daartegen te wapenen.

En van tweeën gebeurt hem nu; indien hij een mens van geringe, bekwaamheden en Van kleine gaven is, dan ziet hij zich zó zwak en zo onnut onder alle middelen, dat zijn ziel bijna in de uiterste moedeloosheid neerzinkt en als hij niets verkrijgt door al de plichten, die hij doet, zo keert hij zich tegen zichzelf en verkwijnt bijna in wanhoop. Indien hij een mens van grote bekwaamheden, gaven en geleerdheid is en wijsheid heeft» om zaken te vatten, zo laat de Heere vele verdorvenheden op hem loskomen en als hij komt om zich voor God te verootmoedigen, zo zegt hij: ik kan wel hier en daar van spreken, ik kan het Woord horen en bidden, maar ach, dit hart! men zou even gemakkelijk een berg kunnen bewegen als mijn hart; dit harde hart wil niet verwakkerd, noch verbroken, noch geholpen worden onder alle oefeningen. Nu is het hart geneigd, om alles te laten varen.

Het gaat te deze opzichte met het hart, gelijk het Hagar ging, Gen. 21: 15, 16. Als haar fles water leeg was, wierp zij haar kind onder een boom en zat van verre, omdat zij het kind niet wilde zien sterven. Zo is het met de ziel, als de flessen van die heilige en schoonschijnende plichten leeg zijn: dan zit zij in moedeloosheid neder en zegt: Goede God, het zal nooit wel wezen, mijn ziel zal nooit aangenaam zijn en mijn zonden zullen nooit vergeven worden. En het hart begint aldus bij zichzelf te spreken: Ik heb even goede middelen gehad als ooit enig schepsel gehad heeft en vele begenadigde vrienden hebben mij raad gegeven en evenwel is de schuld mijner zonde altijd voor mijn ogen en mijn consciëntie is niet gerust; ja, deze zonden, dit blinde verstand en dit harde hart zullen nooit ten onder gebracht worden.

Maar de Heere Jezus Christus kan meer doen dan u en dan de wereld ook. De Heere wil u doen zien, dat u en de wereld niets kunt doen, opdat Christus de schuld der

zonde wegneme, uw consciëntie gerust stelle en uw verdorvenheden voor u ten onder brenge. Zo veel ziet hij nu door zijn eigen ervaring.

Ten andere. Gelijk de eigen ervaring de ziel doet belijden, dat er geen hoop van iets goeds te doen in haar is, zo wordt een verslagen zondaar hierin bevestigd door voorbeelden van andere, dat al de schepselen in de wereld en al de plichten onder de hemel zonder Christus geen zaligheid voor de ziel kunnen verwerven. Want de ziel ziet nu en bemerkt in de Schrift, dat vele duizenden al deze voorrechten hebben gehad en vele plichten hebben gedaan en nochtans tot de volmaaktheid niet zijn gekomen.

Vele verworpenen hebben deze voorrechten zo wel gehad als Gods volk en de ziel denkt alzo bij zichzelf: Indien schoonheid, eer of rijkdommen het eeuwige leven konden verworven hebben, zo zouden Farao, Absalom en Nebukadnézar van God aangenomen zijn geweest: Daarom; wat heb ik, 't welk vele duizenden niet gehad hebben? en wat doe ik, 't welk de verworpenen niet gedaan hebben? En nochtans weet ik niet anders, of het heeft hun nooit goed gedaan. Izak was besneden, maar Ismaël eveneens. Abel offerde een offerande, doch Kaïn evenzo. De steenachtige grond ontving het woord met blijdschap en velen waren er, die op God wachtten in 't gebruik van Zijn instellingen, gelijk ge kunt zien bij Jesaja 58: 2, 3. Achab vastte en Judas kreeg berouw en nochtans zijn ze nu bij de duivel in de hel.

David zegt in Psalm 130: 3. *Zo gij, Heere, de ongerechtigheden gadeslaat, wie zal bestaan?* Daar was genoeg in Davids gebeden, om hem te verdoemen en indien deze allen aldus en veel meer deden, dan ik kan doen, waarom zou ik dan denken, meer hulp door mijn gebeden te vinden, dan zij deden? Dus ziet de ziel, dat Gods volk nooit rechtvaardigmaking kreeg door enige voorrechten, welke zij genoten, noch door enige plichten, die zij deden, zonder op Christus te vertrouwen.

Ten derde. De grootheid van het kwaad, dat de ziel nu ziet en de uiterste ellende, waarin zij zich bevindt, is zó groot, dat hij nu bemerkt de machteloosheid van alle schepselen onder de hemel, om ooit het kwaad daarvan weg te nemen. Want de zweer, die gemaakt is en de wonde, die geslagen is door de zonde is breder, dan al de zalf, welke de schepselen kunnen toepassen, machtig is te dekken. Het Woord, de Sacramenten, 't gebed en de plichten kunnen het kwaad, dat op het hart ligt, niet wegnemen. En dit is opmerkelijk, dat de middelen, welke 't hart moeten troosten en gerust stellen in de ellende, bekwaam moeten zijn, om Gods toorn te doen dragen en het vergif er van weg te nemen.

Nu, de ziel ziet, dat geen schepsel dit doen kan: geen schepsel kan Gods toorn afkeren, maar het zal er onder neer vallen. Daarom is 't, dat de Heere zegt, dat hij de zaligheid en hulp besteld heeft bij een held: daar zijn sterke verdorvenheden en sterke toorn, waarom de Heere de zaligheid op de held gelegd heeft. Het moet meer dan een schepsel zijn, 't welk de toorn van de Schepper moet dragen of afwenden, gelijk Petrus zegt: Daar is geen andere naam onder de hemel, waardoor wij kunnen zalig worden, dan alleen door Christus, Handel. 4: 12. Het gebed zegt: daar is geen zaligheid in mij en de Sacramenten en 't vasten zeggen: daar is geen zaligheid in ons. Er is geen zaligheid in iemand anders dan in Christus: het andere zijn maar hulpmiddelen en geen absolute oorzaken van zaligheid, gelijk de profeet Jeremia, aantoonende des volks hopeloze staat en de ellende daarin, zegt: Tevergeefs verwacht men heil van de bergen, Jeremia 3: 23. Hij had te voren, vers. 22, gezegd: *Zie, wij komen tot U, Heere, want u zijt de Heere, onze God!* Door de bergen worden verstaan de afgoden, gesteld op de bergen, die 't arme volk aanbaden en waarvan zij dachten, dat deze hen konden helpen, maar ten dage der benauwdheid zeiden zij: Wij komen tot de Heere, want te

vergeefs wordt het heil gehoopt van de bergen. Zo mede, indien u vertrouwt op uw bidden, horen en goede werken, al had u een berg van dezelve, zij kunnen u geen goed doen, tenzij u met het oog des geloofs op Christus ziet om aangenaam te zijn, maar in de Heere onze God is heil voor eeuwig.

Vergadert dit alles nu bijeen: indien de ziel door ervaring ziet, dat van alle genoemde middelen geen goed zal komen en indien de voorbeelden van andere zulks tonen en indien de grootheid des kwaads toont, dat het onmogelijk is, dat enige troost of vergeving tot de ziel komt enkel door deze middelen, zo zegt dan het hart: Deze middelen zullen het werk niet doen, ik zou al deze voorrechten kunnen hebben en al deze plichten verrichten en nochtans is er geen zaligheid in dezelve; indien ik daarop vertrouw, is er geen vergeving en geen hoop van verlossing in. De Heere is gedrongen (opdat ik zo met eerbied spreek), ons af te matten van dit vertrouwen op ons zelf en van enige hulp van ons zelf te zoeken, opdat Hij ons tot Christus doe gaan.

Nuttigheid tot opwekking

Hier is eerst een woord van opwekking. U ziet, dat een arm zondaar niets vindt en niet hoopt enige zaligmakende hulp van de middelen, die hij geniet of van enige plichten, die hij verricht. Daarom dienden onze begeerten aangewakkerd, dat wij op niets hier beneden rusten mochten. Aangezien onze harten hiertoe moeten gebracht worden en wij niet moeten berusten op de blote verrichting van heilige plichten (hoewel ik deze plichten niet verklein, maar alleen spreek tegen het rusten op dezelve), och! strijdt dan om hiertoe te komen: het zal u bereiden voor de rijkdom van Gods barmhartigheid en goedheid in Christus Jezus. Laat ons trachten onze harten opgericht te krijgen van onze eigen bodem en laat ons de fundamenten neerwerpen, die wij gehad hebben in de voorrechten. Dit is hetgeen wij boven alles moeten doen: alle heiligen Gods hebben dit van dag tot dag bevonden, nadat ze onderzoek gedaan hadden.

Ik zeg nogmaals: wij moeten deze plichten niet verzuimen, maar wij mogen er niet op rusten. Wordt bewogen, om het handvat van de hoop af te trekken van al, wat wij doen en van alle voorrechten, die God ons geeft. Laat ons doen, wat wij kunnen en nochtans verder gaan, dan al wat wij in dit opzicht kunnen doen. Als uw harten zich keren naar deze kranke steunsels, zo stuit dezelve en handelt met uw hart, gelijk de Heere eens deed met het volk van Juda. In hun ellende gingen zij niet tot de Heere, maar zij liepen naar Egypte en naar Sihor en daarom zei de Heere tot hen, Jeremia 2: 18: En nu, wat;hebt u te doen met de weg van Egypte, om de wateren van Sihor te drinken? enz. Als zij zo zwierven om hulp en redding in de dag hunner ellende, zo riep de Heere hen, als het ware, achterna en zeide: u wilt naar Egypte afgaan, wat hebt u daar te doen? Handelt zo met uw ziel, als u uw hart bevindt hulp te zoeken van zichzelf en het uit het vuur van Gods toorn te willen halen. U ziet uw zonden en zijt ontsteld en om nu alles in vrede te brengen, zo wilt u het Woord horen en bidden en plichten verrichten en zo meent gij, troost te smeden uit uw eigen winkel. En daarom: roept uw hart achterna en zegt: Wat hebt u op deze gebroken rietstaven te leunen: op uw bidden, horen en belijdenis? Deze, indien ze niet met geloof in Christus verdiensten vergezelschap gaan, zullen u in het stof doen neerzinken en, indien ge er goden van maakt, de Heere zal ze weg rukken. Judas bad, predikte, hoorde en ontving ook de Sacramenten en nochtans is hij nu bij de duivelen in de hel. En tenzij u meer hebt dan hij had, zo zult u niet beter zijn, dan hij was en daarom, denkt aldus bij u zelf: Wat heb ik hier te doen en te staan bij deze plichten? ik kan er wel door bedrogen, maar niet door behouden en getroost worden: daarom zal ik ze wel gebruiken, maar er niet op rusten. Indien ik kon opzien ten hemel en spreken tot Abraham, David en Paulus, hun vragende: Hoe zijt gij behouden geworden? Zij

zouden allen tot u zeggen: Och, loopt naar de Heere Jezus: Hij is het alleen, die ons behouden heeft en anders waren wij nooit hier gekomen en Hij zal u ook behouden, indien u tot Hem vliedt.

Daarom, broeders! brengt uw harten af van deze dingen en droomt niet van enig zaligmakend succes te krijgen van 't geen u hebt of van hetgeen u doet, tenzij u op Christus leunt.

Maar, mij dunkt, ik hoor sommigen zeggen: Och! wat is dat, vonder hard en zwaar! wij blijven overal aan hangen en zijn gereed te denken, dat het genoeg is, zo wij slechts onze taak in heilige plichten kunnen afdoen, hoe zullen wij onze harten er van aftrekken op dezelve te rusten?

Om deze vraag je beantwoorden, zo laat mij twee dingen aanwijzen.

- A. Eerst zal ik de middelen tonen, waardoor wij zullen bevinden, dat het hopeloos is op deze dingen te rusten en dan zal ik
- B. Ten tweede aantonen, wanneer het hart waarlijk is gedreven, om te wanhopen aan alle succes in de plichten.

A. De middelen, waardoor wij zien, dat het vergeefs is, enige zaligheid van de plichten te verwachten, zijn voornamelijk vier en ik zal die enigszins uitvoerig verhandelen, omdat hier, zo ik mij niet bedrieg, het voornaamste struikelblok voor een Christen ligt en hier blijkt de wortel van de ouden Adam: wij willen ons zelf niet verlaten.

Het eerste middel.

Merkt ernstig bij u zelf en wordt recht ten volle overtuigd van de onuitsprekelijke ellende van uw natuurstaat. Indien u die maar kunt doorzien, zij zal u doen bemerken, hoe ijdel het is, enige hulp van u zelf te verwachtten. Tracht de diepte van uw eigen ellende wegens uw zonde te zien en dat u door eigen schuld verzonken zijt in zulk een poel van ellende, dat al de middelen onder de hemel zullen te kort schieten, om u te redden, tenzij de Heere Jezus van de hemel nederkome en Zijn oneindige kracht uitlate, om uw ziel uit die ellende te rukken. U ligt in uw ellende en zult daarin onherroepelijk voor eeuwig vergaan, indien God u niet in genade te hulp komt. Nu, opdat ik de hoogmoed van ieder ellendig zondaar ter neerwerpe, laat mij toe, dat ik de diepte van onze ellende ontdekke in deze vier trappen.

Eerst: Merkt op, dat u van nature geheel beroofd zijt van alle bekwaamheid, die God weleer aan u gaf, om hem te die

Al wat uit vlees geboren is, dat is vlees, zegt de Zaligmaker, Joh. 3: 6. En daarom zegt de Apostel, Rom. 7: 18: Ik weet, dat in mij, dat is in mijn vlees, geen goed woont. Alle mensen zijn van nature vlees; denkt dan aldus bij u zelf en zegt: Nooit was er in mijn hart één goede gedachte, noch enige goede daad is er ooit door mij gedaan, want in mij woont geen geestelijk goed. Daar mag zedelijk goed in ons zijn, maar al zijn wij zedelijk goed, zo deugen wij toch geestelijk niet. Hoe gij u zelf ook oppronkt en meent iets te zijn, zo is er toch niet het minste geestelijk goed in u, tenzij God uw harten bewerkt. Wat u ook gedacht of gedaan hebt, 't is alles ijdel.

Ten andere: u zijt niet alleen beroofd van alle geestelijke bekwaamheid, maar u zijt dood in zonden en misdaden, Eféze 2: 1. Wat is dat? Een mens is geheel bezet met een lichaam der verdorvenheid: het zaad van alle gruwelen is door de gehele mens verspreid en het verzuurt de gehele massa van lichaam en ziel. Menigmaal leest u deze

sprek wijze in de Schrift, maar u vat ze niet. Gelijk het met een dood lichaam is, dat beroofd is van de ziel (dewelke 't zelve leven gaf en bekwaam maakte tot de werken van een redelijk mens), daar komt een soort van ongevoeligheid en daarna groeit er allerlei schadelijks en allerlei vuil gewormte in 't lichaam en daarom: een mens mag het begraven, maar hij kan het niet meer levend maken. Evenzo is het met de ziel, die beroofd is van de heerlijke tegenwoordigheid van Gods Geest en van de genade, die Adam in de staat der rechtheid had. Want ziet: 't geen de ziel is voor het lichaam, dat is de genade van Gods Geest voor de ziel. Als de ziel van Gods Geest beroofd is, zo komt er op 's mensen hart een domme ongevoeligheid, alle verderfelijke lusten komen in overvloed in de ziel en nemen er bezit van, zij regeren er in, worden daar gevoed en blijken in 's mensen wandel. Daar is geen dood lichaam in een sloot, dat onaangenamer reuk verspreidt in 's mensen neusgaten, dan de werken van een natuurlijk mens in de neusgaten van de Almachtige. Daar zijn enige werken van een dood lichaam: het is aan de verrotting ten prooi, het verspreidt een onaangename reuk en het verteert: zo zijn al de werken van een natuurlijk mens dode werken, ja, al de gebeden van een goddeloze zijn een gruwel voor de Heere. Indien u slechts 't Gebed des Heeren kunt opzeggen, zo meent u, dat u al een goed werk doet, maar al zijn de gebeden goed in zichzelf, omdat ze evenwel uit een verdorven hart voortkomen, zo zijn zij dode en walgelijke gebeden in de neusgaten des Almachtigen, gelijk de wijze koning zegt, Spreuken 28: 9: Die zijn oor afwendt van de wet te horen, dies gebed zelfs zal een gruwel zijn.

De gebeden van een dronkaard, van een overspeler en van een lasteraar zijn een gruwel voor de Heere: Hij kan ze niet verdragen; 't zijn onsmakelijke, dode, stinkende gebeden, daar de God des hemels een afgrijzen van heeft.

Ik wenste van God, dat u hiervan overtuigd waart en aldus bij u zelf sprak: Dit is juist mijn staat, want hoe vele genadige bevelen heb ik klein geacht en gesmaad en hoe vele geboden heb ik onder mijn voeten vertreden! Daarom zijn zelfs mijn beste gebeden de Heere een gruwel en indien mijn gebeden zoodanig zijn, wat is dan mijn persoon en al mijn zondige lusten? Ziet wat wij doen met een dode: wij mogen hem beklagen en hem begraven, maar wij kunnen hem niet levend maken. Zo mogen wij ons ontfermen over een ellendigen dronkaard en voor hem bidden en hem begraven met tranen, maar wij kunnen hem niet behouden, ja, al de middelen in de wereld zullen hem niet behouden, zo des Heeren grote kracht van de hemel niet kome en zijn hart bewerke.

Ten derde. Het vonnis der verdoemenis is alreeds over hem geveld en hij heeft de enen voet reeds in de put. Er staat: Die niet gelooft, is alreeds veroordeeld. Christus zegt niet: Die kan veroordeeld worden, maar 't vonnis is al gestreken over hem: zijn hard hart was nooit recht verbroken en zijn trotsheid was nooit tevreden om te scheiden van zichzelf en dat voor Christus en daarom gaat hij voor eeuwig verloren. Elk natuurlijk mens is een ongelovige en daarom ligt hij onder 't vonnis der verdoemenis, zodat, tenzij het de Heere belijft zijn ogen te openen en zijn hart te breken en hem uit die staat te trekken, zo is hij op het punt te vergaan en voor eeuwig ter hel te varen.

Ten vierde en ten laatste. De zondaar is dus beroofd van alle geestelijk goed en dood in zonde en ligt onder 't vonnis der verdoemenis. Dit was al genoeg om onze harten laag voor de Heere te buigen, want ge ziet de zondaar in de put. Maar wilt u hem in de afgrond zien zinken?

Ik spreek niet gaarne het ergste, ja, ik zou niet hebben durven denken, had Christus zelf het niet gesproken. Hoor dan, wat Hij zegt, Joh. 6: 70: Heb ik u niet twaalf uitverkoren? en één uit u is een duivel. Wie was dat? 't Was Judas. Wat! een dood mens, een verdoemd mens en nog een duivel daarbij? Wel, wat deed hij? En wat zal er worden van zulk een verloren schepsel? Van Judas staat, dat de duivel het in zijn hart gaf, Christus te verraden, uit een gierig karakter, om geld te krijgen. Er staat, Joh. 13: 27: En de Satan voer in Judas. Aldus stelde het de duivel in zijn verstand en blies het in zijn hart, dat hij een weg mocht bedenken, hoe hij zijn oogmerk zou uitwerken. Ja, de duivel voer in Judas, niet, door lichamelijk bezit van hem te nemen, maar door een geestelijke soort van overheersing, die de duivel over Judas oefende; toen de raad en 't ingeven des satans, om zijn Meester te verraden, bij hem plaats greep. En dit is niet alleen de staat van Judas, maar 't is de staat van alle mensen van nature. Want gelijk er van de Apostelen, dat zij werden vervuld niet de Geest Gods en gelijk er staat van alle gezonde Christenen, Rom. 8: 14: Zij worden door de Geest Gods geleid, zo worden de goddeloze daarentegen geleid door de geest des duivels, dewelke werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid, Efése 2: 2. De duivel werpt goddeloze gedachten in hun harten en voert hen tot het bedrijven van die zonden, welke hij te voren had ingegeven. De duivel heerst in hen: hij spreekt door hun tongen en werkt door hun handen; hij denkt en begeert door hun gemoed en wandelt door hun voeten. De duivel zal enigen van ulieden in de gevangenis werpen, zegt de Heere in de Openbaring van Johannes, Hoofdstuk 2: 10. Alle mensen zijn van nature onder de macht des Satans en daarom was de Apostel Paulus gezonden, om het Evangelie te prediken, opdat hij de mensen mocht bekeren van de macht des Satans tot God, Handel. 26: 18.

U meent goede mensen te zijn, die het Woord en de genade Gods kunt versmaden en zijn dienaars mishandelen, maar helaas! de duivel heeft u in zijn macht. Gelijk het is met een dood schaap: al de raven in het land pikken er in en allerlei vuil gedierte kruipt er op, zo is het ook ieder natuurlijk, vleselijk mens. Een menigte duivelen, als zo vele raven en gieren, komen zich nederzetten op het hart van zulk een ellendig schepsel en allerlei snode lusten kruipen, weiden en onderhouden zich er in.

Nu, Broeders! denkt hieraan met de meesten ernst: 't is beter, het nu te weten, dan wanneer er geen middel meer is. Meent gij, dat een weinig flauwe gebeden, luie wensen en een weinig schrik des harten een dode kan rukken uit het graf van zijn zonden en een verdoemde ziel ophalen uit de put der hel en de natuur van een duivel in een heilige? Nee, dit is niet mogelijk; weet, dat het werk der verlossing groter is dan dat van uw schepping. Zo ge niet naar Christus gaat, er is gene hulp of redding voor u. Wij kunnen ons ontfermen over ellendige dronkaards en bedroefd over hen zijn, maar wij zijn even bekwaam om werelden te maken en de hel in stukken te breken als een arme ziel uit de klauwen van de duivel te rukken. Werd dit goed overdacht, het zou alle vleselijke inbeeldingen van een menigte mensen vernietigen, die het niets achten, een duivel te veranderen in een heilige.

Het tweede middel

Merkt ernstig op de zwakheid, machteloosheid en ledigheid van alle middelen die wij aanwenden en van alle plichten, die we doen. Dit is ook een voldoende beweegreden, om een arm, verslagen zondaar te overreden, om niet te leunen op een gebroken rietstaf, die hem zal bedriegen, als hij noodzakelijk hulp behoeft. Daarom: aangezien zij ons niet helpen kunnen, laat ons onze harten aftrekken, van daarop te rusten. Dit is ook een zaak van groot gewicht, want de ziel aldus over de zonde verbroken zijnde, stelt een grote voortreffelijkheid en genoegzaamheid in heilige plichten. Ja, het volk hangt alle hoop van het eeuwige leven aan 't geen het heeft en aan hetgeen het niet kan

doen. Komt tot een arm verslagen zondaar en spreek hem van zijn zonden, waaraan hij schuldig staat, let er op, wat hij antwoordt. Ik beken, zegt hij, dat ik zo en zo geweest ben, maar 't is nu met mij terdege veranderd, ik begeef mij niet meer tot mijn zonden en ik heb al die snode praktijken verbeterd. Ja, de Heere weet, dat mijn verdorvenheden mij hete tranen gekost hebben; mijn hart is daar zeer mee gekweld geweest; ik hoop, dat ik mijn hel hier gehad heb en hiernamaals gene hel hebben zal. Helaas arme mens! Is dit de hoop, die uw hart ondersteunt en is dit al de grond, waarop u vertrouwt? Het is goed, dat u berouw hebt en uw wegen reformeert en verbetert en de Heere zij gedankt voor 't geen Hij IJ heeft doen betrachten, maar dit moet ik u zeggen: Indien uw boetvaardigheid en verbetering al uw hoop is en u daarop steunt, gelijk de Joden deden op hun wettische gerechtigheid, uw ziel zal eeuwiglijk omkomen, als u niet verder naar hulp omziet. Want door dat alles kunt u niet verkrijgen, dat u voor God in de groten dag des oordeels aangenaam zoudt zijn, noch kan het enige voldoening geven aan Gods gerechtigheid.

Nu, de zwakheid van al deze voorrechten en plichten kan blijken in **vijf** bijzonderheden.

Vooreerst:

U kunt niet doen 't geen God van u vereist, ook in alles, waarover u roemt. U hebt een hard hart en kunt u niet bekeren; indien u doen kunt, wat God vereist, waarom breekt u dat harde hart niet? Het is een hart, dat geen berouw kan hebben: Gods heiligen bevinden dit, want al zien zij hun zonden, nochtans willen hun harten niet breken. U zijt even bekwaam om rotstenen in stukken te breken, als om uw harde hart te breken. Het goede, dat ik wil, zegt Paulus, doe ik niet, maar het kwade, dat ik niet wil, dat doe ik, Rom. 7: 19. De Kerk klaagt hierover en zegt: Waarom zijn onze harten hard, dat ze U niet vrezen?

Ten andere:

U zijt menigmaal niet zorgvuldig om te doen 't geen u kunt. Soms laat u bekwaame gelegenheden voorbij gaan en indien u de gelegenheden waarneemt, zo geschiedt het wonderlijk slordig en naar de sleur. Al heeft God macht en bekwaamheid in u gelegd, om heilige plichten te verrichten, zodat u de gelegenheden ziet, nochtans laat gij, die schandelijk voorbij gaan. Wij struikelen allen in vele, zegt de Apostel Jacobus, hoofdstuk 3: 2. En de Profeet Jesaja zegt: Er is niemand, die Uwen Naam aanroept, die zich opwekt, dat hij U aangrijpe, Jes. 64: 7. Ook de wijze maagden sliepen allen, Matth. 25: 5. Dit gebeurt zelfs diegenen, die het meest van de Heere bemind zijn.

Ten derde.

Doe wat u kunt, in het beste van al uw plichten; als u gekomen zijt tot de hoogste trap van heiligheid van uw hart en tot de vurigste gebeden, die u ooit deed en tot het meest verslagen hart, dat u ooit had en tot de nauwkeurigste weg van godzaligheid: ik zeg, dat zelfs in het beste van al deze plichten steeds enige onvolmaaktheid is en God daarom met recht in toorn op u mag zien.

Nu, oordeelt dit: kan die plicht u behouden, waarin genoeg is, om u te verdoemen? Dat is onmogelijk: in het beste van uw plichten is genoeg, om God in toorn op u te doen zien en daarom moest de Priester, die offerande moest doen, een offer brengen voor de zonde van zijn offeren, Hebr. 7: 27. Daar zien wij, dat zelfs in de heiligste dienst, die ooit een dienaar Gode opoffert en met de grootste zorgvuldigheid, die hij ooit gebruikte, hij een offerande moest brengen voor zijn offeren.

Gij denkt er weinig aan, dat God recht heeft u te verdoemen wegens uw gebeden, gebruiken van de sacramenten en vasten, maar ik zal u dat duidelijk tonen. Want dit is een algemene regel: wij geloven allen ten dele, wij kennen ten dele en wij beminnen ten dele, zodat, al zijn onze harten vernieuwd, zo zijn ze maar ten dele vernieuwd. Daar is enige haat met onze liefde vermengd, enig ongeloof met ons geloof en enige onkunde met onze kennis en gelijk de Apostel zegt: *Het vlees begeert tegen de Geest en de Geest tegen het vlees en die twee staan tegen elkander*, Gal. 5: 17. Daar is nog zoveel verdorvenheid in u: als u het goede wilt doen, kunt u het niet doen met die volvaardigheid, waarmee u het behoort te doen en u kunt het niet doen met al de krachten van uw hart. De Wet eist, dat wij de Heere zullen liefhebben met ons ganse, hart en met al onze krachten, zodat wij niets achterhouden in onze plichten, maar in al onze gebeden, horen en lezen van Gods Woord is vlees, 't welk tegen de Geest staat en verdorvenheden, die tegen 't werk der genade strijden, zodat wij onbekwaam zijn enigen plicht te doen gelijk God die van ons eist. Hoe afkerig zijn wij van de plichten! hoe vermoeid er in! en wat zoeken van ons zelf, terwijl we ze verrichten! u weet niets, zo u dit niet weet, maar of u het weet of niet, het is zoo: er is veel verdorvenheid, die het werk des Geestes tegenstaat en overdwars en daarom hebt u van node te bidden om berouw van uw berouw en om vergeving van al uw gebeden.

En daar u meent, dat u berouw zult tonen, u verbeteren, horen, bidden en dergelijke dingen meer, zo zeg ik u: al is het prijzenswaardig te bidden, te horen, enz., nochtans is er zóveel zonden in uw verbetering, boetvaardigheid en plichten, dat God in nauwkeurige gerechtigheid mag vervloeken al wat u doet en gericht over u oefenen wegens hetzelfde: Daarom kunnen deze u niet behouden. Hij, die te voren Gods wil ontheiligde, heiligt die nu en zo meent hij, dat alles wel is, maar bedenkt, dat u in al uw heiligmaking een Zaligmaker nodig hebt.

Ten vierde.

Gesteld ('t welk ik beken, dat nooit kan zijn), dat, nadat God 's mensen ogen geopend en zijn hart verbroken heeft. hij nooit de minste zonde meer deed en nooit enig gebrek in heilige plichten had, hoewel dit onmogelijk is, maar beeldt u in, dat het alzo ware, dat hij nooit na zijn bekering zondigde, zo ware toch zelfs de zonde van zijn natuur, die hij met zich in de wereld gebracht heeft, genoegzaam, om hem eeuwig te verstoten en al, wat hij ooit deed, als gruwelijk te verwerpen.

Onze bekering en de nauwkeurigste verrichting van plichten is een plicht, die wij gehouden zijn te doen en het doen van 't geen wij schuldig zijn kan nooit voldoen voor 't geen door ons kwalijk gedaan is.

Nu: onze bekering van de zonde en onze verbetering is een plicht, die het Evangelie afeist, en daarom zal hij nooit voldoen voor 't geen kwalijk gedaan is vóór onze bekering.

't Is hiermee gelijk als met een pachter, die bij zijn landheer honderden ten achter is en eindelijk bij zichzelf begint te bemerken, wat hij gedaan heeft. Wanneer hij de pacht brengt van 't laatste half jaar, als zijn pacht uit is, zal deze man denken, dat hij nu zijn landheer voldaan heeft? Indien hij zou zeggen: Nu landheer, ik hoop, dat u tevreden zult zijn, want ik heb ten volle betaald alles, wat ik u schuldig was, dan zou de landheer gereed zijn aldus te antwoorden: dit voldoet mij voor het laatst verlopen half jaar, maar wie betaalt mij voor de overige honderden?

Zo is het ook met een arme ziel; laat het zijn, dat na al de schulden, welke ge bij God gemaakt hebt, na al uw verachting, hoogmoed en hardigheid uws harten, God uw ogen opent en uw hart breekt en u een gezicht geeft van droefheid over deze zonden; zult u dan voor de Heere komen en zeggen: Heere, ik heb mij bekeerd van mijn vorige

zonden en alzo hoop ik, dat uw gerechtigheid voldaan is en alle rekeningen tussen U en mij vereffend zijn?

De Heere zou antwoorden: 't Is waar, u bekeert en verbetert u, het Evangelie eist het maar wie betaalt de vorige duizenden? Wie voldoet voor uw oude dronkenschap, voor uwen hoogmoed en hardnekkigheid, voor al uw zorgeloosheid en verachting van God en Zijn genade? Wie voldoet voor al uw lasteringen, voor het verzuim van heilige plichten en dergelijke zonden meer? De Heere mag met recht uw ziel in het eeuwig verderf storten. Onze bekering en verbetering is een nieuwe plicht, die de Heere uit kracht van het Evangelie van ons eist, maar 't is de betaling niet van de oude schuld. Want indien wij ons niet bekeren zo staan wij schuldig aan overtreding van het Evangelie en zo moeten wij voor die zonden voldoen. De verbreking der Wet is zonde en het loon der zonde is de dood; let wel: de bezoldiging der zonde is niet bekering of verbetering, maar 't is de dood. Zo zal dan de bekering niet voldoen voor de zonde, nee, nee, de bezoldiging, die voor 's mensen zonde moet betaald worden, is de dood, gelijk de Heere zei, Gen. 2: 17, Ten dage als u van de verboden vrucht eet, zult u de dood sterven. En daarom zegt de Apostel, Gal. 3: 10. *Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al wat geschreven is in het boek der Wet, om dat te doen.*

Bekering is alleen een werk des Evangelies, om onze harten weer in postuur te stellen, maar voor de verbreking van de Wet moest voldoening geschieden, zodat, wanneer wij gezondigd hebben tegen de Heere en Zijn gerechtigheid verongelijkt, wij of zelf moeten sterven of een ander voor ons. Zo is er dan geen voldoening te geven aan God door iets, dat wij in dit geval kunnen doen, maar wij moeten onze toevlucht nemen tot de Zaligmaker, die alleen Gods toorn voor onze zonden voldoen kan.

Ten vijfde:

Gelijk een zondaar geheel onmachtig is, zich in een goeden staat te brengen, door al de middelen, die hij kan gebruiken, zo is hij ook niet bekwaam, zich staande te houden en zich verder in enen Christelijke weg te houden, als hij er in gebracht is. Daarom: gelijk het nodig is, een Zaligmaker te hebben, om onze zonde te vergeven, zo is 't evenzeer nodig, een Zaligmaker te hebben, om ons in die staat der genade te doen volharden. Als de Heere in Zijn goedertierenheid aan Adam, in de staat der rechtheid, volmaakte heiligheid en gerechtigheid had gegeven, zodat hij bekwaam was de Wet te houden en gunst voor zich te verwerven, toen viel Adam en bracht al zijn goed door. En zo wij ook ons goed zelf in handen hadden, wij zouden alles doorbrengen en voor eeuwig geruïneerd zijn, als God ons aan ons zelf overliet.

Indien Adam, die geen zonde had, zich niet in die zalige staat kon houden, veel minder wij, die zo veel verdorvenheid in ons hebben. Zo wordt dan niet alleen vereist, dat wij tot Christus gaan om genade van vergeving, maar wij moeten ook tot Hem gaan, opdat hij onze genade staande houde en om onze harten hier in een goede gestalte te bewaren en hiernamaals voor eeuwig in Zijn koninkrijk te brengen.

Toen Adam al zijn goed had doorgebracht en bankroet gegaan was, zo wilde de Heere hem weer oprichten, doch hij wilde het kapitaal niet weer in zijn handen geven, maar stelde het in handen van Christus. Het is gelijk iemand, die zijn kind een deel geeft, dat hij geheel doorbrengt; de vader wil hem weer helpen, doch het niet in zijn eigen handen wedergeven, maar in de handen van de enen of andere vriend, willende, dat zijn zoon tot die man zou gaan om zijn onderhoud en om lederen maaltijd.

Zo is 't ook met de Heere, onze Hemelse Vader: omdat wij al de wijsheid, heiligheid en gerechtigheid, die God aan Adam en in hem aan ons allen gaf, verkwist hebben, daarom wil de Heere het kapitaal der genade niet wederom in onze eigene handen stellen, maar hij heeft het in de handen van Christus gegeven en wil, dat wij van

Christus zullen afhangen om ieder kruimpje van genade, ja zelfs om de wil tot het doen van enig goed.

Wij moeten tot Hem gaan, dat Hij 't werk der genade in ons beware en onderhoude. En onuitsprekelijk gelukkig zijn wij, dat het alzo is, want had de Heere de duivel en ons samen laten begaan, dan was alles weg geweest. De Heere Jezus geeft en behoudt genade, hij helpt ons in genade volharden en doet ons zo komen tot het einde van onze hoop, de zaligheid onzer zielen.

Och! ziet dan op tot de Heere Jezus Christus en zegt: O, het is een gezegende weldadigheid en, genade, dat, wanneer mijn hart trots, ijdel, los en dwaas is, ik dan tot de fontein der genade mag gaan om nederigheid en genade. Wij worden bewaard, zegt de Apostel Petrus, 1 Petr. 1: 5, in de kracht Gods door 't geloof, tot de zaligheid. Alsof hij wilde zeggen: Al de machten der hel en der duisternis zijn rondom ons gekomen en al de machten van de wereld en de verdorvenheden van onze eigen harten lokken ons; nu, wij kunnen niet bestaan door onze eigen kracht, daarom hebben wij een Christus van node, opdat wij door Zijn kracht mogen bewaakt worden en bekwaam zijn om iets voor Zijn Naam te lijden en te doen, opdat Hij ons beware tot de groten dag der rekening. En de Apostel Johannes zegt, 1 Joh. 4: 4, *Kinderkens! u zijt uit God, en hebt hen overwonnen, want Hij is meerder, die in u is, dan die in de wereld is.* Hij zegt niet: u zijt meerder dan hij, die in de wereld is, maar Hij is meerder, die in u is. En hij zegt niet: Groter is uw nederigheid, dan uw hoogmoed, uw geduld dan uw ongeduld en uw liefde dan uw haat, maar hij zegt: de Heere Jezus is groter in ons, om ons bij te staan en te hulp te komen, dan al de verzoeken van de duivel en de verdorvenheid van onze harten, die op ons kunnen aankomen, om ons te beschadigen of te verhinderen in een Christelijke wandel.

Meent gij, dat uw horen bidden en volbrengen van plichten het zullen uitwerken en uw ziel behouden? Nee, nee, u zijt een verloren mens, zo u op uw eigen kranken bodem staat; verbeteren moogt gij u en bidden moet gij, maar dit alles zal u niet behouden, het zal niet maken, dat uw persoon bij God aangenomen wordt. Evenmin zullen deze plichten uw zielen voor Gods rechterstoel rechtvaardigen: het zijn alle arme, zwakke en kranke middelen. Want indien u niet doen kunt, wat God vereist; indien u niet doet, wat u kunt en wanneer in het beste van uw verrichtingen hoogmoed en hardnekkigheid genoeg is, om u te verdoemen en als u van 't gebed opstaat, u van node hebt, wederom om vergeving van uw gebeden te bidden; ja, al zoudt u alles kunnen doen, wat u behoorde te doen, na de bekering en dat op de nauwkeurigste en volmaaktste wijze, indien evenwel dat alles niet voldoet voor de zonde, die u voor de bekering bedreven hebt en indien u uw genade niet kunt staande houden, zo is er dan een absolute noodzakelijkheid, van naar Christus te gaan om alles.

Ja, vraagt uw eigen harten en verrichtingen en zegt aldus: gebed, zult u mij niet behouden en: horen, zult u mij niet verlossen?

Zij zullen alle duidelijk belijden en zeggen: Nee, maar wij hebben van een Christus gehoord, die gestorven is en voldaan heeft, Die geleden heeft en opgestaan is, die zijn arme dienstknechten verlost heeft en nog arme zielen uit de hel rukt. Hem hebben wij nodig, om onze zonden te vergeven, want helaas! wij kunnen ons zelf niet behouden. Al uw oefeningen zullen tot u zeggen, wat de koning van Israël zei tijdens die groten hongersnood in Samaria, 2 Kon. 6: 26, 27. En als de Koning op de muur voorbij ging, zo riep een vrouw tot hem zeggende: Help mij, heer Koning! Maar hij zeide: De Heere helpt u niet; waarvan zou ik u helpen?

Evenzo dunkt mij, zegt de ziel, als zij door de toorn Gods belegerd is: Och, bidden, horen en Sacramenten, help mij.

En mij dunkt ik hoor, al deze middelen in dezer voege antwoorden: Helaas! hoe kunnen wij helpen? Immers: u hebt zondig gebeden, het Woord verkeerd gehoord en het Sacrament onwaardig ontvangen.

Och, laat ons alle ten hemel gaan om een Middelaar. Goede God! vergeef de zonden van deze gebeden, van dit horen, waarin zoveel ijdelheid en dodigheid was en van het onwaardig gebruik dezer Sacramenten.

Zo zullen zij alle u om een Christus naar de hemel zenden en zeggen: Helaas! ik kan u niet behouden, want aan hoeveel geboden zijt u ongehoorzaam geweest en hoe vele plichten hebt u verzuimd! Zendt daarom tot Christus om vergeving, wij zijn zwak en machteloos en komen alleen tot het oog en het oor, maar de Heere Jezus moet van de hemel neerkomen en krachtdadig uw zielen goed doen.

U moet tot Christus gaan om het trotse vlees ten onder te brengen en om te vergeven, al wat niet recht is, zo mede om alle plichten te kunnen verrichten, die u zou gedaan hebben. Als Elisa de mantel van Elia nam, zo zei hij, 2 Kon. 2: 14, Waar is dé God van Elia? Hij zei niet: waar is de Mantel, maar waar is de God van Elia? Al de instellingen Gods zijn maar als de schors van de boom, maar Christus en de beloften zijn de pit; 't hart, 't leven en de kracht van alles is alleen in Christus. Ziet dan hoger op dan naar al die middelen, want zij roepen alle uit, dat er gene hulp dan in Christus is.

Het derde middel.

Het derde middel om onze harten af te drijven, van op onze plichten te berusten is dit: Wij moeten het onuitsprekelijk gevaar aanmerken, waarin wij verkeren, indien wij een weinig vertrouwen stellen in enige van deze voorrechten of op enige plichten, die wij verrichten. Deze aanmerking stelt in staat, om onze harten af te trekken, om daar op te rusten. Het gevaar blijkt uit twee bijzonderheden.

Eerst: het vleselijk vertrouwen op hetgeen wij hebben of doen sluit de mens uit van enig deel aan Christus te hebben. Hij, die aan deze zonde schuldig staat, onttrekt zich aan de gunst des Heeren en hij wordt omvatbaar voor die genade en voor dat goed, het welk God geopenbaard en Christus voor arme, ellendige zondaren verworven heeft. Want dit is alles, wat de Heere van ons verwacht, dat wij ons zelf zouden verloochenen en ons geheel werpen op Zijn goedheid en barmhartigheid; ja, die mens, welke leunt op hetgeen hij doet, stelt zich buiten het bereik van al die barmhartigheid en grote zaligheid, welke in Jezus Christus is. Christus kwam, niet om rechtvaardigen te roepen tot bekering, noch die op zichzelf vertrouwen, noch die menen, dat zij zichzelf kunnen behouden, maar hij kwam, om zondaars tot bekering te roepen en degenen, die de uiterste machteloosheid in zichzelf zien, om zich te behouden of te helpen in de dag der benauwdheid. Daar is grote zaligheid in Christus en overvloedige verlossing door Hem verdiend en u hoort van dit alles en het is alles waar, maar ik moet u zeggen: al, wat Christus gedaan en verdiend heeft, zal u nooit goed doen, indien u op uzelf rust.

Het rusten op de middelen is de grootste zonde in de wereld; ziet, hoe de Apostel zich stelt tegen dit vleselijk vertrouwen, Gal. 5: 2, alwaar hij, sprekende tot de Galaten, die op hun besnijdenis vertrouwden (welke beantwoordde aan onze Doop), zegt: Ziet, ik Paulus, ik, niet een enkel mens, maar ik Paulus, die op een buitengewone wijze, van de Geest aangeblazen word; ik, die een opdracht van de Heere ontvangen heb; ik een Apostel, die niet dwaal, ja niet dwalen kan, ik zeg, zo gij u laat besnijden, - dat is, zo u op uw besnijdenis vertrouwt, - dat Christus u niet nut zal zijn. Ja, zegt hij, Christus is u ijdel geworden, die door de Wet gerechtvaardigd wilt worden, vs. 4. Als u leunt op

de verdienste van uw gebed, Christus is u ijdel geworden en u zult nooit enige, kracht van de dood van Christus ontvangen; het bloed van Christus zal nooit uw onreine harten reinigen en zijn besnijdenis zal u nooit levend maken.

Hoedanig ook uw staat of gelegenheid is of kan zijn, al waren uw zonden nóg zo zwaar door grote duur en getal, indien u maar uzelf verzaakt en tot Christus gaat, niets zal u verdoemen, maar indien u op de verbetering uwer zonden vertrouwt, al uw reformatie zal u nooit enig goed doen. Het is met de ziel van een arm zondaar gelijk het is niet het lichaam van een mens; als het een weinig ziek is, dat kan gemakkelijk genezen worden, maar indien de keel begint te zwellen en de spijs- wegen toegestopt worden, zodat men geen spijs of geneesmiddel kan ontvangen, dan zullen de burens zeggen: hij is ten dode opgeschreven, al de middelen en mensen van de wereld kunnen hem geen goed doen, want hij kan niets meer tot zich nemen.

Zo is het ook met de ziel, zij is behept met vele snode verdorvenheden en zondige lusten. Nu is er een afdoend middel, om alles te genezen; indien u een dronkaard of overspeler zijt, het bloed van Christus kan uw dronken, overspelig hart reinigen; een aanraken van Christus kan die vloed des bloeds genezen; indien u dood zijt in zonden en misdaden, de Heere Jezus kan u van dood levend maken, maar wanneer uw trotse hart vol eigen bekwaamheid is en u op uzelf wilt steunen; al de verdienste en genade in Christus kan u geen goed doen en de slotsom is, wat Christus tot de Joden zei: u wilt tot Mij niet komen, opdat u het leven moogt hebben, Joh. 5: 40. Hij zegt niet: u hebt veel zonden en zult niet zalig worden, maar: u wilt tot Mij niet komen enz. Met andere woorden: u wilt niet uit uzelf gaan tot de Heere Christus en daarom kunt u gene genade en barmhartigheid uit Zijn Majesteits handen krijgen. Al bent u nóg zo snood en verdorven, indien u tot de Heere Jezus kunt gaan en op Zijn barmhartigheid berusten, niets zou tussen u en de Hemel staan, maar als u in uzelf blijft, al de genade van Christus kan u geen goed doen.

Ten andere: Dit vleselijk vertrouwen maakt een mens onvruchtbaar onder al de middelen, die God verleent, gelijk de Profeet Jeremia zegt: hoofdstuk 17: 5 en 6. Vervloekt is de man, die op een mens vertrouwt, en vlees tot zijn arm stelt, en wiens hart van de Heere afwijkt! Waarom? Wat zal er van Hem komen? De tekst zegt verder: Hij zal zijn als de heide in de wildernis, die het niet gevoelt, wanneer het goede komt. De natuur van de heide is deze, dat, al valt al de dauw des hemels en al de regen van de wereld er op en al schijnt de zon nóg zo heet, zij zal nooit enige vrucht geven, maar zij blijft onvruchtbaar.

Zo een ziel zijt gij, die op uw plichten rust en zegt: Omdat ik het Woord hoor, bid en 's Heeren dag heilig, daarom moet ik ten hemel gaan; ik zeg u: ge zult nooit het goede zien door al de middelen der genade; indien u dezelve tot absolute oorzaken van zaligheid maakt, zullen al de beloften in het Evangelie u nooit bevestigen en al de oordelen in de wereld zullen u nooit verschrikken: u zult nooit enige zaligmakende genade door de middelen in u gewerkt krijgen. Dit is de waarheid: hij, die al de middelen heeft en geen Christus in alles, zal nooit goed daarvan zien. Daarom: gij, die op uw bekwaamheden, gaven en plichten, rust, u zult een hart hebben, dat zó bezet is, dat de genade er nooit in zal komen en God uw consciëntie nooit zal gerust stellen. Misschien is een ellendige dronkaard verootmoedigd en bekeerd, maar gij, die op uzelf steunt, staat nog evenals te voren en kunt geen goed krijgen door al de middelen in de wereld. Daarom: zegt tot uzelf: Snijdt dit vleselijk vertrouwen mij van alle genade en barmhartigheid, die in Christus is, af? Ben ik voor eeuwig verloren zonder Christus en zonder genade? Ben ik een arm zondig schepsel hier, en zal ik hiernamaals voor eeuwig verdoemd worden? Indien ik hierop berust, zo mag ik wel

vaarwel zeggen aan alle barmhartigheid, ja alle middelen, die ik heb, zullen mij nooit goed doen. Is dit de vrucht van mijn vleselijk vertrouwen? Och Heere, trek mijn hart dan daarvan af.

Het vierde of laatste middel

Het vierde of laatste middel is dit: Als al de middelen der genade de ziel niet ervan kunnen afbrengen, op zichzelf te steunen, als de rede niets hiertoe hij de arme zondaar vermag, noch de middelen, zo trekt God hem door zijn eigen verdorvenheden en de Heere handelt met de ziel gelijk een vijand handelt met een kasteel, dat hij belegerd heeft. Als de burgers het kasteel niet willen overgeven, zo hongert de vijand hen uit en snijdt hun allen leeftocht af, zodat zij eindelijk door de honger genoodzaakt worden, zich over te geven, op welke voorwaarden het ook zij.

Zo mede, als de Heere een vleselijk gezind hart belegerd heeft en de zondaar zijn ellendige staat getoond en het hart evenwel niet wil afkomen en enige voorwaarden van vrede aannemen, maar uitvluchten voor zichzelf zoeken, wat doet dan de Heere?

Hij neemt de troost van al de middelen, die de zondaar heeft, weg, tot dat hij uitgehongerd is door het gemis van Gods gunst en dan is hij geneigd, zich aan de God des hemels en der aarde over te geven. Evenzo was het met deze verloren zoon: de ganse wereld kon hem niet overreden. Hij dacht, dat hij van zijn eigen deel kon leven en zo ging hij heen. En als hij de wereld beproefd had en geen hulp kon krijgen, zo beleed hij eindelijk, dat het beter was, zich ter beschikking van zijn vader te stellen en toen zag hij, dat het huis eens vaders wonderlijk goed is en dat de kinderen en dienstknechten in zijns vaders huis gelukkig zijn, want zij hebben overvloed van brood en zo is hij ge dwongen om weder te keren.

Zo is het ook met vele arme, ellendige zielen; al de beweegredenen onder de hemel kunnen hen niet gerust stellen en al de middelen in de wereld kunnen hen niet van zichzelf afbrengen en wij zeggen hun dagelijks, dat zij geen genade, noch kracht, noch vergeving van zichzelf moeten verwachten.

We spreken hen aldus aan: u wilt vrede der consciëntie, vergeving van zonde en verzekering van Gods liefde tot u hebben en vanwaar wilt u die hebben? U wilt ze hebben van uw plichten, doch het is niet bidden en vrede, noch horen en vrede, maar het is barmhartigheid en vrede, 2 Joh.: 3 en daarom: gaat henen tot de Heere Jezus, opdat u barmhartigheid van Hem moogt verkrijgen. Evenwel: wij kunnen de arme mensen niet van zichzelf afbrengen; zij zouden gaarne voor zichzelf zorgen. Zij hebben een weinig troost van zichzelf en zeggen: Heere kunnen mijn gebeden, mijn bekommering en vasten de zaligheid niet verdienen?

Nu, wat doet God dan? Hij zegt tot zulk een ziel: Ga heen en beproef het dan, doe uw best en gebruik al de middelen; die u kunt en zie, wat u kunt doen; zie of u uw consciëntie kunt genezen, uw wonden helen en de verdorvenheden van uw hart ten onder brengen met uw gebeden en bekwaamheden. Maar als de ziel hiervan een proef genomen en zich afgemat en vermoeid heeft, zo bevindt ze eindelijk, dat al de middelen, die zij gebruikt, haar niet kunnen gerust stellen, noch haar consciëntie troosten.

Nu is de arme zondaar in benauwdheid en vermoeid; de Heere wil zijn gebeden niet beantwoorden, noch aan zijn begeerten voldoen. Hij wil het Woord aan hem niet zegenen tot zijn troost en eindelijk zegt de ziel: ik zie een arm Christen, een mens van geringe bekwaamheid en zwakke gaven en hij is getroost. En een goddeloze dronkaard is getrokken en heeft verzekering van Gods liefde gekregen. De Heere heeft de trotse harten van die en die gebogen en zij leven getroost en tevreden, maar ik heb geen vrede, noch verzekering van Gods liefde. Het is uw eigen schuld, want de

mensen, van wie u gesproken hebt, zagen niets in zichzelf en verwachtten niets van zichzelf en daarom gingen zij naar de deur der genade, naar de Heere Jezus Christus, waar overvloed van brood is en wanneer u ook gewillig geweest waart om tot Christus te komen, zou u evenzeer getroost geweest zijn.

Nu, gaat dan tot de Heere Jezus Christus en zo zeker als God in de hemel is, zal verkwikkende vertroosting tot u komen en de barmhartigheid, die beter is dan merg, zal uw zwakke, flauwe geesten verzadigen. U ziet, wat de weg is en welke de hulpmiddelen zijn, om onze harten af te trekken van op deze plichten te steunen en daarom: spreekt aldus bij uzelf: Is mijn ellende zó groot? Zijn mijn plichten zó zwak en is mijn vleselijk vertrouwen zó gevaarlijk, dat ik eeuwig in de benauwdheid zal blijven, wanneer ik op mijzelf blijf steunen en is nergens anders troost te verkrijgen dan bij de Heere Jezus Christus? Och, Heere! bewerk dan mijn hart om tot Hem te komen.

Blijft niet in uzelf, om dit alles te doen, maar gaat boven alles, wat u kunt verrichten en tracht met uw hart aan God voor te stellen, dat u groter barmhartigheid in Hem moogt zien, dan al, wat u doen kunt.

Nu, er zijn twee tegenwerpingen, waarmede de vleselijke mensen deze waarheid Gods zwart maken en die moeten beantwoord worden, eer ik verder kan gaan.

De eerste tegenwerping, die de ellendige mensen maken, is deze: O, zeggen zij: Is het zo, dat al onze gebeden, of ons horen, al onze zorg en begeerten en al ons gebruik van middelen niets waardig is en ons niet zullen rechtvaardigen, noch ons bij God aangenaam zullen maken, zo laat ons dan de middelen niet langer gebruiken. Laat ons dan drinken, zweren, dartelen en leven naar het goeddunken van ons hart: wij horen toch van de predikant, dat alle plichten, die wij doen kunnen, ons niet zullen behouden. Zo stort er een menigte van vleselijke mensen in het eeuwig verderf, die alle bevelen Gods achter hun rug werpen.

Hierop antwoord ik: Zegt de predikant dit, zo zegt hij de waarheid, want Gods Woord en de Geest Gods spreken zoo, ja, de Heere Jezus zelf spreekt niet anders. En ondertussen wilt u tegenspreken, hetgeen de Heere Christus gesproken heeft. Zegt niet de Apostel, Efése 2: 8, Uit genade bent gij zalig geworden door het geloof, en dat niet uit u, enz. en op een andere plaats, Rom. 9: 16, het is niet desgenen, die wil, noch desgenen, die loopt, maar des ontfermenden Gods. Het is de Geest Gods, die het zegt en durft u de Heere Jezus Christus in het aangezicht weerstaan?

Maar wacht een weinig en neemt een volkomen antwoord met u en bedenkt deze drie dingen, gij, die deze leer van Gods vrije genade misbruikt.

1. Hoewel uw goede werken niet genoegzaam zijn, om u te behouden, zo zijn toch uw kwade werken genoegzaam, om u te verdoemen, gelijk de Apostel zegt, 2 Thess. 2: 12: Opdat zij allen veroordeeld worden, die de waarheid niet geloofd hebben, maar een welbehagen hebben gehad in de ongerechtigheid. Gij, die vermaak hebt in uw dronkenschap en goddeloosheid en in uw spotten met de middelen der genade, daar is plaats genoeg voor u in de hel, opdat u allen verdoemd wordt. Ja, gij, die u vermaakt in uw dronkenschap, u moogt wel uw laatste glas drinken en uw verdoemenis daarbij en gij, die de waarheid van Christus lastert, ziet toe, dat God Zijn toorn over u niet uitgiete. Het is waar, al zijn uw goede werken niet volkomen goed, zodat zij u niet kunnen behouden, echter zijn uw kwade werken volmaakt kwaad en zullen ze u verdoemen. Zelfs uw gebeden zijn een gruwel voor de Heere en zal Hij u behouden wegens hetgeen voor Hem gruwelijk is? U meent, dat de hel is los gebroken, omdat de

barmhartigheid in de wereld gekomen is: deze goddeloosheid van u zal u voor eeuwig verdoemen.

2. Degenen, die zich aldus verzetten tegen Gods vrije genade in Jezus Christus (de Heere opene uit genade hun ogen, mijn ziel treurt over hen en over de ontzettende straf, die hen gewis zal treffen, tenzij de Heere intijds hun harten verbreke), laat hen weten, dat, gelijk elke zonde genoegzaam is, om hen te verdoemen, hun zonde van een onuitsprekelijke en onbeschrijfelijke snoodheid is en dat hun oordeel naar evenredigheid daarvan zal zijn. Hun zonde is geworden boven mate zondigende omdat de genade geopenbaard is en zij er mede gespot hebben; de zwaarste van allen toorn, die er in God is, zal hun deel zijn. Goede God! Is het mogelijk, dat ooit een mens de barmhartigheid Gods zou durven versmaden en zo het bloed Christus vertreden en niet alleen dartelheid begaan, maar ook de genade Gods in ontucht verkeren en de Heere Christus tot een beschermer van hun onreinheid maken? Hoe zal de Heere Jezus het opvatten, dat, daar hij in de wereld kwam, om de werken des duivels te verbreken, zij van Christus een middel zouden willen maken, om de werken des duivels staande te houden?

O, ontzettend dat er mensen durven zondigen, omdat de genade overvloedig is en, daar zij horen, dat Christus hen wil zalig maken, zij ondertussen alles willen doen, wat zij kunnen tegen Hem, die hen moet behouden. Ziet, wat Paulus tot zodanigen zegt, Rom. 2: 4, 5: Veracht u de rijkdom Zijner goedertierenheid en verdraagzaamheid en lankmoedigheid, niet wetende, dat de goedertierenheid Gods u tot bekering leidt? Maar naar uw hardigheid en uw onbekeerlijk hart, vergadert gij uzelf toorn als enen schat, in de dag des toorns en der openbaring van het rechtvaardig oordeel Gods. Gij, die in de schoot der kerk leeft, alwaar de engelen neerkomen van de hemel en zich verblijden over deze vrije genade Gods in Christus, hebt u de aanbieding van Zijn genade en versmaadt u die? Zo is dan uw dronkenschap niet enkel dronkenschap, maar daar is een schat van wraak in. En gij, die zegt, dat gij u zult dronken drinken en goddeloos zijn, omdat uw nuchterheid en goede werken u niet zalig kunnen maken, ik zeg u: het is niet enkel spotten en goddeloosheid, maar daar is een schat van wraak in dit alles. En als u zult staan voor de rechterstoel van Christus en zult beschuldigd worden als dronkaard, bespotter van Gods volk en goddeloos mens, als de Wet tegen u gevonnist heeft, zo zal de barmhartigheid tegen u inkomen en zeggen: Heere, oefen wraak over hem voor mij, want ik ben door hem onteerd geworden; omdat de genade overvloedig was, zo wilde hij, dat zijn zonde ook zou overvloedig zijn. En dan komt Christus bloed in en roept luide om wraak tegen die dronkaard, zeggende: Heere, daar is wel een arm zondaar, die niet beter wist, maar wraak, Heere tegen die dronkaard en tegen die spotter, omdat mijn bloed is gestort en barmhartigheid is aangeboden en hij heeft het veracht.

Gij, die uw dronken burenen en knechts kent en hun wulpsheid en spotternij ziet en hoort, zegt hup, dat er een schuld van toorn is opgelegd in die zonden en gij, die er aan schuldig zijt, gaat naar huis en treurt en de Heere geve ons harten, om voor u te treuren. Gij, die weet, dat dit zonde is, als u tot de Heere in het gebed gaat, zendt een smeking voor hen op en zegt: Och, Heere! neemt die schat van wraak weg: bidt, dat hun, indien het mogelijk zij, deze grote zonde mag vergeven worden.

3. Al zulke personen moeten weten, dat het vleeselijk vertrouwen op de middelen datgene is, het welk de zegen in het gebruik der middelen weg neemt. Paulus zegt: Filipp. 3: 7: Hetgeen mij gewin was, dat heb ik om Christus wil schade geacht, dat is,

wanneer hij enig vertrouwen daarop stelde; zo verloor hij het voordeel van die middelen.

De tweede tegenwerping is, dat sommigen zullen zeggen: u doet niet anders dan ons bestraffen over onze plichten, en u tracht ons van dezelve af te trekken; waarom zouden wij dan bidden en horen en wat goeds zullen wij bekomen door al wat wij doen? Indien wij niet kunnen behouden worden door deze middelen, waartoe behoeven we ze dan te gebruiken?

Hierop antwoord ik: Ja, het is noodzakelijk de middelen te gebruiken en er is veel goeds door te bekomen. Het is hiermede, gelijk de Apostel zegt in Titus 2: 14: Dat ook de onze leren, goede werken voor te staan tot nodig gebruik. Nadat hij gesproken had van de vrije rechtvaardigmaking door genade. Immers in vers 4 en 5 had hij gezegd: Wanneer de goedertierenheid Gods onzes Zaligmakers en Zijn liefde tot de mensen verschenen is, heeft Hij ons zalig gemaakt, niet uit de werken der rechtvaardigheid, die wij gedaan hadden, maar naar Zijn barmhartigheid, door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes. Nu, opdat niet iemand zou zeggen: Indien God een mens niet zalig maakt, wegens zijn werken, waarom zullen wij dan goede werken doen? Ziet, wat hij er bijvoegt: Laat ons leren, goede werken voor te staan, enz.

Er zijn vele nodige gebruiken van de middelen, al zijn ze niet verdienstelijk en van volstreckte genoegzaamheid. Ware hij niet dwaas, die zeggen zou: Wat, zal ik doen met mijn geld, indien ik het niet, eten kan en wat zal ik doen met mijn boot, indien ik er niet in wonen kan? Een mens kan spijs kopen voor zijn geld en roeien met zijn boot; eveneens moet u alle middelen gebruiken en alle bekwame gelegenheden waarnemen. En als het ooit tijd ware om te bidden en te vasten; zo is het nu, in deze kommervolle dagen, welnu, doet zoo, bidt en vast, maar meent niet, door de waardigheid en verdiensten daarvan behouden of gerechtvaardigd te worden, maar gebruikt de middelen tot enige noodzakelijke doeleinden

Daartoe zijn onder andere deze drie gebruiken.

Eerste gebruik.

Wij moeten al de middelen, die God ons geeft, gebruiken als leidslieden, om ons bij de hand te leiden tot de Heere Jezus Christus en als lichten, om ons te tonen, waar het leven is te vinden. Johannes de Doper beleed recht uit, dat hij de Messias niet was, maar hij wees Hem aan en zei: Zie het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt! zo zeg ik: alle instellingen Gods, die prijzenswaardig en troostrijk zijn, belijden samen, dat zij onze Zaligmakers niet zijn, alleen wijzen zij ons een Zaligmaker aan, namelijk de Heere Jezus Christus. Het Woord openbaart ons Christus, het Gebed gaat tot Christus en het Sacrament biedt ons Christus aan; daarom zeggen zij alle te gelijk: laat ons tot de Heere Jezus gaan en op Hem zien. Als uw harten ontsteld en ongerust zijn, zo kloppen al uw plichten er aan en zeggen: zou u geen genade en kracht tegen uw verdorvenheid en enig teken van Gods gunst willen hebben? Och, zegt gij, dat is juist hetgeen wij missen en het is al, wat wij begeren in deze wereld. Komt dan, zegt het Gebed en het Woord, wij willen met u tot Christus gaan, want in Hem is alle, volheid. Dit is het einde van al de heilige instellingen Gods: niet zaligmakers daarvan te maken, maar ons tot de Zaligmaker te leiden.

Het Tweede gebruik van de middelen: gelijk zij leidslieden zijn, om ons tot Christus te leiden, zo zijn ze middelen, om genade, barmhartigheid en troost van Christus tot onze

zielen af te voeren. Al zijn ze de spijs niet, zo zijn ze toch de schotels, die de spijs brengen; ze zijn de middelen, waardoor zaligheid u wordt geopenbaard en toegevoerd. Daar is een fontein van genade in Christus, maar het Woord, het Gebed, de Sacramenten en het Vasten zijn de pijpen, om dit water des levens tot ons af te voeren en om deze genade ons mede te delen: u zijt niet gewoon de pijp zelve te drinken, maar het water, dat de pijp tot u brengt.

Bidt, zegt onze Zaligmaker, op dat uw blijdschap vervuld zij. Zo spreekt de Heere bij de Profeet Jesaja, hoofdstuk 55: 3. Neigt uw oor komt tot Mij, hoort, en uw ziel zal leven. Hij wil hiermede zeggen: Wacht op de Heere in Zijn Woord en instellingen en uwe zielen zullen leven; al zijn de middelen. Het leven zelf niet, nochtans wordt het leven er door toegevoerd. In Christus zijn al de schatten der wijsheid en der kennis verborgen staat er, Col. 2: 3. Indien u enige genade of heiligheid wilt hebben, de schat daarvan is in Christus en het Woord is als de brief of wil van God, waardoor de schat van Gods gunst aan uw zielen bekend gemaakt wordt. De Schrift of de wil Gods is de schat zelf niet, maar zij voert de schat tot ons en doet ons recht en deel daaraan hebben.

De Zaligmaker zegt: Mijn vrede geef ik u en Mijn vrede laat ik u. En al de beloften zijn in Christus Ja en Amen: Ja, dat is de waarheid zelf en Amen, dat is bevestigd. Nu, u moet de inhoud van dit alles in Christus ontvangen en de heilige Sacramenten zijn de brede zegelen, waardoor het verbond der genade is bevestigd, authentiek gemaakt en verzekerd aan uw zielen. Als iemand veel goederen en land heeft en hij wil een ander tot zijn erfgenaam maken, zo geeft hij zijn goederen en landerijen door zijn uitersten wil aan hem over en indien de wil giet alleen geschreven, maar ook verzegeld is, dan is wel die wil de schat zelf niet, doch zij is een bijzonder middel om deze schat te voeren tot de erfgenaam, die hem moet hebben.

Zo is het Woord de wil van God en de Sacramenten zijn de zegelen er van en al die barmhartigheid en goedheid in Christus is u bekend gemaakt door het Woord en u verzekerd door de Sacramenten. Het Woord en de Sacramenten zijn deze schat niet, maar ze zijn gezegende middelen, om deze schat tot uw zielen te voeren.

Daarom, als uw zielen dood, zwak en bezwaard zijn en u begint naar enigen troost te verlangen, zeggende: Wie zal mij zeggen, hoe ik een dood hart levend gemaakt en mijn dorstig hart verkwikt krijgen, gelijk David begerig was naar het water van Bethlehem, dan, dunkt mij, zeggen het Woord, het Gebed en de Sacramenten samen: Wij willen voor u tot de Heere Jezus Christus gaan om dit alles te verkrijgen. En dan zal Christus u heiligen in Zijn Woord en indien u sterke duivels tegen u hebt, vasten en bidden zullen kracht en genade van Christus krijgen en al die duivels uitwerpen. Zo ziet u dan het goed gebruik van al deze middelen.

Het derde of laatste gebruik der middelen is: Dat wij door ons in dezelve te oefenen en door het gebruiken van onze tijd en middelen de God der genade kunnen verheerlijken, die ons al deze middelen gegeven heeft. En dat wij Hem kunnen wachten met eerbied en vrees, God in Zijn Woord eren, tot Zijn tafel komen en daar deelgenoten zijn van de goederen des levens en der zaligheid, verheerlijkende de deugden van Hem, die ons geroepen heeft tot dit wonderbaar licht. Vervolgens, dat wij Gods genade kunnen zien in het Gebed en in de Belijdenis en ons vermaken in de betrachtning van Zijn dienst: dit zijn alle zeer goede gebruiken.

Zo is dan dit het besluit: u moet niet denken, dat uw plichten een zonde kunnen vergeven, doch zij moeten gebruikt worden en dankt God daarvoor. En indien ooit, dan is het nu tijd, die alle te gebruiken, want zij zijn middelen om ons tot Christus te

leiden en om genade en leven van Christus in onze zielen te voeren en daardoor kunnen wij de God der genade verheerlijken, die zo barmhartig jegens ons geweest is.

B. Het tweede, dat ik noemde, is dit: Wanneer zullen wij weten, dat onze harten tot die toestand gebracht zijn, dat de middelen der genade zo recht werken, dat onze harten daardoor gebracht worden tot deze heilzame wanhoop?

Ik wil niet, dat u weggaat met de woorden: De predikant zegt, dat wij moeten wanhopen. Het is waar: u moet wanhopen aan alle zaligmakende hulp in uzelf, maar u moet niet wanhopen aan alle barmhartigheid in Christus.

Tot beantwoording van deze vraag moet u weten, dat er drie bijzondere beproevingen zijn van ons eigen hart, waardoor wij zullen weten, als de Heere gelieft zó krachtig met ons te handelen, dat hij ons uit ons zelf naar Christus drijft.

De eerste proef

De eerste proeve is deze: de ziel van een arm zondaar, die alle middelen in zichzelf hulpeloos en hopeloos ziet, zal vrijelijk belijden en erkennen en wel openlijk, dat het werk der zaligheid onuitsprekelijk zwaar is en hij ziet een uiterste ongenoegzaamheid en onmogelijkheid in zichzelf en in enige middelen ter wereld, om behouden te worden door zichzelf. Hij ziet, dat dit boven zijn kracht gaat; de staf is uit zijn eigen hand en de ziel zinkt er bijna onder, hij acht het bijna onmogelijk, daaruit te komen. Nu ziet hij, dat al die gebroken rietstaven en verrotte steunsels en al die stoutmoedigheid, waardoor het hart zich ophield, alle in stukken zijn gebroken en dat al de kastelen, die hij in de lucht gebouwd heeft, waarin hij zich troostte met dromen van vertroosting, alle tot de grond neergeworpen zijn. Nu verwondert de ziel zich er over, hoe ze zich zo heeft kunnen laten bedriegen, dat ze vertrouwde op zulke leugenachtige ijdelheden en op zulke bedrieglijke schaduwen.

Dit is het onderscheid, dat de ziel zal vinden in zichzelf vóór het werk der bekering en daarná: te voren acht een mens het een lichte zaak, in de hemel te komen en oordeelt het een dwaasheid in Gods volk, om neerslachtig en zonder moed te zijn in de moeilijkheid van het werk der zaligheid: hij acht het een dwaze bevassing te zijn in de kranke hersenen van enige overdreven predikanten.

Och, zegt hij, zou niemand meer dan de zodanige zalig worden? Immers, gaat hij voort, men kan naar de hemel gaan, berouw hebben en de vergeving van zijn zonden verkrijgen; daar is niets nodig dan zijn zonden voor God te belijden en barmhartigheid tot vergeving ervan te eisen en is dit zulk een zware zaak?

Deze mens meent, in de dagen van zijn ijdelheid, dat hij de hemel aan zijn snoer en de barmhartigheid aan zijn bevel heeft en dat hij ten hemel kan komen en zijn hart breken op een half uur waarschuwing. Maar neemt dezelfde mens, als de Heere zijn consciëntie opgewekt heeft, als hij ziet, dat, na al zijn gebeden en tranen, zijn geweten nog niet gerust gesteld is, dat zijn zonden niet vergeven zijn en de schuld nog blijft. Nu is hij van een ander gevoelen; nu verwondert hij er zich over, dat hij zich zo heeft laten bedriegen en nu zegt hij: Waar is het bedrogen hart, het welk het dacht en de mond, die het sprak? Ja, hij acht het een grote barmhartigheid Gods, dat hij reeds niet lang in de hel is en hij staat er verwonderd over, dat ooit iemand in de hemel komt. Hij zegt: Gewis, hun harten zijn niet aan het mijn gelijk en hun zonden zijn zo groot niet als de mijn. Heere God! wie kan ooit zalig worden, die zulk een duivel heeft, om hem te verzoeken, zulk een wereld, om hem te verlokken en zulke verdorvenheden, die in hem woelen?

Hij verwondert zich, hoe Abraham en Mozes en boven al, hoe Manasse de hemel binnengekomen is. En hij zegt: Geloofd zij God, die dit ooit voor hen deed, maar mij aangaande, alle dingen aangemerkt zijnde, ik acht het een onmogelijk zaak, hoe ik zelf ooit bewerkt kan worden. Zal ooit de barmhartigheid mij troosten en zullen enige middelen mij goed doen? Waarom hebben al de middelen, die ik gehad heb, mij geen goed gedaan? het is zal nooit kracht hebben, om beter te bidden, dan ik gedaan heb, en ik zal nooit bekwaam zijn, om met God ernstiger te worstelen, dan ik gedaan heb; ik zie toch: alle middelen baten mij niet, daarom ben ik een verloren mens; ik ben rampzalig en weet niet, op welken weg mijn ziel zal behouden worden. Als Christus sprak over de moeilijkheid van de weg ter zaligheid, zeiden zijn discipelen: Wie kan dan zalig worden? Zo zegt de arme ziel: Och! wat al middelen heb ik gehad en wat al gebeden gedaan, zodat mij docht, dat de hemel er een weerklank van gaf en evenwel, mijn hart werd nooit bewogen en daarom: hoe kan ik zalig worden? het is, gelijk de Profeet Jeremia zegt: De schaamte heeft de arbeid onzer vaders opgegeten en wij liggen in onze schaamte, Jeremia 3: 24, 25. Zij hadden de middelen der genade en instellingen Gods en de schaamte heeft alles opgegeten; waar zijn nu hun tempelen en priesters? De schaamte heeft die tot niets verteerd. Zo is het ook met een arme, zwakke, flauwe ziel: zij zegt: De schaamte heeft al mijn arbeid opgegeten; ik heb gearbeid in het bidden in het horen en in het vasten, doch ik heb gene vergeving gekregen en gene barmhartigheid is mij geschonken; ik ben alzo meer dan ooit ontsteld; ik zie meer kwaad in mij dan ooit; de hel gaapt voor mij en zo ras het leven uit mijn lichaam gegaan is, zal de duivel mijn ziel hebben. Dit is de natuur van de wanhoop: een onmogelijkheid te stellen in de zaak, waaraan zij wanhoopt en te zeggen: Kan het zijn? Zal het zijn? Zal het wel ooit zijn? Ja, het is onmogelijk, voor zover ik kan nagaan. Waar is nu de mens, die meende, dat het een lichte zaak was, ten hemel te gaan? Nu is hij van een gans ander gevoelen en zijn hart is van een andere gestalte; nu heeft hij door droevige ervaring bevonden, dat er gene hoop, noch hulp in zichzelf of in het schepsel is.

Tweede proef.

Op de vorige gesteldheid des geestes volgt dit: de ziel is rusteloos en blijft onvergenoegd in hetgeen zij heeft en in hetgeen zij doet; het hart kan niet ondersteund worden en daarom wordt het hoe langer hoe meer ontsteld en is niet bekwaam, zich staande te houden. Daar is niets, wat de ziel van een mens kan voldoen of het moet enig goed wezen; niemand is met het kwade voldaan, maar eer daarmede beroerd; het moet iets goeds zijn of in de hand en in tegenwoordige bezitting, of anders in verwachting van enig goed, dat hij denkt te verkrijgen. Maar als hij de ledigheid van al de voorrechten en de zwakheid van al zijn plichten ziet, als deze feilen, zo moet zijn hart en alles zinken, omdat hij voor die tijd geen ander goed ziet, dan dit. Zo is het met de ziel, die troost, barmhartigheid en zaligheid zocht van de uitwendige voorrechten en plichten.

Wanneer die alle onder hem beginnen te schudden en in stukken te breken en hij er gene hulp door ziet en er gene rust door kan ontvangen, zo is de ziel zo ontsteld en wanhopig in zulk een staat, dat, indien al de predikanten onder de hemel zouden komen, om hem te vleien en met loze kalk te pleisteren en hem te overtuigen van Gods barmhartigheid tot hem het zou niet helpen. Neem deze mens op zijn sterfbed; als al de predikanten komen, om hem op enige gronden troost te geven en zij hem zeggen: Uw weg is goed en prijzenswaardig geweest, u hebt zo en zo geleefd, gij hebt veel moeite genomen met bidden, horen en vasten en daarom: twijfel niet, want u kunt niet anders dan barmhartigheid van de Heere ontvangen.

Ziet, wat die arme ziel zal antwoorden. Het is waar, zal ze zeggen, ik heb dit alles gedaan en kan het doen, maar ik heb het niet op de rechte wijze gedaan; ik heb geen oog op Christus genade gehad, maar ik heb die plichten als voldoende aan Gods gerechtigheid gerekend, zodat zij niet zo zeer smaken naar plichten als naar laatdunkendheid, terwijl ik vertrouwd op haar waardigheid heb ik niet afgehangen van Gods barmhartigheid, blaas Zijn gerechtigheid zelfs geëist in het belonen van mijn arbeid. Aldus redeneert de ziel bij zichzelf: Ik heb te lang aan deze uiterlijke werken vastgehouden en dacht de hemel door dezelve te verwerven, maar nu vind ik het noodzakelijk, dat ik die gereinigd en geheilgd krijg in Christus bloed. Zo was het met de Apostel Paulus, toen hij zei: Ik ben mijzelf van geen ding bewust, 1 Cor. 4: 4. Wat! mochten enigen zeggen: Gij, Paulus, ge zijt een eerwaardig en geleerd man en hebt een grote naam gehad in de kerk en wie kan zeggen: dit of dat misstaat u?

Het is waar, zegt hij, ik ben mijzelf niets bewust, maar wat dan?

Doch ik ben daardoor niet gerechtvaardigd. Ja, het is het onderscheid, dat, hij maakt tussen zichzelf als een Farizeeër en als een arm, verbrijzeld zondaar. Toen hij een Farizeeër was, rekende hij zijn voorrechten winst, maar later achtte hij ze verlies in vergelijking met Christus, Filipp. 3: 7. Het zijn goede zaken, waar God die geeft, op zichzelf aangemerkt, maar in tien weg der rechtvaardigmaking en zaligheid zijn ze als drek en onreinheid ten opzichte van enige verdiensten in dezelve.

Dit is een onderscheid tussen een doden huichelaar en een levend Christen: een dode huichelaar zal tevreden zijn met dood horen, dood bidden en met de enkele schil van plichten, maar een levend Christen, die zijn eigen zonden ziet, kan zonder een Christus niet vervuld, noch tevreden zijn. Hetgeen een beest zal onderhouden, zal een mens doen sterven. Men verhaalt van zeker beest dat het enkel van, de lucht leeft, doch stelt een mens in de beste lucht, die er is: zij zal hem laten sterven, zo hij geen ander voedsel heeft. Zo ook in het geestelijke: indien gij kunt leven van de lucht van horen en van de schilderij en schaduw van bidden, het is een teken, dat u een dood mens zijt. Indien u een waarachtig mens in Christus Jezus waart, u zou brood moeten hebben of anders kon de ganse wereld u niet tevreden stellen.

Een uitgehongerd mens zegt: Brood! om Gods wil! en daarom, laat mij u een waarschuwing in deze mogen geven: gaat naar huis en neemt kennis van uw hart gij, die uw eigen ziel kunt gezond maken en al uw zonden met een weinig gebeden, tranen en vasten genezen, terwijl u ondertussen niet de minste behoefte aan een Zaligmaker hebt. Bedenkt, dat dit een zeker teken van een snode huichelaar is, gelijk er in deze dagen vele zijn. Het is met een huichelaar, gelijk het is met sommigen, waarvan men in de geschiedenis leest: zij hadden zoveel tegengif, dat zij vergif konden eten, zonder dat het hun ooit schaadde. Zo is het ook met sommige geveinsden, die aan enige zonden blijven vasthouden, doch zij vertrouwen op hun tegengif, dat zijn hun plichten: die zullen alles genezen en daarom bidden en vasten zij zo veel te meer.

De God des hemels opene de ogen en doe de consciënties van al dezulken ontwaken, indien er zodanig een zich onder ons bevindt! Indien u kunt bidden en een onoprecht hart behouden en uzelf als gezond verklaren en dan zondigen en een weinig bidden maakt het weer goed en u dan wederom kunt gaan en onrechtvaardig en onkuis zijn en vals gewicht gebruiken, weet dan, dat het zeker is, dat u nooit deel aan Christus had en nooit hebt u dan nog gezien, hoe nodig u Christus kant.

Het is hier evenzo mee als met de verloren zoon: indien hij een zwijn was geweest, zou de draf voldoende voor hem geweest zijn, maar hij was een mens, en daarom moest hij brood hebben. En daarom u huichelaar, indien gij u vergenoegt met de blote plichten van bidden en dergelijke (ik misprijs deze plichten niet; nee, vervloekt zij hij,

die het doet), doch daar is in uw hart niet de minste kracht van Christus, noch sap der genade, dan, zeg ik, bent u een zwijn en geen mens.

Derde proef

De derde proef is deze: Hij, die zich hulpeloos en hopeloos bij het gebruik der middelen bevindt, zal gestadige arbeiden, om boven alle middelen te geraken. Omdat hij nood heeft en hier geen hulp vindt, zo zal hij het elders zoeken, waar zijn hart mag verkwikt worden. Als de Heere het hart opgewekt heeft uit de slaap en de ledigheid van alle middelen .getoond is, zo zoekt de ziel verder te gaan dan de middelen: dit is de hemelse kunst. Het is met de ziel in dit geval, gelijk het is met een zeeman: al is zijn hand steeds aan het roer, zo is toch zijn oog altijd naar huis, naar de haven, waar hij wil zijn. Het is er mee evenals met het drijven van koophandel; u weet, als iemand een winkel opzet en van zijn, beroep wil leven, hij zal kopen en verkopen, maar zijn oog is altijd op de winst: daarvan moet hij bestaan of anders moet hij als een bedelaar sterven en zal nooit in staat zijn, zichzelf en de zijnen te onderhouden. Het is niet genoeg, te handelen, te kopen en te verkopen, maar hij gaat boven dit alles uit en zoekt iets te winnen.

Evenzo in het geestelijke: u hoort, bidt en doet belijdenis, maar de winst is, dat Christus in leven en sterven uw gewin zij, zodat al de winst, die een mens verkrijgt, Christus is. U zijt gedoopt, hebt belijdenis gedaan en het Sacrament van het Heilig Avondmaal ontvangen, maar wat hebt u verkregen door al uw bidden, preken en andere plichten? Tenzij u Christus gewonnen hebt, u hebt niet met al verkregen.

Het is met u, gelijk het met een mens is, die een groten winkel en veel waren en handel heeft en evenwel niet bij machte is, om zijn schulden te betalen. Zo verricht u vele schone plichten en hebt vele rijke voorrechten en echter bent u niet bij machte, Gods gerechtigheid te voldoen en als u de weg van alle vlees gaat, maar inzonderheid in de dag des oordeels, zal het volk van u zeggen: Zulk een was bezig met kopen en verkopen en deed belijdenis van Godzaligheid, doch hij heeft niets verkregen. En als een arme ziel de laatsten adem uitblaast, dan komt de gerechtigheid en zegt: Geef mij het mijne, u hebt gezondigd en daarom moet u sterven. Heere, zegt hij, neem enige gebeden en andere plichten in plaats van betaling, maar omdat die niet gelden, zo is hij ontbloot en de gerechtigheid voert hem naar de plaats van de terechtstelling, waar hij niet vandaan zal komen, totdat hij de laatsten penning betaald heeft.

Dan zegt de ziel: Och, dat ik enige verkwikking, genade en vertroosting had! En of men haar al zegt: u hebt toch het Avondmaal ontvangen, gebeden en gevast en belijdenis gedaan, kunt u daar niet van leven? Och nee, zegt zij, dit was alles draf, brood moest ik hebben. Het is gelijk de wereld van een mens oordeelt, die door zijn koophandel niets gewonnen heeft, zulk een heeft wonder veel vertoning in de wereld gemaakt en hij staat bij vele honderden en duizenden achter, dit is beklagenswaardig. Evenzo is het met u, indien u Christus niet verkregen hebt. Als iemand Christus in zijn horen en bidden verkregen heeft, zo zal hij alles gemakkelijk beantwoorden en wanneer de duivel komt en zegt: u hebt vele zonden, wie zal Gods gerechtigheid daarvoor voldoen?

De ziel geeft dit antwoord: Christus heeft alles betaald. Ja, maar u hebt de Wet Gods gebroken, zegt de duivel.

O, zegt de ziel, Christus heeft alle gerechtigheid voor mij vervuld.

U hebt vele verdorvenheden, zegt de duivel, doch Christus reinigt mij, zegt de ziel.

Maar u zult verdoemd worden, zegt de duivel tot de zondaar.

Nee, zegt de ziel, want daar is gene verdoemenis voor degenen, die in Christus zijn en ik ben in Christus.

Zo zal de duivel beschaamd weg gaan en zeggen: die mens is buiten mijn bereik, ik zal hem nooit in de hel krijgen: hij heeft Christus verkregen.

Maar hier moet deze vraag beantwoord worden: ***Hoe kan iemand boven zichzelf gaan in al zijn plichten?***

Omdat dit een kunst der kunsten is, zo neemt tot beantwoording hiervan deze drie besturingen.

Eerst.

Tracht te zien een absolute noodzakelijkheid van een Christus in al de voorrechten, die u hebt en in al de plichten en verrichtingen, die u doet.

Vooreerst in al uw voorrechten: ziet, dat u Christus nodig hebt, om alle plichten aan uw ziel krachtdadig te maken: horen, lezen en vasten zal u geen goed doen, tenzij u Christus erbij hebt. 't Is ermee gelijk met een schip, dat schone zeilen en sterke masten heeft, zo er geen wind is, kan het niet voort gaan. Zo is de ziel gelijk het schip en de kostelijke instellingen Gods zijn schone zeilen en, goede masten. Het is goed, te horen, te lezen en te vasten, maar tenzij de Geest daarmede waait, zo kunt u er geen goed door krijgen. De Geest blaast, waar Hij wil en tenzij de Heere Jezus Christus door de kracht van Zijn Geest ademt op uw horen, prediken en alle instellingen, zij kunnen u geen goed doen.

Toen de Heere in Zijn hof was gekomen (dewelke was de Gemeente, gelijk de specerijen de genadegaven van Gods Geest zijn), konden de specerijen niet groeien, omdat de Geest er niet op wilde waaien en daarom zegt de bruid: Ontwaak, Noordenwind! en kom, u Zuidenwind! doorwaai mijn hof, dat zijn specerijen uitvloeien, Hoogl. 4: 16. Alsof zij wilde zeggen: Goede Heere, blaas over de middelen en geef er een zegen aan en dan zal de troost waarlijk komen.

En gelijk Christus nodig is, om alle middelen te zegenen, zo is Hij ook nodig om al uw verrichtingen voor God de Vader aangenaam te maken. Och! zendt ten hemel, om Christus, opdat Hij al uw snoodheden moge verbergen en al uw plichten aan God Zijn Vader aanbieden, in Zijn verdiensten en gerechtigheid. Zij, die een offerande brachten in de tijd der Wet, moesten het offeren op het gouden altaar en geen offerande was aangenaam zonder dat. Zo mede: indien u wilt, dat uw horen, bidden en vasten Gode aangenaam zijn, legt ze alle op het gouden altaar, de Heere Jezus Christus en bedenkt, dat u Christus van node hebt, op al de feilen en zwakheden in uw plichten te bedekken.

Ten andere

Maakt, dat u een grotere schoonheid en voortreffelijkheid ziet in de Heere Jezus Christus, dan in al de schoonheid van Gods instellingen, die u ziet en waardeert. Ziet, welke de troost is, die u wou vinden en welke de zoetheid is, die u wou krijgen van horen, lezen, bidden en belijden; gaat dan boven dit alles uit en zegt: Indien de stralen zo zoet zijn, wat zal dan de zon zelf wezen? En indien de instellingen Gods zo zoet en troostrijk zijn, wat moet dan de Heere Jezus Christus zelf wezen?

U komt, om te horen en het is wel dat u komt. Wat wilt u hebben door het horen? U wilt enig leven hebben, om u. te verwakkeren en enige wijsheid in uw verstand, om u te besturen en eeltige genade in uw zielen om u te zuiveren en dan, dunkt mij, hoor ik u zeggen: Geloofd zij de Heere, want heden vond ik mijn hart wat meer verwakkerd en mijn ziel wat bekwaam gemaakt, om de zonde te haten. Maar is een weinig leven in het Woord zo goed en is een weinig genade in het Sacrament zo zoet, o, gaat dan

henen hoger op! Indien deze zo zoet zijn, wat is dan de Heere Jezus, de God van alle wijsheid, genade en kracht! Indien het Woord uw ziel zo zeer verwakkert, wat zou dan de Heere Jezus doen, wanneer u uw hart met Hem kon vervuld krijgen? Laat al de druppelen van leven en genade uw hart naar de hemel trekken.

Als de Bruid in het Hooglied haar liefste, gezocht had, ziet, hoe zij hem beschrijft, Hoogl. 5: 10-16, Hij is blank en rood, enz. en ten slotte zegt ze: *Zijn gehemelte is enkel zoetheit en al wat aan Hem is, is gans begerlijk*. De oorspronkelijke taal heeft: Hij is geheel vermakelijk, ja, de vermakelijkheid zelf.

U hebt enigen troost en enige mistroostigheid daarbij, maar de Heere Jezus is alle troost en geen mistroostigheid, Hij is alle macht en geen zwakheid, Hij is alle leven en geen dodigheid; Daarom: draagt uw harten in alle instellingen Gods een weinig hoger, en ziet op de volheid, die in Christus is.

Ten derde

Laat ons arbeiden in het gebruik van alle middelen niet alleen om de schoonheid van Christus te zien, die alle middelen te boven gaat, maar ook, om door alle middelen geleid te worden tot een nadere vereniging met de Heere Christus. Het is er mee, gelijk een vrouw handelt met de brieven van haar man, die in een ver gelegen land is: zij vindt daarin vele uitlatingen van zijn liefde en zij zal die brieven menigmaal lezen. Zij wil met haar man van verre spreken en hem in de brieven zien. O, zegt zij, zo en zo dacht hij, toen, hij deze regels schreef en dan is het haar of hij wederom tot haar spreekt. Zij leest de brieven alleen, omdat zij een poosje met haar man wil zijn en een weinig met hem spreken door zijn pen, hoewel niet in zijn tegenwoordigheid.

Zo zijn Gods instellingen des Heeren liefdebrieven en wij zijn de gezanten van Christus en al zijn wij arme en onwetende mensen, zo brengen wij toch een wonderlijk goede tijding, namelijk dat Christus alle arme, verslagen zondaren in de wereld kan zalig maken

Gij doet wel, dat u komt en hoort, maar het is alles, opdat u een weinig met Christus mag spreken. De Zaligmaker zegt, Matth. 24: 28, Waar het dode lichaam is, daar zullen de arenden vergaderd, worden. Het is de aard van een, arend, dat hij niet gaat vliegen vangen (dat is de natuur van de mus), maar hij bewaakt het dode lichaam.

Zo ook is het een goed hart, dat niet op de dode plichten, maar op de Heere Christus, die het leven van de ziel is, wil neerzitten. Indien u van een rechte afkomst zijt, zult u uw ziel niet opvullen en verzadigen met een weinig plichten, doch verstaat mij niet verkeerd, ik veracht deze plichten niet, maar zeg alleen, dat ze niets zijn in het stuk der rechtvaardigmaking, indien het geloof in Christus verdiensten daar niet bij is.

Daarom: indien u een hart hebt, dat op de mesthoop zit, dan kunt u gaan en u vergenoegen met een blote belijdenis en met een aantal koude en dode plichten, maar indien u een arend zijt, een gezond Christen, zulk een, aan wien het God behaagd heeft goed te doen, dan zult u nooit zijn, dan waar de Heere Jezus en waar Zijn genade en barmhartigheid is. Het is hiermede, gelijk wij doen op een maaltijd: de schotel is groter dan de spijs, doch wij komen tot de schotel, niet terwille van de schotel, maar opdat wij enige spijs daaruit halen.

Zo zijn Gods instellingen als zo vele schotels, waarin de Heere Jezus Christus ons opgedist wordt. Soms wordt Christus ons opgedist in Zijn verdiensten, door het Sacrament en soms wordt Hij ons opgedist in het Woord. Daarom: gelijk u de schotel neemt, om enige spijs daaruit te halen, zo neemt het Woord, het welk Christus aan de oren meedeelt en het Gebed, het welk Christus toebrengt en het Sacrament, het welk Christus aan al de Zijnen meedeelt. Snijdt de spijs en laat Christus niet heengaan van

de tafel, zonder dat iemand naar Hem uitzielt; vervult uw hongerige zielen met Christus.

Als een arme reiziger aan het veer komt, roept hij aan de andere zijde: Haal over, haal over! De betekenis hiervan is, dat hij met een boot naar de andere zijde wil overgaan; hij begeert het gebruik van de veerman alleen, om hem over te zetten. Zo ook in het geestelijke: Christus is in de hemel, maar wij zijn hier op aarde, als het ware aan de andere zijde van de rivier; de instellingen Gods zijn maar als zo vele boten, om ons over te zetten en in de haren te doen landen, alwaar onze hoop is en alwaar onze harten moeten zijn. Daarom, wilt u overgezet worden, haal over, haal over, zegt de ziel; zij begeert te landen aan de trappen van barmhartigheid en zegt: Och, breng mij over, om te spreken tot mijn Zaligmaker!

Maria kwam tot het graf, om Christus te zoeken en daarom antwoordde zij, nadat de Engel tot haar gezegd had: Vrouw! wat weent gij? Omdat zij mijn Heere weggenomen hebben. Zo is het eveneens met u, wanneer u geen geveinsde zijt. Is er ergens hier zulk een Maria? Is hier ergens een man of vrouw, die wenende en treurende tot de heilige instellingen Gods komt? het Woord, het Gebed en de Sacramenten zeggen: Wien zoekt gij?

Och, zegt de verslagen zondaar, zij hebben mijn Heere Christus weggenomen. Ach, dit zondige hart! o, deze vervloekte verdorvenheden! Indien zij er niet geweest waren, Christus zou mijn consciëntie getroost en, mijn zonden vergeven hebben; indien u mijn Zaligmaker ziet, openbaart Hem aan mijn ziel, opdat ik troost en verkwikking van Hem krijg.

Dit is de gestalte van een Christenziel: als de veerman de reiziger overgezet heeft, zo blijft deze daar niet staan, maar hij gaat ten huize van zijn vriend en zegt: Is de Heere thuis? Hij begeert met Hem te spreken en enig goed van; Hem te ontvangen.

Wij horen, bidden en lezen, totdat wij moede zijn, maar wij roepen niet: Haal over; laat mij een nadere gemeenschap met de Zaligmaker komen te genieten, opdat ik met Hem wone en wat meer van de Heere Christus geniete: ik wil een weg, om genade en barmhartigheid van Christus te ontvangen naar mijn noden. Als iemand zo veel honderd ponden heeft gekregen, zo zegt hij niet alleen, dat hij de veerman ontmoet heeft, maar hij toont het geld, dat hij heeft ontvangen. Zo ook: u gaat naar de Kerk en komt er uit en u ontvangt maar horen voor uw horen en belijdenis voor uw belijdenis en dergelijke, doch u behoorde te arbeiden, om te zeggen: Ik heb de vergeving van al mijn zonden en de verzekering van Gods liefde tot mijn ziel gekregen; ik ben bij mijn Zaligmaker geweest en aldus heeft Hij genadig en barmhartig met mij gehandeld.

Al wat ik te zeggen heb, kan met weinig woorden uitgedrukt worden, maar het is een taak voor het ganse leven van een mens.

Och, bedenkt dit en zegt: Wat heb ik door alles verkregen, wat ik gedaan heb? En wat wilde ik krijgen, als ik tot het gebed ga? Ik wilde een Christus en barmhartigheid van Hem verkrijgen. Dit is in ons hart zoo niet; ik zeg u, wat u moet beogen en waarom u moet arbeiden, namelijk horen en bidden om een Zaligmaker.

Bedenkt, dat u Christus in alles van node hebt en ziet grotere schoonheid in Hem, dan in alle andere dingen en zoekt door alle middelen nader tot Christus geleid te worden, want anders verkrijgt u niets door al, wat u doet. Indien er geen goud in West-Indië geweest ware, zou de koning van Spanje niet bezorgd over schepen zijn geweest. Schoolkinderen vragen niet naar de bode, maar naar brieven van hun vader. Zo wekt nu uw harten hoger op, naar de hemel; alle heilige plichten zijn maar als schepen en boden, maar de gouden mijnen van genade zijn alle in de Heere Jezus Christus.

Het was een goede spreuk van iemand (of hij goed of kwaad was, weet ik niet): dat een mens de schepselen moest verliezen in God. Zo wilde ik, dat u ook deed: verliest

u en alle instellingen en schepselen en al, wat u hebt en doet, in de Heere Christus. Hoe is dat? Laat alles verslonden worden en laat er niets worden gezien, dan Christus en laat uw hart nergens anders op gezet zijn, dan op de Heere Jezus. Gelijk het met de maan en sterren is: als de zon komt, verliezen al haar licht, al zijn ze steeds in de hemel en gelijk het met de rivieren is: zij gaan alle in de zee en worden alle verzvolgen van de zee en nochtans is er niets te zien, dan de zee; zo mede zijn alle instellingen en schepselen als zo vele rivieren van de oceaan van genade en goedheid in Christus en zij keren alle wederom daarheen.

Daarom: ziet alleen een fontein van genade, goedheid, wijsheid en kracht in Christus. Als iemand op zee is, zo kan hij geen vers water zien: het is alles opgezvolgen; laat het zo met uw ziel zijn, als u barmhartigheid en genade wilt vinden.

De instellingen Gods zijn in zich goed, maar verliest die alle in Christus. De wijsheid in Christus is bekwaam, om u te besturen, de genade en barmhartigheid in Christus is bekwaam om u te behouden, wanneer alle andere hulp ontoereikend is en de kracht van Christus moet de ziel in tijd van zwakheid ondersteunen. Daar is enige troost, zoetheid en verkwikking in het Woord, in het Sacrament en in het gezelschap van Gods volk, maar ge moet die alle in de Heere Christus verliezen en zien de barmhartigheid, ontferming en peilloze goedheid, die in de Heere Jezus is. Ja, ziet uit naar die barmhartigheid, welke alle zonden en allerlei zondaars zal vergeven, indien zij voor Hem verootmoedigd worden.

Er is geen vergeving in de middelen en geen genade in het Woord, noch in de Sacramenten; daar is zulks niet, dan in Christus; ziet daar alleen op en als u daar zijt, zo houdt uw hart daarna toe; doopt en drenkt uw ziel daar en werpt ze in de zee van die overvloedige verlossing in Christus. En hoewel uw gebeden feilen; ja alles, zo zal toch die barmhartigheid in Christus nooit feilen; weg dan met deze rivieren: die zijn alle verse waterv vertroostingen, welke begeven zullen, maar die zee van genade in Christus zal voor eeuwig aanhouden.

Zie een zee van ellende en verwarring in uw ziel en een zee van barmhartigheid in Christus en zeg: Niemand dan Christus! Zit hier neder en valt hier neder en bevestigt uw ziel voor eeuwig, opdat het u nu en eeuwig wel ga. Aldus behoorde u te gaan boven alle middelen en wie zó doet, wanhoopt, waarlijk aan alle zaligmakende hulp in dezelve.

Daarom gaat naar huis en zegt aldus: De Heere heeft mij enigen troost en enige genade gegeven en een uitgebreid hart, om met God te wandelen en mijn plichten omtrent Hem te verrichten, maar ik vertrouw niet op deze troost, nog op mijn hartsverruiming; al mijn troost is in Christus: die zee van barmhartigheid is altijd vol en daar rust ik. Gaat van alle middelen naar Christus en rust alleen op Hem en laat Hij u voor eeuwig genoeg zijn.

Derde deel van de beschrijving

Aldus ziet u hoe ver de verloren zoon gegaan is. Wat doet hij nu? Hij komt tot zichzelf en zegt, vers 18 en 19:

Ik zal opstaan en tot mijn vader gaan, en ik zal tot hem zeggen: Vader! ik heb gezondigd tegen de Hemel, en voor u; ik ben niet meer waardig, Uw zoon genaamd te worden; maak mij als een van Uw huurlingen.

Nu is zijn trots neergezonken en hij komt door verdrukking naar huis. Te voren had hij de vriendelijkheid van zijn vader klein geacht en had hij gezegd, dat hij niet altijd binnen zijns vaders huis gehouden wilde worden. Hij wilde zijn erfdeel hebben en hij kreeg het en ging heen en eindelijk, als zijn hart en alles hem begaf, zo komt hij nu tot zichzelf, zeggende: Hier zal ik van honger sterven, de zwijnen hebben het beter dan ik, daarom wil ik naar huis, naar mijn vader gaan, enz.

Dit is het derde stuk, het welk ik zeide, dat in de beschrijving van dit werk van verootmoediging was aan te merken.

Twee dingen zijn in deze woorden te verklaren;

- eerst: hij onderwerpt zich aan zijn vader;
- ten andere: hij is tevreden, ter beschikking van zijn vader te zijn. Hij zoekt zijn eigen deel niet te kiezen en hij zegt niet: zo ik mijns vaders rentmeester mag zijn en een voornamen plaats in het huis hebben, zo zal ik naar huis gaan, nee, maar hij zegt: Vader, ik ben niet waardig, een zoon te zijn, maak mij als een huurling; zo ik maar in mijns vaders huis kan komen, wil ik liever sterven, dan wederom elders gaan. Hij is tevreden te zijn, wat het ook mocht wezen, zo zijn vader hem maar in zijn huis wil ontvangen, al was hij maar een knecht in de keuken. Hier is een hart, dat goud waardig is; o, zegt hij, laat vrij alle last op mij leggen, ik vraag er niet naar, wat ik ben, alleen laat mij een knecht zijn.

Eerste stuk van het derde deel

Uit het eerste van de twee bovengenoemde zaken volgt deze lering:

De ellendige zondaar, dewelke wanhoopt aan enige hulp en redding van zichzelf wordt gedreven, om zich tot de Heere God te wenden om hulp en verkwikking.

Het is de verloren zondaar niet dank te weten, dat hij nu thuis komt, en het is een arm zondaar niet dank te weten, dat hij na al zijn omzwerven wederkeert tot God, nochtans liever laat, dan nooit.

Tot opening van dit punt zal ik twee dingen tonen.

- I. *Eerst: welke de gedraging is van het hart in dit werk van onderwerping en hoedanig de wijze er van is.*
- II. *Ten tweede zal ik de redenen aanwijzen, waarom de Heere het hart tot dit punt brengt en het doet neervallen aan de voetbank der genade.*

Eerst: hoe de ziel zich in deze onderwerping gedraagt.

De zondaar, hebbende een droefheid, die daaraan vast is, kan evenwel geen macht over zijn zonden krijgen, noch verzekering van de vergeving der zonden van de Heere, want u moet de zondaar aanmerken als in het werk der voorbereiding: hij ziet slechts, dat God zijn vijand is; al is hij op een goeden weg tot genade, komt nochtans God als een vertoornd rechter tegen hem. Hij slaat de besten weg in, die hij kan, en

zoekt heinde en verre, gebruikt alle middelen en neemt alle plichten ter hand, opdat hij, zo mogelijk, zijn gewonde ziel mocht genezen en bestaan mocht tegen zijn verdorvenheden, maar hij vindt geen hulp en ontvangt geen troost, in hetgeen hij heeft, noch in hetgeen hij doet. En daarom, terwijl hij in deze wanhopige staat is, ziet hij, dat hij Gods toorn niet kan vermijden, noch die dragen. Daarom is hij gedwongen, hoewel ongaarne, de goedertierenheid van zijn vader en van de Heere te beproeven, al beseft hij voor het tegenwoordige, dat God rechtvaardig is en tegen hem verbolgen en al heeft hij voorlopig geen ervaring van Gods gunst en geen zekerheid, hoe het hem zal gaan, indien hij tot God komt, nochtans, omdat hij ziet, dat hij er niet ongelukkiger door worden kan; maar wel beter, zo het de Heere belieft (en dit weet hij, dat niemand dan God hem helpen kan). Daarom valt hij neer aan de voetbank der barmhartigheid, en gaat liggen aan de deur der genade, zich onderwerpende aan God, dat hij met hem doen mag wat hij wil en zo als het Hem belieft.

Als Jona dat zware oordeel had aangekondigd en als het ware wild vuur op de straten had geworpen, zeggende: Binnen veertig dagen zal Ninevé vergaan, Jona 3: 4, ziet, wat zij besluiten, te doen: zij vasten en baden en legden zich in zak en as (God geve ons Zijn genade, dat wij ook die weg mogen, inslaan), zij zeiden: Wie weet, God mocht Zich wenden en berouw hebben, dat wij niet vergingen, Jona 3: 9. Alsof zij wilden zeggen: Wij weten niet, wat God zal doen, maar dit weten wij, dat wij Gods oordelen niet kunnen tegenstaan, noch voorkomen, noch ons zelve, helpen, doch wie kan zeggen, of de Heere genadig of goedertieren mocht zijn en ons de vrede laten behouden. Zo is het ook met een zondaar, die wanhoopt aan alle hulp in zichzelf; als hij ziet, dat het helse vuur hem in het aangezicht slaat en dat hij zich niet redden kan, zo zegt hij: Dit weet ik, dat al de middelen in de wereld mij niet kunnen behouden, maar wie kan zeggen, of de Heere mocht zich over mij ontfermen, deze bedroefde consciëntie troosten en al deze wonden, die de zonde in mijn ziel gemaakt heeft, genezen?

Toen Saulus uitging, blazende dreiging en moord tegen de gemeente Gods en hij, voorzien van brieven van de Hogepriester, te Damascus kwam, om daar met geweld de heiligen te vervolgen, ontmoette de Heere hem. De heerlijkheid des Heeren maakte hem verschrikt en wierp hem op de aarde en toen hij zag, dat de Heere Jezus de overhand over hem had, zo boog hij zich en zei: Heere! wat wilt. Gij, dat ik doen zal, Hand. 9: 6. Dit is een levende schilderij van de ziel in dit geval.

Deze onderwerping openbaart zich in vier bijzonderheden.

1. Neemt: de ziel, wanhopende aan redding en hulp in zichzelf, ziet en belijdt ze, dat de Heere mag en (niet beter weet ze) zal in gerechtigheid haar bezoeken en die plagen over naar brengen, welke God over haar zonden gedreigd heeft. De zondaar ziet, dat de gerechtigheid nog niet voldaan is en dat al die rekeningen tussen God en hem niet vereffend zijn en daarom kan hij niet anders denken of God mag en zal wraak over hem nemen. Hij ziet, dat, wanneer hij alles gedaan heeft wat hij kan, hij een onnut mens is en dat de gerechtigheid onvoldaan blijft, welke zegt: Gij hebt gezondigd en Ik ben verongelijkt en daarom zult gij sterven. Ziet, wat de Tekst zegt, Job. 22: 2, 3. Zal ook een man Gode voordelig zijn? Maar voor zichzelf zal de verstandige voordelig zijn. Is het voor de Almachtige nuttigheid, dat u rechtvaardig zijt? of gewin, dat u uw wegen volmaakt?

Zo zegt de ziel ook: Is in al, wat ik kan doen, iets voor de Heere? Doet des Heeren rechtvaardigheid daar winst mede? Ja, de gerechtigheid is niet voldaan, omdat er zonde is in al, wat ik doe: Daarom mag de gerechtigheid tegen mij uitkomen. Daarom besluit de ziel, dat de Heere met zijn wraak en oordeel tegen haar mag en zal komen.

2. Hij beseft, dat al wat God wil doen, hij dat kan doen en hij kan het niet ontgaan: de toorn des Heeren kan niet wederstaan worden; indien de Heere wil komen en de eer van Zijn gerechtigheid tegen hem eisen, daar is geen weg, om het te ontgaan, noch om het te dragen. Dit verbrijzelt het hart en maakt, dat de ziel ten einde van alle uitvluchten is, waardoor zij mocht schijnen, de slag van de hand des Heeren te ontwijken, gelijk Job zei, hoofdstuk 23: 13, Maar is Hij tegen iemand, wie zal dan Hem afkeren? wat Zijn ziel begeert, dat zal Hij doen. Het is wonderlijk, dat aan te merken, want dit is t, dat het hart doet smelten en neerbuigen, als de ziel zegt: zo God wil komen, wie kan Hem afkeren? Hij zal Zijn eer hebben van dit mijn snood hart, Hij zal Zijn heerlijkheid van mij hebben, hetzij hier in mijn vernedering of anders hiernamaals in mijn verdoemenis.

En in het daaropvolgende 14de vers zegt Job. Want Hij zal volbrengen, dat over mij bescheiden is; en diergelijke dingen zijn er vele bij Hem. Alsof hij wilde zeggen: Hij heeft vele wegen, om een vleselijk verwaand hart neer te vellen en het laag te doen liggen; Hem ontbreken geen middelen, om de wederspanningste zondaar onder de hemel omlaag te werpen: hij kan ze allen verpletteren. Wat is er geworden van Kaïn, Nimrod, Farao en Nebukadnézar? Ze zijn allen omlaag gebracht en let er nu op, wat volgt, Job 23: 15, 16, Hierom word ik voor Zijn aangezicht beroerd: ik aanmerk het, en vrees voor Hem. Want God heeft mijn hart week gemaakt, en de Almachtige heeft mij beroerd.

3. Gelijk de zondaar beseft, dat God mag doen, wat Hij wil en dat hij Hem niet weerstaan kan, zo werpt de ziel nu al haar uitvluchten en bedekselen weg en zij geeft de macht van al haar voorrechten over, die zij had, om zich daarmee te beschermen. Zij werpt haar wapenen weg en valt neder voor de Heere en geeft zich over aan de soevereine macht van God. Dit is in de geest van David: toen hij voor zijn zoon Absalom gevlucht was en uit zijn koninkrijk verdreven, zei hij tot Zadok, 2 Sam. 15: 25, 26, Breng de ark Gods weer in de stad; indien ik genade zal vinden in des Heeren ogen, zo zal Hij mij wederhalen, en zal ze mij laten zien, mitsgaders Zijn woning; Maar indien Hij also zal zeggen Ik heb genen lust tot u; zie, hier ben ik. Hij doe mij, zoals het in Zijn ogen goed is.

Of gelijk het was met dat volk, waarvan staat, 2 Kon. 10: 2, 3, 4, 5, Jehu zond deze boodschap aan het volk Israëls, zeggende: zo wanneer nu deze brief tot u zal gekomen zijn; omdat de zonen van uwen heer bij u zijn, ook de wagenen en de paarden bij u zijn, mitsgaders een vaste stad en wapenen; zo ziet naar de besten en gerechtigsten van de zonen uws heren; zet die op zijns vaders troon, en strijdt voor het huis uws heren. Doch, zegt de Tekst, ze vreesden gans zeer, en zeiden: Ziet, twee koningen bestonden niet voor zijn aangezicht; hoe zouden wij dan bestaan? En zij zonden tot Jehu, zeggende: Wij zijn uw knechten, en al wat u tot ons zeggen zult, zullen wij doen; wij zullen niemand koning maken; doe wat goed is in uw ogen.

Dit is de gestalte van een arme ziel. Als een ellendig zondaar op zijn eigen voorrechten wil staan, zo zegt de Heere: Draag Mijn gerechtigheid, bescherm u door al wat u hebt, zo u kunt.

Maar de ziel zegt: *Ik ben uw knecht, Heere; doe, wat goed is in Uw ogen, ik kan mijzelf niet helpen.* Daarom geeft het hart zich over, om te zijn, wat Hij gebiedt.

4. De zondaar, zo de wapens overgeevende en inkomende als een overwonnen vijand, erkent in de laatste plaats rechtuit, dat het in Gods macht is, met hem te doen en over hem te beschikken, zoals Hij wil en daarom bukt hij zich diep in het stof en roept:

Genade, Heere, genade. Hij denkt de genade van Gods handen niet te kopen, maar zegt: het is in Gods welgevallen alleen, met hem te doen, zoals Hij wil en daarom ziet hij uit naar Zijn gunst en roept: Genade, Heere! voor deze mijn arme, ellendige ziel. En als de Heere een zondaar hoort komen van zijn omzwerven en van zijn neerliggen op zijn voorrechten, zo antwoordt de Heere de ziel op deze wijze, zeggende: Hebt. U genade en barmhartigheid van node. Ik dacht, dat uw horen, bidden en vasten u zonder enig gevaar ten hemel zouden gevoerd hebben; daarom: gord nu uw lendenen, doe uw vurigste gebeden, laat die mijn gerechtigheid tegemoet komen en zie, of zij mij, toorn kunnen dragen en genade verwerven.

Nee, zegt de zondaar, ik weet het door beklaaglijke ervaring; ik heb bevonden, dat al mijn gebeden en verrichtingen nooit vrede voor mijn ziel zullen verwerven, noch enige voldoening aan uw gerechtigheid geven; ik bid alleen om genade en ik begeer alleen enige tijding van barmhartigheid te horen, om mijn jammerlijk ellendige ziel te redden; het is alleen genade, die mij helpen moet; och! genade, indien het mogelijk is! De zaak komt dus hierop neer: de zondaar ziet, dat al, wat hij heeft en doen kan, hem niet kan redden, daarom werpt hij al zijn vleselijk vertrouwen weg en hij onderwerpt zich aan de Heere, want nu ziet hij, dat de Heere met recht tegen hem mag komen en dat Zijn gerechtigheid niet voldaan is, dat hij Gods toorn niet dragen, noch ontgaan kan en daarom werpt hij al Zijn wapenen weg en legt zich neder aan de deur der genade. Het is hiermee als met een schuldenaar, die voor veel groter sommen verbonden staat, dan hij ooit bij machte is om te betalen; van zichzelf kan hij niet voldoen en zijn vrienden willen niet en hij weet, dat de verbintenissen steeds in haar kracht zijn en de schuldheer hem voor het gerecht zal roepen.

Hij kan het proces niet ontgaan en dragen kan hij het ook niet; daarom biedt hij zichzelf aan en geeft zich in handen van zijn schuldeiser, alleen bidt hij hem, dat hij hem zal kwijt schelden, hetgeen hij niet betalen kan.

Evenzo is het met de ziel van een arm zondaar: de ziel is de schuldenaar en Gods gerechtigheid is de schuldheer. Als de arme zondaar alle middelen gebruikt heeft, om zich te behouden, te redden en betaling te doen en hij als het ware het ganse land over enige gebeden vergaderd heeft, ziet hij evenwel, dat er een twist tussen God en hem is; zijn zonde is hem nog niet vergeven, God is rechtvaardig en wil Zijn eer hebben en hij is niet machtig, het proces te ontgaan, noch dat te dragen en daarom zegt de ziel, gelijk David eens zeide, Psalm 139: 7, 8, *Waar zou ik heengaan voor Uwen Geest, en waar zoude ik heenvlieden voor Uw aangezicht? Zo ik opvoer ten hemel u zijt daar, enz.*

De zondaar zegt: God wil Zijn betaling van dit mijn hartebloed hebben; indien ik naar het Oosten ga, de Heere zal mij volgen en Zijn stedehouder, de consciëntie, gebieden, mij te arresteren, en ik zal voor eeuwig in de gevangenis der hel komen.

Nu biedt de ziel zich aan de Heere aan en zegt: Vader, ik heb gezondigd tegen de hemel en voor U, och, bewijs genade (indien het mogelijk is) aan deze mijn arme, ellendige ziel. Zo deed de verloren zoon.

Een andere gelijkenis is deze: mij dunkt, dat de schilderij van die vier uitgehongerde melaatsen deze armen zondaar bekwamelijk verbeelden kan: 2 Kan. 7: 3, 4. Als de honger groot was in Samaria, zo waren er vier melaatse mannen voor de deur der poort; die zeiden, de een tot de ander Wat blijven wij hier, totdat wij sterven? Indien wij zeggen: laat ons in de stad komen, zo is de honger in de stad, en wij zullen daar sterven; en indien wij hier blijven, wij zullen ook sterven; nu dan, komt, en laat ons in het leger der Syriërs vallen; en indien zij ons laten leven, wij zullen leven, en indien zij ons doden, wij zullen maar sterven. Zij hadden maar één middel, om misschien

geholpen te worden en dat was in het leger van hun vijanden te gaan; komt, zeggen ze, we zullen het wagen en zo deden ze en ze werden geholpen.

Dit is de levende schilderij van een arm zondaar in deze wanhopige staat: als de ziel van een arme, melaatse zondaar is uitgehongerd door gebrek aan troost, als hij ziet, dat Gods toorn hem vervolgt en als de Heere hem van alle zijden bezet, dan besluit hij eindelijk bij zichzelf, tot de Heere te gaan.

Ik zeg, als hij alle middelen gebruikt heeft en in gene van die hulp vindt, zo zegt hij bij zichzelf: zo ik ga rusten op mijn voorrechten, daar is niets dan ledigheid en zwakheid, indien ik er op vertrouw en zo ik berust in mijn natuurlijke staat, ga ik ook verloren; laat ik dan vallen in de handen van de Heere der heirscharen, dewelke ik belijd, dat door mij zeer vertoornd en, voor zover ik weet, mijn vijand is; ik ben nu een veroordeeld mens en indien de Heere mij van voor Zijn aangezicht verwerpt, kan ik er niets bij verliezen.

Dan komt hij tot de Heere en valt voor de voetbank van een vertoornd God neder, zeggende met Job: Wat zal ik U doen of zeggen, o mensenbehouder? Ik heb geen reden, om voor mijzelf te pleiten en ik heb geen kracht om mij te redden; mijn beschuldigingen zijn mijn beste verontschuldiging, al de voorrechten van de wereld kunnen mij niet rechtvaardigen en al mijn plichten kunnen mij niet behouden indien er enige genade over is, och! helpt een arm, ellendig zondaar, die in een gans bittere gal is. Dit is de gedraging der ziel in dit werk van onderwerping.

II. Ten tweede.

De reden, waarom de Heere aldus met de ziel handelt en waarom hij een zondaar op de knieën werpt (gewis, daarvoor is grote reden), is tweërlei:

Eerst, opdat de Heere daarin mocht uitdrukken en verheerlijken de grootheid van Zijn macht

En ten andere, opdat Hij de heerlijkheid van Zijn genade mocht tonen.

1ste reden

De eer van Zijn macht wordt verwonderlijk groot gemaakt, omdat de Heere toont, dat Hij machtig is, de meest trotse harten neer te vellen en hovaardigste geesten onder de hemel te doen buigen en hen, die de God des hemels tegenstaan en de heerlijkheid Zijns Naams gesmaad hebben, klein te maken. Hierin toch wordt de heerlijkheid Zijns Naams grotelijks verhoogd, dat hij een arme, snode zondaar voor Hem in het stof doet bukken en om genade van Hem bidden en om van Hem naar Zijn wil behandeld te worden. Het is een opmerkelijke plaats, die wij lezen: Exodus 9: 27: u weet, hoe Farao de Heere tergde in Zijn aangezicht, zeggende: Wie is de Heere, dat ik Hem zoude gehoorzamen? En de Heere laat hem een weinig begaan, maar vers 27, als de Heere Zijn volk vrijgesteld en bewaard en de Egyptenaars met de plaag van de hagel geslagen had, zo zei Farao: De Heere is rechtvaardig, ik daarentegen en mijn volk zijn goddeloze!

Waar is Farao, en Nimrod en al de rest van die geweldigen der wereld? Ze zijn allen ter hel gegaan en God heeft hen vernield, want in hetgeen waarin zij trots handelden was Hij boven hen en hierin is de heerlijkheid van Gods macht. Zo is het ook in het geestelijke; ge zijt gewoon te vragen: Kent u zulk een man wel? Ja, wat was hij? Een openbare dronkaard, een verachter van God en van Zijn genade en zulk een, die zelfs het aangezicht van een eerlijk man haatte. Och! de Heere heeft hem op de knieën gebracht. Och, hoe wonderlijk! zegt gij, is dit; is hij verootmoedigd en is zijn hart gebroken?

Ja, de Heere heeft hem neergeworpen in zijn trotsheid. Het is hiermee gelijk het gaat onder de mensen; indien twee, mensen in verschil geraken en de ene een proces aangaat met de andere, dan wil hij liever sterven en alles ten koste leggen, wat hij heeft, dan zijn wil te missen; dit acht hij zijn voortreffelijkheid.

Zo is het ook met de Heere God, hierin wordt de kracht van de Almachtige verheerlijkt, dat hij die grote Leviathans heeft ten onder gebracht en al die Nimrods en grote koningen, welke zeiden: Wie is de Heere?

2de reden.

De Heere bevordert door dit middel wonderlijk de lof van Zijn genade en dat

1. Ten dele wegens derzelver grootheid en
2. Wegens derzelver vrijheid.

1. Nademaal de Heere een ellendig zondaar helpt, als het op het uiterste gekomen is en wanneer alle bidden en horen niets heeft vermocht en alle voorrechten niet machtig waren, genade en gunst te verwerven. Geeft dit niet een bewijs van de voortreffelijkheid van die balsem, die genezen kan, als alle andere middelen het werk niet doen kunnen? Ik zeg: Wanneer de Heere dan op een arm zondaar ziet en hem met een druppel genade verkwikt, is dat niet een onuitsprekelijke genade? gelijk David zegt: Al mijn beenderen kunnen zeggen: Heere, wie is U gelijk? Alsof hij wilde uitdrukken: Dit oog, dat over mijn zonden getreurd heeft, deze tong, die mijn zonden beleden heeft; die alle zijn door U verkwikt. Dit gebed, Heere! is niet gelijk Gij; dit vasten en deze voorrechten zijn niet gelijk Gij; want zij allen konden mij niet redden, maar u zijt de Heere, die Uwen armen knecht verlost hebt.

2. Hierin is ook de wonderbare vrijheid der genade, dat, wanneer men maar ten halve naar genade zag, de Heere toen genade wilde geven en dat aan een vijand, want de ziel kan zeggen: Indien iets in de wereld mij had kunnen of willen behouden, ik zoude tot de Heere niet om genade gegaan zijn; nochtans, wanneer niets mij kon helpen en als ik aan zulk een zaak niet eens dacht, toen heeft mij de Heere behouden, dit is een vrije barmhartigheid.

De verwachting Israëls is niet gelijk andere en de God Jacobs is niet gelijk andere goden. Gij, bedroefde zielen, kent u de tijd niet, wanneer God u verschrikte en toen genade aanbood, maar u wilde geen genade, maar u wou zelf wroeten om genade en iets te werken voor uw troost, doch de Heere bracht deze uw trotse harten ten onder en wanneer gij, op het uiterste waart en nergens anders troost kon vinden, zo toonde de Heere barmhartigheid aan uw ziel; was dit geen vrije genade? Verwondert u daarover en geeft God de eer daarvoor tot in eeuwigheid.

Eerste nuttigheid.

Dit zo zijnde, dat de ziel, die recht en wel verootmoedigd is, buigt, om zich aan de Heere te onderwerpen, zo is dit alles schrift van beschuldiging tegen alle trotse zondaren in de wereld. Dit toont, hoe onwaardig zij enige genade zijn, ja, hoe onbekwaam zij zijn tot genade, ze zijn zó ver van deel te krijgen aan Gods genade, dat ze niet willen vernederd worden en daarom niet kunnen worden verhoogd en alzo haten zij hun eeuwige zaligheid. Want ziet, zo verre zij zijn van onderwerping, zo verte zijn zij van de troost en de zaligheid des Heeren; hij, die door de enge poort van onderwerping niet wil ingaan, is zó verre van ooit op de weg des levens te gaan, dat hij nog nooit een voet daarop gezet heeft.

Laat mij spreken, gelijk de Profeet eens sprak. Hoort en beeft alle u stouten der aarde, gij, die het een zaak van weinig belang acht, de geboden Gods achter de rug te werpen en die uzelf tegen de Almachtige verheft. Goede God! zegt u is het mogelijk? U weet, wat ik zeg; daar is menig zodanig mens hier en indien zij hier niet zijn, zo laat hun dit gezegd worden. Hoe is 't, dat de mensen alle bestraffingen versmaden en alle Gods geboden in stukken scheuren, gelijk Simson de touwen en zij zeggen, dat hun tongen hun zijn en hun begeerlijkheden voeren bevel over hen.

Ja, het is heden ten dage daartoe gekomen (om des Heeren wil, denkt er aan), dat de mensen het achten een zaak van lafhartigheid des geestes te zijn, dat men zoude buigen voor ieder gebod.

Och! gij moet u niet dronken drinken, zegt iemand; het is een schone rede en bent u zulk een kind, dat u er voor buigt? Nee, laat ons onze eigen wegen volgen. Is het niet zo? ik beroep mij op uw zielen; daar zijn er te velen schuldig in déze plaats. Meent u de Almachtige op deze wijze te trotseren? Tergt u de Heere tot toorn en brengt ge niet veel meer uw zielen tot uw eigen schande en schaamte? Meent u dus naar de hemel te gaan? De Heere kan u hier niet verdragen en zal Hij verdragen, dat u bij Hem voor eeuwig in de hemel wonen zou? Hoe! u in de hemel op zulke wegen?

Nee, u moet niet denken, de Heere in dezer voege tegen te staan en dan nog ten hemel te gaan. Hoe handelde de Heere met de Satan en zijn trawanten? Hij zond ze alle ter hel wegens hun hoogmoed. Laat al dezulken dit horen en hun ellende kennen.

Ik bekommer mij niet over uw verbolgenheid, die ontstelt mij niet, maar wel over uw zonden, want u zijt de grootste voorwerpen van mededogen onder de hemel.

Gij, die zulks weet en de zodanigen bij u hebt; och! treurt bovenmate zeer over hen; de Heere verfoeit hun personen, gelijk de wijze Koning zegt, Spr. 11: 20, De verkeerden van hart zijn de Heere een gruwel. De Heere heeft een gruwel van dit uw hart en zal Hij uw trotse hart verfoeien en nochtans het zelve zegenen en behouden; zal Hij met zulk een hart in de hemel wonen?

Nee, Hij heeft wel iemand anders de hemel te geven; ja, wat meer is, uw staat is hier hopeloos en onverbeterlijk, gelijk Salomo zegt, Spr. 29: 1, Een man, die, dikwijls bestraft zijnde, de nek verhardt en niet wil buigen voor enige bestraffing of raad, zal schielijk verbroken worden. Namelijk gij, die zegt: Wat gaat het u aan? ik weet, wat ik te doen heb; laat ieder voor zichzelf toezien.

Hoe velen van u, die hier zijn, zijn bestraft geworden over uw zonden, maar u laat ze niet na. Hoe velen van u zijn bestraft wegens het ontheiligen van des Heeren dag, maar onthoudt gij u nu, daarvan wel? Och, geenszins. Wel, gaat uws weegs en treurt over deze uw harde harten en spreekt in het verborgene aldus: dit woord is recht mijn vonnis.

De Heere zij mijn vader genadig, zegt het kind; de Heere zij mijn man genadig, zegt de vrouw, en de Heere zij mijn vrouw genadig, zegt de man.

Zijn wij het niet, die menigmaal bestraft zijn? Hebben wij niet zulke opwekkingen gehad, die de kerk hebben doen schudden? de duivelen zouden meer goeds verkregen hebben, indien zij die gehad hadden, doch wij hebben alles daarheen geworpen en wilden niet inkomen. Wij bidden nog niet eens in onze huisgezinnen, maar wij werpen alles weg. Wel, de Heere heeft het gezegd: Die menigmaal bestraft zijnde, zijn nek verhardt en niet wil inkomen, zal vergaan: hij is een verloren mens.

En daarom moogt u zeggen; Och! mijn man is een dode man en mijn kind is een dood kind, zij zullen verbroken worden.

Maar, vragen sommigen: Is er dan geen genezen aan?

Nee, zo zegt de Tekst, hij zal schielijk verbroken worden, zodat er geen genezen aan zij.

Waarlijk ik behoef niet meer te zeggen, als dat u uw eigen harten zoekt te kennen en die harde harten moogt bewenen, opdat, gelijk het water door het gedurig druppelen, eindelijk de keisteen doet wegsmelten alzo ook, indien het mogelijk is, deze uw trotse harten mogen vernederd worden.

Indien een dronkaard of een overspeler zich wil onderwerpen aan het Woord, daar is genezing voor hen, maar er is geen genezing voor degenen, die zich niet willen buigen onder Gods Geest. De Heere zij hun zielen genadig! Zult u uw trotse mannen en kinderen kunnen zien vergaan?

De Heere brenge dit eindelijk op uw harten, opdat u niet schielijk verbroken wordt! Och! laat ons medelijden met hen hebben! Wilt u nog niet buigen maar het tot het uiterste toe volhouden?

De Heere komt ten strijde tegen een hoogmoedig mens en Hij kiest hem boven alle andere. En als de fiolen van Zijn toorn op alle goddeloze zijn uitgestort, mij dunk, dan zegt nog de Heere: Laat die dronkaard en meinedige voor een tijd daar, maar laat Mij dat hoogmoedige hart voor eeuwig verderven. U zult u onderwerpen, als de grote God van hemel en aarde wraak zal komen uit te voeren en denkt niet, dat u God door uw spotten zult afschrikken. Ziet, wat er staat geschreven in Job 15: 25, 26, 27 en merkt daaruit, hoe de Heere met Zijn volle macht komt tegen een trots hart; het ware goed, die plaats dikwijls te lezen, opdat God uw trotse harten mocht terneder werpen.

Er staat: Want hij strekt tegen God zijn hand uit, en tegen de Almachtige stelt hij zich geweldig aan (hij zegt: ik zal het doen, al zou het mij mijn leven kosten, gewis, God is wel verschrikt voor hem zo dapper komt hij aan).

Merkt op, wat de Tekst verder zegt: Hij loopt tegen Hem aan met de hals, met zijn dikke, hoog verhevene schilden, omdat hij zijn aangezicht met zijn vet bedekt heeft, en rimpelen gemaakt om de weekdarmen. Zo komt hij tegen de Heere en de Heere komt tegen hem in de hoogte van zijn trotsheid; in zijn woedende boosheid zal de Heere op hem komen en hem voor eeuwig verdelgen. Die het nu uitharden en alles omver werpen, zonder zorg de geboden Gods verstotend, ik zou willen, dat zij op de dag van hun dood de vloek Gods eens tegenstonden.

De Heere gebiedt, Zijn Sabbatten te heiligen, Zijn waarheid en Zijn kinderen te beminnen, maar u wilt niet, u wilt er tegenaan strijden; wel, wederstaat de vloek Gods, zo u kunt, in de dag des oordeels, als de Heere Jezus zal zeggen: Gaat weg van mij, u vervloekten, in het eeuwige vuur.

Hardt het dan uit, en zegt: Ik wil niet ter hel gaan, Heere, ik wil niet verdoemd zijn.

Nee, nee, u verbraakt de touwen hier, maar de Heere zal u in ketenen der duisternis voor eeuwig binden en doet dan die ketenen van u, zo u kunt. Nee, de hoogheid des mensen zal gebogen, en de hoogheid der mannen zal vernederd worden; en de Heere alleen zal in die dag verheven zijn, Jesaja 2: 17.

De tweede nuttigheid is tot onderrichting, om ons te tonen, dat een ootmoedige ziel wonderlijk leerzaam en buigzaam is en gewillig, zich te voegen naar iedere waarheid, om daardoor geleid te worden. Zij onderwerpt zich en daar is geen twisten tegen de geboden Gods, een woord van Gods mond is genoeg. Indien de Heere bestraft, de ziel past het zich toe; indien de Heere belooft, zij gelooft en indien de Heere dreigt, zij beeft. Zij is gemakkelijk te overtuigen van hetgeen waarvan zij onderricht wordt, indien zij geen goede reden heeft, om het tegen te spreken. Zij is niet van die eigenzinnige gesteldheid, dat ze niet zou willen voldaan zijn, al worden al haar redenen beantwoord en alle tegenwerpingen weggenomen. Zij wordt niet geleid door haar eigen zinnelijkheid, gelijk menig mens, al zijn zijne bevattingen tegen de rede en strijdig tegen God en Zijn genade. Ja, zij is tevreden, te buigen onder het gezag van de

waarheid en de indruk van iedere waarheid te ontvangen. Zij hoort, buigt, gehoorzaamt en schikt zich naar het Woord, gelijk Job zei: Behalve wat ik zie, leer u mij; heb ik onrecht gewrocht, ik zal het niet meer doen, Job 34: 32.

De ootmoedige ziel is tevreden, haar onwetendheid te belijden en zich te leggen onder iedere waarheid, die haar kan onderrichten. Zij is tevreden, die genade en barmhartigheid aan te nemen, welke aangeboden wordt, door wien het God ook belooft, ze mede te deden. Ja, het hart, dat waarlijk onderworpen is, is even gewillig om de troost aan te nemen, wanneer hij op goede gronden aangeboden wordt als om een opgelegde plicht te verrichten.

De Satan weet, door een dwaze eigennuttigheid, de harten van Gods volk van veel troost af te trekken, die God met opzet voor hen bereid heeft. Want al is de ziel van een arm zondaar nóg zo in waarheid geraakt, nochtans, door gebrek aan deze ootmoed, leerzaamheid en onderwerping, weigert zij dat zoete en lieflijke, dat zij anders zou omhelzen en aannemen van de Heere.

Neemt een arm zondaar, die vele zonden heeft, welke hem belasten en waaronder hij gebukt gaat en neergedrukt is; hij wenst in waarheid troost, maar ontvangt er geen; laat de Dienaar Gods komen en al zijn argumenten beantwoorden en al zijn tegenredenen, die hij kan bijbrengen voldoen en hem zetten op een vasten grond, zeggende hem, dat het werk der genade klaar is en dat barmhartigheid voor hem verordeneerd is.

Maar let er nu verder op, hoe hij weg loopt door verkeerde eigennuttigheid en hoogmoed des geestes; hij werpt de genade weg en buigt niet onder de aangeboden troost, al is hij tevreden te buigen onder de geboden plichten. En zo berooft hij zich van de genade en troost, die aangeboden is en zo gebeurt het, wanneer alles is gedaan, de ene tijd voor en de andere tijd na, dat de ziel zegt: Ik zie het niet, en ik bevat het niet en de gehele wereld zal mij daarvan niet overreden.

Wel, hoe? bent u wijzer dan de ganse wereld? Welk een trotsheid des harten is dit? Och, zegt hij, een ander kan bedrogen en verleid worden omtrent mij, maar ik ken mijn eigen hart beter, dan enig leraar. Maar u zegt tegen de leraar, hoedanig uw staat is en zo weet hij, wat u weet, en hij heeft meer oordeel, om u te onderrichten, dan u van uzelf hebt.

Welnu, zegt de leraar, al uw tegenwerpingen zijn beantwoord en weggenomen en al het werk der genade, dat God gewrocht heeft, hebt u bekend gemaakt en geopenbaard en dit alles is goed gemaakt door het Woord Gods. Nu, indien al deze tegenredenen beantwoord zijn en indien alle bewijzen en blijken van het werk der genade klaar gemaakt zijn, zodat u die niet kunt loochenen, waarom neemt u dan geen troost? Omlaag met dit uw hoogmoedig hart, dat niet geloven wil, wat ook de leraar zegt! O, de hoogte van de hoogmoed des harten in dit geval!

Ik spreek, tot u, wien de troost en genade eigen is en zeg: *Brengt omlaag die trotse geesten!*

Het is niet, omdat u niet kunt, maar omdat u niet wilt, daar staat, Jes. 61: 3, dat God het gewaad des lofs bereidt voor een benauwden geest. Als de Heere de ziel bereidt en verootmoedigd ziet, zo schenkt hij haar een gevoeg- lijken troost; hij bereidt een vertroosting, zo bekwaam als het wezen kan en evenwel wil de ziel ze niet aannemen, noch daarmee verwarmd en verkwikt worden. Het is hiermede als met een eigennuttig kind, dat, wanneer zijn vader hem een kledingstuk heeft bereid, het welk gepast voor hem is, het niet wil aantrekken en, omdat het juist deze of genen strik niet heeft, het weg werpt. O, welk een hoogmoed des geestes! Voor zulk een kind past de roede. Evenzo is het, als de Heere het kleed van vreugde bereidt, u wilt het niet aandoen, noch de troost, die aangeboden wordt, ontvangen en zo zwellen uw harten.

Tweede stuk van het derde deel.

Nu kom ik tot het laatste punt in dit werk van verootmoediging en dat is het hoogste van alle. De verloren zoon hardt het niet uit tegen zijn vader en zegt niet: Nu ben ik weer gekomen en zo ik de helft van de regering in het huisgezin mag hebben, zo ben ik tevreden met u te leven. Nee, hoewel hij te voren daar niet wilde blijven, zo is hij nu tevreden de minste in huis te zijn.

Och, zegt hij, ik heb het ergste verdiend, maar zo iemand mij eens wil helpen in het huis en mij maar over de dorpel halen, al mocht ik maar de ketels schuren of enig slavenwerk doen, ik zal er nooit weer uitgaan. Och, dat ik er eens kon. inkomen! Alsof hij gezegd had: Gij, die niets genoegzaam rekent, zo u de bitterheid der verdrukking had gesmaakt, gelijk ik gedaan heb, u zou blijde zijn, het minste te hebben in eens vaders huis.

Komt, allen u dronkaards en overspelers, u wilt alleszins van God en van Zijn genade afgaan, maar ik zeg u: zo u ontsteld waart geweest als ik, gij zou zeggen: het is goed, in des Vaders huis te zijn en het is goed, zich op enige conditiën aan de Heere over te geven.

Gelijk het is met deze verloren zoon, zo staat het met iedere ziel, die waarlijk vernederd is onder het gevoel van haar eigen snoodheid. Als de ziel ziet, dat gene plichten haar consciëntie gerust stellen, noch de vergeving van haar zonden verkrijgen, zo komt zij thuis en is tevreden, niet met te zeggen: Indien ik eer en verhoging, gemak en vrijheid krijg, zo zal ik de belijdenis des Evangelies opvolgen.

Nee, de ziel zegt: Laat mij een armen slaaf en in de gevangenis zijn, laat mij een knecht zijn, die het zwaarste werk moet verrichten, ik vraag er niet naar, wat ik ook ben, indien de Heere mij maar in genade wil aannemen. Heere, zegt hij, toon mij Uw genade en ik ben bereid, te lijden wat het ook zij.

Zo volgt hieruit dan deze lering:

De ziel, die waarlijk verootmoedigd is, is tevreden, (Engels: satisfied) dat de Almachtige over haar disponere, zoals het Hem goeddunkt.

Het hoogtepunt van deze lering ligt in het woord tevreden; deze spreekwijze omvat meer dan de vorige van onderwerping en dat blijkt uit dit voorbeeld. Neemt een schuldenaar, die alle middelen aangewend heeft, om de schuldhoeveel te ontkomen; eindelijk ziet hij, dat hij het proces niet ontgaan kan en hij kan niet dragen, wat tegen hem zal gevonnist worden: zo is dan de enige weg, dat hij kome en zich in de handen van zijn schuldhoeveel levere. (Waar niets is, daar verliest de keizer zijn recht). Maar gesteld, de schuldhoeveel behandelt hem hard, eist het uiterste en werpt hem in het gevangenhuis.

Nu, tevreden te zijn, dat hij de hardste behandeling onderga, is een zware zaak, dit is een hogere trap, dan zich aan te bieden.

Zo mede in het geestelijke, als de zondaar zich aangeboden heeft en hij ziet, dat Gods schrift tegen hem is uitgekomen en de consciëntie, zijnde Gods stedehouder, komt, om hem onder de straf te brengen en hij is niet bij machte, het vonnis te ontwijken, noch het te dragen, zo onderwerpt hij zich en zegt: Heere, waar zal ik heengaan? Uw toorn is zwaar en onvermijdelijk. Ja, wat de Heere ook eist, de ziel legt de hand op de mond en gaat tevreden en vergenoegd henen, niets tegen de Heere hebbend te zeggen.

Dit is de aard van de lering, die wij nu zullen verhandelen en tot betere opening daarvan zal ik drie dingen aantonen:

- Eerst: welke de gedraging van de ziel is, in dit werk van tevreden te zijn. Broeders, dit zijn zaken van groot gewicht, waarvan ik wilde, dat een ieder kennis nam.
- Ten tweede: welke de gedraging des Heeren is of de beschikking Gods, waarmede de ziel moet tevreden zijn.
- Ten derde: welke de reden is, waarom de Heere wil, dat het hart zó laag bukt en onder Zijn bevel staat. Want, hoezeer ook des Heeren werk verborgen is in andere dingen, nochtans alle zielen, die ooit tot Christus kwamen, en die ooit tot Christus zullen komen, moeten dit werk in zich hebben en het is onmogelijk, dat het geloof in de ziel zou zijn, tenzij dit werk er eerst is, om de weg voor het geloof te banen.

Vooreerst: Hoe zal een mens weten, of zijn ziel zo tevreden is?

Deze gestalte des harten openbaart zichzelf in drie bijzondere daden.

1. U moet bedenken, wat ik u gezegd heb, dát de zondaar besloten was, zich aan God over te geven, zich aan Zijn macht en welgevallen te onderwerpen en om genade te bidden. Nu, de ziel, die waarlijk verootmoedigd is, hoewel zij genade zoekt, ziet nochtans zoveel verdorvenheid en onwaardigheid in zichzelf, dat zij zich onbekwaam erkent tot de genade. Zij kan den. toorn Gods niet ontgaan, en ook kan zij die niet dragen, daarom zegt ze: Och, genade, genade, genade, Heere! Hoe? Zegt de Heere, ik had gedacht, dat uw eigen plichten en gebeden genade verworven zouden hebben. O, nee, zegt de ziel, het is alleen genade, die mij moet redden en verkwikken, maar mijn snoodheid is zodanig, dat ik niet bekwaam ben tot de minste genade en gunst en zodanig is de boosheid van dit mijn ellendig hart, dat, hoedanig ook de grootste plagen zijn, ik die alle waardig ben, al zijn ze nog zo onverdraaglijk. En alle oordelen, die God gedreigd en voor de duivel en zijn engelen bereid heeft, behoren alle tot deze mijn ellendige ziel, want ik ben in waarheid een duivel, alleen bestaat hierin het onderscheid, dat ik nog niet in de hel ben. En och! zegt de ziel, indien de duivelen dergelijke hoop en middelen en verdraagzaamheid genoten hadden als ik, ik kan niet anders denken, dat zij dan beter geweest zouden zijn dan ik ben.

Dit is hetgeen de ziel beschaamt in al haar droefenis en haar doet zeggen: Och, die zoete vertroostingen en kostelijke beloften, welke ik gehad heb en die de Heere Jezus mij gedaan heeft! Hij is zo menige keer aan mijn hart komen kloppen en heeft gezegd: Komt tot mij, u afkerige kinderen, keert weder, keert weder! waarom wilt gij sterven? O, die genade, welke mij gevolgd heeft van mijn huis tot mijn wandelplaats en daar heeft de genade mij aangesproken en van daar naar mijn binnenkamer en daar heeft de genade mij aangezocht en in mijn nachtgedachten, als ik ontwaakte, boog zich de genade voor mij op de knieën en bad mij, om mijn snode weg te verlaten. En nochtans weigerde ik, genade te ontvangen en wilde mijn eigen wil doordrijven, hadden de duivelen maar zulke hoop en zulke aanbiedingen van genade gehad, zouden zij, die nu sidderen wegens het missen van genade, dezelve gaarne aangenomen hebben.

Hoe, zegt de ziel verder, zoek ik genade? Zal ik spreken van genade? Helaas! Zal ik genade zoeken, daar ik ondertussen die zo klein geacht en versmaad heb? Wat! Ik genade? De minste van Gods weldadigheden zijn te goed voor mij en de zwaarste van Gods plagen zijn te gering voor mij.

Ja, de zondaar vindt geen eind in het, pleiten tegen zichzelf en daarom spreekt hij aldus en zegt, dat God niet meer tegen hem doen kan, dan hij verdiend heeft; maar dit is ook Zeker, hij acht, dat God niet meer hem kan opleggen, dan hij waardig is. Ja, het is zeker, de ziel kan zoveel niet dragen noch lijden als zij verdiend heeft, als God met haar naar recht wil te werk gaan. Want voor een zondaar, die recht wil handelen en zijn kwaad nauwkeurig wil herinneren, is het gemakkelijk, al zijn gruwelen op te tellen en hij spreekt bij zichzelf aldus: Ik heb niet minder dan de eeuwige verdoemenis verdiend, want de bezoldiging van alle zonde is de dood, als begaan zijnde tegen een oneindige Majesteit en tegen een Goddelijke gerechtigheid en wat verdienen dan alle deze mijn zonden, bedreven tegen het licht van Gods Woord, tegen alle bestraffingen, tegen al de beschuldigingen der consciëntie en tegen al de geboden Gods? De hel is tegoed en tien duizend hellen zijn niet genoegzaam om zulk een booswicht, als ik ben, te pijnigen.

Het is waar, ik heb gebeden om genade, maar hoe? Ik genade? Ik schaam mij, die te verwachten en met welk een hart kan ik deze genade verwachten, die ik onder mijn voeten vertreden heb? Zal het bloed van Christus mijn hart reinigen, dat bloed, hetwelk ik onder mijn voeten vertreden en als iets onheiligs geacht heb?

Toen de Heere mij aangezocht heeft, waren Zijn wonden bloedende, Zijn zijde was vloeiende van bloed en het vreselijk geroep van: Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten? kwam in mijn oren. Evenwel, deze Christus heb ik gering geacht en Zijn bloed als niets geschat. Kan dan Christus bloed mij enige dienst doen?

Het is waar, ik verzoek genade, maar hoe meen ik enige genade te ontvangen? Al de pilaren van de kerk kunnen getuigen, hoe menigmaal mij genade en barmhartigheid is aangeboden, maar ik heb die geweigerd; daarom, hoe kan ik bidden om enige genade? En gelijk de Schrift zegt: Zij zullen hun zonde aanzien en erkennen hun wegen en oordelen zich waardig, verdoemd te worden, zo belijdt de ziel, dat ze niets goeds waardig is. Zij is Gods liefde, noch Zijn zorg, noch enig, ander voorrecht waardig; alleen belijdt ze, dat ze een walging van zichzelf heeft. Ze zegt: Och, wat is bij mij een hardnekkigheid, snoodheid en verkeerdheid. Hoe? Ik genade? Ik ben die niet waardig, alleen ben ik waardig, voor eeuwig verworpen te worden, gelijk de profeet Ezechiël zegt, hoofdstuk 16: 63, Opdat u het gedachtig zijt, en u schaamt, en, niet meer uwen mond opent wegens uw schande. Dat is, zij zullen het kwade gedenken, dat zij bedreven hebben en des Heeren vriendelijkheid en genade, die zij tegengestaan hebben, zij zullen beschaamd worden en hun monden niet meer openen.

Zo hier ook, 's zondaars tong kleeft aan zijn gehemelte en hij zegt: ik gedenk aan mijn kwaad en schaam mij, enige genade te wachten; ik zocht te voren barmhartigheid, maar nu zie ik, dat ik die onwaardig ben en dat ik al de oordelen, die God over mij kan uitstorten, waardig ben. Zijn ziel belijdt van harte, dat hij meer verdiend heeft, dan God over hem zal brengen, want zo God al Zijn toorn over hem zoude uitgieten, zo zoude Hij hem oneindig moeten maken, om Zijn oneindige toorn te dragen en daarom legt de Heere alleen zoveel op hem, als hij bevatten kan.

2. De ziel erkent de billijkheid van Gods handelingen, al zijn ze ook zeer scherp; de zondaar belijdt, dat hij, is als leem in de handen van de pottenbakker en de Heere mag met hem handelen, gelijk. Hij wil. Ja, de ziel wordt gedreven tot verwondering over des Heeren lankmoedigheid, dat Hij zo lang uitstel aan hem heeft believen te geven, en dat God hem van voor Zijn aangezicht niet verworpen en reeds lang ter hel verwezen heeft. Dit is de gestalte van de geest, die de arme klagende kerk had, Klaagt. 3: 22, het zijn de goedertierenheden des Heeren, dat wij niet vernield zijn, dat Zijn barmhartigheden geen einde hebben.

Wanneer een ellendige dronkaard ziet, hoe hij in de herberg tegen God en Zijn waarheid uitgevaren heeft en hoe hij aanslagen tegen de Heilige heeft gemaakt, zo verwondert hij zich, dat God zulk een booswicht zo lang kon verdragen en dat de aarde hem niet levend verzwolgen heeft. En als de Heere het hart van een overspeler of overspeelster verootmoedigd heeft, zo begint die aldus bij zichzelf te denken: de Heere zag al de zonden, die ik bedreven heb en al mijn verlokkingen tot deze zonde en mijn lust daarin. Dan staat de ziel verwonderd, dat Gods gerechtigheid zulle een monster ooit heeft kunnen verdragen en dat Hij hem niet te schande maakte in zijn brandende lusten en hem niet ter hel wierp.

Och! zegt hij, het is omdat Zijn, genade niet ophoudt, dat mijn leven al over lang niet heeft opgehouden? Ja, de ziel besluit, dat de Heere haar met recht niet zou behouden, gelijk Nehémia zegt: Doch u zijt rechtvaardig in alles, wat ons overkomen is, want Gij hebt trouwelijk gehandeld, maar wij hebben goddeloos gehandeld, Neh. 9: 33. Alsof hij wilde zeggen: het is recht, dat een iegelijk zou liggen onder zijn eigen last en daarom moogt u ons met recht veroordelen.

Ja, de ziel zegt, dat God in gerechtigheid niet kan nalaten, haar te plagen, zo veel ze kan bevatten, gelijk Daniël zegt: Daarom heeft de Heere over het kwade gewaakt, en Hij heeft het over ons gebracht; want de Heere, onze God, is rechtvaardig in al Zijn werken, die Hij gedaan heeft, omdat wij Zijner stem niet gehoorzaamden, Dan. 9: 14 (Hij spreekt daar van de zeventigjarige ballingschap).

Zo zegt de ziel: Omdat de Heere heilig en rechtvaardig is, zo straft Hij niet alleen, maar Hij kan niet nalaten te straffen en daarom rechtvaardigt hij de Heere in al de plagen, die hem ooit kunnen opgelegd worden.

En hierdoor is het, dat de ziel nooit enigerlei murmureringen of oprijzingen des harten tegen de handeling des Heeren wil aanhouden, veel minder zal zij het uitbrengen tegen de Heere. Maar hoewel de natuur en de verdorvenheid zich soms roert en het hart wil murmureren tegen de Heere en zeggen: Waarom doet de Heere also en waarom zijn mijn gebeden niet beantwoord?

Zulk een ziel is vernederd en zulk een is getroost en waarom ik niet zoowel als die? Nochtans, als iets dergelijks in het hart ontstaat, zo onderdrukt hij die snode gedachten en vernedert zich voor de Heere, zeggende: Gesteld, God wil (gelijk de Apostel zegt, sprekende van de verwerping van sommigen en van de aanneming van andere) mijn gebeden niet horen en mijn consciëntie niet bevredigen, noch mij enige genade bewijzen, welnu, ik heb het mijn en de Heere doet mij, snode helwicht, geen onrecht; ik heb mijn zonde en mijn schande, de toorn Gods is mijn deel en de hel is mijn plaats.

Nu komt de ziel God vrij te spreken in al Zijn voorzienigheden en zegt: het is recht bij God, dat al de gebeden, die uit dit onreine hart voortkomen, zouden verfoeid worden en dat al mijn arbeid in heilige oefeningen nooit zou worden gezegend, want ik heb allerlei bijoogmerken in al mijn verrichtingen gehad: Ik ben het, die gezondigd heb tegen alle bestraffingen der consciëntie en tegen beter weten in en daarom is het recht, dat ik deze schrik des harten met mij draag tot mijn graf. Ik ben het, die de genade misbruikt heb en daarom is het billijk en recht bij God, dat ik met een pijnigende consciëntie naar de hel ga. Och, dat ik, zo ik in de hel kom, een hart mocht hebben, dm Uw Naam daar te verheerlijken en te rechtvaardigen, zeggende: Nu lig ik in de hel onder uw verdoemde schepselen, maar de Heere is rechtvaardig en voor eeuwig te prijzen in al Zijn handelingen, en ik ben met recht verdoemd.

3. Hierdoor wordt de ziel gerust en neergezet onder de zware hand Gods in die hulpeloze staat, waarin zij is, zodat de zondaar hiertoe komt, dat hij de slag ontvangt

en onder de last ligt en gerust en geduldig weggaat: hij is tevreden en zegt niet één woord meer.

O! dit is een hart, dat goud waard is; hij rekent Gods handeling en Gods weg de bekwaamste en tijdigste van alle.

Och! zegt hij, het is recht, dat God verheerlijkt wordt, al wordt ik voor eeuwig verdoemd, want ik verdien het ergste. Wat ik ook heb, het is het loon van mijn eigen werken en het eind van mijn eigen wegen; indien ik verdoemd word, heb ik het te wijten aan mijn hoogmoed, mijn hardnekkigheid, mijn eigenzinnigheid en al mijn snode verdorvenheden. Wat zal ik tegen de Heere murmureren, omdat Zijn toorn en Zijn grimmigheid zwaar op mij drukt? Laat mij tegen mijn zonden murmureren, die de Heere veroorzaakt hebben, zo te doen; laat mij murmureren tegen mijn snoodheid, welke deze adders in mijn boezem heeft gevoed. Zal ik onrustig zijn en tegen de Heere murmureren, omdat deze schrik des harten mij kwelt?

Och nee, laat mij de Heere loven en niet één woord tegen Hem spreken, maar laat mij tegen mijn zonde murmureren, gelijk David zegt: Ik ben verstomd; ik zal mijn mond niet opendoen, want u hebt het gedaan, Ps. 39: 10.

Zo spreekt de vernederde zondaar ook en als het vonnis der verdoemenis nu op hem neerdaalt en God hem, om zo te spreken, uit Zijn gunst schijnt te werpen, dan zegt hij: Ik beken: God is rechtvaardig en daarom loof ik Zijn Naam en buig mij onder Hem, maar de zonde is de oorzaak van al de ellende, die over mij gekomen is. De heilige Profeet Jeremia, sprekende van de grote ellende, die over het volk Gods is gekomen, zegt: O, wee mij over mijn breuk! mijn plaag is smartelijk, maar ik zei: Dit is immers een krankheid, die ik dragen moet. Dit is de gestalte van een hart, het welk waarlijk verootmoedigd is, het is tevreden, alles op zichzelf te leggen en zo gerust te zijn, zeggende: dit is mijn wonde en ik moet ze dragen, dit is droefenis en ik wil die lijden. Zo ziet gij, welke de gedraging van het hart is in deze tevredenheid: bedenkt dit, want het is van groot belang.

Maar ten andere: *Welke is de handeling des Heeren, waarmede de ziel tevreden moet zijn?*

Ik antwoord: De gedraging des Heeren omtrent de ziel in dit opzicht openbaart zich in twee dingen.

A1. Eerst: in hetgeen Hij wil doen aan de ziel en

B2. ten andere in de wijze van Zijn handelen en het hart moet met die beide zaken tevreden zijn. Soms wil het hart wel een zaak dragen, maar de wijze er van doodt het, maar God zal een zondaar op Hem doen wachten om genade en hem wederom en wederom doen bidden. En de zondaar zal met de strengste van Gods handelingen tevreden zijn en hij is nog blijde, dat hij zo behandeld wordt.

A1. Hetgeen de Heere wil doen aan de ziel bestaat in twee zaken,

De eerste zaak, die God aan de ziel wil doen en waarmede zij tevreden moet zijn, is, dat de zaligheid en het geluk en de aanneming van 's mensen persoon nu niet meer in 's mensen eigen handen moet zijn, noch in zijn eigen vermogen: de Heere heeft de staf uit zijn hand genomen en de zaligheid moet niet meer in zijn macht zijn. Eer de ziel hiertoe wil buigen, is zij wonderbaar trots.

Toen Adam in de staat der rechtheid geschapen werd, stelde de Heere een schoon kapitaal in zijn hand, waarmede hij voor zichzelf mocht handelen en hij had vrijheid van wil en kracht van genade, zodat hij de gunst van God kon verkrijgen door hetgeen hij kon doen. Maar toen Adam trouweloos was geworden omtrent datgene, wat God

hem had toevertrouwd en omdat hij het hem toevertrouwde verloren had, zo nam de Heere alles van hem en nu zal niets in of van hem meer zijn in het stuk van rechtvaardigmaking of aanneming als iets verdienende. Adam kon in de staat der rechtheid genade geëist, hebben van God uit kracht van een verbond, maar nu zal Adam niets meer in zijn eigen macht hebben en zal hij zijn rechtvaardigmaking en aanneming niet in zichzelf, maar in een ander, namelijk Jezus Christus hebben. Zodat de reden, waarom een ziel gerechtvaardigd en bij de Heere aangenomen wordt, enkel in een ander en niet in haar zelve is, het is een grote zaak, het hart hiertoe te buigen, dat de ziel niets zie in haar zelve, maar alles in en door Christus moet hebben.

Twee Schriftuurplaatsen zijn er, die hiertoe wonder nuttig zijn en daarin zult u de groten hoogmoed van het menselijk hart zien. De een is Romeinen 9: 30-32. De Joden en Heidenen zochten de rechtvaardigheid, dat is: hoe zij voor het aangezicht Gods aanneming en rechtvaardigheid zouden vinden. De Joden zochten die door de werken der Wet, dat is in zichzelf, door hun offeranden, wassingen en dergelijke zaken en zij dachten, dat deze hen voor het aangezicht Gods zouden vrij stellen, maar de Tekst zegt: Israël, die de wet der rechtvaardigheid zocht, is tot dezelve niet gekomen, dat is: de Joden hebben die niet bekomen, omdat zij die zochten niet uit het geloof, maar in en van zichzelf, als uit de werken der Wet en daarom kwamen zij er nooit toe.

Maar de andere plaats: Romeinen 10: 2 en 3 is zeer krachtig, alwaar de Apostel zegt: Ik geef hun getuigenis, dat zij een ijver tot God hebben, maar niet met verstand. Want also zij de rechtvaardigheid Gods niet kennen, en hun eigene gerechtigheid zoeken op te richten, zo zijn zij der rechtvaardigheid Gods niet onderworpen.

De oorzaak, waarom iemand door God vrijgesproken wordt, is niet wegens iets, dat hij heeft of doet, maar het is wegens eens anders gerechtigheid.

En let wel, de Tekst zegt: Dat zij, hun eigen gerechtigheid zoekende op te richten, zich der rechtvaardigheid Gods niet onderworpen hebben. Hier is dit opmerkelijk: zij dachten hun eigene gerechtigheid op. te richten, dat is hun eigen plichten, diensten, gaven en bekwaamheden en omdat zij dachten, aangenomen te zullen worden wegens hetgeen zij deden, zo onderwierpen zij zichzelf niet. Onderwerping is een punt van buiging en dat te missen is schrikkelijke hoogmoed; het is wonderbare, duivelse hoogmoed, dat iemand zijn eigengerechtigheid oprichtend, daardoor meent aanneming, verzoening en vergeving bij God te zullen vinden.

Zodat nu de ziel niets is en de Heere zegt tot haar: u zult al uw dagen in gescheurde klederen gaan, opdat Christus uw gerechtigheid zij; u zult een dwaas zijn, opdat Christus uw wijsheid mag wezen en u zult zwak zijn, opdat Christus ar uw sterkte zij en ik zal u doen onderworpen zijn aan de gerechtigheid van Christus. Ja, de Heere zegt verder: Indien u meent, aanneming te vinden en gerechtigheid te zullen verwerven door hetgeen u doen kunt, zo gaat heen en brengt al uw gebeden en plichten hij elkaar en ziet, of zij alle samen mijn volmaakte Wet der gerechtigheid kunnen beantwoorden en aan mijn gerechtigheid voldoen.

Aldus is de Heere gewillig, een mens te ontledigen van zichzelf en dit is een wonderlijk werk van de geest, als het hart tevreden is, te zijn wat God wil en niets van zichzelf te hebben, onwetend, zwak en gering te zijn en alles van Christus te hebben. Dit is opmerkelijk: elk zou gaarne iets meebrengen, en als wij in dit alles dood en leeg zijn, als wij niets in ons vinden, zo zijn wij gereed, te zeggen: Indien ik deze en die gestalten des harten had, zo zou de Heere mij aannemen, maar omdat ik ze niet heb, zo zal de Heere mij verwerpen.

Wat is dat anders, dan de verdiensten van 's mensen gaven en plichten te verhogen? Daarom is 't, dat de Heere de ziel hiertoe wil brengen, dat ze tevreden is, gerechtvaardigd te worden, niet wegens hetgeen zij heeft, maar door iets in een ander,

boven wat zij doen kan, om zich van de hemel en de gelukzaligheid te verzekeren. Hierom zegt de Apostel; Rom. 4: 5: Dengene, die niet werkt, maar gelooft in Hem, die de goddeloze rechtvaardigt wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid.

Dit is onze natuur: wij zouden gaarne samen met Christus de zaligheid verkrijgen en iets hebben van onze eigen verdienste (om onze aanneming bij God te verkrijgen) zo wel als Jezus Christus, in het stuk van de rechtvaardigmaking. Maar de Heere wil het hart hiertoe brengen, dat het zal komen als een snode, goddeloze verrader, opdat de Heere de zondaar in Christus rechtvaardige. Waarom durft een arm zondaar soms tot Christus niet komen en tot Hem op te zien om genade?

Wel, hij is het niet waardig. Maar bent u niet tevreden, uw onwaardigheid te zien? Ja, zegt gij, maar ik zie zulk een hoogmoed, zulke afgetrokkenheid en zulke verdorvenheid in heilige plichten, dat ik niet naar Christus om genade durf gaan. Indien dit u tot last is en u tevreden zijt, daarvan gered te worden, zo heeft Christus genade voor u bereid en u moogt die nemen; de Heere zal u nu doen weten, dat u niet aangenaam zijt wegens dat u waardig zijt, maar door Christus. De Heere rechtvaardigt de goddeloze.

De tweede zaak van des Heeren schikking, waartoe Hij de ziel brengt, is deze: *Gelijk de ziel moet uitzien naar een ander om hetgeen zij niet heeft, zo moet zij in de tweede plaats tevreden zijn, te nemen hetgeen een ander, namelijk Gods genade, wil geven, niet hetgeen de ziel het beste dunkt, maar wat de genade het beste voor haar acht.*

Nu, ziet deze gezegende gestalte des harten in drie bijzonderheden.

A. De ziel is tevreden, dat de genade zal weigeren, wat zij wil aan haar en zij is vergenoegd met al, wat de genade weigert. Indien de Heere haar gebeden niet wil hooien, indien de Heere haar wil verwerpen, omdat zij des Heeren goedertierenheid verworpen heeft en indien de Heere haar in die ellendigen en verdoemelijke staat wil laten, waarin zij zichzelf gebracht heeft door haar hardnekkigheid, de ziel wil niet tegenspreken en murmureren, hoewel ik beken, dat het hard en verdrietig is en het duurt lang, voordat de ziel aldus gesteld is, nochtans: het hart, dat waarlijk vernederd is, is tevreden, zonder murmureren de staat van verdoemenis te ondergaan, omdat de zondaar inziet, dat hij deze ellende en verdoemenis over zichzelf gebracht heeft. Met één woord: de ziel ziet, dat ze niets van Gods handen verdient, en daarom is zij tevreden, zo God haar iets weigert en het gaat met de ziel in dit geval gelijk met David: 2 Sam. 15: 25 en 26, waar deze zegt (ziet, hoe gewillig hij opneemt al wat de Heere hem zal verlenen): Breng de ark Gods weder in de stad; indien ik genade zal vinden in des Heeren ogen, zo zal Hij mij wederhalen, en zal ze mij laten zien, mitsgaders Zijn woning; Maar indien Hij also zal zeggen: Ik heb genen lust tot u; zie, hier ben ik, Hij doe mij, zoals het in Zijn ogen goed is. Gelijk het met David was ten opzichte van een tijdelijk koninkrijk, zo is het met de ziel ten opzichte van genade; de ziel zegt: indien er enige genade voor mij, arm, opstandig schepsel, is, de Heere zie dan in genade op mij neer, maar indien de Heere zal zeggen: u hebt de verdoemenis op uzelf geladen, daarom zal ik u er in laten, zo zegt de ziel: Zie, hier ben ik, de Heere doe met mij, wat Hem behaagt.

1. Tegenwerping

Maar misschien zijn er, die deze tegenwerping maken.

Behoort de ziel zo tevreden te wezen, dat ze in deze verdoemelijke staat gelaten wordt?

Tot antwoord hierop dient, *dat deze tevredenheid twee dingen bevat en zij in tweeërlei zin kan genomen worden.*

Eerst: Tevredenheid geeft soms niet anders te kennen dan een vleselijke zorgeloosheid en een onbekommerdheid over 's mensen staat, die zodanig is, vraagt naar zijn eigen ziel niet, wat zij is, noch wat zij heeft, noch wat van haar worden zal. Dit is een vervloekte zonde en deze vergenoegdheid is niet anders dan een verregaande achteloosheid, ja, het is een voorloper van de verdoemenis voor die mens, die deze zonde aan de hand houdt. De ziel, die waarlijk verootmoedigd en vernederd is, kan, ja durft zo in koelen bloede niet spreken. Deze tevredenheid wordt hier echter niet bedoeld en het is niet geoorloofd, aan deze plaats te geven, want het is zeker: de ziel zal op deze wijze nooit zalig warden; God wil maken, dat de mens de genade hoog acht en dat hij er over bekommerd zij, eer hij ze heeft.

Maar ten andere: De ware tevredenheid, welke wij bedoelen, is een kalmte van de ziel, die niet murmureert tegen des Heeren beschikkingen omtrent haar en deze vergenoegdheid is altijd vergezelschap met het gezicht van 's mensen zonde en naar God om genade te gaan. De ziel, die aldus tevreden is, dat God over haar naar Zijn welbehagen beschikt, gebruikt alle middelen en behulpzels, welke haar nader tot God kunnen brengen, maar indien de genade zal weigeren te geven, de ziel is vergenoegd en berust er in. Dit kan iedere ziel, die waarlijk vernederd is, hebben en zij heeft het enigmate, doch u moet alles niet laten gaan, zoals het wil.

Nee, dat is een vervloekte ongestalte des geestes, die u moet haten als de hel zelf. Maar deze vergenoegdheid is gesteld tegenover het murmureren tegen de Almachtige en daartoe geraakt iedere vernederde ziel, al wordt het zo duidelijk niet gezien. Het is hiermede als met iemand, die gevangen zit wegens diefstal en over wien het vonnis des doods geveld is, hij behoort het gebruik der middelen, om zijn leven te behouden, niet te verzuimen, doch indien hij geen vergiffenis kan krijgen, zo moet hij niet tegen de rechter murmureren, omdat deze hem veroordeelt en zo doende niets tegen dé Wet verricht. Deze dief behoort middelen te gebruiken tot het krijgen van pardon, maar indien hij het niet bekomen kan, zo moet hij tevreden zijn met zijn rechtvaardige veroordeling. Zo ook in het geestelijke, wij dienen niet zorgeloos te zijn in het gebruik van alle middelen, maar wij moeten steeds genade bij God zoeken en nochtans behoren wij tevreden te zijn met al, wat de genade zal weigeren, omdat wij de minste gunst niet waardig zijn.

De ootmoedige ziel spreekt aldus bij zichzelf: mijn eigen zonden en gruwelen hebben mij in deze verdoemelijke staat, waar ik in ben, gebracht en daarenboven heb ik de genade verzuimd, welke mij daaruit had kunnen brengen; waarom zou ik dan tegen de genade murmureren, hoewel zij mij genade weigert? En indien de genade mij laat in die ellendigen staat, waarin ik mij, gebracht heb, zo heb ik slechts het loon van mijn eigen werken.

Let hier wel op deze sluitrede: Die niet gewillig is, de vrijheid van de loop der genade te erkennen, dezelve is niet waardig, ja niet bekwaam, om enige genade te ontvangen, maar de ziel, die niet tevreden is, dat de genade haar weigert datgene, wat zij wil, die geeft gene plaats aan de vrijheid van des Heeren genade en barmhartigheid en daarom is die ziel niet bekwaam tot genade. Ik besluit dit alles aldus: Oordeelt bij uzelf, of dit niet een ijselijke hoogmoed des harten is, dat de zondaar murmureert, omdat de Heere de genade niet wil bedelen, zoals de ziel wil of: de zondaar meent, dat hij genade verdiend heeft en daarom is hij toornig op God, omdat hij de genade niet heeft of anders acht hij zich wijzer om over de genade te beschikken dan God.

Dit zijn bewijzen van een trots hart, hetwelk nog niet tot genade bekwaam is; ja, indien dit in het hart is en het hart geeft zich hierin toe en blijft in deze ongestalte, die ziel kan geen genade ontvangen.

2. Tegenwerping

Maar zullen misschien sommigen tegenwerpen: Kan een mens deze gestalte des harten gevoelen, dat hij tevreden is, dat de genade hem in de hel zou werpen? Bevinden Gods heiligen dit en kan iemand dit in zijn hart gewaar worden?

Hierop antwoord ik:

Veel dienstknechten Gods zijn hiertoe gekomen en hebben de eenvoudigheid van haar ziel, in hiermee tevreden te zijn, open gelegd, maar de heimelijke weg der ziel is hier zeer verborgen en het is moeilijk, die te vinden en deze gestalte des geestes duidelijk te onderkennen. Maar de beste weg, om bekwaam te zijn, dit te onderkennen, is deze zo wanneer u te die einde kennis neemt van deze drie dingen:

- I. Dat de ziel uit haar natuur niet anders kan dan haar eigen behoudenis begeren: dit is een regel, die God in het schepsel gedrukt heeft, en daarom moeten wij niet denken, dat de natuur verder gaat dan de natuur; ook is hetgeen fout in de natuur, dat ze hiernaar uitgaat.
- II. Maar de ziel, aldus verootmoedigd zijnde, kan niet anders als zichzelf opgeven, opdat de Heere over haar beschikke, gelijk Hij wil, ja, al wilde de Heere het verderf over haar brengen.
- III. Al vindt de ziel soms een heimelijk rebelleren tegen God en een murmureren tegen des Heeren handelingen en al begint de zondaar te zeggen: Dit zijn mijn verdorvenheden, ik zal te eniger tijd omkomen en de Heere schijnt naar mij niet om te zien, zodat de ziel soms over Gods Voorzienigheid murmureert. Nochtans: het hart dat waarlijk vernederd is, murmureert tegen zichzelf, omdat hij zulk een twistend hart tegen des Heeren handelingen met hem heeft.

Ja, ik heb er velen gekend in deze toestand, die bijna tot wanhoop vervielen, denkend, dat ze de zonde tegen de Heilige Geest gedaan hadden; zover dat het hen te ootmoediger heeft doen wandelen voor God, maar ik zeg: Als de ziel deze ongeregeldeheid vindt, zo tracht ze die geheel weg te doen en zij durft tegen God niet twisten, ze durft niet anders dan zichzelf overgeven, en dit is een bewijs, dat de ziel tevreden is.

B. De ziel, die tevreden is, neemt er genoeg mee, dat de genade van haar weg neme, wat zij wil: vrienden, middelen, rust, vrijheid, goeden naam en al, wat het hart het meest liefhad: zij is tevreden, dat God haar van dit alles ontbloot. Daarom zullen wij dit bij ervaring en in de praktijk opmerken. De Heere brengt een gebroken zondaar, die lang overstelpt is geweest door 't gewicht van zijn verdorvenheden, tot zeer lage ebbe. U zult soms een mens zien in de pijniging der consciëntie, zodat de natuur en de natuurlijke bekwaamheden beginnen af te nemen, zijn verstand wordt zwakker, zijn geheugen feilt, zodat nu dezelfde persoon, die te voren een mens was van grote, rijke gaven en over wiens wijsheid men zich verwonderde en ontzet was, nu ais verstandeloos wordt geacht vanwege de schrik zijns harten.

Het gaat soms zo ver, dat de man zegt: Och, mijn vrouw is verdorven en de vader zegt: Och, mijn kind! te voren was het verstandig, maar nu is het een rechte zot. Ja, Gods genade zal een mens niet laten gaan, voordat hij tevreden is, een veracht mens te

zijn, opdat hij genade mocht vinden en behouden worden. En de genade zal al die gaven en bekwaamheden van hem wegnemen en hem blijde maken, de zaligheid in een ander te hebben. En in het eind, als God zijn hart wederom vervrolijkt, zo is hij wijzer en bekwaamer dan ooit, zoowel tot tijdelijke als tot geestelijke zaken. Hoe kunt u geloven, zegt de Zaligmaker, gij, die eer van elkander aanneemt? Zonder deze handeling Gods zou niemand ooit ten hemel komen.

Vóór dit werk zei de ziel misschien: Als ik eer, rust; vrijheid en achting mag hebben, zo is het wel, al heb ik nooit een druppel genade, maar de Tekst zegt: Hoe kunt u geloven, gij, die eer van elkander neemt en de eer, die van God alleen is, niet zoekt? De genade zal u op de knieën brengen, en u zult niet tevreden zijn niet de eer van de wereld; nee, neen! de genade zal u tevreden maken, om dwaas te zijn en die eer alleen te nemen, die van God is, al bent u in de wereld veracht, gehaat en vervolgd. Het is tegen de rede, dat de ziel kan geloven, tenzij dit in het hart zij.

En gelijk de verootmoedigde mens tevreden is, dat hem de genade alles zal weigeren en alles zal afnemen, wat zij wil, zo is hij ook tevreden, dat de genade gebiedt, wat zij wil, en dat zij bevelen en wetten oplegt, die zij wil.

Toen Johannes de Doper kwam, om de weg voor Christus te bereiden en de harten van het volk verootmoedigd waren, zo kwamen de tollenaars tot hem, zeggende: Meester, wat zullen wij doen? En hij zei tot hen: Eist niet meer, dan hetgeen u gezet is. En hem vraagden ook de krijgslieden, zeggende: En wij, wat zullen wij doen? En hij zei tot hen: Doet niemand overlast; en ontvreemdt niemand het zijn met bedrog, en laat u vergenoegen met uw bezoldingen, Lucas 3: 12, 13, 14.

De vraag is nu niet: Gierigheid en wreedheid, wat zullen wij doen?

Nee, de soldaten kwamen nu en zeiden: u zijt onze Meester, de Geest Gods en de Geest der wijsheid is u geopenbaard in het Woord; gebied en beveel wat u wilt en wij zijn tevreden met hetgeen u ons gebiedt. Het verootmoedigde hart is tevreden, dat de genade met hem doe, wat zij wil; niet alleen, dat de genade hem zal behouden, want in zoverre kan een verworping en een vleselijk huichelaar wel tevreden zijn. De huichelaar is wonder gewillig, dat de genade hem zal behouden, maar zijn lusten en verdorvenheden moeten hem steeds beheersen.

U zijt tevreden, dat de genade u zal verlossen van uw eigenzinnig hart en nochtans moet dat eigenzinnig hart u steeds beheersen en u zijt tevreden, dat Christus u behoudt en zalig maakt van uw dronkenschap en sabbatschending, maar deze lusten moeten u steeds overheersen. Een dronkaard, die een gevaarlijke ziekte door overdaad heeft verkregen, is tevreden, dat de dokter hem genezen zal, niet, omdat hij zijn dronkenschap wil laten, maar omdat hij zijn gezondheid weder wil hebben en daarom keert hij, wanneer hij weer genezen is, weer tot zijn dronkenschap. En de dief, die veroordeeld is, cup. te sterven, roept om pardon, niet omdat hij wil leven als een eerlijk man, maar omdat hij vrij wil zijn van de strop en daarom gaat hij, als hij in vrijheid gesteld is, weder roven op de openbaren weg: het was niet uit eerlijkheid, dat hij pardon eiste, maar om de vrijheid.

Bedriegt uzelf niet: de genade zal u niet behouden, tenzij zij u ook mag beheersen. Hier is een hart, dat goud waard is en de Heere verlustigt zich in zulk een ziel, die in de armen der genade valt en tevreden is, alles van de genade te ontvangen en ter beschikking van dezelve te zijn, opdat de genade haar heilige, bestraffe lere en over haar heerse in alle dingen.

Zo is het gesteld met het hart van een waarlijk verootmoedigd zondaar: deze zal zeggen: Goede God, doe met mij, wat u wilt; overheers deze ziel en neem bezit van mij; alleen doe goed aan een arm zondaar.

Indien de Heere hem iets geeft, hij is tevreden en indien de Heere iets wegneemt of iets gebied, hij is ook tevreden. Gij, die beheerst wordt door uw lusten, denkt hieraan; als de Heere uw zielen heeft wakker gemaakt en gearresteerd, zeggende, dat u zo ter hel zult gaan, och! zult ge dan roepen: Heere, vergeef deze en die zonde! Het is waar: ik heb Gods heiligen gehaat en een walg aan hen gehad, maar goede Heere! vergeef deze zonde! Och dat de genade mij zalig wilde maken!

Maar dan zal de genade antwoorden en zeggen: Als u uit uw ziekbed zijt, zult u weder uw ouden gang gaan; nee, laat hij, die u beheerst heeft, u behouden en redden; ik zal niemand zalig maken, zegt de genade, tenzij ik hem ook mag beheersen.

C. De laatste trap van vergenoegdheid is deze: *de ziel is gewillig, dat de Heere haar zal bekwaam maken, om te nemen, hetgeen de Genadige wil geven.*

Dit is een lagere stap, waartoe de ziel gebracht wordt. De zondaar bezit van zichzelf niets en kan niets eisen van een ander en daarenboven is hij niet bekwaam, om aan te nemen hetgeen de genade wil geven. Daarom is hij niet alleen tevreden, dat de genade verleent, wat haar goed dunkt, maar ook, dat ze hem kracht zal schenken, om aan te nemen hetgeen de genade geeft. Al heeft de bedelaar, die om een aalmoes komt, geen middelen om zich te helpen en al kan hij niets van de mensen eisen, nochtans heeft hij een hand, waarmee hij de aalmoes, die hem gegeven wordt, aannemen kan. Maar een arme zondaar is tot zulk een lage ebbe gebracht (en dit toont, hoe leeg hij is), dat, gelijk hij ganselijk geen geestelijk goed heeft en ook niets kan eisen, zo is hij daarbij ook niet bekwaam, om het goed aan te nemen, dat de genade hem toebrengt.

De hand der ziel, waardoor zij de genade aanneemt, is het geloof en de vernederde ziel ziet, dat ze even bekwaam is om voor haar zonde te voldoen als te geloven in een Zaligmaker, die voldoen moet en zij kan even goed de Wet onderhouden als in Hem geloven, die de Wet voor haar volbracht heeft. In Joh. 1: 12 wordt geloven aannemen genoemd en nu ziet de arme zondaar, dat het niet alleen genade en zaligheid is, die hem goed moeten doen, maar ook ziet hij, dat, indien de genade en zaligheid daar werd neergelegd, mits men geloofde en ze aannam, hij het van zichzelf onmogelijk zou kunnen doen en daarom moet de Heere hem een hand geven, om daarmee aan te nemen. U weet, dat de Apostel zegt: 1 Cor. 2: 14, De natuurlijke mens begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn, want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden.

En dezelfde Apostel zegt evenzeer duidelijk: het is u gegeven, in Christus te geloven, Fil. 1: 29, zodat het geloof een gave is en een arme zondaar is even bekwaam, om een wereld te scheppen, als om genade van zichzelf aan te nemen. Het missen hiervan is de oorzaak, waarom menig mens, die goeden voortgang op de weg der zaligheid schijnt gemaakt te hebben, zichzelf misleidt.

Menig zondaar is ontwaakt geweest en zijn hart scheen vernederd; de ziel komt in die staat van Christus te horen en meent, de genade aan te grijpen en Christus te aanvaarden door haar eigen kracht, maar zij bedriegt zichzelf en het geloof, dat zij droomde te hebben, was niet anders dan verbeelding, een geloof van haar eigen maaksel, nooit was het geformeerd door de Almachtigen Geest des Heeren in de hemel; nooit zag de zondaar, dat hij de kracht Gods van node had, zoowel om hem bekwaam te maken om te geloven, als om hem te behouden en daarom was zijn geloof niet van de rechten stempel.

Maar de waarlijk verslagen zondaar zegt: Al, wat ik verwacht, moet van een ander komen en ik ben tevreden, te nemen, wat de genade wil geven en dat mij de genade zal weigeren, wat zij wil. En ik ben tevreden, dat de genade in mij zal heersen, ja, dat

de genade mij een hart moet geven, om te geloven en om de genade aan te nemen of anders zal ik nooit geloven. Dus ziet gij, waarmede de ziel moet tevreden zijn.

B2. Nu zal ik de wijze van Gods handeling met de ziel tonen, want ook daarmee moet de ziel tevreden zijn, gelijk ik u te voren zei.

De wijze van Gods handeling blijkt in drie bijzonderheden.

Eerst: de ziel buigt zich naar de staat, die de Heere wil geven, al is hij nóg zo zwaar en moeilijk; zij is tevreden, te komen tot Gods eis, al is die nóg zo hard en lastig, gelijk soms, als de mens bevindt, dat de zware hand Gods lang op hem gedrukt heeft en dat de scherpe pijlen des Almachtigen diep in hem gestoken hebben. Als hij de hitte van Gods toorn brandende vindt in zijn hart en dat alle zonden, die in een bundel verzegeld zijn geweest (gelijk Job zegt in hoofdstuk 14: 17), alle in orde voor hem gesteld worden. Ja, dat de toorn des Heeren zwaarder dan een berg op hem valt; ik zeg als de arme zondaar zich op deze wijze vervolgd vindt, dus op de hittigste en vreselijkste wijze, zo durft het verootmoedigde hart van God niet wegvlieden, noch tegen de Heere murmureren maar hij legt zich zachtmoedig onder Hem neder.

Hij wil van God niet aflopen, want dat te doen is zijn hoogmoed; ja, hij durft het niet doen; hij wil met Saul niet gaan naar de tovenaars van Endor, noch met Judas tot de strop. Toen de Heere Judas liet zien, dat hij onschuldig bloed had verraden en zijn hart daardoor met schrik vervuld werd, zo ging hij niet tot God, maar naar zijn eigen plaats en dat door zijn hoogmoed, omdat hij niet tevreden was niet de scherpe handeling Gods, hoewel hij sprong uit de pan in het vuur, gelijk het spreekwoord zegt en evenzo ging het Kaïn in het land van Nod.

Zo ook: als de Heere een arme zondaar heeft wakker gemaakt en deze geruime tijd daarna zou denken, dat hij al een goed eind op een Christelijke weg gevorderd is, maar wanneer hij ten laatste gewaar wordt, dat hij niet machtig is, de toorn Gods te dragen, doch dat meer ongerechtigheid tegen hem inkomt, zo vlucht hij van God af, verlaat zijn Christelijke weg en begeeft zich naar een herberg of tot enig ander snood gezelschap en verhardt aldus zijn consciëntie.

Maar de ootmoedige mens durft also niet doen, doch hij legt zich neder aan Gods voetbank en hij is tevreden, Gods handeling met hem te ondergaan, al was het uiterste grondsok van Gods toorn en zelfs het helse vuur; hij betwist Gods handeling niet, zeggende: Andere zijn op deze wijze niet verschrikt en waarom ik dan wel? Nee, de ziel keert alles tegen zichzelf en zegt: Waarom spreek ik van andere? Zij hebben zulk een verkeerd, onrein en hard hart niet, als ik heb.

De verootmoedigde ziel besluit met de Kerk, Micha 7: 9, Ik zal des Heeren gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd. Zo zegt de ziel: Ik heb zeer zwaar gezondigd, ik ken de zonden van andere niet, maar ik ken de mijne en daarom wil ik des Heeren toorn dragen, al is hij nóg zo ondraaglijk; Heere! geef mij een hart, dat ik machtig moge zijn, die toorn te dragen.

Als een misdadiger voor de vierschaar komt, zo wacht hij niet anders dan ter dood veroordeeld te zullen worden en als hij nu er af komt met een brandmerk op de hand, het voorhoofd of de schouder, zo is hij blijde en gaat vergenoegd heen, roepende: God behoeft de koning, omdat hij niet anders dan de dood voor ogen had.

Zo is het ook met een verootmoedigd en zichzelf verloochenend zondaar; als zulk een ellendige het zwaarste van Gods gramschap op zich voelt rusten en zulke vreemde ontsteltenissen, alsof er duizend duivelen in hem waren, zo stelt zich de ziel aldus tevreden en zegt: Waarom murmureer ik zo? En waarom ben ik zo beroerd? Ik mag

nog blijde zijn, dat ik er aldus afkom, want ik kon heden rechtvaardig in de hel geweest zijn.

Daarom, gaat de ziel voort: Geloofd zij God, dat het niet erger is, dat ik in de hel niet ben, ik kon immers al brullende in de hel liggen gelijk duizenden ellendige verworpenen, die gene hoop van genade meer hebben, en daarom wil ik dragen hetgeen de Heere mij oplegt.

Ten andere: Gelijk hij tevreden is met de scherpste handeling, zo is hij ook tevreden ten opzichte van de tijd, hij is tevreden te wachten op genade, al is het nóg zo lang. De ogen van de armen mens zijn nu duister geworden van het uitzien naar genade, zijn handen worden zwak, zijn tong kleeft aan zijn gehemelte en zijn hart begint te zinken en schudt binnen in hem in het wachten op genade en goedertierenheid des Heeren. En evenwel vindt hij genade en heeft geen blijk van enige gunst, want God staat van verre; nochtans is zijn ziel daarmede tevreden. Indien een bedelaar een halve dag zou staan wachten op een aalmoes, het zou hem verdrieten, hoewel zulks zijn hoogmoed is: Ziet wat Jesaja zegt: Daarom zal ik de Heere verbeiden, die zijn aangezicht verbergt voor het huis van Jakob, en ik zal Hem verwachten, Jesaja 8: 17. Alsof de arme zondaar zei: De Heere heeft Zijn aangezicht verborgen, en Zijn liefelijk aanschijn van mij afgekeerd en nochtans zal ik ten hemel zien, zo lang ik een oog heb, om te zien en een hand, om op te heffen. Ik wil nog naar de hemel en naar de Heere zien, die mijn gebeden nog niet verhoort, noch beantwoordt; de Heere neme Zijn eigen tijd, het past mij wel, te wachten en Gods tijd te verbeiden.

Weg dan met die verdrietelijkheid en met die onvergenoegdheid der ziel, dat, wanneer een ellendig zondaar heeft geroepen en geschreid en geen antwoord krijgt en geen nieuws van de hemel hoort, hij heimelijk van voornemens is, alles te laten varen. Het is er mee, als wanneer iemand een gewicht opheft, eens en twee maal en ziende, dat het voor hem te zwaar is, laat hij het staan. Zo zijn vele arme schepselen tevreden, alles te laten varen en zij zeggen: Waarom zou ik langer op de Heere wachten? Ik heb zo lang, gebeden en tot God geroepen, maar vind geen antwoord: waarom zal ik nog langer wachten?

Hoe nu? Wie zal er het ergst aan toe wezen? Kan God niet aan Zijn eer komen zonder uw gebeden? Waarom zou u wachten? Wie moet er dan wachten? Moet de koning wachten of de onderdaan? de meester of de knecht? de rechter of de verrader?

Ten onder met dit uw trots hart!

Een verootmoedigde ziel durft alzo niet doen: zij is tevreden, op Gods genade te wachten en u zult er ook toe gebracht worden, eer God u ooit enige genade zal geven. De ootmoedige ziel zegt aldus: Ik heb zo lang reeds gewacht en de Heere schijnt toornig tegen mijn persoon en mijn gebeden: nochtans wil ik steeds wachten, ja, ik ben blijde, dat ik mag wachten. Wat? te wachten op de Heere Jezus Christus en op de genade?

Ja, en u mag er wel verblijd over zijn: koningen en prinses hebben zo gedaan en welzalig zijn ze, die op genade wachten. Ja, het arm, verbrijzeld hart besluit aldus en zegt: Indien ik mocht neerliggen en het stof lekken al mijn dagen en roepen om genade mijn, ganse leven lang, indien mijn laatste woorden mochten zijn: Genade, genade! zo zou het wel zijn, als ik maar vóór mijn laatste snik genade verkreeg. Och! ik dank God, dat ik nog hier mag leven en dat ik in de hel niet ben, gelijk duizenden, die nu wachten op het oordeel en de wraak Gods. Geloofd zij God, dat ik nog mag wachten, totdat God op mij neerziet in genade en goedertierenheid.

Eindelijk, ten derde: Als de ziel lange tijd gewacht heeft, is zij tevreden met de minste mate van genade.

Ze is niet gelijk vele trotse bedelaars, die het te weinig vinden, een kleinigheid te krijgen, als zij langen tijd gewacht hebben. Ziet, van nature zouden wij gaarne iets hebben, om handel mede te drijven, maar de Heere wil het kapitaal in Zijn eigen hand houden en de verootmoedigde mens is tevreden, dat het zo is; hij komt soms en God wil niet horen, hij gaat weg, en hij komt wederom, en dan gaat hij hongerig weg en is daarbij wel tevreden. Ziet, hoe de arme Kanaänese vrouw deed; zij kwam om genade bedelen van onze Zaligmaker en Hij zei: het is niet betamelijk, het brood der kinderen de honden voor te werpen, Matth. 15: 26.

Ja, Heere, zegt ze, ik stem alles toe, wat Ge zegt: ik ben zo snoed en zondig als er ooit iemand was, doch, Heere! de hondekens mogen toch eten van de kruimpjes, die van huns Heeren tafel vallen.

U weet: de hond moet wachten, totdat zijn meester inkomt en als hij gekomen is, moet hij wachten, totdat hij zijn spijs snijdt en ook krijgt hij de spijs niet van zijn tafelbord; nee, als hij al deze tijd gewacht heeft, krijgt hij niets, dan de kruimpjes.

Zo is het eveneens met een arm zondaar. U moet niet denken, dat de Heere naar uw zin zal doen, nee, u moet tevreden zijn met de kruimels van genade en ontferming en zo moet u onder de tafel liggen, totdat de Heere de kruimpjes laat vallen. De verootmoedigde ziel zegt: Laat mijn staat nóg zo moeilijk zijn; doe met mij, wat u wilt; laat het vuur Uws toorns mij hier als verteren: alleen red mij hiernamaals en laat mij genade vinden. En al is de tijd nóg zo lang, zo ik met mijn laatsten snik genade krijg, ben ik tevreden en al, wat u geeft, aanvaard ik dankbaar.

De ziel twist met God niet meer en zegt niet: Waarom is mijn genade niet gegroeid? Waarom ben ik zo en zo niet getroost en verkwikt? Ja, zij ziet uit naar genade en indien zij maar een kruimel genade heeft, is zij getroost en voor eeuwig tevreden. Aldus is het hart zeer laag gebracht.

Nu is verder, de vraag: ***Waarom brengt de Heere het hart zo ten onder? Is dit nodig en wordt het vereist?***

Ja, het is buiten twijfel niet alleen gewenst, maar zeer nodig, dat het zo is. En de reden, er van is genomen van de natuur van het verbond der genade, het welk dit vereist en zonder hetwelk het verbond der genade voor ons niet kon bekwaam zijn. Want dit is het verbond der genade, gelooft en leeft; de voorwaarde aan onze zijde is geloof, nu, geloof is niet anders, dan een uitgaan van de ziel, om alles van een ander te krijgen, als niets hebbende van zichzelf en daarom zal dit rusten in ons zelf niet bestaan met de natuur van dit verbond.

Indien het nu zó was, dat wij niet besloten waren, viel te buigen, en ons door een ander te laten besturen, het is zeker, dat wij dan onze harten niet konden uitgebreid vinden, om naar die andere te gaan, door wiens wijsheid en voorzienigheid wij niet wilden bestuurd en behandeld worden. In ons zelve te zijn en uit ons zelve macht te hebben in ons zelve, om over iets belangende onze geestelijken staat te beschikken en alles te halen van een ander zijn twee rechte tegenstrijdigheden, die daarom samen niet kunnen bestaan.

De bedeling des levens en der genade in onze handen te hebben, om daarover te beschikken, naardat wij willen, stoot ten enenmale de natuur van het verbond van barmhertigheid en genade in Christus omver.

Want ik bid u, let toch op het grote onderscheid tussen het verbond der genade, waarvan de Apostel zo dikwijls spreekt en het verbond der werken, dat hij zo dikwijls weerlegt.

Het werkverbond zegt: Doet dit en leeft; hierin werd Adam geschapen en was hij staande gebleven, hij had geen Zaligmaker nodig gehad.

Het genadeverbond zegt: Geloof en leeft, dat is: Leeft door een ander, die twee kunnen niet samen bestaan in een en dezelfde ziel op een en dezelfde tijd; dezelfde ziel, die door het verbond der genade behouden wordt, kan tegelijk niet behouden en zalig worden door het verbond der werken.

De Heere stelde in den beginne het kapitaal in Adams handen en hij had wijsheid, te beschikken over leven en zaligheid vanwege de bekwaamheid en het beginsel der genade het welk God hem ge geven had; want hij had volmaakte kennis en volkomen heiligheid en gerechtigheid en door de kracht daarvan kon hij God behagen, dé Wet houden en zalig worden in zo te doen en indien hij staande gebleven was, zou hij voor eeuwig zalig geweest zijn en wij allen in hem.

Maar nu wij in Adam gevallen zijn en van al die heiligheid en gerechtigheid, die hij had, zijn beroofd, zo is de zondaar nu niet machtig, de Wet te volbrengen en alzo genade voor zich te verwerven, noch te voldoen voor hetgeen hij kwalijk gedaan heeft. Een zondaar moet sterven en nochtans kan hij niet voldoen in het sterven; hij is dood in zonden en misdaden en, al de bekwaamheid verloren hebbende, die Adam had, zo moet hij uit zichzelf uitgaan en omdat het zo is, dat niets, wat hij heeft of doet, hem kan zalig maken, zo moet hij tot een ander gaan, opdat die andere voor hetgeen kwalijk is voldoen mocht en opdat hij alle genade, die nodig is, verwerven mocht en dat hij al wat er te doen is, doen mocht.

Nu, hetgeen wij kwalijk gedaan hebben, daarvoor heeft Christus voldaan, en hetgeen wij niet doen kunnen, dat heeft Christus gedaan: Hij heeft alle gerechtigheid vervuld. Daarom is het, dat die twee zo recht tegenover elkander staan: de Wet en het Geloof, de eerste en De tweede Adam. Let. op een paar Schriftuurplaatsen, die tonen, dat het verbond der werken en dat der genade in het punt des levens en der genade niet kunnen samen bestaan.

In Rom. 11: 6 zegt de Apostel: Indien het door genade is, zo is het niet meer uit de werken en indien het uit de werken is, zo is het niet meer uit genade. Hij wil hiermee zeggen: Indien een mens door genade zalig wordt, zo kan hij door de werken niet zalig worden. En op een andere plaats, n.l. Rom. 4; 14, zegt dezelfde Apostel: Indien degenen, die uit de wet zijn, erfgenamen zijn, zo is het geloof ijdel geworden en de belofte niet te niet gedaan.

Dit betekent: zo iemand, die meent het leven te verdienen door de wet, een erfgenaam is, waartoe is dan het geloof of de belofte nodig? het is toch de natuur des geloofs, tot Christus uit te gaan en alles van Hem te ontvangen; nu, indien ik genoeg in mij zélf had, zo zou ik Christus niet van node hebben en het geloof zou te niet gedaan zijn. Uit genade bent u zalig. geworden, zegt de Apostel, Efése 2: 8, door het geloof en dat niet uit u. Hij wil zeggen: uzelf en uw werken en alles moet verzaakt worden en al, wat u zijt of doet, is niet verdienstelijk, u moet in uzelf niet gevonden worden, maar in Christus, eer u ooit genade van Christus kunt krijgen.

Daar is niets, dat ons zal zalig maken: noch mens, noch engel, noch onze werken, daarom moeten wij tot Christus gaan en indien wij tot Christus om alles gaan en alles van Hem verwachten, zo moeten wij tevreden zijn, om van Hem in alles bestuurd te worden. Nu, laat mij deze vraag voorstellen: Of u moet tevreden zijn, dat God en de genade over u beschikke of tot wiens beschikking wilt u zijn? Wilt u iets anders hebben, benevens de genade, het welk over u beschikke, zo maakt u dat voor u tot een Zaligmaker.

Misschien wilt gij u ter beschikking stellen van uzelf en van de genade naar uw eigen zin en zegt: Ik wil genade hebben, zo ik er over beschikken mag: aldus wil een trots

hart het gaarne in eigen handen hebben, maar op deze voorwaarde zult u pooit genade krijgen.

Zo is de handelwijze van menige ziel, daarom durven velen hun zaligheid niet toevertrouwen aan Gods vrije gunst, maar zij willen die in hun eigen macht hebben, opdat zij ze mochten ontvangen, als zij willen. Velen willen zich dronken drinken en dan genade krijgen en hovaardig en onheilig zijn en genade krijgen, als zij willen. Dit is een snood bedrog der mensen, die door de duivel bedrogen en verblind zijn, maar de ziel kan op deze wijze geen genade ontvangen. Immers, hij, die zelf over de genade wil beschikken, zal ze nooit verkrijgen, omdat hij geen genade in zijn eigen macht heeft, om daarover te beschikken, maar hij, die niet tevreden is, dat de genade over hem beschikke en dat God naar Zijn welbehagen over hem genade en barmhartigheid bedele, zal nooit genade verkrijgen.

Met één woord: de genade is enkel in Gods hand en niet in des mensen macht om er over te beschikken. Aldus hebben wij de ziel zóver gebracht, dat ze bereid is voor Christus en voor de genade en barmhartigheid.

Overzicht van de verhandelde stof

Laat ons nu doen, gelijk de reizigers: zij zitten soms neer om uit te rekenen, hoeveel mijlen zij gevorderd zijn; zo laat ook ons onderzoeken, wat wij verhandeld hebben.

U weet, dat ik u twee dingen verhaald heb, die nodig zijn in dit werk der voorbereiding voor Christus, eerst verslagenheid en ten tweede verootmoediging.

Eerst brengt God de zondaar tot een gezicht van zichzelf en van zijn zonden, zodat het hart van een armen zondaar nu de volstreckte noodzakelijkheid van een verandering ziet en daarom bij zichzelf denkt: Indien ik hierin berust, zo zal ik nooit God zien met troost, dat is de verslagenheid. Nu ziet hij, dat hij moet veranderen en hij is er tevreden mede, te veranderen en nu wil hij zich niet meer dronken drinken, noch zijn snode lusten opvolgen, maar begint naar zijn eigen troost te zoeken en te werken en hij gebruikt al Gods instellingen om te zien, wat zij voor hem kunnen doen.

Hij gaat tot zichzelf en tot zijn eigen bekwaamheden en vindende daar geen hulp, zo valt hij neer voor de Heere en bidt om genade en toch, hij ziet, dat hij de genade, zonder welke hij moet verloren gaan, onwaardig is. Hij heeft niets en hij kan niets doen, om de genade te verdienen, doch hij is tevreden, dat God over hem beschikt zoals het hem goed dunkte; alleen bidt hij, dat de Heere, zo het mogelijk is, aan een arm, verloren schepsel genade bewijze.

Nu is de zondaar bereid en bekwaam gemaakt voor Christus, gelijk een ent voor de stam; hij is op het uiterste gekomen en is zo klein als hij wezen kan. Al zijn bekwaamheid is nu weggenomen, want hij is er niet alleen toe gebracht, om zijn zonden te verzaken, maar ook om zijn eigen gerechtigheid te verlaten en al zijn gaven en bekwaamheden, het welk Adam niet behoefde gedaan te hebben, indien hij in de staat der rechtheid gebleven was.

Met één woord: hij is geheel afgebracht van de eersten Adam, want dat is de grote zwarigheid, zodat nu De tweede Adam, Jezus Christus, bezit van hem mag nemen, en voor hem alles in allen zijn, gelijk de Apostel spreekt.

Nu is de ziel een bekwame stof voor Christus, om op te werken, namelijk, om hem tot een bekwaam vat te maken, om genade en barmhartigheid te ontvangen en als Hij hem tot de genade bekwaam gemaakt heeft, zo zal Hij ze hem geven en als Hij teem genade gegeven heeft, zal Hij die genade staande houden en doen groeien en dan zal Hij ze verwakkeren, kronen en volmaken in de dag van de Heere Jezus Christus en eindelijk zal Hij Zichzelf in dit alles verheerlijken.

Hier is inderdaad een recht Christen, die Christus in alles vertoont: Christus bereidende, Christus gevende, Christus staande houdende en bevorderende, Christus aanwakkerende en Christus kronende.

Zo ziet u, dat het niet is gelaten aan de vrijheid, maar dat het noodzakelijk vereist wordt, dat het hart dus tevreden zij; ***elk ootmoedig hart heeft dit enigermate, hoewel niet alle zo gevoelig.***

De nuttigheden van deze leer zijn tweeërlei.

- Eerst: voor het volk, om dit te tonen, wat te doen staat.
- Ten andere: voor de leraars (maar daarvan elders).

De nuttigheden voor het volk zijn vier:

- eerst tot onderrichting,
- ten tweede tot onderzoeking,
- ten derde tot verschrikking en
- ten vierde tot opwekking.

Eerste nuttigheid tot onderrichting.

Eerst.

Is het zo, dat de ootmoedige ziel zo tevreden is, dat ze ter beschikking van de Heere zij, zo besluiten wij dit daaruit, dat degenen, die de grootste gaven, middelen, plaatsen, bekwaamheden en eerambten hebben, meestal zeer bezwaarlijk tot de Heere Jezus Christus over te brengen zijn. Zij, die aller-bezwaarlijkst te verootmoedigen zijn, zijn ook aller-bezwaarlijkst te bekeren. Hoe zware zaak is het voor zulken, die gaven, geleerdheid en wijsheid hebben of iets, waarop zij van nature hoogmoedig zijn, hoe zwaar, zeg ik, is het voor zulke mensen, behouden te worden.

Ik wenste, dat hun wegen dit niet getuigden: zij, die het hoogst in gaven en bekwaamheden zijn moeten inkomen door de enge poort en oordeelt, wat een moeilijk werk dat is en daarom is het voor hen zo zwaar, tot de Heere Jezus Christus over te komen. Verootmoediging is de ontlediging van de ziel, van al, wat ze heeft en dat haar doet opgeblazen zijn. Het hart moet nergens in verheugd zijn, noch op iets rusten, maar alleen buigen voor de Heere Jezus, om tot Zijn beschikking en keuze te zijn en nu zijn de gaven en bekwaamheden grote steunsels en pilaren voor het hart van een vleselijk mens, om er op te rusten en zich op neder te stellen en er enig goed van te verwachten en als het hart op zulke pilaren als deze zijn gevestigd is, zo zal het Woord Gods bezwaarlijk iets op dat hart vermogen. De profeet Jeremia wist dat wel en daarom zei hij: Ik zal gaan tot de groten, en met hen spreken, maar zij hadden samen het juk verbroken, en de banden verscheurd, Jeremia 5: 5.

En de Zaligmaker bewijst het, want toen de rijke jongeling tot Christus kwam en zei: Goede Meester! wat zal ik goeds doen, opdat ik het eeuwige leven hebbe? Zo antwoordde Christus: Ga heen en verkoop, wat u hebt. Maar hij wilde niet en daarop kwam de Zaligmaker de moeilijkheid van het werk der zaligheid tonen, zeggende: voorwaar ik zeg u, dat een rijke bezwaarlijk in het koninkrijk der hemelen zal ingaan. En wederom zeg ik u: het is lichter, dat een kamel ga door het oog van een naald, dan dat een rijke inga in het koninkrijk Gods, Matth. 19: 23, 24. Het is waar: een rijke kan nog overgebracht worden, maar het is lichter, dat een kamel, enz.

Er is grote zwaarigheid voor een mens, die vele gaven en bekwaamheden heeft, alles te verlooehen en zich ter beschikking van de Heere te stellen. Als iemand bekwaam was, een kamel zó klein te snijden, totdat die door het oog van een naald kon gaan, welk een werk zou dat zijn! en eveneens is het met een groot mens. De blinde Farizeeën zagen dit, toen zij zeiden: Heeft iemand uit de oversten in hem geloofd! Joh. 7: 48. Alsof zij wilden zeggen: Alleen de geringer des volks geloven in Hem; zij zijn het alleen (zo zegt men ook nu), die niet willen zweren en die de dag des Heeren willen heiligen, maar geloven enigen van de groten en oversten?

En de Apostel zegt: u ziet uw roeping, broeders! dat u niet vele wijzen zijt naar het vlees, niet vele machtigen, niet vele edelen, 1 Cor. 1: 26. Het is waar, de Heere zij geloofd, dat er enkele groten, wijzen en edelen zijn bekeerd, maar niet vele: want zij

hebben zóveel van zichzelf, dat zij er bezwaarlijk toe kunnen gebracht worden, om zichzelf te verloochenen: daarom gaat gewoonlijk de grootheid en goddeloosheid samen. Daar is een vreselijke hoogmoed des geestes en een wederstreven tegen God en Zijn genade, dit zijn schrikkelijk roepende zonden in de grote lieden. ja, vele machtigen, tenzij God hun een rijke mate van genade geve, zijn zeer gekweld met buitengewoon grote en vele verdorvenheid, zodat ze zeer bezwaarlijk overgebracht worden.

Dat een rijke arm zou worden, en een edele vernederd en een wijze niets in zichzelf, dit zal wat kosten en nochtans zal het in allen zijn, die de Heere toebehoren. Ziet, wat de profeet Jesaja zegt: De dag des Heeren der heirscharen zal zijn tegen alle hovaardige en hoge, en tegen alle verhevene cederen van Libanon, en tegen alle eiken van Basan, en de Heere alleen zal in die dag verheven zijn, Jesaja 2: 12, 13, 17. Alsof hij wil zeggen: De Heere zal de bergen ondermijnen en zal die hoge cederen bekwaam maken, om door de enge poort in te komen. De armen ontvangen het Evangelie en wie de Parel van grote waarde wil hebben, moet scheiden van al, wat hij heeft; niet, dat God al die uiterlijke dingen en gaven wil wegnemen, maar dat hij zijn genegenheden daarvan moet los maken, indien hij Christus wil hebben.

Een arm mens, die niets heeft, kan lichter tot de prijs van de Heere Jezus Christus komen, dan hij, die zijn honderden en duizenden 's jaars heeft. Hoe, zegt men, moet een mens van dit alles scheiden? Ja, de Heere wil de liefde, welke op die dingen gezet was, geheel voor Zichzelf.

Achtbare heren en gij, die leraren zijt, verdraagt het woord der vermaning: hoe groter uw gaven en bekwaamheden zijn, des te zwaarder zal het u vallen, tot de Heere Jezus Christus over te komen. Daarom, als gij uzelf ooit begeert te troosten, zo gaat in uw binnenkamers en denkt aldus bij uzelf. De Geest zegt, dat er niet vele edelen, niet vele machtigen, niet vele wijzen naar het vlees geroepen zijn: Heeft de Heere mij verhoogd, dan moet ik des te meer zorg hebben en te meer arbeiden en moeite aanwenden, om Christus te hebben. Want het is wonderlijk zwaar, dit trotse hart vernederd te krijgen en dat een aanzienlijk man zou neerliggen en het stof lekken om de kruimpjes onder de tafel te ontvangen.

Gij, die deze eerampten, middelen en gaven hebt, om des Heeren wil, laat geen van deze uw hart aanvoeren tegen de waarheid en laat geen van deze alle u doen opgeblazen zijn en zeggen: Omdat ik groot, of rijk, of in hoge eer, of wijs ben, daarom moet ik niet bestraft worden en zal zulk een man als ik ben horen naar het bevel van een arm leraar?

Och, wij begeren niet, dat u naar ons bevel zult horen; alleen wilden wij, dat u tevreden waart, dat de Heere Jezus over u beschikte en dat moet u zijn, zo u Hem toebehoort.

Het is opmerkelijk, dat, wanneer de grote Turk in de vergadering of in de tempel van zijn god komt, hij al zijn heerlijkheid neerlegt en niemand heeft, die voor die tijd op hem past. Laat zo een ieder zijn, die rijkdommen, eer en gaven heeft, hij zij als een, die er gene heeft.

Gij, die rijk zijt, doe, alsof u geen rijkdommen had en gij, die in eer zijt, alsof u geen wijsheid had. Als u het Woord Gods hoort, vernedert uzelf en zegt: Mijn wijsheid, rijkdom en diepte van mijn verstand zal mij niet hinderen, maar wat ook mijn gave of deel zij, laat de Heere tot mij spreken, alsof ik de geringste en zwakste was in de ganse vergadering. De Heere geve harten, om het te doen! het werk is zwaar en daarom, zet uw hart sterk aan, om het te doen.

Ten andere.

Is een ootmoedige ziel tevreden, dat ze ter beschikking des Heeren zij, zo besluit ik dan hieruit, dat een ootmoedig hart het gehele leven van een mens gerust maakt. Hoewel het hart, dat waarlijk verootmoedigd is, soms kan geslinderd en beroerd worden, zo is het toch tevreden. Het is hiermee, als een schip op zee, wanneer, de golven geweldig zijn en het hevig onweert, als het anker diep gevestigd is, houdt het schip stil. De wereld is de zee, het schip is een ziel, die waarlijk verootmoedigd is en naarmate deze verootmoediging dieper is, is het hart geruster en meer in stilte. Toen Job ten tijde van zijn grootste ellende aan zijn trots en wrevelig hart een weinig toegaf, zo twistte hij met de Almachtige, met zijn vrienden en met alles, maar toen de Heere zijn trotse hart verootmoedigd had, zei hij: Zie, ik ben te gering, wat zou ik U antwoorden? ik leg mijn hand op mijn mond. Eenmaal heb ik gesproken, maar zal niet antwoorden; of tweemaal, maar zal niet voortvaren, Job 39: 37, 38.

Het staat beschreven van Jona, dat, wanneer Hij in vrede en in rust was, hij een wrevelig gemoed had en als de Heere tot hem zei: Is uw toorn billijk ontstoken? Zo zei hij: Ja, billijk is mijn toorn ontstoken. Ziet hieruit, hoe uitzinnig en ongestadig een trots hart is, maar beschouwt Jona nu eens in de buik van de walvis, daar hoort men niet van zijn twisten met God, maar wel van zijn bidden en daar vernederde hij zich. Het is er mee als met een medicijnmeester, die, als de patiënt een hevige aanval van koorts of een andere ziekte heeft, zodat hij niet slapen kan, gewoon is, hem opium of slaapdrank te geven, waardoor hij een weinig rust.

Zo is deze vernedering des harten gelijk opium: er zijn verdrietige vlagen van een trots hart, zodat woord noch bevelen een mens zullen beheersen, maar hij moet zijn eigen zin hebben of anders zal hij zijn mond tegen de hemel zetten. Maar een weinig geestelijke opium zal alles gerust stellen, indien hij maar zijn eigen ledigheid en rampzaligheid kon zien en zijn hart onder Gods beschikking brengen, zo zou het wonderlijk gestild en zachtmoedig gemaakt worden, wat hij ook mocht lijden.

De verootmoediging geeft in drie gevallen rust aan 's mensen gemoed.

- Eerst: in de sterkste verzoeken.
- Ten tweede: in de zwaarste tegenstand der mensen.
- Ten derde: in de grootste armoede, die een mens in dit leven kan overkomen.

1. In de sterkste verzoeken.

Als de Satan het hart van een armen zondaar begint te belegeren en batterijen daartegen opwerpt, zo is de ziel zó gevestigd, dat ze niet kan afgestoten worden. Ziet, hoe het verootmoedigde hart de duivel martelt, hem als buiten adem doet lopen en hem voorbij schiet met zijn eigen boog in het hoogste van al zijn boosheid. Neemt een zondaar op het laagst, als hij zeer met een verdorvenheid belast geweest is. Hij snakt naar een weinig genade en heeft geen blijk van genade kunnen vinden; hij roept gedurig en bidt ernstig om genade; de duivel ziet hem en hebbende enige toelating van God, om kwaad te doen, zo valt hij hem aan en tracht hem van zijn weg af te brengen, terwijl hij aldus tot hem spreekt: Meent u genade van God te zullen krijgen en droomt u van enige barmhartigheid van Hem? Uw consciëntie beschuldigt u immers steeds; ja, ga naar de plaats, waar u geleefd hebt en bedenk uw vreselijke gruwelen, die u tot op deze dag ten onder gebracht hebben; God hoort niet naar de gebeden van zulke snode zondaars.

De verootmoedigde ziel nu vat dit gemakkelijk en belijdt het rechtuit, zeggende: het is waar, ik heb de Heere menigmaal geweigerd, als Hij mij riep en daarom mag Hij mij

met recht weigeren; nochtans moet ik Hem aanzoeken om genade en indien de Heere mij wegwerpt en mijn gebeden verwerpt, ik ben tevreden.

Neemt, dat Hij wegstoot, wat dan, Satan?

Wat dan? Zegt de duivel, ik had gedacht, dat dit genoeg geweest ware, om u te doen wanhopen, doch dit is niet alles, want God zal u overgeven en u aan uzelf en aan uw lusten en verdorvenheden overlaten en uw laatste zal erger zijn dan uw begin en u zult roepen en schreeuwen en als u gedaan hebt, zult u neergestoten worden, dat los, onrein en hoogmoedig hart zal u voor eeuwig verderven. God zal u aan uzelf overlaten en uw verdorvenheden over u de overhand laten hebben en u zult vreselijk vallen tot verwonding van uw consciëntie, tot droefheid van Gods volk, tot ergernis van het Evangelie en tot smaad van uw eigen persoon.

Maar de verootmoedigde ziel antwoordt: Indien de Heere mij wil overgeven aan mijn snode lusten, waarin ik mijzelf vrijheid gegeven heb en indien mij de Heere in mijn zonden laat, omdat ik Zijn genadige bevelen heb verlaten en indien ik te enigen dage zal vallen en onteerd en te schande worden, dat evenwel de Heere geëerd worde en dat God de lof van Zijn macht en gerechtigheid niet verlieze en ik ben tevreden.

Neemt, God verlaat mij, wat dan Satan?

Wat dan? Zegt de duivel, ik had gedacht, dat dit genoeg ware geweest, om u uitzinnig te maken, doch dit is het niet alles, want als God u aan uw zonden heeft overgelaten, dan zal de Heere uitbreken in wraak tegen u en lof krijgen van dit uw trotse hart en maken u een voorbeeld van Zijn zware wraak tot in alle toekomstende eeuwen, en daarom is het beste voor u, een ontijdig oordeel te voorkomen door een ontijdige dood.

Het verootmoedigde hart is in al deze tijd gerust en stil en antwoordt: Wat God al doen wil, weet ik niet, doch mijn zonden zijn zó groot, dat Hij niet zoveel tegen mij kan doen, als ik verdiend heb; indien de Heere ten gerichte tegen mij komt, ik ben tevreden, u moogt zeggen, wat u wilt, Satan!

Nu, zo kunt u de duivel buiten adem laten lopen en dan verlaat hij de vernederde ziel.

Het is het missen van deze verootmoediging des harten, waardoor de mensen tot wanhoop gebracht worden, zodat soms de een tot de strop gaat, de ander uitzinnig wordt en weer een ander zich verdrinkt. Dit alles is schrikkelijke hoogmoed des harten; waarom wilt u des Heeren toorn niet dragen? het is wel waar, dat uw zonden groot zijn en Gods toorn zwaar is, doch God zal er u goed door doen en daarom kunt u gerust zijn. In tijd van oorlog, als de grote kanonnen af gaan, is de enige weg om te ontwijken, zich neer te leggen in een kuil en zo vliegen de kogels over ons henen, terwijl zij de bergen en hoogt cederen treffen. Zo is het ook met al de verzoeken van de Satan, die u treffen; leg u laag neder en zijt tevreden, dat u ter beschikking van God zijt en alle verzoeken van de duivel zullen niet bij machte zijn, u te verontrusten of te verbijsteren.

2. Als de Satan weg is, zo komen de moeilijkheden en tegenkantingen van de wereld en nu geeft deze verootmoediging des harten een verborgen vastigheid aan de ziel tegen alle bespottung en tegenstand van de boze wereld, want zij neemt de onge-regeldheid van het hart weg, zodat, als de ziel zich niet wil kanten tegen die tegenstand, maar tevreden is, die te dragen, zo wordt zij er niet door beroerd. De verootmoedigde ziel ziet, dat God Zijn hand in al de tegenkantingen heeft en daarom wordt zij er niet door beroerd.

Een mens is soms zeeziek niet wegens het onweder, maar wegens zijn volle maag en daarom is hij weder wel, als hij zijn maag ontledigd heeft. Zo is het ook met deze vernedering des harten; indien het hart waarlijk ontledigd was, al was een mens in een

zee van tegenstand, indien hij niet meer ontsteltenis in zijn trots hart heeft, dan in de tegenstand van de wereld, kan hij gerust wezen. Let op David, toen hij in de woestijn was en naar Nabal zond om enige verkwikking; ziet, hoe uitnemend grimmig hij tegen hem werd, omdat het hem geweigerd werd. 1 Sam. 25: 13. De reden hiervan was niet in de misdaad, maar in de trotsheid van zijn hart. Neemt dezelfde man in de vervolging van Absalom en toen Simeï hem vloekte, sprekende als het ware: bent u het niet, die deze en die doodde en overspel dreef met de huisvrouw van Uria? In dit alles was zijn hart wonderlijk gerust en nu was hij bij machte, het te dragen, beter dan de soldaten, die bij hem waren, 2 Sam. 16: 612: Hoewel zijn zaak recht was en hij zich mocht wreken, nochtans, nu was zijn hart nederig en laag gebracht en daarom gerust gesteld, al werd hij nog zo zeer tegengestaan. Deze verootmoediging des harten sterkt een mens zó dat, al kwamen er tien duizend vijanden tegen hem, ze hem evenwel niet zouden kunnen verontrusten. Werpt zonder reden schande op een verootmoedigd zondaar en hij geneest het aldus; hij denkt erger van zichzelf, dan iemand anders kan doen en indien zij hem veracht en walgelijk willen maken, zo is hij toch snoder in zijn eigen ogen, dan zij hem beschouwen en daarom is hij tevreden. Indien men een verootmoedigd mens gevangen zet of hem vervolgt, zo verwondert hij zich over Gods goedheid; zo verre is hij er vandaan, niet tevreden te zijn, dat hij over Gods goedheid en genade omtrent hem verbaasd staat, dat Hij hem slechts in een donkeren kerker werpt, daar Hij hem rechtvaardig in de hel kon geworpen hebben.

3. Ten laatste: Deze vernedering der ziel brengt voldoening en vergenoeging in al het gebrek, dat de zondaar kan ontmoeten. Neemt van hem weg, wat u wilt en weigert hem het een en ander, nochtans zal hij gerust wezen, hij, die met al Gods handelingen omtrent hem tevreden is, kan nergens door verontrust worden. De verootmoedigde zondaar rechtvaardigt God en is bevredigd, hij rechtvaardigt God in al, wat Hij doet. Het schip, dat vóór de wind en getij gaat, vaart licht, maar als het tegen wind en stroom gaat, zo wordt het wonderlijk geschud. Zo ook in het geestelijke, als de verootmoedigde mens dezelfde weg gaat, die God wil, zo gaat hij gerust; en het gebrek van deze vernedering des harten is de oorzaak van al uw onrust, als gij u tegen de Almachtige aankant. De Heere wil u arm hebben en u wilt rijk zijn; de Heere wil u gering en veracht hebben in de wereld en gil wilt in eer zijn; de Heere is aan de éne en u aan de andere zijde; u wilt het hebben en de Heere zegt: u zult het niet hebben. Indien het alles naar uw zin niet komt, dan vaart u uit; God moet aan uw begeerten voldoen; dit moet u hebben en dat wilt u hebben of anders zal God van u horen.

Aldus kwelt gij uzelf en deze moeilijke geest baart al de droefheid, die u overkomt, daar u gerust gesteld en getroost zou zijn, in wat staat u ook waart, zo u met God wou gaan, gelijk eens iemand zei, dat hij van God kon verkrijgen, wat hij wilde.

Hoe dat? Omdat al, wat Gods wil was, ook zijn wil was. Verootmoediging stelt alles gerust en vervult alle gebrek; laat de wil Gods datgene zijn, waaronder uw hart buigt, zo zult u voor eeuwig getroost leven.

Och, dat onze harten hiertoe gebracht waren, maar de hoogmoed en verkeerdheid er van is zodanig, dat wij zonder noodzakelijkheid ontroerd worden. Daarom, tracht hiernaar boven alles; zijt tevreden te missen, hetgeen God wil weigeren, op Gods welgevallen te wachten en te Zijner beschikking te zijn, opdat u voor altijd gerust en getroost moogt leven.

Och, dat ik uw harten kon bewegen, om deze gezegende genade Gods lief te hebben! Is het aldus, dat verootmoediging rust brengt in alle staten van een mens, wel, is hier niet een ziel, die door verzoeken des Satans is gekweld geweest? Wist u nooit, wat het is, onder de boosheid van de vijand te zijn en hebben uw hartstochten u nooit

beroerd? Heeft niemand uwer harde bejegeningen ondervonden van de hand der goddeloze? Is hier niet een ziel, die met veel gebrek belast is en die haar eigen troost lief heeft? Hebt ge thuis niet vele noden, gebrek aan vrienden, aan middelen en zelfs aan uw dagelijkse nooddrift? En wilde ge uzelf wapenen en sterk maken, opdat geen gebrek u mocht ontrusten noch beroeren, maar dat u in dit alles meer verheugd mocht zijn, dan enige tegenstand in de wereld u kan beschadigen?

Wees dan verootmoedigd, zo kunt ge voor eeuwig gerust zijn, wat u ook kan of zal gebeuren door de duivel en zijn instrumenten. Al was iedere grashalm een duivel, wees verootmoedigd, zo zult ge verheven zijn boven alle verzoeking en tegenstand, zodat ze u niet zo verontrusten zullen, dat ze u buiten het genot van troost zulten stellen.

Tweede nuttigheid; tot beproeving.

Dit is mijn verzoek: beproeft uzelf aan de vorige waarheid; een iegelijk toetse zijn eigen hart, of God hem ooit deze genadige zielsgestalte gegeven heeft of niet. U moet tot deze waarheid komen, want daar is gene rechtvaardigmaking noch verwachting, zonder dit; ja, daar kan geen geloof ingestort zijn in de ziel, voordat het hart zó bekwaam en bereid gemaakt is. Als er gene voorbereiding is, kan er ook geen volmaking zijn; wie nooit vernederd is, zal nimmer verhoogd worden. Laat dan een iegelijk mens zijn hart op de vorige waarheid stellen en op dit een in het algemeen letten: zo ver het hart af is van ware vergenoeging, om ter beschikking Gods te zijn, zo ver is het van ware voorbereiding voor Christus. U moet leeg zijn, zo Christus u zal vervullen; u moet niets zijn, indien u wilt, dat Christus voor u alles in allen zij. Zo veel zij in het algemeen gezegd.

Maar laat ons nu komen tot de bijzondere beproeving en laat ons hierin twee dingen opmerken. Eerst, de waarheid en oprechtheid van onze verootmoediging en Ten andere, de mate er van. Beide zaken ontdekt ons deze leer en het is zeel nuttig, van die beide te handelen, opdat zij, die dit werk niet hebben, mogen verootmoedigd worden en opdat zij, die het hebben, mogen zien, hoe ver zij te kort komen aan de mate, die zij moesten hebben, het welk te missen de oorzaak is van veel droefheid en van het gemis van veel troost.

Eerste deel van de beproeving: *de waarheid ervan*

Gij kunt de waarheid van dit werk van vernedering aldus beproeven: Ziet in het algemeen, hoe de Heere het geschikt heeft met uw leven en uw wandel, maar in het bijzonder, opdat u moogt zien, waar wij zijn, zo laat ons deze drie regels opmerken:

A1. Eerst, laat ons zien, wat het is, het welk ons oordeel overhaalt.

B2. Ten tweede, wat het is, dat ons hart, onze wil en onze genegenheden overheerst.

C3. En ten derde, wat het is, dat ons leven en onze wandel overheerst.

Toetst uw harten aan deze regels en dan zal het duidelijk zijn, of u waarlijk verootmoedigd zijt of niet. U weet, ik zei u, dat niet alleen over u beschikt moet worden door God (want God zal over u, of u wilt of niet, beschikken, Hij zal alles in hemel en op aarde beheersen; Hij zal uw trotse harten door verootmoediging breken of anders u voor eeuwig ter hel werpen), maar u moet ook tevreden zijn, dat God over u beschikke.

Om te beginnen met het eerste, namelijk, te zien, wat ons oordeel overhaalt, zo gij, die zwak zijt, er op wilt letten, ik hoop, dat u iets in uw hart zult leren kennen en wat de

andere betreft, zij zullen lichtelijk hun harten komen te verwakkeren en hetgeen zij tevoren wisten te verversen.

A1. Eerst dan: Laat ons beproeven of wij ons oordeel aan Gods Woord kunnen onderwerpen of niet.

Hier hebben wij een voorname zaak, tegen deze onderwerping is 's mensen vleselijke rede recht strijdig en die wonderbare hoogte van onze waan, als wij onze eigene vleselijke rede hoog optrekken en dezelve staande houden tegen de waarheid van Christus. Waar deze gestalte des gemoeds is, daar was dit werk van verootmoediging nooit gewrocht en dat is zo in velen, de mens wordt in zijn eigen wijsheid opgeblazen tegen Christus waarheid.

Daar is te dit einde een opmerkelijke plaats, Rom. 8: 7, waar de Apostel zegt: het bedenken des vleses of het vleselijk gemoed is vijandschap tegen God; want het onderwerpt zich der Wet Gods niet; want het kan ook niet. Het vleselijk verstand en al des zelfs wijsheid is niet alleen vijand, maar het is vijandschap tegen God; de Apostel zegt niet, dat de wijsheid en de rede van een vleselijk mens niet gehoorzaamt, maar hij is niet bij machte, de waarheid te verdragen; hij zet zich als in slagorde daartegen; hij kan zich aan de Wet Gods niet onderwerpen.

Dit is een voorname wond in de kinderen Adams, dat een mens zichzelf in zijn eigen dromen en begrippen als tot een God maakt en zijn eigen verstand tot een regel en richtsnoer van zijn ganse wandel, zodat het vleselijke gemoed de waarheid naar deszelfs verstand zal buigen, al zou hij die breken. Hier is die wonderbare trotsheid van 's mensen verstand, daarom is t, dat de Apostel ons raadt, wijs te zijn tot matigheid of nuchterheid, Rom. 12: 3. Alsof hij wilde zeggen, dat een mens dronken kan zijn van zijn eigen begrippen, gelijk het is, wanneer een dronkaard zijn hersenen met wijn en bier bevochtigd heeft, wat hij dan ook in zijn verstand begrijpt, moet noodzakelijk zo waar zijn als het Evangelie, zo is het met een vleselijk gemoed.

Al zijn de argumenten nog zo klaar en de Schriftuurteksten nog zo krachtig, zo zal toch een vleselijk mens zich tegen die alle stellen en zeggen: het is mijn oordeel niet; ik ben niet van dat verstand. Maar dit is de hoogte van ons eigen verstand, evenals of hij zei, ik oordeel noch denk dat, laat het Woord Gods en Zijn Dienaars het tegendeel zeggen of wat zij willen, zij zullen mij daarvan niet overtuigen.

Vindt u dat in uzelf, dan is liet een zeker bewijs, dat u nooit een recht verootmoedigd hart had; ziet, wat de Apostel zegt, 1 Cor. 8: 2, zo iemand meent iets te weten, die heeft nog niets gekend, gelijk men behoort te kennen. Hij wil hiermede zeggen: u meent, dat u alzo wijs zijt, als u behoort en u zijt nog maar kinderen; gijlieden, die uzelf dus verheft en opzet in uw eigen waan, wat u ook zijt, u weet nog niets, gelijk u behoort te weten en daarom sprak de Apostel in Coloss. 2: 18 van sommigen, die opgeblazen waren door het verstand huns vleses, intredende in hetgeen zij niet gezien hebben. U meent, wil hij zeggen, en beeldt u dit en dat in en u zult de Dienaar Gods niet geloven, wat hij ook zegt, daarom bent u opgeblazen. Dit is geen hart, dat waarlijk vernederd en recht bewrocht is; een vleselijk mens dringt op zijn eigen inbeelding als op zijn eigen bezitting, gelijk het oude spreekwoord is: Een dwaas zal van zijn klappen niet aflat, wat ook een hele stad daartegen mocht zeggen. Zo zegt een vleselijk hart: ik kan niet anders overreed worden.

Ik zeg: dan is de zaak klaar. Als het zo met uw oordeel en vleselijke rede is, zo waart u nog nooit onder de kracht van deze waarheid; u sluit de deur voor Christus, Hij kan u niet onderrichten, want u zijt vol van uzelf.

Maar iemand zal hier vragen: Hoe verheft zich deze vleselijke rede tegen de waarheid van Jezus Christus?

Hierop antwoord ik, dat de verheffing van iemands vleselijk vernuft zich in drie bijzonderheden openbaart en daardoor zult u weten, wanneer uw begrippen u afvoerden van de waarheid in Christus.

(1). Een vleselijk vernuft, dus opgeblazen zijnde, is niet gewillig, Gods Woord te kennen, noch Zijn waarheid, inzonderheid niet die waarheden, die voor hem moeilijk en verdrietig zijn. Preekt en spreekt, wat u wilt, maar preekt dat niet; elf hij wenst, dat hij doof was en niet kon horen, Of dat de leraar stom was, zodat hij die waarheden niet kon voortbrengen. De Heere zond de profeet Jesaja, om tot het volk te prediken en te gelijk hun te verzegelen tot het eeuwig verderf; daarom zegt de Heere, Jes. 6: 9, 10, Ga henen, en zeg tot dit volk: Horende hoort, maar verstaat niet, en ziende ziet, maar merkt niet; Maak het hart dezes volks vet, en maak hun oren zwaar, en sluit hun ogen. Zij sloten eerst hun ogen. Gelijk het is met een zeer oog, het welk tegen de zon niet kan opzien, maar zich sluit, uit vrees, dat de zon het beschadige, zo is een vleselijk, trots vernuft niet machtig, te zien in de waarheden, die het mochten ontroeren en de ogen zouden doen open gaan.

Op een andere plaats verzoekt het volk van de zieners, Jes. 30: 11, Wijkt af van de weg, maakt u van de baan; laat de Heilige Israëls van ons ophouden! Alsof men wilde zeggen: Wij kunnen deze heiligheid niet verdragen; wij kunnen deze nauwgezetheid niet dulden; u gebiedt ons, heilig te zijn of dat God ons anders zal verderven; ga uit de weg! Men was die gezegende waarheden moede.

Wij hebben een dubbel voorbeeld van deze ongetemperdheid van geest in de Heilige Schrift. We lezen Job 21: 14, dat de goddeloze tot God zeggen: Wijk van ons! want aan de kennis Uwer wegen hebben wij genen lust. De dronkaard begeert niet te horen van enigen schrik zijns harten wegens zijn zonde, en de huichelaar begeert niet te horen, dat hij oprecht moet zijn en aan God getrouw in alle dingen en zo hopen alle goddeloze tegen Gods waarheid, die hun lusten en verdorvenheden overdwars. In de brief aan Timotheüs wordt dat gesteld tot een bewijs van een vervloekte ongestalte des geestes in een menigte snode mensen van deze eeuw. Er staat 2 Tim. 4: 3, Er zal een tijd zijn, wanneer zij de gezonde leer niet zullen verdragen. En hier staat aan te merken, dat vele, aanzienlijken en geringen, hiertoe zijn gekomen; laat er een duidelijke, zieldoorzoekende waarheid ontdekt worden, zij keren zich daarvan af en kunnen ze niet met geduld aanhoren, maar zo iemand hun enige schone geschiedenissen wil verhalen, o, dat behaagt hun wonderlijk: zij kunnen de gezonde leer, die het hart doorzoekt en de consciëntie opwekt, niet verdragen, noch dulden.

Maar een verootmoedigd hart is anders gezind: het is gewillig, alles van de Heere te horen, zelfs iedere boodschap, die van de hemel komt en de verootmoedigde mens zegt: Spreek voort, Heere! uw knecht begeert te horen. Laat het woord nóg zo zeer ontroeren en laat de waarheid nóg zo zeer tegen zijn begeerlijkheden zijn, hij is tevreden, dat te horen, ja, dat begeert hij in het bijzonder te horen, en hij wordt er mede gerust gesteld. Let er op, wat Eli zeide, 1 Sam. 3: 17, Verberg het toch niet voor mij, maar laat mij horen alle de woorden, die de Heere tot u gesproken heeft.

Een verootmoedigde ziel komt hiertoe en zegt: Indien er enige zonde of boosheid in mijn hart is, goede God! ontdek het en in die er enige plicht te doen zij, Heere! laat mij het weten en gelijk Cornelius zeide, Hand. 10: 33, Wij zijn 133

allen hier tegenwoordig voor God, om te horen al hetgeen u van God bevolen is, zo zegt de ootmoedige ziel: Wat ontsteltenis het ook brenge, ik buig mij onder de waarheid en begeer die te horen.

(2). Gelijk het vleselijk verstand het oog sluit en niet wil zien op de waarheid, zo gebeurt het, in De tweede plaats: Indien het zó gaat, dat hij moet horen hetgeen hij niet wilde, dat hij dan een andere uitvlucht zoekt, hij wil van de waarheid niet overtuigd worden, maar als de waarheid niet klaarheid en kracht komt, zo tracht hij, zo veel hij kan, tegenwerpingen tegen de waarheid te maken, opdat hij zich tegen de kracht van Gods Woord mocht zetten; omdat het zó is, dat hij het moet horen, zo tracht hij het vals te maken. Het is opmerkelijk, wat de Apostel zegt, Rom. 2: 8. Dengenen, die twistgierig zijn, en die der waarheid ongehoorzaam, doch der ongerechtigheid gehoorzaam zijn, zal verbolgenheid en toorn vergolden worden.

Wie zijn die twistgierigen? Niet alleen zij, die met hun naasten twisten, maar ook zij, die tegen de waarheid twisten, want er staat: die de waarheid ongehoorzaam zijn. Daar is er een, die een doordringend woord hoort en dan heengaat en zegt: Ik wil het niet geloven, ik wil mij zetten, om het te wederleggen en dit alles is maar rook.

En hij handelt met de waarheid, gelijk de mensen doen met een vijand in dit geval: eerst trachten zij hem uit hun frontieren te houden, en indien zij dat niet kunnen doen, zo nemen zij volk in dienst, om hem uit hun land te drijven.

Zo is het met vele vleselijke mensen, zij zouden niet gaarne op een waarheid zien, om daardoor onderwezen te worden, maar zij moeten en zullen er van horen, indien zij onder de kracht van het Evangelie leven; doch moeten zij horen, dan zijn zij twistgierig en plegen raad met deze vleselijke vriend en met die vleselijk leraar en als zij iemand kunnen vinden, die voor hen pleit, dat zij zich tegen de gezegende waarheid Gods mogen wapenen, zo achten zij zich gelukkig. Indien een leraar wat te na komt tot het hart van een vleselijk mens, die op des Heeren dag wil kopen en verkopen en als hij tot hem zegt: Gedenk, dat u de Sabbat heiligt, dan gaat hij tot een ander vleselijk mens, die zoowel als hij, koopt en verkoopt, en dan zal hij een leger van redenen tegen Gods waarheid opmaken, gelijk de Apostel zegt, 2 Tim. 3: 8, Gelijkerwijs Jannes en Jambres Mozes tegenstonden, alzo staan ook deze de waarheid tegen; mensen, verdorven zijnde van verstand, verwerpelijik aangaande het geloof.

Hoe was dat? Wanneer Mozes tot Farao kwam, om het volk uit te leiden, en als hij enige tekenen en wonderen toonde, zo wilde Farad niet buigen voor die wonderen en daarom riep hij Jannes en Jambres, die enige vertoningen van slagen maakten, gelijk Mozes gedaan had en zo werd Farao's hart verhard.

Evenzo, wanneer het Woord Gods duidelijk is en de blijken er van niet zijn tegen te spreken, zo zendt een vleselijk hart om enige twist en pleitredenen en tegenwerping, welke hij tegen Christus waarheid stelt. Hij maakt een heirleger van tegenwerping tegen de gezegende instellingen Gods en acht het een stof van gunst, zo iemand hem van de waarheid wil vrijstellen en verlossen.

Gelijk, wanneer deze waarheid komt: u moet niet kopen of verkopen op de Sabbat, maar u moet heilig zijn, gelijk God heilig is, enz., als deze waarheid de vleselijke mensen beroert, kunnen zij ze niet verdragen en zij zouden gaarne daarvan vrij gesteld worden. Zij achten, dat die waarheid een vijand voor hen is en zo iemand hen er van verlost, die, achten zij als een God en ze zijn verwonderd over zijn oordeel en zeggen: Dat is een wijs en geleerd man, want hij spreekt zo en zo en hij zal dit zoowel als ik verdedigen.

Aldus is een mens gesterkt tegen de waarheid, maar een verootmoedigde ziel zal zo niet doen; nadat het Woord en de waarheid Gods in deze geopenbaard is en alle tegenredenen beantwoord zijn, zo wijkt het verstand van deze verootmoedigde ziel en staat de waarheid niet tegen. Geeft een ootmoedig mens Schriftuurteksten voor hetgeen u zegt en hij laat alle vleselijke raad en alle tegenwerpingen varen, zeggende:

Ik ben er ten volle van overreed, de waarheid is duidelijk; het zij verre van mij, dat ik er teken zou twisten. Dit aangaande het verstand.

(3). Indien de waarheid zó duidelijk is, dat, een vleselijk mens er niets tegen kan inbrengen, zo wendt hij zich van het gezag van de waarheid af en wil ze gene plaats laten nemen in zijn gemoed.

Dit is de laatste uitvlucht, die een vleselijk mens heeft; gelijk, wanneer een schuldenaar wordt gearresteerd, in het eerst worstelt hij met de gerechtsdienaars, maar als hij ziet, dat ze hem te sterk zijn, zo tracht hij te ontvluchten en vertrouwt zich liever op zijn voeten, dan op zijn handen. Zo is het ook met een ellendig, vleselijk hart; als het niet kan nalaten, te belijden, maar moet toestemmen, dat de waarheid duidelijk is, en hij met de waarheid niet kan worstelen, dan valt hij er recht tegen aan. Als zijn slang vernield is door Mozes slang en alle vleselijke tegenwerpingen tegen de waarheid als opgegeten zijn, dan zoekt hij zich te onttrekken aan de autoriteit van de waarheid. Hieruit komen al die uitvluchten; wij zeggen tot de mensen, dat ze ellendig en in een natuurlijken en verdoemelijke staat zijn, maar zij zeggen: Och, God is barmhartig.

Maar zeggen wij: De barmhartigheid Gods is zodanig, dat, gelijk zij de mensen vergeeft, zo zuivert ze hen ook, en zo de genade u wilt behouden, zo zal ze u ook reinigen en u uw zonde doen verlaten. Meent gij, dat de genade u en uw trotse, verdorven harten ten hemel zal voeren? Dat zal zij niet doen. Dan zeggen zij: Wij zullen ons later bekeren.

Maar dan zeggen wij hun wederom: Verhardt uw harten niet, heden, zo u zijn stem hoort; neemt nu de genade, terwijl het heden genaamd wordt. God eist nu bekering, en nu moet gij u verootmoedigen en berouw hebben. Maar de zielen gaan voort, en zeggen: Wij danken God, wij hebben berouw en als wij eens komen te zweren, zo roepen wij tot God om genade; al zijn wij soms dronken geweest, en zijn het nog wel, zo zijn wij er bedroefd over.

Dan geven wij hun dit antwoord: u zegt, dat u bedroefd zijt, maar oprechte droefheid gaat altijd vergezeld van oprechte verbetering, gelijk de Apostel zegt, 2 Cor. 7: 11, Ditzelfde, dat u naar God zijt bedroefd geworden, hoe grote naarstigheid heeft het in u gewrocht? ja verantwoording, ja onlust, vrees, verlangen, ijver; wraak; in alles hebt u uzelf bewezen rein te zijn in deze zaak. En gelijk de wijze koning zegt, Spr. 28.: 13, Die zijn overtredingen bedekt, zal niet voorspoedig zijn, maar die ze bekent en laat, zal barmhartigheid verkrijgen.

Dan herneemt de zondaar: Dat kan niemand doen; hoe? Wilt u dat wij zonder zonde waren? Wij moeten vergenoegd zijn, met te doen, wat wij kunnen.

Zo ziet gij: zij buigen onder de waarheid en kunnen niet anders dan belijden, dat ze een duidelijke waarheid is, maar zij nemen de kracht ervan weg. Gij kunt dat zien in de vervloekte uitvlucht van een vleselijk mens is, als Balak tot Biléam zond, zeggende. Kom, vervloek mij dit volk, Num. 22: 6.

Zo ontmoette de Heere Biléam en zei: u zult dat volk niet vloeken. Toen stond Biléam des morgens op, en zei tot de vorsten van Balak: Gaat naar uw land, want de Heere weigert mij toe te laten met ulieden te pan. Hij legde al de schuld op God, alsof hij wilde zeggen: Ik heb genegenheid genoeg, om met u te gaan, maar de Heere wil mij geen verlof geven. En als zij weder kwamen, zei hij: Blijft hier deze nacht, opdat ik moge weten, wat de Heere verder tot mij zeggen zal; hij wilde God raad vragen, om te doen, hetgeen God te voren verboden had.

Zo gaat een vleselijk hart te werk, als het de waarheid niet kan ontwijken, en het zou gaarne enige zonden aan de hand houden, zeggende: Is het niet mogelijk, dat ik

dronken, overspelig en gierig kan zijn en evenwel een weg vinden, om in de hemel te komen?

Dit is een snoodheid; gelijk Biléam deed, zo doen velen, ja het merendeel der mensen doet zo. Let op deze Schriftuurplaats en zeg mij uw oordeel daarover, 1 Joh. 3: 3, Een iegelijk, die deze hoop op Hem heeft, die reinigt zichzelf, gelijk Hij rein is. De Apostel zegt niet: Hij mag of behoort het te doen, maar hij reinigt zichzelf. En de Apostel Petrus zegt: Gelijk Hij, die u geroepen heeft, heilig is, zo wordt ook uzelf heilig in al uwen wandel, 1 Petr. 1: 15. Hij zegt niet: u moogt of behoort zo te zijn, maar zijt heilig, gelijk God heilig is, dat is in waarheid en oprechtheid, zoals een kind gaat gelijk zijn vader, hoewel niet zo snel; en zoals een leerjongen zo snel als zijn meester werkt, hoewel niet zo goed.

En gelijk de Apostel zegt: Laat ons onszelf reinigen van alle besmetting des vleses en des geestes, 2 Cor. 7: 1. Alsof hij wilde zeggen Vermijdt alle kwaad gezelschap en ook allen schijn des kwaads komt er niet bij.

Dit is de staat en gestalte, die God vereist gijlieden hoort al deze waarheden; nu, laat mij u betuigen voor de God van de hemel; ik zou gaarne weten, wat een boze tegenstander tegen deze waarheden kan zeggen. Och, dat ik uw zin een weinig kon kennen. Gij, die meent, dat een mens niet zo precies en nauwkeurig behoeft te zijn, ja, u berispt er uw kinderen en dienstboden over.

Ik weet niet, wat u zou willen zeggen, tenzij het dit zij: het is waar, dit is wel goed, maar doet iemand dat? Gelukkig zijn ze, die het kunnen doen, maar een mens kan een mens wezen, al is hij zo goed niet als een ander, enz.

Weg met zulke uitvluchten, de tekst zegt: Die deze hoop op Hem heeft, reinigt zichzelf, gelijk Christus rein is; hoewel niet in dezelfde mate, nochtans op dezelfde wijze; u en ik, wij allen moeten het doen, of anders mogen wij al onze hoop wegwerpen. De Heere zij ons genadig!

Indien uw oordeel verootmoedigd was, zo kan ik u zeggen, wat u doen zou: het hart, dat vernederd is, neemt de waarheid aan, en buigt onder derzelve autoriteit, terwijl een vleselijk hart heerschappij over de waarheid voert. Als ge dit laatste doet, zo was uw verstand nooit recht verlicht, en zo waarachtig als de Heere leeft, nooit verootmoedigd, nooit bekeerd, en nooit tot de Heere overgebracht.

Ziet, wat de Zaligmaker zegt: Matth. 15: 3, Waarom overtreedt gij ook het gebod Gods door uw inzettingen? Zij stelden hun eigen vleselijke overleveringen bij Gods geboden; zij maakten Gods gebod als van gene koninklijke voortreffelijkheid of macht; zij waren tevreden, Christus te horen, maar zij weken af van de waarheid, die bij hen had moeten gelden. Indien u wilt, dat ooit het Woord Gods op u werkt, om u goed te doen, zo doet aldus: Daar u te voren niet wou inkomen, noch buigen, zo vertoont nu uzelf verootmoedigd en gaat uws weegs. Laat deze waarheid in uw hart plaats nemen en laat u overgieten in de vorm van deze tegenwoordige lering en als snood en goddeloos vermaak. Komt gedenkt dan hieraan en zegt: Ik moet mij reinigen, gelijk Christus rein is. Heeft Christus ooit zo en zo gedaan? het is waarheid, o Heere! laat ze in mijn hart plaats grijpen en laat ze daar gevestigd worden.

Als de Heere iemand in zijn boeien zet, en het hart met schrik breekt dan openbaart Hij het voor zijn oren ter tucht en gebiedt hem, dat hij zich van de ongerechtigheid zou bekeren, gelijk er staat: Job 36: 8, 9, 10. Hij laat een mens daar niet, en zegt: Dit is de weg en de waarheid, wandelt daarin; maar hij zegt: Ik moet dat onreine hart gezuiverd hebben, dat vleselijk gezelschap verlaten, enz. én zo zegt de Heere tot de leraars: Gebiedt die geveinsde, zijn goddeloze praktijken vaarwel te zeggen, en zich onder Mij te buigen.

Och! laat de kracht en heerschappij van deze waarheid in uw hart plaats grijpen, gelijk zij doen zal, als u onderdanen van de waarheid zijt.

Ik beveel u voor God en Zijn engelen, zo u enig gebod weet, gehoorzaamt het, en indien u enigen zondige weg bekent: het gebod is duidelijk u moet u reinigen, gelijk Christus rein is. Laat dit woord zijn autoriteit over u hebben en zijt geen vleselijke huichelaar, om het nu tegen te staan, en zo daarover voor eeuwig verdoemd te worden.

B2. Maar ten andere: *Gelijk de rede aan Gods waarheid en wil moet onderworpen zijn, zo moeten de wil en de genegenheden verootmoedigd zijn.*

De rechtstreeks strijdige gestalte leegt die nederigheid, is deze: als de wil en het hart van een mens (dat deel, waardoor u zegt: ik wil dit of ik wil dat hebben) niet willen buigen onder de autoriteit van Gods Woord. Als er in deze waarheid van het hart een soort van soeverein bevel is en het hart wilde een soort van monarchale autoriteit gebruiken, en door Gods Woord niet overheerst worden, dit kan niet bestaan met enig zaligmakend werk van verootmoediging; wanneer het in het algemeen zo staat, gelijk het volk zei: Jeremia 2: 31, Wij zijn heren, wij zullen niet meer tot U komen; wij weten wat te doen, en gelijk er staat bij de Psalmist: Onze lippen zijn onze! wie is heer over ons? Psalm 12: 5.

Maar, zullen enigen zeggen: Hoe zullen wij weten, dat onze verdorven harten, wil en genegenheden dus Christus' waarheid beheersen en zich een soeverein bevel aanmatigen?

Wij zullen het door deze drie bijzonderheden weten.

Eerst: het hart is het gebod moede, en wenst heimelijk, dat er geen bevel Gods was, om hem in zijn weg te overdwarsen en in zijn weg der zonde te hinderen. Ik zal niet alles verhalen, wat ik goddeloze ten opzichte hiervan heb horen zeggen: zij wensten wel, dat er geen rechtvaardig God was om hen te straffen. De overspeler wenst dat er zulk een wet niet was, namelijk dat diegene, welke in zijn lusten hier brandt, zal branden in de hel; de dronkaard wenst, dat er nooit zulk een wet tegen de zonde gemaakt was, en hij zegt: het is jammer, dat elk niet mag drinken zoveel hij wil, en de onrechtvaardige, die gaarne zou stelen en roven, wenst, dat er gene wet tegen die zonde was en als het Woord op zijn consciëntie werkt en de Wet op zijn hart aanvalt en hem tracht neer te vellen, dan is hij die wet moede.

Een natuurlijk hart acht het de grootste plaag in de wereld, bepaald te worden binnen het perk van Gods geboden; dat het niet mag doen wat het lust, maar dat steeds het Woord de consciëntie en de leraars het bestraffen. Als de Heere, Mal 1: 13, van de hand des volks offerande eisten, zo achtte men dat een vermoeidheid, men was er verdrietig over: wat? Iedere morgen en ook iedere avond offerande te brengen, welk een vermoeiende zaak was dit!

Zo mede: u behoort 's morgens en 's avonds gebeden te doen in uw huisgezinnen, hoe zijn uw harten daaromtrent gesteld? Zegt u niet: Wat een last is dit! Waarom spreekt u ons van bidden en van onze zielen te verootmoedigen? Dit is een lastige zaak.

Wel, dit geeft bewijs, dat een hart boven de waarheid is, dat het wilde vrij zijn van de waarheid en dezelve weg werpen; daarom zijn de goddeloze als in boeien en banden. De Apostel zegt: Rom. 1: 28, het heeft hun niet goed gedacht, God in erkentenis te houden. Alsof hij wilde zeggen: het is een kwelling voor hun ziel, dat ze een consciëntie hebben, die steeds roept: Zijt heilig en nederig, wees niet hovaardig, niet dronken en niet overspelig!

Hun consciëntie vliegt hun in het aangezicht en het Woord berispt hen; zij denken het niet goed, dit in erkentenis te houden en daarom handelt de Heere met hen naar hun

begeerten, en geeft hen over aan een verkeerden zin, en aan een hart, dat nooit de waarheid zal omhelzen. Gij, die geen lust hebt, om van uw plichten te horen, en die wenst, dat er geen leraar was om u te berispen, de Heere zal aan uw begeerten voldoen, en geven u over aan een verkeerden zin, Hij zal als het ware tot u zeggen: Gijlieden zijt mijn wijsheid en goedheid moede, welnu, Ik zal u van die last ontslaan; u zult harten hebben, die nooit meer door mijn Geest zullen bewogen worden; gaat heen, alle verdoemelijke begeerlijkheden heerst in hem, regeert hem, maakt hem een slaaf en verderft hem voor eeuwig.

Ten andere: Indien de Heere komt, en zich aan de zondaar wil openbaren, zo doet een trots hart het gebod geweld aan, de zondaar wil niet, dat het gebod over hem beschikke; hij verhindert de kracht der waarheid, die hem tot God zou getrokken hebben. Gelijk de Apostel zegt: Zij houden de waarheid in ongerechtigheid ten onder, Rom. 1: 18. In de grondtekst staat: Zij zetten de waarheid gevangen, alsof de Apostel wilde zeggen: u weet, dat u niet los, gierig, noch dronken behoorde te zijn en bent u toch steeds dronken, los en gierig?

Als de consciëntie zegt: Ja, ik wil steeds los en gierig zijn, wel, zo zult u de wrake Gods hebben, die u volgen zal, en u zult ook ter hel gaan; deze waarheid zetten zij gevangen. De gierigaard zet de waarheid gevangen, hij moet zijn gierigheid behouden; op de begeerte van de overspeler wordt de waarheid gevangen gezet, hij moet nog steeds onrein zijn, en zo moet de onderdrukker nog steeds liegen, veinzen en onderdrukken en daarom stoot hij de waarheid en de wille Gods van zich; hij zet zich tegen of boven Gods wil, gelijk het volk zei: het is buiten hope, maar wij zullen naar onze gedachten wandelen, en wij zullen doen, een iegelijk het goeddunken van zijn boos hart, Jeremia 18: 12; zij zeiden op een wanhopige wijze, wij willen het doen.

Hoort dit, en vreest, allen gij, wier consciëntie u daarvan overtuigt; u weet, dat stelen en roven, eigenzinnigheid en al uw goddeloosheid verboden is; wat zegt uw hart hiervan? Wie beschikt over uw wil in dit geval? Zegt u niet, wij willen doen, wat ons lust?

Gelijk, toen Samuel een voortreffelijke predicatie had gedaan, en het gevaar getoond had, van een koning te hebben, zo zei het volk, 1 Sam. 8: 19. Nee, maar er zal een koning over ons zijn.

Zo is het ook met velen uwer; is dit ootmoedigheid?

De Heere zegt: u zult dat niet doen, en u wilt het toch doen.

O, dat is schrikkelijk, nog eens, is dit ootmoed? U zegt, wij willen en wij moeten dit hebben, wij hebben onze wijsheid en zo gaat u ten verderve.

Ten derde: Dit is de laagste en minste soort van rebellie, de ziel is lichtelijk tevreden, te doen wat God vereist, maar het moet zijn op haar eigen voorwaarden, dit is het laatste en het geeft blijk, dat er geen zaligmakend werk der voorbereiding voor Christus is. De geveinsde is tevreden, dat God Zijn eer zal hebben, maar Hij moet zo en zo doen. Iemand is tevreden, dat hij arbeidzaam zij in zijn plaats, mits hij gemak, eer, gaven en verhoging hebbe en geëerbiedigd worde, maar als het hieraan ontbreekt, zo heeft God Zijn voorwaarde gebroken, en hij wil dan het werk niet doen; zo staat God te zijner beschikking en naarmate hij het regelt, dit is het werk van een vervloekten huichelaar. U kunt tevreden zijn, te horen en te bidden, mits dat u enige verdorvenheid hebt en aan de hand houdt, en dat u onder de naam van een goede belijdenis steeds overspelig en los moogt leven.

De God der barmhartigheid zende enige goede bewegingen in uw hart, om u op te wekken, zo het mogelijk is! zo is het ook met enige leraars, die wel gewillig zijn,

vlijtig te zijn in hun standplaatsen, zo lang als zij eer mogen hebben en gerespecteerd worden, maar missen zij haar einde, zo geven zij alles op, indien er enige hier zodanig zijn, gijlieden zijt geveinsden, en zult nooit op die voorwaarden getroost worden.

C3. Nu kom ik tot het derde stuk van deze beproeving, namelijk, wat het is, dat over uw leven beschikt.

's Mensen leven en wandel moet zijn ter beschikking van God; indien het hart ongeschikt en het oordeel verheven is, dan zullen de daden van 's mensen leven ook daarmede overeenkomen. Indien die raderen, verkeerd gaan, zo moeten de daden van 's mensen leven ook verkeerd gaan, want zij zeiden, dat zij in hun eigen wegen wilden wandelen, gelijk de Heere zegt: Ik zal hun vrees over hen doen komen, omdat hun ziel lust heeft, aan hun verfoeiselen en zij hun eigen wegen verkiezen; dat is, al wat hun verdorven harten willen hebben, dat wilden zij nemen, en op die weg wilden zij wandelen, niet naar. Gods wil, maar naar hun eigen weerspanning hart, Jesaja 66: 3; 4. Alle de betrachtningen van 's mensen wandel zijn dus niet anders, dan zo vele ongeschikte gedragingen van een rebellig, vleselijk hart en gemoed.

Deze ongeregelde gedraging vertoont zich in drie bijzonderheden.

Eerst.

Als iemands leven en wandel rechtstreeks tegen God gaat en dwars tegen de Almachtige ingaat, gelijk diegenen, deden, waarvan de Apostel spreekt, Efése 4: 18, 19, Die, verduisterd zijnde in het verstand, zichzelf hebben overgegeven tot ontuchtigheid, om alle onreinheid gierig te bedrijven.

Zij deden niet, wat God wilde, maar hetgeen hun hoogmoed en ijdelheid begeerden. De wijze koning zegt: Spr. 28: 18, Die zich verkeerdelijk gedraagt in twee wegen, zal in de enen vallen en de Apostel laat het horen: Rom. 6: 20, Toen u dienstknechten waart der zonde, zo waart u vrij van de gerechtigheid. Wat is dat? de heiligheid en Gods geboden kregen gene plaats in hun hart. Meent gij, dat de harten dezer mensen ter beschikking van God zijn? Let op wat de Apostel zegt: Rom. 12: 2, En wordt dezer wereld niet gelijkvormig.

Ik beroep mij alleen op de consciënties der mensen; wat vreemde modes zijn er nu ten deze dage! Wie beschikt over deze dingen? U zegt: wel, deze dingen zijn nieuw opgekomen. En moeten zij daarom ook komen op uw hoofd, uw armen en alles? Die vreemde modes zijn bewijzen van vreemde ongetemperdheden des geestes, en meent gij, dat God heerst in die harten en gemoederen? Overheerst God die genegenheden, daar zij niet willen toelaten, dat Hij over iets, zelfs het minste, beschikking hebbe?

Dit is mijn oordeel In deze, indien het zó is, dat Gods Woord niets, ja, dingen, die ergerlijk en onze schande zijn, wegnemen, zo wilt ge zeker niet, dat het Woord Gods uw lusten zal wegnemen.

Nee, neen! u zijt zo verre van onderwerping, als de hemel van de hel is en als de duivel van de God der heirscharen. De Heere spreekt het duidelijk uit bij de profeet Zefánja: Ik zal bezoeking doen over allen, die zich kleden met vreemde kleding, Zef. I: 8. Als het vuur u om de oren zal komen, en de vijanden u de vederen van uw hoofd zullen komen plukken, dan zult u dit gedenken: u wou niet hebben, dat God over uw haar, uw klederen en dergelijke zou beschikken en daarom zal God nu over uw leven en vrijheden beschikken. En als u op uw sterfbed zult liggen, en zien zult, dat u niet in staat zijt, om vrolijk ten hemel te gaan, zo zou u wel tevreden zijn, dat de Heere over u beschikte en genadiglijk op u zag. En dan zult u uw zielen aan God bevelen, maar dan zal de Heere u antwoorden: Wie had tevoren de beschikking over u? Een dronken, een overspelige, een wereldse ziel?

Wel, laat die u nu helpen; gaat nu naar uw modes; gaat nu branden en brullen in de modes en uit kracht van dezelve. Die niet wil, dat deze geringe beuzelingen onder Gods bevel zullen staan, gewis, die zal nooit zijn hart ter beschikking van God stellen en daarom is dan noch verstand, noch hart, noch leven voor, God.

Ten andere.

Indien God, evenwel de goddeloze voor een korten tijd overheerst, en hun sierlijke modes ter neder werpt; indien hij de woekeraar wil grijpen en de dief zenden, om te gedenken aan hetgeen hij in zijn kisten heeft; en indien de Heere zegt: u zult niet rijk, noch in eer zijn, gelijk u wilde, al zoekt u het nóg zo zeer, wel, dan gebruiken zij alle vleselijke uitvluchten en zondige raadslagen, om van die ellendigen staat, waarin God hen geworpen heeft, af te komen. Een mens kan niet verdragen, dat hij arm zij, en daarom zal hij stelen, bedriegen of onderdrukken en alle wegen inslaan, om zich groot te maken.

Ten derde.

Soms is iemand tevreden, dat hij zij ter beschikking van God in een uiterlijke schikking, en hij wil de plichten doen, die God oplegt, en de zonde verlaten, welke God verbiedt en waarvan hij last heeft. Maar waarom wil hij dit doen? Hij doet het niet, om God te eergin, maar om enige snode bijeinden, gelijk wanneer de huichelaar bidt, God doet hem niet bidden als de eerste bewegende oorzaak van het werk, maar zijn geveinsdheid. En zo doet de geveinsde belijder om zijn voordeel belijdenis, om het volk tot zijn huis te trekken, of om zijn waren te gereder te verkopen en opdat het volk mocht zeggen: o, dat is een bij uitstek eerlijk mens! Ja, en hij is een gierig persoon daarenboven en hij maakt de godsdienst tot een rijpaard, om zijn begeerlijkheden te verkrijgen. U zijt niet ter beschikking van God, tenzij gij u in alles aan Zijn gebod wilt onderwerpen.

Aldus ziet u de hoogmoed van een mens in zijn verstand en wil, in zijn hart en leven; daar merkt u de uiterste snoodheid van 's mensen natuur, hoe alles tegen de God des hemels is gekant. Indien elke vogel zijn veren, de zijdworm haar zijde en ieder schepsel het zijn had, wat zou er van een hoogmoedig mens worden? O, welk een trotsheid is er in het hart van een mens, waardoor een arm schepsel zijn wil stelt tegen Gods wil en zijn weg tegen de weg van de Almachtige, voor wien de Engelen verbaasd staan en de duivelen sidderen!

God zegt: Ik wil dit hebben, en de ziel zegt: Ik wil het niet hebben.

God zegt: u zult in die weg niet wandelen, maar de ziel zegt: Ik zal er in wandelen.

God zegt: Uw oordeel, uw wil, uw leven en alles zal mij onderworpen zijn, maar de ziel zegt: Zij zullen U niet onderworpen zijn.

Is dit niet een onverdraaglijke trotsheid? Wat! God te maken tot geen. God, dat Hij geen wil, noch voorzienigheid, noch bestuur over 's mensen leven zal hebben!

O gij, die in dit opzicht schuldig zijt, let er wel op en laat mij u allen, die het Woord Gods heden gehoord hebt, en die arme, onwetende, goddeloze, vleselijke en geveinsde zondaren zijt (de onwetendheid regeert de enen en de verdorven begeerlijkheden. regeren de andere), ik zeg: laat mij u opwekken.

Gij hebt Gods Woord en Zijn raad en u hebt de weg gezien., die Hij voorstelt. Nu, wat blijft er over, dan dat men u bidde, dat gij uzelf in het verborgen verootmoedigt en zegt: Dit is mijn trots oordeel, mijn hoogmoedig hart en mijn trots gedrag; ik ben het, die mij niet aan het bevel van Gods Woord wilde onderwerpen.

Laat iedere dienstbode spreken: Dit is mijn trotse hart, want mijn meester en mijn vrouw kunnen niet spreken, of ik spreek tegen.

En gij, vrouwen, spreekt bij uzelf aldus: Nu heeft mij de Heere de trotsheid van mijn hart geopenbaard: dit mijn trotse verstand en wil, die niet willen buigen voor het gebod van mijn man, al is het nóg zo billijk.

Laat het kind zich ook vernederen, en zeggen: Als mijn vader mij raad geeft, zo houd ik mij als doof, en mijn moeder is maar een vrouw, en daarom wil ik mijn eigen zin hebben, en in mijn eigen weg wandelen: dit is mijn ijdel, trots gemoed.

Hoe velen zijn er hier heden tegenwoordig, die niet gewillig zijn, enige waarheden te weten? U weet, dat u enige beraadslagingen in het midden van de nacht hebt gehouden tegen Gods Woord, omdat uw eer, gemak en vrijheden in gevaar waren; daarom mocht het Woord niet regeren.

Indien het zo is, dan bent u tot op deze dag vleselijk gezind, ijdel en trots van hart; gaat dan naar huis, dat gebied ik u, en zo zeer u uw eigen goed ter harte neemt, gaat in uw verborgen kamers, of anders ergens op een veld, en valt daar neder op uw knieën, al willen uw harten niet buigen, en zegt: Goede God! ik weet en belijd, dat tot op deze dag mijn vleselijk hart niet ten onder is gebracht en deze ijdele en losse wandel niet is geschikt naar Uw Woord; ik heb veel geweten, en nochtans ben ik in weerspanningheid tegen u voortgegaan: het horen en bidden, de Sabbat te heiligen en andere heilige plichten zijn mij een last; tot op deze dag is mijn hart niet bereid voor de genade; goede God, tot op deze dag ben ik een ellendig, vleselijk mens I

Dit is iets; nu is er enige hoop, en de ziel gaat voort, en zegt: Goede Heere, wat zal van mijn ziel worden? Ben ik ter beschikking van God?

Nee, nee, hoogmoed en eigenwilligheid heeft mij beheerst, en ik moet mij kleden, gelijk de hoogmoed wil, dat ik mij zal kleden.

Spreekt de dronkaard aldus aan: Wie heeft, uw ganse leven, over u de beschikking gehad? O, dronkaard! u hebt het Woord Gods gehad, het welk u heeft bestraft en evenwel kon dat niets doen; och! geef het nu eindelijk over, en zeg: De Heere mocht over mij niet beschikken en arbeid dan nu, dat God over u moge beschikken. Laat de Almachtige dat trotse hart ter neerwerpen; maan de Heere op Zijn beloften, en geef Hem geen rust, totdat Hij u genadig zij.

En gij, dienstboden! vernedert uzelf, en zegt: Wij zijn samen ijdel en trots geweest; laat ons nu gezamenlijk treuren en bidden.

De tijd zal komen, wanneer u tevreden zult zijn, dat God over u moge beschikken, en u zult begeren, dat de Heere genadig naar u mocht zien, dat Hij uw verdorvenheden mocht wegnemen, die hoogmoed, welke u beschuldigt en al die gruwelen, welke u tot schaamte en schande zijn geweest.

Besluit bij uzelf en zeg: Heere! neem die zonde weg en breng die verdorvenheid ten onder, en regeer en heers u over mijn hart en, leven voor eeuwig. Laat de kracht van uw waarheid mij van mijn boosheid afkeren; overheers dit mijn trotse hart, en al, wat ijdelheid in mijn leven is; goede God! neem dit alles weg en vorm mij naar Uw wil.

Als die tijd komt zo zult u zeggen, dat de leraar u het goede gewenst heeft, en dat u een goede aanbidding hebt gehad, want, zo u ter beschikking van God wilt zijn in verstand, hart en leven, zo zal de Heere voor u een plaats in de hemel bereiden, en stellen u daar onder Zijn gezaligde heiligen en engelen voor eeuwig.

Indien eens anders dienstknecht tot u komt om te eten, te drinken en loon te eisen, zo zult u zeggen: u hebt niet onder mijn bevel gestaan, ga tot de meester, die u gediend hebt en laat hem uw loon geven.

Zo zal het met u zijn, indien u tot God gaat om genade en troost: de Heere zal u te die dage tot uw lusten, nieuwe modes enz. zenden, maar als iemand een dienstknecht Gods is, zo zal alles voor hem ten goede zijn, en hoewel die dag voor de trotsen en hovaardigen verschrikkelijk is, zo zal het toch dan een troost voor de gelovigen zijn,

dat ze zich aan Gods Woord onderworpen hebben, want dan zal Christus hun verstand met wijsheid en hun wil met heiligheid vervullen, en hun leven zal heerlijk en aangenaam voor Hem gemaakt worden.

Denkt hieraan, en tracht uw harten daartoe te brengen, dat Gods wil uw wil moge zijn, en indien u verootmoedigd zijt, zo zult en moet u voor eeuwig getroost wezen. Tot dusverre van de beproeving der waarheid van onze vernedering.

II. Tweede deel van de beproeving, de mate ervan.

Nu kom ik tot het tweede deel van het gebruik, dat is, om de mate van onze vernedering te onderzoeken, want mijns oordeels ligt hier al de zwaarigheid van 's mensen weg. De oorzaak, waarom iemand van God niet krijgt de verzekerdheid der genade, die hij begeert, of die troost, welken hij wil hebben, is alleen, omdat hij niet leeg en geschikt is, want als het hart bereid is, zo komt Christus onmiddellijk tot Zijn Tempel, en hoe minder wij van ons zelf hebben, des te meer zullen we van Christus ontvangen. Dit is wonder nuttig, en daarom moet u weten, dat, hoewel het hart waarlijk is vernederd, en recht laag gebracht, zo blijft er toch nog veel hoogmoed in het hart, gelijk wanneer een machtig kasteel neergeworpen wordt, zo blijft er een grote puinhoop, en misschien blijven enige pilaren vele winters daarna staan. Zo is het ook niet deze gestalte des geestes: die hoge inbeelding, die hoog verheven torens; al is ook de Dagon van 's mensen hart zelf neergeveld, zo blijft er toch de stomp van, en die zal nog vele jaren blijven. En het kost veel schrik des harten, en veel ontsteltenis, eer deze hooghartigheid geheel zal neergeveld zijn en aan de goeden wille Gods gelijkvormig gemaakt zal wezen.

Hoewel deze ongestalte wonderlijk verborgen is, zo kan men er toch een maat van nemen en weten, hoeveel van deze vervloekte puin er in ons hart blijft, en dat door deze vier bijzondere regels.

In de eerste plaats

Ziet, welke mate er zij van vleselijk redeneren tegen de waarheid Gods, als zij bekend gemaakt is. Zo veel er van dat redeneren is, het zij bedekt in uw hart inkomende, het zij geweldig uw geest vervoerende tegen de waarheid, zo vele verootmoediging hebt u nog van node, en zo veel mist gij. Dit is duidelijk: ieder godvrezende is gewillig, de waarheden te weten, waaraan hij twijfelt, en hij is tevreden, zich te buigen onder de waarheid, die hem zal ontdekt worden, en waarvan hij zal worden overtuigd; doch daar blijft veel vleselijk redeneren tegen de waarheid, gelijk de Apostel zegt: Coloss. 2: 18, Dat niemand u overheerse, intredende in hetgeen hij niet gezien heeft, tevergeefs opgeblazen zijnde door het verstand zijns vleses.

De grond en wortel van dit vleselijk redeneren, of van de mate hiervan, blijkt in twee oorzaken.

1. Daar is een soort van verkeerde duisternis in het hart, die steeds blijft steken in het verstand, zelfs van een begunadigd mens, en hieruit, namelijk uit deze misvatting van het gemoed; volgt al dat vleselijk redeneren, zodat, hoewel de ziel voldaan is, zij evenwel niet wil neerzitten, maar steeds nog blijft in dit vleselijk redeneren, en de zondaar kan de waarheid niet bevatten, noch derzelver gehele uitbreiding omvatten, vanwege zijn eigen zwakheid. Daarom duurt het lang, eer hij zal overreed zijn, dat het de waarheid is, en dat hij verbonden is, daaronder te buigen; als de wijsheid der waarheid zó duidelijk is, dat hij de klaarheid er van niet kan weerstaan; evenwel, omdat hij ze niet kan begrijpen, zo meent hij, dat hij niet gehouden is, zich daaronder te buigen.

Maar zal iemand vragen: Zal iemand buigen onder hetgeen hij niet kan begrijpen?

Hierop antwoord ik: Als het verstand zover verlicht is, dat hij niets met grond kan tegenspreken, al kan hij ook de diepte van de waarheid niet peilen, zo zou hij toch daaronder buigen en liever zijn oordeel prijs geven, dan zijn eigen inbeelding volgen, als er geen reden voor is. Zo was het met Nicodémus; toen Christus van het werk der wedergeboorte sprak, zei hij: Kan een mens ten tweeden male geboren worden? Joh. 3: 4, 9. Daarop opent Christus de verborgenheid van de wedergeboorte en het geheim er van voor De tweede maal, en toen Nicodémus niet kon begrijpen, hetgeen Christus gesproken had, zo wilde hij toch bij zijn eigen gevoelens blijven, en zei: Hoe kan dit zijn? Ik kan het niet vatten. Omdat hij het niet kon vatten, zo wierp hij het alles weg.

Let er op, hoe Christus hem nu op de juiste plaats treft, en hem neervelt, en ziet, hoe Hij hem tam maakt: bent u een leraar van Israël, en weet u deze dingen niet? Gij, een leraar in de wet, en nochtans zulk een nieuweling in het werk der wedergeboorte? Breng uw trotse hart naar beneden, leg al uw vleselijke redeneringen af, en word een dwaas, zo kunt u deze waarheid, die u wordt medegedeeld, verstaan.

Dit is algemeen onder ons, dat men zegt: Ik kan het niet geloven. De mensen kunnen er niets tegen in brengen, maar omdat zij het niet kunnen begrijpen door dat. licht, het welk zij hebben, daarom willen zij hun oordeel niet buigen. Omdat zij het door hun eigen licht niet kunnen zien, zo willen zij Gods bril (om zo te spreken) niet gebruiken; let er op: zo veel als u hebt van dit vleselijk redeneren, zo veel hoogmoed hebt gij, en dit is zeer veel, inzonderheid in de onkundigste zielen.

2. De andere oorzaak is: de zwakheid van hun oordeel, het welk een waarheid, als zij die in handen hebben, niet kan vast houden, maar de waarheid gaat als een bliksem weg, en omdat het verstand van deze arme mensen met vele gedachten en vervloekte redeneringen is bedwelmd en beroerd, zo worden zij onbekwaam, om zich tegen de ongestalte te wapenen. Hierdoor is het, dat, hoewel Gods Woord is ingelaten en opgeklaard, de mensen evenwel buigen voor die begrippen, en vervloekte tegenwerpingen, waarnaar zij eerst geluisterd hebben, zodat de kracht van de waarheid wordt afgenomen.

Het is hiermee als met een veerman: hij legt de riemen aan, en ziet naar het strand, waar hij wil zijn, doch daar komt een sterke wind, die hem weder terug voert, of hij wil of niet. Zo is het met menig arm en ootmoedig mens, die waarlijk bewerkt is en een recht eigendom aan Christus heeft, hij doet zijn best, en zou gaarne verzekerdheid van genade van Christus hebben, doch de bedwelming van vleselijke tegenwerpingen en vervloekte inblazingen, die óf ingeworpen, óf opgewekt worden in zijn hart, drijven hem wederom terug, en nemen de kracht van de waarheid zodanig af, dat hij niets kan zien, noch zich buigen onder iets ten goede en tot troost van zijn ziel. Ik acht dit voor de grond van al die ontsteltenis, die een gebroken hart pleegt te hebben.

Laat iemand onder de hemel mij de reden daarvan geven, waarom een ziel, die waarlijk belast is met zonden, en bevonden heeft, dat God hem in deze wonderlijk genadig is, nadat al zijn tegenwerpingen zijn weggenomen, en ten volle beantwoord en alle verschillen geëindigd zijn, en dat menigmaal, waarom, zeg ik, een arm, verslagen mens steeds wederkeert tot zijn vorige vleselijke tegenwerping?

De reden is, omdat alle antwoorden, die gegeven werden, nu al vergeten zijn en al zijn tegenredenen en vleselijke begrippen alzo vers in zijn gemoed zijn als zij ooit waren, en dat ten dele, omdat dezelve zo gewoon zijn, in zijn verstand te wezen, en ten dele wegens de omzwerving van het hart, dat tevreden is, die weg te gaan.

Degenen, die lange tijd zijn bedwelmd geweest niet deze vervloekte vleselijke tegenwerpingen, zullen eer trachten, een bestiering tegen te staan, dan die vast te houden, en in de troost er van te wandelen, alleen, omdat de zwakheid van hun

verstand en hun vleselijke tegenwerpingen zo geweldig tegen hen zijn. Ziet hier, naar mijn oordeel, de oorzaak van al de tegenwerpingen van vele arme verslagen zondaars en hierdoor beroven zij zich van de troost, die zij anders zouden hebben en waarin zij alle dagen zouden wandelen.

Ik zou hiervan vele voorbeelden kunnen geven; bij voorbeeld: komt tot een verslagen zondaar, en zegt tot hem: Waarom wandelt u zo troosteloos, aangezien u toch deel hebt aan de genade en zaligheid in Christus? Ziet, wat hij antwoordt: Ik deel hebben aan de genade?

Nee, ik ben die onwaardig; het is een grote gift, die weinigen hebben; ik ben een groot zondaar geweest, een vijand van God en van Zijn heerlijkheid; hoe! ik deel aan de genade? Wij antwoorden: God geeft genade aan onwaardigen, Hij rechtvaardigt de goddeloze en niet de rechtvaardigen, en indien Hij u ook genade wil geven, wat dan? Hij antwoordt wederom: Wat! Genade aan mij? Nee, zij is bereid voor degenen, die er bekwaam voor zijn; had ik zulke mate van verootmoediging, en zóveel genade, indien ik zo en zo bekwaam gemaakt was, en als mijn hart zó geschikt was, dan zou ik enige hope hebben, van genade te ontvangen.

Wij geven hem weder ten antwoord: Maar bent u niet vermoeid geweest van uw verdorvenheden, en bent u niet tevreden, dat God dat voor u zou doen, het welk u voor uzelf niet kunt doen? Dit is de hoedanigheid, die God vereist, en waardoor hij de ziel voor de genade bekwaam maakt, maar u wilt dat andere ook hebben, 't welk u begrijpt, of u wilt niets hebben, en zo berooft gij uzelf van genade. Gewis: u hebt eens kinds deel en een goed deel ook, maar uw trotse hart laat u niet toe, dat te zien.

Dan zegt de ziel: Ik wilde, dat de Heere tot mij zei: Zijt goedsmoeds, Ik ben uw zaligheid; indien de Heere dit aan mij door Zijn Geest wilde getuigen, zo zou ik het kunnen geloven.

Wel, zou u dan tevreden zijn? Laat ons alleen overeenkomen over de wijze, op welke het geschieden moet, en God het spreken zal; zult u het dan opgeven? Wel, weet dan dit, dat, hetgeen het Woord zegt, zulks ook de Geest spreekt, want de hand en het zwaard, de Geest en het Woord gaan samen.

Neemt dan het Woord, legt er uw hart bij, en ziet het. Het Woord zegt: Een iegelijk, die vermoeid is en komt, zal rust en verkwikking vinde. bent u niet vermoeid geweest, en hebt u de zonde niet erger beschouwd dan de hel zelfs? Het Woord, de Heere en Zijn Geest zegt, dat u zou komen, ja, Zijn Geest zegt, dat u dan rust zult hebben.

Och, zegt de zondaar, ik kan deze verzekerdheid en dit getuigenis van Gods Geest niet vinden, ik kan het niet zien, en ik kan het niet geloven. Zo verlaat hij het oordeel van het Woord, en van de Geest, en kleeft aan het oordeel van zijn gevoelen, en zo oordeelt hij van Gods oordeel naar zijn eigen inbeeldingen, en niet naar het getuigenis van het Woord en de Geest.

De Geest zegt: u zijt bereid voor de genade, maar omdat uw onwetend, blind verstand het niet vat, zo sluit u de deur voor de geopenbaarde genade Gods, welke tot uw eeuwige vertroosting op uw zielen gevestigd zou zijn.

Denkt hieraan, en vraagt: Wat is betamelijker dat mijn verstand, of dat Gods Woord mijn staat zal bepalen? Wilt uzelf de zaak vonnissen en alleen op de gerechtsplaats zitten, zeggende: Is gevoel het niet, en ik vrees, dat het niet recht is? Is dit niet alles een vleselijke redenering? Hier lopen de zielen recht tegen hun eigen troost, en zij willen het woord niet aannemen, het welk hun de vertroosting, die zij nodig hebben, zou toevoeren.

Ik gebied elke ellendige ziel, consciëntie te maken van het Woord te weerstaan gelijk zij begeren consciëntie te maken van liegen en stelen, want het is beide zonde, hoewel

de een zo groot niet is als de andere. Maakt consciëntie van dit vleselijk tegenspreken; werpt neder dat trotse hart; legt al die vleselijke redeneringen af en laat het Woord Gods u beheersen, dan zal de troost ras inkomen.

Ik acht dit voor een waarheid, dat, als het hart waarlijk vernederd en tot genade bereid, recht onderricht en overtuigd van de weg der zaligheid is, alsdan is de oorzaak, waarom het hart geen troost kan ontvangen, enkel hoogmoed des geestes op de een of andere wijze. Het is niet, omdat de mens niet wil, noch, omdat God niet wil, maar omdat men luistert naar hetgeen de vleselijke rede zegt, en niet naar de eenvoudigen wil en het Woord Gods; ik zeg nogmaals: maakt hier consciëntie van, en dan zal de troost ras tot uw ziel komen.

B.2. Tweede beproeving van de mate van onze vernedering

De tweede beproeving van de mate van onze vernedering is deze: let op uw moedbenemingen, want naardat gewoonlijk deze zijn, naar die mate is de hoogmoed van uw hart. Indien de stroom hier veel loopt, zo is er veel hoogmoed; indien er weinig moedeloosheid is, zo is er weinig hoogmoed. Die moedeloosheid is niets anders dan wanneer de ziel uit vrees voor het kwaad, dat ze voelt of verwacht en wegens de hogen prijs, die zij op zichzelf stelt en verwacht, neerzinkt beneden zichzelf, gelijk de Schrijver van de brief aan de Hebreeën zegt: Aanmerkt deze, We zodanig een tegenspreken van de zondaren tegen Zich heeft verdragen, opdat u niet verflauwt en bezwijkt in uw zielen, Hebr. 12: 3. In de grondtaal staat: alsof hun zenuwen waren verslapt.

Dit is een zeker bewijs van zoveel hoogmoed, als er moedeloze verslapping is, namelijk, wanneer iemand tot een wanhopende gestalte wordt gedreven; als hij moedeloos wordt; als hij zich te laag legt, en niet machtig is, de slag, die God hem geeft, te dragen, want indien de ziel even gewillig was, het goede te missen, wanneer God het weigert, als het goede te ontvangen, indien God het geeft, zo zou zij niet moedeloos worden. Maar nu, het hart van de mens is tevreden, het goed te hebben, doch indien God dit goede wegneemt, zo is hij niet tevreden, ter beschikking van God te zijn. Als dit goede weggaat, zo zinkt hij, en is moedeloos, en dat is een bewijs van hoogmoed. Het hart begeert rijkdommen en bijzondere eer in de wereld te hebben, misschien weigert God dit en werpt schande op hem; en al is de ziel wanhopig neder geveld en verloren in zichzelf, zoveel als u hier van hebt, zoveel hoogmoed hebt gij. Waarom bent u niet tevreden, .dat God iet wegneemt? het is, omdat u de beschikking over uzelf wilt hebben, en u zijt niet machtig te missen, hetgeen u wilde hebben.

Nu, omdat dit een zaak is, waarvan wij bijzonder kennis zouden nemen, zo weet, dat deze moedeloosheid in deze verscheidene dingen blijkt, in welke de hoogmoed zich in alle uitlaat.

1. Dit weerhoudt een mens, van tot het Woord te komen, als hij er toe geroepen wordt. Al is het Woord Gods nóg zo duidelijk, en Zijn roeping daartoe nóg zo klaar, zo is hij toch onwillig, om op Gods roeping te komen. En als hij gekomen is, zo is hij ras moede, en zegt: Wat doe ik hier? Zo vraagt hij aan God, en omdat hij het succes, het welk hij begeert, niet vindt, daarom is hij onwillig, om er toe te komen. Dit is vreselijke hoogmoed. Zo was het met Jona, hij werd naar Ninevé gezonden, en omdat hij dacht, dat God aan de Ninevieten genade zou bewijzen, en hij als een vals profeet zou gerekend worden, zo wilde hij niet gaan maar naar Tarsis reizen, hij kon niet dragen, dat zijn wil overdwars werd.

2. Het maakt de ziel werkeloos, en breekt de raderen van 's mensen pogingen, als hij zich aan het werk zou zetten, en het doodt hem als aan de wortel, gelijk David zegt: Wat buigt gij u neder, o mijn ziel! en wat bent u onrustig in mij? Ps. 43: 5.

Het is gelijk met iemand, die uit een bezwijming ontwaakt: hij verwondert zich over zichzelf en dit deed deze heilige man. Zo gebeurt het ook, dat de ziel neerzinkt in zichzelf en het hart bezwijkt, zodat, hoewel een mens nóg zozeer bekwaam is, om plichten te doen, evenwel vanwege moedeloosheid niet machtig is, datgene uit te werken, wat hij kan doen, uit vrees, dat hij niet zou doen, hetgeen hij wilde.

3. Deze moedeloosheid ontstelt een mens zeer na het werk, bijzonder, als het werk door andere gedaan is, en zij aangenaamheid vinden, en goed succes hebben. Dan komt dit als koud water op de ziel, en zij gaat weg, zeggende: ik ben nergens toe bekwaam, en niet machtig iets te doen, even alsof een mens zei: ik heb geen licht, omdat eens anders kaars helderder dan de mijn brandt. Maar na zijn eigen werk, dan is al zijn zorg, wat van het werk zal worden en hoe zijn arbeid en zijn predicatie ingang vond, wat goedkeuring van zijn gaven, en welk een verwondering over zijn bewaamheden. En indien de aanneming bij andere niet beantwoord aan zijn begeerten, dan zinkt zijn ziel neder, en is hij moede van zichzelf, van zijn werk en van alles. Indien niemand hem prijst, en het werk wordt niet goed gekeurd, zo klaagt hij over zichzelf op allerlei wijs, en hij begint zich te verachten, alleen om enigen lof van andere uit te vissen en om te zien, wat zij zullen zeggen. Als zij hem prijzen zo gaat hij blijde heen, indien niet, zo zinkt hij; inzonderheid, wanneer hij geen genade heeft, om in het verborgen in het gebed te gaan, teneinde zich met enige belofte te versterken na die vlaag van bezwijking. Zo blijkt duidelijk, dat hier grote hoogmoed te zien is, men wordt ziek van verslapping, omdat 's mensen geest als uitdooft en hij mist, hetgeen hij verwachtte. Al bereid ik mijzelf, zegt hij, nóg zo goed voor, evenwel, zo de Heere mijn mond nu stopte op de predikstoel, wat dan? Wel, laat ons vernederd worden en daarmee ook getroost en tevreden zijn.

C3. De derde beproeving van de mate onzer vernedering

De derde beproeving van de mate onzer vernedering is de ontevredenheid in 's mensen levensomstandigheden, zoveel als u hier van hebt, zoveel hoogmoed hebt u in uw hart, waar deze onvernoegdheid groeit, daar is ook deze bittere wortel van hoogmoed. De natuur van een trots hart is niet bekwaam, iemand boven zichzelf te dragen, en indien hij bestraft wordt zo vervalt hij tot vreemd murmureren, en tegenspreken. Deze onvernoegdheid opbaart zich in vijf bijzonderheden, en in die alle is een wereld van hoogmoed.

1. De ziel murmureert over Gods bedeling en zij mort over de Voorzienigheid van de Almachtige, alsof God haar vergeten had. De mens twist zeer met de Almachtige, indien God zijn wil en begeerte des harten niet beantwoord. Ziet dit in Jona: wanneer God het hart der Ninevieten had ten onder gebracht en zij zich vernederd hadden, zodat des Heeren toorn van hen was afgekeerd, ziet, hoe deze man toen uitviel, Jona 4: 2, Och, ik dacht dat wel, toen ik nog in mijn land was, dat u dat volk zou behouden, en dat ik een vals profeet geacht zou worden, en zo ligt mijn eer in het stof.

U meent, dat God aan u verplicht is, wegens uw bidden en vasten, en u zegt: Hoe is het mogelijk, dat wij na al ons bidden nog geen troost hebben? Andere zijn vervrolijkt en verkwikt, die de gave niet hebben, welke wij bezitten, en zij hebben niet gebeden, gelijk wij gedaan hebben. Heere! u hebt hun genade bewezen, en waarom dan ook niet aan ons?

Dit is schrikkelijke hoogmoed; ziet, hoe een hovaardig mens geen plaats laat voor Gods Voorzienigheid en hoe hij de Almachtige, voor zijn rechterstoel brengt; het hart begint inwendig te murmureren, en soms laat het zich uitwendig in woorden uit, zeggende: Indien de Heere mij die genade gegeven had, en een plaats voor mij beschikt had; ik kon veel voor God, en enig goed aan Zijn Kerk gedaan hebben, en ik kon veel troost aan andere hebben toegebracht. Hij wil hiermede zeggen: Indien de Heere zo wijs ware geweest (om middelen uit te vinden, ten einde Zijn eer te bevorderen) als ik ben, zo zouden grote zaken geschied zijn. Dit is 's mensen wijsheid te plaatsen boven God, en boven Zijn barmhartigheid, genade, wijsheid en alles. O, welk een duivelse hoogmoed!

2. De onvergenoegde ziel acht alle ontvangen genade, en alles, wat God van dag tot dag verleent, klein; omdat zij niet verkrijgt wat zij wilde, daarom vraagt zij niet naar al het andere en acht het niet, wat zij ook heeft. Het is met zulk een ziel, gelijk het met Haman was, die zei: Doch dit alles (al deze eer en deze rijkdommen) baat mij niet, zo langen tijd als ik de Jood Mordechaï zie zitten in de poort des Konings: Esther 5: 13. Dit ene, dat hem geweigerd werd, deed hem al, wat hij had, klein achten en niet aanzien. En het was niet alleen zo met Haman, maar ook met de profeet Jona, toen God de wonderboom, die Hij beschikt had, wederom schielijk wegnam; zo nam Jona dat zeer kwalijk en vergetende al Gods weldaden in de diepte, zo twistte hij met de Hemel, en toen de Heere zei: Is uw toorn billijk ontstoken over de wonderboom? Zei hij: Billijk is mijn toorn ontstoken ter dood toe: Jona 4: 9.

Zo prijst hij zichzelf en zijn doen, de reden hiervan is, omdat de ziel aan een eigenzinnig kind gelijk is, dat, omdat zijn rok niet zo geschikt is, gelijk het wilde, daarom ontevreden is en geen rok wil hebben.

Hier komt het vandaan, dat de ziel spreekt, gelijk Andreas in Joh. 6: 9. Hier zijn vijf gerstebroden en twee visjes, maar wat zijn deze onder zo velen? Zo zegt de ziel, dat zij niets heeft, niets kan doen, en dat God tegen haar is, enz. Maar heeft God u niet een hart gegeven, en een zorg en consciëntie, om uw leven te verbeteren en heeft Hij niet dit en dat voor u gedaan? O ja, maar wat betekent dat, in vergelijking van hetgeen ik wilde hebben? Och, brengt dat trotse hart ten onder!

3. De onvergenoegde mens zal twisten met zijn eigen staat, hoedanig die ook is. Al is zijn staat nóg zo goed, nooit is hij gerust en tevreden, maar hij heeft vreemde inbeeldingen in zijn gemoed, en vreemde verheffingen van zijn eigen waan. Hij zegt: Indien God mij in zulk een plaats, overeenkomende met mijn gaven en bekwaamheden, gesteld had, dan zouden er grote dingen geschied zijn. Maar nu acht hij, dat God hem als onder een wolk gesteld heeft en daarom draagt hij gene zorg voor zichzelf, gelijk God, naar hij meent, geen zorg over hem gedragen heeft. Ja, laat hun een staat hebben, die hij begeert, en hij valt daar ook tegen uit. Rebecca kon niet tevreden zijn zonder kinderen, en toch, toen zij ontvangen had, en de kinderen zich samen stieten in haar lichaam, zei zij: Is het zo? Waarom ben ik aldus: Gen. 25: 21, 22.

Zo is het met een trots, onvergenoegd hart, het moet dit hebben, en het moet dat hebben, en indien er iets ontbreekt, zo zinkt het neder in droefheid. Het is een vreemd woord van Jozua, toen de Heere het leger Israëls had laten slaan door de mannen van Ai, dat hij klaagde, zeggende: Ach, Heere Heere! waarom hebt u dit volk door de Jordaan ooit doen gaan, om ons te geven in de hand der Amorieten? Och, dat wij toch tevreden geweest, en gebleven waren aan gene zijde der Jordaan! Joz. 7: 7. Alsof hij Gods zegen niet afgebeden, en Gods hand te voren niet gezien had, in hem te hulp te

komen; ziet, nu neemt hij alles in de ongunstigste zin, omdat hij niet verkreeg, hetgeen hij gewild had.

Zo was het ook met Mozes; toen de Heere hem riep, om tot Farao te gaan, zei hij: Och, Heere! zend toch, die u zou zenden. Exod. 4: 13. Alsof God over hem niet moest beschikken, omdat hij die welsprekendheid niet had, welke hij begeerde.

4. Gelijk hij met zijn staat twist, zo wordt hij zijn leven moede, en wil van verdriet sterven; omdat God hem niet naar zijn zin en humeur antwoordt daarom wil hij van de wereld weg: niemand zal hem meer zien, en hij wil geen mens meer zien. Zo was het met Elia, toen hij zei: Het is genoeg; neem nu, Heere! mijn ziel, want ik ben niet beter dan mijn vaderen: 1 Kon. 19: 4. Zo was het ook met Jona, en met Job.

Denk hieraan, gij vrouwen; misschien willen uw mannen tot u niet spreken, gelijk u wilt, dat ze spraken, en dan zegt gij: Och, dat ik in deze of die krankheid gestorven ware! Breng ten onder die trotse harten! De Heere heeft u het leven gegeven, en Hij onderhoudt het, opdat u God zou zoeken, én nochtans wilt u in een verdrietelijke vlaag sterven. Bedenkt: het is genade, dat u leven mag om genade te zoeken.

5. Tot besluit: Als de ziel aldus getwist heeft met God, en alle weldaden klein geacht heeft, moeilijk is geweest wegens haar staat, en moede geworden langer te leven, ja vermoeid van alles, dan komt de ziel tot een wanhopige verstrooiing in zichzelf. En wonderlijke gedachten zinken er in de ziel van een onvergenoegd mens, zodat zijn hart bijna buiten zichzelf schijnt gedreven te zijn.

Hieruit spruit een grote uitzinnigheid in de goddeloze, en ook veel schade en kwetsing ook voor de gelovigen, hun gedachten lopen zeer snel, en maken, dat hun ziel onbekwaam is, om enig goed aan andere te doen, of van andere te ontvangen. Hier is de oorzaak: toen God uw ogen eerst geopend had, en Gods toorn u begon te vervolgen, toen zou u tevreden geweest zijn, in een rivier te vallen en uzelf te verdrinken.

Welnu, neem aan, dat God u nog geen genade wil geven, waarom twist u tegen Hem? Och, zit neder, en verootmoedig u met zachtmoedigheid en kalmte; en wees er verwonderd over, dat u nog niet in de hel zijt. Rachel wilde niet getroost zijn, omdat haar kinderen niet waren; zo is het ook met uw ziel: u moet hebben, wat u wilt, en anders wilt u niet getroost zijn.

Nu zijn er twee tegenwerpingen tegen de voorgaande waarheid, die ik moet oplossen en beantwoorden, eer ik verder ga.

1e Tegenwerping

De eerste is deze: de moedeloze zondaar begint zich te rechtvaardigen in zijn doen, in het beseffen van zijn machteloosheid, en zegt: Ik zie door dagelijkse ervaring, dat ik niet bekwaam ben tot de taak, die God mij opgelegd heeft: het werk geschiedt door mij zeer bezwaarlijk; de Heere neemt de hand van Zijn Voorzienigheid van mij weg, in mij te sterken, en Zijn genade neemt Hij weg, in mij te troosten; wat zou u willen, dat een mens doen zou? Is het betamelijk, dat een mens zichzelf in het werk zou houden, in een soort van ongevoeligheid van de hand des Almachtigen? Of betaamt het niet veel eer, dat men de hand Gods zie in Zijn gramschap, en neerzit, het stof likt, en zo verre zij van het werk te aanvaarden, dat men liever het werk daar laat? Dit is een pleitrede van een moedeloos zondaar: daarom meent hij, dat hij wel doet, niet gelijk Rachel neer te zitten, en niet getroost te worden, maar dat hij zijn ziel in droefheid laat zinken.

Ik beken: het is waar, het recht verootmoedigd hart behoort, ja het kan niet anders dan zich alleszins zó te zien, dat het zich de minste weldaad onwaardig oordeelt en de zwaarste oordelen waardig.

Het kan niet anders dan vergenoegd zijn in zijn verslagenheid, maar er is toch een groot onderscheid tussen een hart, dat recht verootmoedigd is, en een moedeloos hart, en het onderscheid blijkt uit twee dingen.

De ziel denkt, dat ze wonder wel doet, aldus moedeloos te zijn en dat er gene andere verootmoediging is, dan deze: weet dan, dat er dit tweeërlei onderscheid is:

Eerst: deze verootmoediging maakt de ziel stiller en beter bekwaam, om een lichten slag te ondergaan, als zij deze gedragen heeft, daar de ziel na moedeloosheid voller van onsteltenis is en onbekwamer, enige moeilijkheid te dragen, omdat ze onder deze moedeloosheid gezonken is. Indien de Heere een ootmoedig mens weigert, hetgeen hij wilde hebben, zo wordt hij daardoor bekwamer, om het missen van alles te dragen, maar de moedeloze ziel vliedt weg, en is onbekwamer, om Gods hand te dragen, in iets te missen.

Verootmoediging stelt de ziel in staat, om enig vocht te houden, maar moedeloosheid breekt het vat, en maakt, dat het niets zal houden.

Verootmoediging is gelijk iets, dat de klederen meer effen en gelijk maakt: zij maakt de ziel nederiger en zachtmoediger, maar moedeloosheid scheurt het hart, en maakt het onbekwamer, om te dragen hetgeen er opgelegd wordt, gelijk de Apostel tot de Hebreeënen zegt: u hebt vergeten de vermaning, die zegt: Mijn zoon! acht niet klein de kastijding des Heeren, en bezwijkt niet, als u van Hem bestraft wordt: Hebr. 12: 5. Van dat bezwijken, dat moedeloosheid is wordt gesproken in Gods Woord, als we van de Zaligmaker lezen, dat Hij met ontferming bewogen werd over het volk, omdat zij bezweken en waren gelijk verstrooide schapen zonder herder. Zo zeg ik: laat u zó ver niet verstrooien door deze kwellingen, dat uw hart onbekwaam wordt, om zich weder te vergaderen. Gelijk het gaat met een eigenzinnig kind, het welk verdrietig is, als zijn vader hem kastijdt en met smart in zwijm valt, terwijl een ander kind tevreden is, en de slagen met kalmte ontvangt, en bedaard weg gaat, zonder enigszins te bezwijken, zo gaat, het ook met een recht verootmoedigd hart: het is gelijk het kind, dat de slagen in stilheid ontvangt, maar de moedeloze ziel bezwijkt, en is niet machtig, Gods hand in deze te dragen.

Dit is het tweede onderscheid.

Gelijk vernedering de ziel stil en gerust laat, nadat Gods hand daarop geweest is, zo maakt ze de ziel vaardiger, en stelt er een soort van bekwaamheid en blijmoedigheid in, de dienst Gods waar te nemen, zonder haar eigen oogmerken hardnekkig te begeren en zonder zich aan des Heeren hand te onttrekken. Zodat de ziel, omdat ze de hand des Heeren gedragen heeft, daarom veel meer vaardig is, dat de Heere zou beschikken over de plichten en over de goeden uitslag er van, aangezien zij bevonden heeft, dat God te voren met haar uitgegaan is, en zegt: het is waar: soms weigerde de Heere aan mij die weldaad, welke ik begeerde, en geloofd zij God daarvoor, want door dat middel heb ik bevonden, dat mijn trotse hart vernederd en omlaag gebracht is; daarom: als God wil, dat ik enigen plicht zal doen, zo zal ik het doen, en als Hij schande en schaamte daarin op mij legt, ik ben tevreden. Dit is een hart, dat recht verootmoedigd is.

Maar de moedeloze mens, niet krijgende die kracht en bijstand in zijn plichten, welke hij wilde hebben, is zeer ongenegen en onwillig, om tot een dergelijke dienst meer te komen, uit vrees, dat hij geen voorspoed daarin zal hebben, en dat hij niet

bekwaam zal zijn, zulks te dragen. Vernedering legt het hart vlak neder, opdat de Heere Jezus daarin plaats mocht nemen, maar deze moedeloosheid sluit het hart, en maakt het onbekwamer voor Christus.

Johannes de Doper was gezonden, om de weg voor Christus te bereiden, opdat alle dal gevuld, en iedere berg en heuvel vernederd zou worden: Luc. 3: 5. De hoge weg, waarin Christus komt, is het hart en de lage vallei was het moedeloze hart en deze bezwijking des harten maakte de weg also onbekwaam voor Christus, als de bergen en heuvelen. Gelijk de verootmoediging het hart effen maakt, en bekwaam voor Christus stelt, zo verdooft deze moedeloosheid, en maakt de ziel onbekwaam, om levendig gemaakt te worden, en om plaats en onthaal te geven aan de Zaligmaker,

Vernedering neemt de hardigheid van het hart weg, en doet het sneller op de weg van Gods geboden lopen, maanmoedeloosheid hangt als een zwaar gewicht aan de ziel, het welk dezelve verhindert, voort te lopen. Hierdoor komt het, dat een moedeloos hart zo zwak tot heilige plichten komt, als tot samenspreken, vasten en dergelijke. Als hij gaat aan het heimelijk vasten en bidden, zo God hem dan niet dat succes geeft, het welk hij wilde, en hij het niet doen kan, gelijk hij het begeert, o, hoe zwaar is hij er weder toe te trekken!

Maar de verootmoedigde ziel zegt: Geloofd zij de Heere! al had ik die sterkte en dat succes niet, het welk ik wenste, als mij evenwel de Heere roept tot dergelijke plichten ik zal ze weder doen, al kan ik die niet doen, zoals Ik wilde. Zo weet dan, dat er geen grond voor moedeloosheid is: dezelve is zonde; zijt dan tevreden, en toch altijd vernederd.

Maar een onvergenoegde persoon denkt, dat zijn doen redelijk is, en dat het hem vrij staat, nu en dan onvergenoegd te zijn, en daarom zegt hij: Wat wilt u dat een mens doen zou? U weet, en ik bevind het zo, dat God mij veel bekwaamheden geweigerd heeft in die plichten, welke Hij van mij eist: andere hebben gaven, sterkte en bekwaamheden, maar ik, ben zwak en machteloos, en kan, ja mag iemand hiermede tevreden zijn? Zou u willen, dat men tevreden was met zijn zonde? ik kan het niet geloven. Aldus is het, omdat zij zulk een dodigheid en ongenegenheid des harten zien, dat ze daarom menen, dat zij wel doen, met ontevreden te zijn, en zij werpen alle schuld op hun zonde.

Dit is een wanhopige verhindering van alle goede plichten, en daarom beantwoord ik het aldus: het is waar, dat de Heere het toestaat, en vrijheid geeft, dat u misnoegd zou wezen over uw zonde, om niet onder de kracht en heerschappij er van te zijn, en het nederig hart is ter beschikking van God, en niet ter beschikking van de zonde. Maar u moet wijs zijn in dit geval: het is wat anders, ontevreden te zijn over zijn verdorvenheid, en wat anders ontevreden te zijn over zijn staat, waarin men is. U moogt en behoort ontevreden te zijn over uw hoogmoed en verdorvenheid, en over uw ongelooft, maar ziet toe, dat u niet ontevreden zijt met de zwakheid van uw gaven en bekwaamheden: dit is verdoemelijke hoogmoed, en het is een bewijs, dat u niet tevreden zijt met Gods handelingen, en dit is uw ziekte hoogstwaarschijnlijk.

Nu, opdat u moogt weten, of uw onvergenoegdheid over uw verdorvenheid of over uw staat en zwakheid uwer gaven is.

Zo zal ik het u dus tonen: die over zijn zonde ontevreden is, zal nooit zondigen in zijn ontevredenheid. Wij zijn gewoon te zeggen tot iemand, die een vriend heeft verloren en daarover onmatig bedroefd is: Laat toch uw treurigheid de maat niet te buiten gaan. Let op, wat hij hierop antwoordt; mag men, zegt hij, niet treuren over zijn zonde? Hierop antwoord ik: bent u bedroefd over zonde, en zult u zwaarlijk zondigen in uw droefheid, en de goeden wil Gods weerstaan?

Nee, u hebt een vriend en middelen verloren, en daarom bent u zo uitermate bedroefd. Dit is vleselijke droefheid en geen droefheid over zonde; die droefig is over zijn zonde, zal niet zondigen in zijn droefheid.

Zo mede: het is wegens uw staat, dat u zo bedroefd en onvergenoegd zijt; is het niet zo met uw ziel, dat uw hart op en neder gedreven wordt in een rusteloze ontevredenheid, en dat gij uzelf niet meester zijt? Wordt u niet her en derwaarts in uw gemoed geslingerd, omdat u niet bekwaam zijt tot plichten? In die het zo met u is, zo zondigt u mismoedig in onvergenoegdheid.

Het is een regel in de oorlog, dat, als een leger eens verstrooid en verspreid is geworden, het bezwaarlijk weder samenkomen zal, omdat het buiten orde en rang gesteld is. Zo is die ziel onvergenoegd over haar staat, welke onbekwaam tot plichten is en ongeschikt in dezelve is gemaakt. De onvergenoeging die een mens onbekwaam maakt ter beschikking van God is geen werk van vernedering, maar van hoogmoed; maar zo is het met u: uw onvergenoegdheid maakt u onmachtig, om Gods hand en het missen van iets te dragen, en maakt u onbekwamer tot plichten; het is dan niet over zonde, maar wegens uw zwakheid in gaven, en wegens uw staat, dat u ontevreden zijt en aldus bent u bezeten met deze hoogmoed des harten.

D4. Vierde merkteken van de mate van onze vernedering

Het vierde en laatste merkteken of proeve van de mate van onze vernedering is dit: zo u wilt weten, hoe veel hoogmoed in uw hart is, zo let er op, hoe uw ziel gesteld is ten opzichte van Gods Woord en waarheid, het welk regelrecht ingaat tegen uw geminde lusten, en tegen die verdorvenheden, aan welke uw ziel gekleefd heeft ten tijde van uw onbekeerden staat, en hier zijn twee bijzonderheden.

Eerst, ziet, hoe uw hart zich gedraagt ten opzichte van de nauwe bevelen Gods.

Ten tweede, hoe het zich gedraagt ten opzichte van de scherpste bestraffingen en vermaningen, die in uw hart worden ingegeven.

Ziet, hoe uw hart de bestraffing van uw vijand, of de vermaning van een getrouw dienaar Gods kan dragen, als die uw boezemzonde tegen komt. Wanneer uw hart komt onder die bevelen en bestraffingen, en u bevindt, dat uw hart opzwelt tegen de waarheid en toornig begint te worden op het Woord en de dienaar, weet dan dit, dat, zo veel er hiervan in uw hart is, zo ver uw ziel ook van de vernedering is. Is dit geen hoogmoed, dat de ziel zich verheft tegen de God van de Hemel en het Woord Gods als de weg afsnijdt? En als het snode en eigenzinnige hart des mensen het gebod Gods wil onderdrukken en ter aarde werpen, liever, dan dat het de verdorvenheid zal laten gaan, is dit niet verbazende hoogmoed?

Gij moet kennis nemen van deze ongetemperdheid in verscheidene gelegenheden. Als de Profeet tot de goddeloze koning Amazia kwam, 2 Kron. 25: 15 en 16, en tot hem zei: *Waarom hebt u de goden der Heidenen gezocht, die hun volk niet gered hebben uit uw hand? antwoordde de koning hem: Heeft men u tot des konings raadgever gesteld? Houd u op: waarom zouden zij u slaan? Daarop zei de Profeet: Ik merk, dat God besloten heeft u te verderven, omdat u dit gedaan en naar mijn raad niet gehoord hebt.* Amazia was goddeloos en als een goddeloze handelde God met hem: zo is het ook, als Gods Woord tegen der mensen harten en lusten aankomt, dan worden zij uitzinnig en, ware het niet wegens schande en vrees, zij zouden de leraar van de predikstoel aftrekken.

Maar vragen misschien sommigen: *Kunnen ook Gods heiligen door deze snode hartstocht vervoerd worden?*

Ik antwoord: Ja, deze gesteldheid des harten bekruipt soms wel een godvrezende ziel, maar het onderscheid zal daarna blijken. Het was vreemd met Asa (hoewel de Godgeleerden hem voor een godzalig man houden), wanneer de Profeet Hanani recht met hem handelde, en zei: u hebt dwazelijk gedaan, door te steunen op de koning van Syrië, enz., ziet, hoe de koning dit opnam: Hij werd toornig tegen de Ziener, en zette hem in het gevangenhuis, 2 Kron. 16: 7, 10, 12.

Maar let op wat hem gebeurde, nooit had hij daarna een goeden dag, hij viel in vele zonden (zo verlaat God een mens wegens zijn verdorvenheden), daarna kreeg hij een vreemde krankheid aan zijn voeten (een ongewone zaak, dat God een vroom mens in die ellende zou laten), en zo stierf hij, alles, wegens zijn tegenstaan van Gods Woord. Dit is de natuur van een eigenzinnig humeur. De ootmoedige ziel twist niet tegen Gods Woord, maar ontvangt hetzelfde met zachtmoedigheid, en met een stillen geest: Jak. 1: 21. Indien een zonde geopenbaard wordt, en een plicht geboden, hij draagt het Woord zonder twisting, tenminste meestal, want het vlees laat zich ook nog gelden. Ziet dan in uw hart, en in uw huisgezin; kunt u de bestraffingen van een meester of vrouw verdragen, als zij zeggen, dat u lui zijt?

En zo ook gij, vrouwen! als uw mannen u bestraffen, komt daar niet alles, wat in u is, tegen op? Och, dit is onverdraaglijke hoogmoed: u moogt vrome dienstboden en vrome vrouwen zijn, maar het is vreemd, indien u zo zijt.

Maar, zult u zeggen: *Hoe zal iemand in al deze het onderscheid zien?*

Ik antwoord: Gods heiligen en de zondaars, de getrouwen en de trouweloze, hebben alle ditzelfde in eniger wijze en mate, maar deze verdorvenheid is vergif in het hart van een godzalig mens. Het is waar, Gods kinderen zijn soms ontevreden en moedeloos, maar als zij het zien, zo zijn zij tevreden, dat Gods Woord hen daarover bestraft; zij klagen over hun snode harten, en als zij deze ontevredenheid bevinden, zo twisten zij daarover met zichzelf.

Een godzalig mens zou het hart, dat met Gods Woord twist, wel willen uitrukken en hij zegt: Is dit niet het Woord van God, door hetwelk wij moeten zalig worden en is dit niet de kracht van Christus en zal ik daartegen toornig zijn? Dat zij verre. Maar die hartstochten zijn natuurlijk in een vleselijk mens, en hoewel hij bestraft wordt wegens een dwaze gewoonte, zo wil hij toch zijn verdorvenheden aan de hand houden, hij trekt en de leraar trekt; de leraar wil zijn trotse hart naar omlaag trekken, en zijn verdorvenheden wegnemen, maar hij wil zijn hoogmoed, zijn dwaze modes en zijn verdorvenheden houden.

Wel! houdt ze dan, en vergaat er mede, en weet, dat u een snoed mens zijt. Het voothoedige hart strijdt met zijn verdorvenheden en zondige hartstochten, en het is er niet mede tevreden. Het is er mee als met een verraad, dat ontdekt wordt aan een verrader en aan een goed onderdaan, de verrader houdt het verborgen, maar de ware onderdaan ontdekt het, hij klaagt over de verrader en over het verraad en roept om recht daartegen.

Zo gaat het ook met een begenadigd hart: het ziet wel die vervloekte hartstochten, en het bevindt soms wel de oprijzingen des harten tegen Gods Woord, en dat schudt zijn vastheid, doch als een begenadigd hart het verraad ziet, zo is het er niet mee eens, maar klaagt er over tot de Heere, en zegt: Och, verraad! dit snode hart zal mijn verderf zijn; goede God! openbaar het mij nog meer, en neem al die verdorvenheden weg; neem u bezit van mij, opdat ik u hier dienen mag, en hiernamaals voor eeuwig met u mag zijn.

Zoveel van de nuttigheid van onderzoeking.

Derde nuttigheid: tot bestraffing.

Is het zo, dat het hart, het welk waarlijk verootmoedigd en tot genade bereid is, tevreden is, ter beschikking van God te zijn, gelijk u gehoord hebt, wat zullen wij dan zeggen van diegenen, die zich tegen de Almachtige verheffen?

Dit ontdekt de vreselijke staat van iedere zodanige ziel, het is zeker dat de hoogmoedig ziel het verste van de zaligheid af is. Hoe bewijst ge dat? Zult ge vragen. Wel, hij, die het verst af is van verootmoediging, is het verst af van het beginsel der genade hier en van volmaaktheid hiernamaals, want hier is enkel de deur der genade, en tenzij u wordt als kinderkens, dat is, tenzij u vernederd wordt, zo kunt u in het Koninkrijk der hemelen niet ingaan: een trots hart is ver van de genade nu, en van de gelukzaligheid in het einde zijner dagen.

Tot ontdekking van de ellende dezer mensen zal ik u vier dingen openleggen, en ik wilde, dat wij dit wel opmerkten, opdat onze trotse harten mochten neergetrokken worden.

Eerst: Hoogmoed is opzettelijk tegen God, en is recht strijdig tegen het wezen Gods, en dat in de gehelen mens. Het is waar, alle zonden zijn niet anders dan een soort van tegenstrijden tegen de Heere der heirscharen, en van overdwarsen van de een of andere eigenschap in God, gelijk de valsheid strijdt tegen Gods verdraagzaamheid, en de onrechtvaardigheid tegen Gods rechtvaardigheid, zodat die tegen de Almachtige in hun mate gaan, de een tegen de ene, de andere tegen de andere eigenschap. Maar een trots hart kant zich tegen het gehele wezen van God, ja, het tracht, zo veel in hem. is, God uit de wereld weg te nemen, het wil zelf God zijn, en geen God dan zichzelf hebben.

De Heere schrijft Zich bijzonder twee dingen toe, die in niemand dan in Hem zelf kunnen zijn. God is de eerste en de laatste oorzaak van alles: alles is van hem en voor Zichzelf geschapen, Hij maakte alles door Zijn wil en wijsheid, en door Zijn wijsheid en Voorzienigheid regeert Hij alles voor Zichzelf. God was er, eer iets bestond, en alles moet tol van lof en dankzegging aan God geven; een mens kan, hoewel niet volkomen, nochtans in oprechtheid God enigermate gelijk zijn in barmhartigheid, rechtvaardigheid, en ook wel in andere van Zijn eigenschappen, maar God alleen is de eerste en de laatste, en indien een schepsel iets is, zo is het van God gemaakt. Maar dit is het venijn van een trots hart, het wil de eerste en de laatste zijn; het doet alles door zijn eigen kracht, en het wil zijn eigen lof beogen in al wat het doet, gelijk de grote koning Nebukadnézar zei: Dan. 4: 30. Is dit niet het grote Babel, dat ik gebouwd heb tot een huis des koninkrijks, door de sterkte mijner macht, en ter eer mijner heerlijkheid? Ik heb het gebouwd, zei hij: zo was hij de eerste; en ter eer mijner heerlijkheid; daar was hij de laatste.

Gods wijsheid en welbehagen moest niet bestaan, maar zijn eigen trotse hart; niet, wat God gebod, maar hetgeen hij zelf wilde hebben, moest geschieden. Alles, wat in een trots mens is, is tegen de Almachtige.

Gods heiligen hebben er verwonderd over gestaan, dat de Heere een hoogmoedig mens kan verdragen, die zich zo tegen God kant, ten opzichte van zijn bijzondere voorrechten. Het is een wonder, dat God de bliksem van de hemel niet zendt, en die mensen tot stof verplettert, en hen schielijk ter hel neder zendt.

Ik houd het daarvoor, dat dit de zonde van de duivelen is, die nu in eeuwige duisternis tot het oordeel van de groten Dag zijn opgesloten; ja, ik neem deze hoogmoed van 's mensen geest, in zijn verstand, oordeel, wil en hartstochten voor een andere ouden mens der zonde. Dronkenschap is een lid van die ouden mens, en zo ook overspel en

andere zonden, maar hoogmoed is, als het ware, de oude mens zelf: dit is de eigen moeder, waaruit de zonde tegen de Heilige Geest groeit.

Aan dèze zonde ontbreekt niets, dan dat de verlichting omtrent de Waarheid krachtig komt op het hart; als iemands verstand is verlicht, en die verlichting komt op het hart (verstaat dit van de waarheid des Evangelies), en hij wordt geweldig vervoerd tegen de waarheid met boosaardigheid: dit is een zonde tegen de Heilige Geest.

Ten tweede: Gelijk de hoogmoed tegen God zelf gekant is, zo is hij strijdig tegen het Verbond der genade, het welk aldus luidt: Geloof en leeft, want, waarlijk! hetgeen wij ongelovigheid noemen, en wat daarin komt, is hoogmoed, gelijk de Apostel zegt: Rom. 3: 27, Waar is dan de roem? Hij is uitgesloten. Door wat wet? der werken? Nee, maar door de wet des geloofs. Indien er geloof is, dan houdt het vleselijk redeneren en de hoogmoed op. Daarom besluit ik, en zeg: Indien het geloof allen roem uitsluit, zo staat dan hoogmoed en roemen tegen het Verbond des geloofs, het geloof wordt uitgesloten door deze hoogmoed van 's mensen geest, en door de opgeblazenheid des harten, en de Profeet Habakuk zegt: Zijn ziel verheft zich, zij is niet recht in hem, Hab. 2: 4.

Degene, die opzwellingen en oprijzingen heeft in zijn hart, en zich opblaast tegen Gods Woord, heeft geen oprechten geest binnen in hem, maar de rechtvaardige zal door geloof leven. Bovenal: ziet op de Tekst: Jesaja 46: 12, Hoort naar Mij, u stijven van harte, gij, die verre van de gerechtigheid zijt! Laat mij tot u spreken, u trotse mannen en vrouwen, die hier heden zijt; gij, die tegen de waarheid van Christus opzwelt, en onder de kracht van Gods instellingen niet wilt komen, u zijt verre van de gerechtigheid; hoe verder u in deze zonde gaat, hoe verder u van Gods gerechtigheid zijt. Dronkaards en overspelers zijn ver verwijderd van Gods gerechtigheid, maar een trots mens is er oneindig veel verder van af, hij is zeer verre van het Verbond des geloofs.

Het geloof gaat uit tot een ander, om alles, wat het nodig heeft; het reikt tot de hemel om alles; het mist spijs en drank, en daarom gaat het tot Christus om alles, maar hoogmoed steunt alleen op zichzelf, om alles te hebben. Het Geloof geeft aan een ander de eer van al, wat hij heeft, maar hoogmoed neemt al de eer voor zichzelf. Het Geloof gaat tot een ander om kracht, in hetgeen het doet, maar hoogmoed steunt op eigen kracht, zodat, hoewel alle zonden het werk des geloofs hinderen, nochtans de hoogmoed het zelve meer hindert dan iets anders. Gij, die het een kleine zaak acht, trots te zijn, u moet niet bukken onder de leraar; u moet doen, wat u geliefte; u zijt trots van hart, maar u zijt verre van het geloof: hoe meer geloof, hoe minder hoogmoed, en hoe meer hoogmoed, hoe minder geloof.

Ten derde: Gelijk hoogmoed gekant is tegen God Zelf, en tegen het verbond der genade, zo volgt, dat de hoogmoedige ziel op die voorwaarde nooit enige genade van de Heere zal ontvangen: u moogt opzwellen, en uzelf verheffen, maar indien u ooit het werk der genade en barmhartigheid krijgt op deze voorwaarden, zo zal ik voor eeuwig uw slaaf zijn, want wie opzettelijk strijdt tegen de genade Gods, die alles geeft, en wie regelrecht ingaat tegen het verbond der genade, door hetwelk alles wordt toegevoerd, die mag zich er wel van verzekeren, dat hij nooit enige genade krijgen zal. De Heere kan het gezicht van een hovaardigen geest niet verdragen: Hij kan op hem niet zien, en veel minder zal Hij met hem leven, Hij ziet de verhevene van verre: Ps. 138: 6. Hij drijft de hovaardige verre van de hemel; de Heere handelt met een hovaardige, gelijk iemand doet, die met verbolgenheid is vervuld tegen zijn vijand; Hij wil niet in het gezicht komen van een hoogmoedige, en indien de Heere zo nabij hem komt, wee

hem, als Hij zo doet, want God wederstaat de hovaardige; Hij wet al de scherpste pijlen van Zijn wraak, en schiet die alle tegen een hoogmoedige.

Gij, gebroken harten, merkt dit op: de Heere geeft de nederige genade, maar de hoogmoedige moet met zijn deel tevreden zijn; hij zal weerstaan en niet ontvangen worden, tegengestaan en niet bekeerd, behouden, noch geheiligd worden; hij mag wel vaarwel zeggen aan alle genade: nooit zal hij ze op die voorwaarden verkrijgen, en gelijk God hem geen goed beoogt te geven, zo komt een hoogmoedige niet binnen het bereik van genade, noch van die verlossing, welke Christus Jezus gewrocht en verworven heeft. Christus kwam niet, om te roepen rechtvaardigen, dat zijn zij, die trots zijn wegens hetgeen zij doen.

Gij, trotsen van hart! denkt er aan, de Heere Christus kwam niet, om u te roepen, de duivel roept, en u moogt tot hem gaan, maar Christus kwam, om arme, verslagen zondaars te roepen en zalig te maken. Van Christus wordt gezegd, dat Hij van de Heere gezalfd was, om de blijde boodschap van het Evangelie te prediken, aan wie? aan de zachtmoedigen, enz.

Gij, zachtmoedige zielen! zult goed nieuws van de hemel horen, maar daar is niet een syllabe van een belofte in het gehele Evangelie, die bestemd is voor enigen hovaardige geest. Indien ik alle goeden van de kwaden kon scheiden, ik wou, dat de goeden daar stonden, en hoorden de goede tijdingen, die ik voor hen heb, en als gij, trotse harten! wilt inkomen, en buigen, kunnen zij voor u ook zijn.

Gij, die voor Gods Woord beeft, en willig zijt te doen, hetgeen God zal gebieden, indien hier iemand zodanig is, gelijk ik niet twijfel, of daar zijn er velen, weet, dat de Zoon des mensen kwam, om u te zoeken, en zalig te maken: dit is goede tijding. Ja, in de Heere Jezus Christus zijn alle schatten van wijsheid en kennis, en uit deze volheid van heiligheid en zaligheid vult Hij alle uw zachtmoedige harten, en Hij zal alle genade geven volgens uw noden. Hier is nieuws van zaligheid, leven en troost van de hemel, maar voor wie?

Christus kwam, om te zoeken en zalig te maken, die verloren zijn, dat zijn zij, die in hun eigen oordeel verloren zijn, maar de hoogmoedige was nooit in zijn eigen ogen verloren. Een verloren mens, in de woestijn, is tevreden, dat hij op de rechten weg geleid wordt, maar de hovaardige zegt, dat hij nog steeds onrein en werelds wil zijn, zo was hij dan nooit verloren, en Christus kwam nooit, om hem te zoeken noch zalig te maken.

Al de middelen der genade, die God geeft, zullen een trots mens nooit goed doen, zodat het even mogelijk is dat hemel en aarde samen komen, als dat een hovaardige in de hemel komt, tenzij God hem een hart geve, om te buigen. Niemand kan het goede door het Woord ontvangen, tenzij hij onder de kracht er van zij: indien het was niet onder het zegel is, hoe zal het enig indruksel ontvangen? gelijk de Apostel zegt: Rom. 6: 17.

De Christenen te Rome waren overgegeven in de vorm of het voorbeeld van de Leer. De vorm van het Evangelie kreeg plaats in hun harten, gene ziel is er, die enig goed door het Evangelie kan verkrijgen, of zij moet ontvangen hetgeen het zelve openbaart, en zij moet doen hetgeen het gebiedt en zij moet trachten te vermijden hetgeen het verbiedt. Maar een trots hart is boven alle middelen, en daarom kan het Woord er niet zalig op werken, gelijk die goddeloze zeiden: Psalm 12: 5. Wij zullen de overhand hebben met onze tong! onze lippen zijn onze! wie is heer over ons? Wat bestraffing zal mij afschrikken? Zegt een hoogmoedig hart: ik wil door mijn eigen lusten geleid worden. Uw eigen oordeel leidt u, u moet hebben, wat uw hart gelust of goeddunkt.

Gij, trotsen van hart, die besloten hebt, niet te buigen, en niet onder de, genade Gods te komen, gij wilt niet, dat uw genegenheid leerzamer gemaakt worde. En aangezien u

dan niet wilt geleerd zijn, zo wordt dan voor eeuwig bedrogen; gaat uws weegs, en zijt voor eeuwig verhard, en voor eeuwig verstoten van voor Gods aangezicht, en zink neder in de grondeloze put; u wilt uw eigen zin hebben en daarom gaat naar uw eigen plaats, want dat is al, Wat u kunt hebben. Gijlieden integendeel, die aan God getrouw zijt, en de zodanigen kent, treurt over hen.

Ten vierde: het verderf van een hoogmoedige is zeker en zal zeer schrikkelijk zijn, daar is niets te wachten en te hopen, dan een geheel verderf, en dat schielijk en onbegrijpelijk voor iedere trotse geest, die zich verzet tegen de gezegenden God des hemels. Laat mij dit aan u aldus verklaren, een trots mens is tot Gods oordelen gemaakt, en als het ware gesteld tot het wit, waartegen alle pijlen van Zijn wraak ten volle mikken. Toen Amazia het tegen de raad van de Profeet wilde uitharden, zeggende: Houd u op, waarom zouden zij u slaan? Zei de Profeet: Ik zal ophouden, maar weet, wat u geschieden zal, want nu weet ik, dat de Heere besloten heeft, u te verderven, omdat u dit gedaan en naar mijn raad niet gehoord hebt, 2 Kron. 25: 15, 16. Gij, die de trotsheid van uw mannen, vrouwen en vrienden weet, en die weet, hoe uw kinderen ingaan tegen de gezegende waarheid van Christus: gaat in het verborgen, beklaagt hun staat, en bidt voor hen, dat het verderf, zo het mogelijk is, moge worden voorkomen. Gaat in het verborgen, en zegt: het is mijn man, of mijn vrouw, of mijn kind, dat niet wil buigen onder de bestiering van het Woord; en daarom: al mogen wij een korten tijd samen leven, zo weet ik toch dat God heeft besloten, ze te verderven.

Gij, die hoogmoedig zijt! denkt hieraan bij uzelf, en zegt: Indien ik niet wil vermaand worden, zo zal ik worden verdorven, ik kan het niet ontgaan. Och, mij dunkt, zo iedere trotse geest dit op zijn handpalmen wilde schrijven, en aan het voeteneinde van zijn bed, opdat hij het zien mocht, waar hij ook gaat, hoe zou zijn hart binnen in hem bezwijken! Als u naar buiten gaat, zo zegt: Voor zover ik weet, zal ik nooit weder thuis komen, want God heeft besloten, mij te verderven, en als u neerligt, zo denkt aldus: Voor zover ik weet, zal ik nooit meer opstaan, het is niet het woord van een mens, maar van de Almachtige. Wanneer de Heere, als het ware, een weg wil banen voor het verderf, zo zendt Hij een trots hart; indien God voor heeft, een volk of natie te verderven, zo geeft Hij het over aan de hoogmoed huns harten. De zonen van Eli luisterden niet naar de stem van hun vader, omdat de Heere hen wilde doden: 1 Sam. 2: 25. Hij gaf hen over aan hun trotse harten. Ja, de trotse ziel is niet alleen het oogwit van Gods toorn, maar gelijk de Heere het verderf voor hem besluit, zo brengt Hij het verderf eerst op hem.

Toen de burgers zeiden: Wij willen niet, dat deze over ons koning zij, werd de koning toornig en zei: Brengt deze mijn vijanden hier, en slaat ze hier voor mij dood: Lukas 19: 27. Daar was geen uitstel, noch verzachting van de straf te geven.

Och, denkt hieraan, alle u trotse geesten; gewis: de Heere zal alle goddeloze in de dag des oordeels te schande maken, maar Hij zal de vinnigste fiolen van Zijn wraak uitlaten tegen een trots mens. En als de Heere zal zeggen: Waar zijn mijn vijanden, die snode booswichten? dan zullen Gods dienaren inkomen en zeggen: Deze was een dronkaard en deze een over . speler; wel, zal de Heere zeggen: Ik zal ze terstond plagen, maar waar zijn die hoogmoedige vijanden van Mij, die weigerden gereformeerd te worden?

Laat Mij die voor eeuwig verdoemen en verderven. En, voor zover ik weet, heeft de Heere een schrikkelijke verbolgenheid over hen, ja, deze zal zó uitgevoerd worden over een trots mens, dat er geen herroepen aan zal zijn, en dat God niet zal bewogen worden tot medelijden over hem. Zij zullen tot Mij roepen, zegt de Heere, maar Ik zal niet antwoorden; zij zullen Mij vroeg zoeken, maar zullen Mij niet vinden, Spreuken

I: 28. Zodat het geen wonder is, dat een menigte van weerspannige booswichten geen troost op het sterfbed heeft en vele duivelen op hen aankomen, om hen met geweld ter hel te voeren.

Dit is geen wonder herhaal ik, want ofschoon zij mogen roepen en schreeuwen, God zal niet naar hen horen; ja, de Heere zal lachen in hun verderf, en spotten, als hun vrees komt. Het is smartelijk voor een mens, in ellende te verkeren, doch dan nog bespot te worden is een plaag der plagen; maar wanneer de barmhartigheid zelf zich verblijdt in het verderf van een mens, dit maakt de plaag uitermate ellendig.

Als iemand zegt: *Dit is een valse leer, en dit is al te scherp.*

Wel Broeders! wij durven niet anders, en wij kunnen het niet zachter zeggen en het is toch beter, dat u het nu hoort, terwijl u het nog kunt voorkomen, dan er van te horen en het te voelen, als er geen raad meer is. Maar hier is de voorname wonde van onze Predikdienst: u wilt u er niet onder voegen; u wilt niet bukken. Wij spreken niet in toorn, gelijk gij u inbeeldt, maar in goedwilligheid; wij prediken nu tegen een trots hart, opdat u verootmoedigd wordt, genade vindt en zo voor eeuwig getroost, en zalig wordt.

Daarom: ligt in uw schaamte neder, en de Heere overweldige die harten, die door het Woord en door goeden raad niet kunnen worden bewerkt! Ja, de Heere make u nu bekwaam voor de genade, opdat u barmhartigheid van de Heere moogt verkrijgen! Dit is al het kwaad, dat wij u toewensen.

Och! dat u zó van deze plagen wilde horen, dat u die nooit mocht voelen! De Heere heeft een oude haat tegen een hoogmoedig hart; gaat heen, u trotse harten! vreest en beeft. Als u uit de vergadering zijt gegaan, zo zegt niet: Al spreekt hij zo, het gaat ons evenwel nog goed; wij zien gene van deze oordelen, en al die wind doet het koren niet schudden.

Nee, nee, buigt eens; komt in; neemt Christus' juk op, en de Heere make het licht! Gaat in het verborgen, en spreekt aldus bij uzelf: Goede God, heb ik mij niet alleen tegen een mens verheven, die mijns gelijke is, maar tegen God en Zijn instellingen? En heeft God mij evenwel barmhartigheid betoond, door mij te sparen? En is het nog barmhartigheid, dat ik mijn lichaam mag buigen, al kan ik mijn trotse hart niet buigen, o, wat is dat een genade!

Gij vrouwen! dankt God, die uw mannen nog gespaard heeft, en dat zij nog leven en hier zijn; bidt God, dat zij hun best mogen doen, om ootmoedige harten te hebben, opdat zij genade mogen vinden tegen de kwaden dag; onze God is zeer barmhartig, maar daar valt niet met Hem te twisten; heeft ooit iemand de Heere getergd en voorspoed gehad? Komt dan, en zijt beschaamd over uzelf, opdat de Heere u nu mocht vernederen, en u hiernamaals genade tonen.

Vierde en laatste nuttigheid: tot opwekking.

U ziet het wee en de ellende van een trotse geest, zo zijt vermaand, dat, gelijk u gunst wenst te vinden bij God, en genade van Hem te ontvangen, u ook nu tevreden zijt, dat Hij over u beschikke. Wandel op deze weg, en beoogt dit doel; strijdt er om, en doet uw uiterste best, dat u nederige harten moogt verkrijgen. U moet niet denken, dat elke luie wens en elke begeerte het werk verrichten zal, en dat het genoeg zal zijn, te zeggen: Is het alzo, dat een trots hart zo verre van de hemel is, zo wilde ik, dat ik een nederig hart had, enz. U moet niet denken, dat God u zal ten hemel brengen, eer u het gewaar wordt, en dat een nederig hart u in de mond zal komen druipen: Gods heiligen hebben het altijd gehad, eer zij Christus aannamen, en u moet het ook hebben, zo u hem ooit wilt verkrijgen.

Daarom: maakt het een voornaam deel van uw dagelijks werk, het zelve te verkrijgen, en geeft uw ogen geen slaap, noch uw oogleden sluimering, eer u deze begenadigde gestalte des geestes hebt. U ziet de prijs, de waarde en voortreffelijkheid van deze gezegende genade; laat dezelve nu niet ter zijde liggen, werpt ze niet ergens in een hoek, maar begeert ze in alle uw begeerten en, in al uw najagen van enige dingen, acht deze meer dan alle, en tracht ze bovenal te verkrijgen.

Ik weet, dat de een zijn oog heeft op de wereld, en de ander op zijn vermaak, en elk zegt: Wat zullen wij eten en drinken, en waarmede zullen wij ons kleden? Maar gij, zegt toch niet: Hoe zal ik rijk worden, of tot eer komen? maar: Hoe zal ik dit nederige hart verkrijgen? Wat is dat voor uw ziel, dat u rijk zijt, en een verworping, en dat u in eer zijt, en verdoemd?

Nee, het uitgelezenste goed, en het voornaamste van uw begeerte moest een nederig hart zijn.

Nu, om onze harten hiertoe te trekken, zo zijn er drie beweegredenen, die tijdig en dienstig hiertoe kunnen zijn, en zij zijn deze:

- Eerst: bedenkt, dat het mogelijk is, dat u zulk een ootmoedig hart verkrijgt.
- Ten andere: let op het gevaar, indien u het niet hebt, want dan bent u diep ongelukkig, al leefde u zo lang als Methusalem.
- Ten derde: let op het uitstekende goed, het welk u door deze genade bekomt.

Eerst: het is voor iedere ziel, die hier tegenwoordig is, mogelijk, dat zij een ootmoedig hart verkrijgt. Dit kan ons een opwekking zijn, om aan deze plicht te gaan; indien iemand geen hoop had, dat hij deze begeerte verkrijgen zou, zo zou hij geen hart hebben, om enige middelen daartoe te gebruiken, dan zou iemand even goed kunnen stil zitten, als opstaan en vallen, gelijk het spreekwoord zegt.

Maar aangezien net mogelijk is, dat ieder onzer een ootmoedig hart verkrijgt, zoekt het daarom bij de Heere, en zegt: Daar zijn vele trotse harten geweest als het mijn (hoewel ik vanwege mijn hoogmoed als een duivel geweest ben), en nochtans hebben zij deze genade gehad; en daarom, Heere! waarom zou ik het zo wel niet krijgen, als zij? Wie weet: God mocht u ook een ootmoedig hart geven.

Zeg verder: Al is mijn hart nu hardnekkig en opstandig, nochtans, Heere! zie ik geen gebod, het welk mij verbiedt, deze genade te verwachten, en ik zie gene waarheid, die mij uitsluit. Nee, Heere! U zegt in Uw Woord: Verootmoedigt u onder de krachtige hand Gods. ja, Heere! u hebt middelen verordend, om deze genade te werken, en hebt altijd deze middelen gezegend ten goede van andere, en waarom dan ook niet aan mij, Heere? U hebt die middelen aan andere gezegend, en hebt hen doen bukken en buigen; waarom, Heere! zult u die ook voor mij niet zegenen?

Wie weet zegt de ziel, of God het ook niet voor mij doen zal, zoowel als Hij het voor andere gedaan heeft.

Daarom, gaat naar God, en zegt: het is de waarheid, Heere! ik beken, dat dit mijn hovaardig en weerspannig hart niet laag wil bukken; niemand is machtig, dit trotse hart neder te trekken; het is zelfs in de macht der Engelen niet, een trots hart te verootmoedigen. En daarom, Heere, neem u nu dit verheven hart, en verootmoedig het, en doe er mede, wat u wilt. Hebt u het hart van Manasse, de tovenaer en bloedzuiger, die de straten van Jeruzalem met bloed vervulde, niet tam en ootmoedig gemaakt? Ere bracht u het trotse hart van die vijandige Stokbewaarder niet ten onder? Ja, hebt u niet het hart van de hoogmoedige, vervolgende Saulus vernederd; deedt U hem niet tot U komen op de knieën? Heere, dit alles hebt u gedaan; verootmoedig ook mij, Heere!

Houdt zo bij de God van de Hemel aan.

Ja, dringt aan en houdt God aan Zijn belofte, en aan Zijn verbintenis, waardoor Hij Zich verbonden heeft: Jesaja 2: 12, 13. De dag des Heeren der heirscharen zal zijn tegen allen hovaardige en hoge, en tegen allen verhevende, opdat hij vernederd worde; en tegen alle hoge en verhevende cederen van de Libanon, en tegen alle eiken van Basan dat is: tegen alle machtige, snode en trotse harten; die zullen volkomen vernederd worden, en de Heere alleen zal te die dage verheven zijn.

Dring bij God aan op deze belofte, en bidt de Heere, dat Hij die gedenke, zegt: Heere, maak Gij, dat al die trotse harten buigen; och! dat dit de dag mocht zijn, en dat ik de mens en mijn hart het hart mocht wezen, opdat men alleen over uw barmhartigheid verwonderd zij.

Dus ziet gij, dat God voor u evenveel kan doen, als Hij voor andere gedaan heeft, en dat het mogelijk is, een vernederd hart te verkrijgen: staat er daarom naar.

Ten andere: Gelijk het mogelijk is een verootmoedigd hart te verkrijgen, zo bedenkt verder, dat, indien gij uzelf, hier misleidt en mistast, het gevaar vreselijk is. En daarom: Gebruikt zoveel te meer zorgvuldigheid en vlijt, dat u daarin niet bedrogen uitkomt. Indien u hier mistast, zo verwacht nooit, behouden of hersteld te worden hiernamaals; als u nu mistast, dan bent u eeuwig verloren. Het is zoveel, als uw ziel waardig is; gelijk uw verootmoediging is, zo zal ook uw geloof, uw heiligmaking en uw gehoorzaamheid zijn; indien de verootmoediging niet deugt, zo deugt er niets.

Het wordt van de wijsgeren en medicijnmeesters aangemerkt, dat, indien er een fout, in de eerste behandeling is, het in De tweede niet verbeterd kan warden. Als de maag de spijs kwalijk verteert, kan de lever geen goed bloed maken. Zo mede: een wonde hier kan nooit verbeterd worden. Wanneer het fundament en de grondslag van een gebouw niet goed en zelfstandig zijn, al is het gemaakte nóg zo net en bekwaam, zo is er toch geen verbeteren aan het moet alles neergeworpen, en het grondwerk zekerder gemaakt worden.

En daarom: als de mensen enige voorname pilaren stellen, om een huis te ondersteunen, zo graven zij diep en laag en zetten die sterk. Zoomede: als dit werk van verootmoediging niet diep en laag genoeg is, zal het gebouw van 's mensen belijdenis neervallen: daar is geen verbeteren aan. Als de grond van het huis goed is, al vliegen er het dak en de sparren af, het is te helpen, maar, indien de grond niet deugt, het huis zal instorten, wat het andere ook zij. Zo mede: vele zwakheden kunnen geholpen, en het hart kan onder die alle ondersteund worden, indien dit werk van verootmoediging goed is, maar indien dat eens vals bevonden wordt, zo zal uw geloof en gehoorzaamheid niet deugen, en de Geest Gods zal in u nooit wonen, noch u levend maken.

Ziet, wat de gezegende Zaligmaker zegt: Luc. 13: 24, Strijdt om in te gaan door de enge poort. Deze poort of ingang in het leven is verootmoediging des harten; als de ziel van de zonde losgemaakt is, en die vaarwel zegt, gelijk ook aan zijn eigengerechtigheid, zo is de deur geopend. En gelijk het is met andere wegen: indien er slechts één deur of weg is, om in een huis te komen, en de reiziger mist die deur, zo verliest hij al zijn arbeid, en moet weder terug gaan, maar als hij eens ter deur inkomt, zo is hij binnen.

Zo ook in het geestelijke: Daar is een zeer nauwe weg van Gods geboden, en er is maar één weg of deur tot deze gelukzaligheid; zij is eng en klein: een mens moet niets in zijn Dogen zijn, en mist u deze deur, zo verliest u al uwen arbeid, en zult nooit tot de zaligheid komen. Als iemand zijn ganse leven kon horen en bidden, indien echter zijn hart niet verootmoedigd is, hij en zijn belijdenis zullen samen ter hel gaan. Toen de discipelen twistten, wie de meeste zou zijn, stelde Christus een kindeke in het midden van hen, en zei: Indien gij u niet verandert, en wordt gelijk de kinderkens, zo zult u in het Koninkrijk der Hemelen geenszins ingaan: Matth. 18: 3.

Met andere woorden: zo u geen nederige harten hebt, u kunt niet ten hemel ingaan. Hij zegt niet: u kunt geen grote beden worden, of, u kunt niet ver in de hemel gaan, maar Hij zegt; u kunt er niet ingaan. Zo dan, aangezien het gevaar zoon groot is, en de misvatting zo gevaarlijk, en daar het nog mogelijk is, de verootmoediging te verkrijgen, zo laat ons alle vlijt gebruiken, om dit werk zeker te maken.

Ten derde: Merkt op het wonderlijk goed, het welk God beloofd heeft en dat Hij zal geven aan allen, die waarlijk verootmoedigd zijn; en laat die alle als zoveel koorden zijn, om u te lokken, naar die gezegende gestalte des harten uit te zien.

Ik weet, het is een zware zaak voor een mens, zichzelf neder te leggen, en zijn gaven, en al zijn voorrechten in het stof te stellen; ik zeg, dat het wonderlijk, moeilijk en verdrietig is voor de natuur van een vleeselijk mens, maar het zal al zijn kosten in het einde goed maken. Als wij die zoete goederen zullen smaken, die door een nederig hart komen, en wij Jezus Christus en barmhartigheid van Hem zullen gekregen hebben, dan zal het ons nooit berouwen, dat wij zo vele tranen hebben gestort, zo vele gebeden hebben gedaan, en zo vele middelen gebruikt, om de hoogmoed van onze harten neder te werpen.

Och, Broeders! denkt daar aan; ziet en merkt op de wonderbare goede vruchten, en het uitnemend grote goed, dat u daardoor toekomen zal.

Vier goede dingen komen tot een hart, dat verootmoedigd is

Vier bijzonder goede dingen komen tot een hart, dat waarlijk verootmoedigd is, en met dezelve heeft het hart alles, wat het kan begeren en wensen.

1. De eerste vrucht van een verootmoedigd hart is deze: Wij worden door dit middel vatbaar voor al de rijkdom van de schatten der wijsheid en der genade, die in Christus zijn, en niet alleen van zegeningen, dienende tot een beter leven hiernamaals, maar ook van alle dingen in dit leven, voor zo verre als zij goed voor ons zijn.

Ik herhaal: Wij worden vatbaar gemaakt voor al die schatten van wijsheid, genade en barmhartigheid, die in Christus zijn, en om deze oorzaak werd Christus gezonden, om een blijde tijding te prediken aan de zachtmoedigen, gelijk u te voren hoorde. Het Ganse Evangelie en alle blijde tijdingen er van komen toe aan een verootmoedigde ziel.

De Profeet Maleáchi zegt: Ziet, Ik zend Mijn engel, die voor Mijn aangezicht de weg bereiden zal; en schielijk zal tot Zijn tempel komen die Heere, die gijlieden zoekt,

Mal. 3: 1, Johannes de Doper was Christus Voorloper, en hij bereidde de weg voor Christus, en toen de weg bereid was, kwam Christus onmiddellijk.

Wij zijn tempelen van de Heiligen Geest, zegt de Apostel. Nu, als het hart bereid en vernederd is, ziet dan terstond uit naar Christus. bent u er niet mede tevreden, dat Christus in uw harten wone? Wel, indien u verootmoedigd en zo bereid wilt worden, daar ontbreekt noch liefde, noch zekere voorspoed aan Zijn zijde; dit diende het hart van een ieder mens wonderlijk op te heffen, om deze gezegende genade te zoeken. Indien u waarlijk verootmoedigd zijt, wees dan niet bezorgd over de liefde der mensen; de liefde van Christus zal u verzadigen: al werpt uw vader of uw man u ter deur uit, indien u nochtans waarlijk verootmoedigd zijt, zo zal Christus u, inplaats van vader of man, alle verkwikking zijn. God heeft maar twee tronen, en het verootmoedigde hart is er een van, want zegt de tekst: Ik woon in de hoogte en in het heilige, en bij die, die van enen verbrijzelden en nederigen geest is: Jesaja 57: 15.

Indien de Heere Jezus in uw hart komt wonen (en dat zal Hij doen, als u waarlijk verootmoedigd zijt), zo zal Hij u gewis van de nodige verkwikking voor dit leven verzorgen. Zefánja zegt: Zoekt de Heere, alle u zachtmoedigen des lands. die Zijn recht werken; Zoekt gerechtigheid, zoekt zachtmoedigheid; misschien zult u verborgen worden in de dag van de toorn des Heeren.

Wanneer alles verwoesting en verderf dreigde, ziet, wie het waren, wien veiligheid beloofd werd: het waren alleen de zachtmoedigen. Maar, zullen sommigen vragen: Is het niet beter, dat iemand trots zij bij de trotsen, als een beer zij onder de beren, en als een leeuw onder de leeuwen, en zo er door zoekt te komen?

Nee, zegt de tekst: Zoekt zachtmoedigheid! De ootmoedige ziel mag die voor haar nemen als haar deel en lot. Indien er verwoesting onder ons kwam, gelijk er in andere landen is; zo zal de ootmoedige ziel geborgen., zijn. Als de machtige hoge bomen door sterke winden neergeveld worden, zo mogen de lage boompjes een weinig geschud worden, maar zij blijven staan: zij zijn veilig en zeker, als de machtige eiken schrikkelijk geschud elf met wortel en tak uitgerukt worden. Zoomede: indien u ooit veiligheid en bevrijding wilt zoeken, zo zoekt zachtmoedigheid, en dan zult u verborgen worden; als het trotse hart zich zal neerleggen, zich wentelend in zijn bloed, zo zal de Heere een schaduw bezorgen, om u te helpen en te troosten. Wanneer Christus in uw harten woont, zo is Hij gehouden, alle herstellingen te doen.

2. Gelijk de verootmoediging des harten de mens in bezit stelt van Christus en van Zijn verdiensten, zo geeft het hem de troost van al het goed, het welk hij in Christus heeft. Velen zijn er, die een recht op Christus hebben, en Gode lief zijn, en nochtans zulk een zoete verkwikking missen, die zij konden hebben en gelijk het spreekwoord is, zij zien nooit het hun, omdat zij verootmoediging des harten in enige mate missen; waarlijk verootmoedigd te zijn is de naaste weg, om waarlijk getroost te zijn. Er staat, dat de Heere zal zien op de arme en verslagenen van geest, en die voor Zijn woord beeft: Jesaja 66: 2; dat is een ootmoedige, een arme ziel, een rechte bedelaar aan de deur der genade; de Heere zal zulk een niet alleen kennen (want Hij kent de goddelozen ook op een algemene wijze), maar Hij zal zulk een genadig oog op hem slaan, dat Hij zijn hart in zijn binnenste zal doen opspringen.

Gij, arme en verootmoedigde ziel! de Heere zal u een straal van Zijn gunst geven; als u in uw ellende beproefd zijt, en als u ten hemel opziet, zo zal de Heere op u neerzien, en zal u met genade verkwikken; dat is hetgeen God bereid heeft als een hartsterking voor Zijn kind. Hij zal de nederigen levend maken, Jesaja 57: 15. De Heere zal niet alleen zijn in het huis en het hart van een ootmoedig mens, maar ook op hem zien, en hem levend maken.

Het is de staat, waaraan God troost beloofd heeft; en deze verootmoediging des harten is de voorname voorwaarde, waarop God ooit barmhartigheid betoond heeft. Ziet, zegt Christus: Openb. 3: 20: Ik sta aan de deur, en Ik klop; indien iemand mijn stem zal horen, en de deur opendoen, Ik zal tot hem inkomen, en ik zal met hem avondmaal houden, en hij met Mij. Gelijk, als mensen samen avondmaal houden, en uit de zelfden schotel eten; zulks geeft bewijs van een zoete blijdschap in elkaars nabijheid.

Ik weet, dat u gaarne troost zou hebben; de Heere klopt nu; indien u maar de deur wilt openen, Hij zal in uw harten inkomen, en Hij zal de zoete hartsterkingen van Zijn genade en troost met Zich brengen. Hij zal u verkwikken met die vertroosting, die geen oog des mensen gezien en geen oor gehoord heeft: alleen Gods heiligen zullen ze gevoelen. We lezen in Lucas 3: 5, 6: Alle dal zal gevuld en alle berg en heuvel zal vernederd worden, en dan zal alle vlees de zaligheid Gods zien. Wanneer zullen zij die zien? Als die dingen geschied zijn, welke daar beloofd worden. Johannes de Doper moest de weg voor Christus maken, en de tekst zegt: Alle dal zal gevuld worden: dat wil zeggen: ieder moedeloos hart zal verkwikt worden, en iedere berg zal geëffend worden, dat is: ieder trots hart zal verootmoedigd worden, en dan zal alle vlees de zaligheid Gods zien.

Hier is de oorzaak, waarom wij niet vinden de zekerheid van Gods liefde, die wij behoren te hebben; machtige bergen zijn er van vleselijke redeneringen, en een vreemde nevel van onvergenoegdheid tussen Christus en de ziel, en die houden het licht van Gods liefde in Christus van de ziel af, het welk anders in ons aangezicht zou schijnen tot onze eeuwigen troost.

Nu, vernedert u en werpt weg alle die ongetemperdheden, en dan zal de Heere Jezus, die met genezing komt onder Zijn vleugelen, u troosten, en u zult de zaligheid Gods zien. Daar is een Christus en troost in Hem; indien uw zielen vernederd zijn, zult u het zien, en het bewijs er van vinden. Als de zon nabij haar ondergang is, omdat er een berg is tussen ons en dezelve, daarom menen wij, dat zij onder is, als zij nog niet onder is, terwijl een mens de zon duidelijk zou zien, wanneer hij op de top van de berg was. Zo is het ook met al die bergen van vleselijke redeneringen, zij staan tussen de Heere Jezus en uw ziel, en dat is de reden, waarom u het licht van Gods aangezicht op u niet ziet schijnen.

3. Ook kunnen wij heerlijkheid hebben, in deze troost, die wij in Christus hebben, gelijk de Zaligmaker zegt: Wie zichzelf verhogen zal, die zal vernederd worden; en, wie zichzelf zal vernederen, die zal verhoogd worden. Matth. 23: 12. Hij zegt niet: Indien zulk een man of zodanig een vrouw zich vernedert, maar de woorden zijn algemeen te verstaan: Wie u ook zijt, vernedert u, en de Heere zal u verhogen. Het is onmogelijk dat de verhoging en heerlijkheid van een ootmoedige ziel zou verhinderd worden door mensen of duivelen; laat de Satan en zijn instrumenten trachten, schande en smaad op u te werpen, ja, laat uw staat nóg zo gering zijn in de achting van de wereld, zijt maar ootmoedig, en het kan niet verhinderd worden, of de Heere zal u verhogen, de Heere heeft het beloofd, en gij, zijnde, zoals u moest zijn, zo zal de Heere datgene doen, waartoe Hij zich verbonden heeft.

De Heere verlaat menigmaal wegens gebrek van ditzelve, ook mensen van grote bekwaamheden en gaven; zij morren en zijn uitermate bedroefd, omdat arme, geringe mensen aangenaamheid vinden, en goedgekeurd worden, terwijl niemand naar hen ziet. Indien u enige zodanigen kent, het is wegens hun hoogmoed: zij zoeken hun eigen eer, en niet de eer van God, zij zijn niet verootmoedigd, maar zoeken zich te

verhogen, en God wil hen vernederen. Laten zij nóg zo zeer vleien en veinzen (gelijk de meesten doen, om eer te krijgen), zo zal God hen toch vernederen.

En om deze oorzaak maakt God des enen betrachtingen vruchteloos, en Hij doet eens anders gaven verwelken, en brengt hem tot schande, omdat hij trots is, terwijl de Heere de nederige ziel, die tevreden is, God te eren in haar laagheid, in genade en goedheid wil opheffen, de Heere zal de zachtmoedigen Zijn weg leren, Ps. 25: 9. Vraagt de Heere naar iemands bekwaamheid, of gaven?

Nee, de Heere heeft verkoren, hetgeen niets is: 1 Cor. 1: 29, dat is: de dingen, die in de ogen der wereld als niets geacht zijn, heeft God verkoren, om de verhevenheid des harten der trotse mensen in deze te beschamen. Ziet, hoe David Michal antwoordde, toen zij hem bespote, en zei: Hoe is heden de Koning van Israël verheerlijkt! enz. 2 Sam. 6: 20, 21. Let op zijn antwoord: Voor het aangezicht des Heeren, Die mij verkoren heeft voor uwen vader en voor Zijn ganse huis, mij instellende tot enen voorganger over het volk des Heeren, over Israël; ja, ik zal spelen voor het aangezicht des Heeren. En in vers 22: Ook zal ik mij nog geringer houden dan alzo, en zal nederig zijn in mijn ogen, enz. De geringste in alle plaatsen zal het ootmoedig hart eren, maar hoewel het volk lichtelijk een trots mens mocht vrezen, zo zullen zij hem toch nooit eren.

4. Ten laatste. De gelukzaligheid behoort tot een nederig hart. Christus zegt: zo wie zichzelf zal vernederen als een kindeke, deze is de meeste in het koninkrijk der hemelen. Hij zegt niet: Wie hier de grootste en verhevenste is, zal misschien groot zijn, maar die nederig is en voor iedere waarheid Gods beeft, deze zal de grootste zijn in het koninkrijk der hemelen. De hoogmoedige acht het een schande, van een knecht of een mindere bestraft te worden, maar de ootmoedige ziel neemt alles aan, en is gewillig, bestraft te worden door wie ook, en hij, die aldus doet, zal in de hoogste trap van genade hier zijn, en zal de grootste zijn in de heerlijkheid des hemels, en zal verheven worden tot de hoogste top van heerlijkheid. Hoe wijder en dieper een vat is, hoe meer het bevatten kan; zo maakt de verootmoediging het hart wijd en diep, en gelijk uw verootmoediging is, zo zal uw geloof, heiligmaking en gehoorzaamheid naar evenredigheid zijn, en uw heerlijkheid zal er mede overeenkomen.

Nu, om alles te besluiten:

Bemerkt gij, dat het mogelijk is, een nederig hart te krijgen? Bemerkt u het gevaar, als u het niet krijgt? Let u op het goed, dat door een nederig hart komt, en zit u dan nog stil? Mij dunkt: uw harten beginnen zich te bewegen, en te zeggen: Heeft de Heere zich hiertoe verbonden, o Heere, maak mij dan ootmoedig! Mij dunkt, dat uw aangezichten dit te kennen geven. De Heere make mij en u, en ons allen ootmoedig, opdat wij deze genade mogen hebben!

Laat mij deze één vraag doen aan uw consciënties, en geef mij heimelijk een antwoord in uw zielen: Als de Heere hier uw ogen sloot, en een einde aan uw vreemdelingschap maakte, zou u niet tevreden zijn, met Christus in de hemel te wonen? De Apostel achtte het zijn grootste gelukzaligheid, altijd met Christus te zijn. Wij zullen met Christus zijn, opdat Hij ons trooste, als wij niet meer met de zonde zullen zijn, om ons te kwellen en te ontstellen. Zou u niet tevreden zijn, om met Christus te wezen?

Mij dunkt: uw harten zeggen: Ja, dat is het einde en besluit van alles; dat is het doel, waartoe wij lezen, bidden en horen, opdat wij eeuwig met Hem mogen zijn. En bejegenen u niet vele moeilijkheden, terwijl u leden van de strijdende kerk zijt? Ik weet, dat u soms uw moeilijkheden van buiten hebt; zou u geen troost tegen al dezelve

willen hebben? En wat zou u willen geven, zo Christus eens tot u inkwam, en vraagde, hoe u het maakt, en zei: u zijt Mijn, verlost, en Ik ben uw Verlosser. Wel, u weet: dat zou elk mens wel willen hebben.

Zou u niet tevreden zijn, enige eer te hebben in de gemeente, en een goede naam na te laten, zodat de smaad, die de goddeloze op u werpen, geen vlek op uw naam moge zijn? En als u niet meer zijn zult, en u vrienden, eer en middelen vaarwel zult zeggen; zou u dan niet willen gezegend zijn? En hoewel u tevreden zou zijn, in het koninkrijk der hemelen de minste te wezen, wat zou u dan wel willen geven, om de minste in de hemel te zijn? Laat mij deze voorwaarde u voor, stellen: krijgt nederige harten, en u hebt het alles.

Mannen Broeders en Vaders, indien er enige ziel hier zij, die tevreden is, in waarheid en oprechtheid verootmoedigd te zijn, en ter beschikking van God te wezen in alle plichten, die te doen zijn; haast u niet te zeer, om ten hemel in te gaan, en te sterven; de Heere Jezus zal van de hemel neerkomen, en wonen in uw hart. Hij zal met u zitten, liggen en wandelen; Hij zal u verkwikken; Zijn wijsheid zal u besturen, en Zijn heerlijkheid u verhogen, en belangende de gelukzaligheid, bekommert u daarover niet, want eeuwige gelukzaligheid wacht iedere verootmoedigde ziel. Komt, zegt de gelukzaligheid, u zijt gering, veracht en slecht geweest in uw eigene ogen, en in de achting van de wereld, komt, en zijt de grootste in het koninkrijk der hemelen.

Broeders, al kan ik uw hart niet bewegen, zo laat toch de gelukzaligheid, die neerknielt, en u bidt, dat u de genade aanneemt, bij u vermogen, en antwoordt mij nu: Wie zou niet willen verootmoedigd zijn? Indien iemand zijn eigen goed zo weinig acht, zo heb ik iets tot hem te zeggen, het welk zijn hart binnen hem zoude kunnen doen schudden, maar wie zou de Heere Jezus niet willen hebben, dat Hij bij hem woonde? Wie zou niet willen, dat de Heere Jezus hem met de heerlijkheid Zijner genade eerde, en verkwikte, en dat Hij een kroon van gelukzaligheid op zijn hoofd zou zetten?

Mij dunkt: uw harten dienden daarnaar te verlangen, en te zeggen: Och, Heere! breek mijn hart en verootmoedig mij, opdat de genade mijn deel zij voor eeuwig. Ja, mij, dunkt: Een iegelijk behoorde te zeggen, gelijk Paulus zei: Ik wenste van God, dat niet alleen ik, maar al mijn kinderen en dienstboden waren, niet alleen gelijk ik, maar ook (indien het Gods wil zo was) veel meer verootmoedigd, opdat zij meer mochten verkwikt en vertroost worden.

De Heere geve zulks in Zijn genade! Laat alle ouders arbeiden, om hun kinderen vernederd te krijgen, en laat elke meester zijn knecht vernederd zoeken te krijgen: dit zal hun blijdschap des harten geven in de groten dag der rekening. Als uw aangezichten zullen verbleken, en uw wangen mager worden, dan, weet ik, zou u aan uw kinderen een goede portie willen nalaten, maar zoekt boven alles hun zielen verootmoedigd te krijgen; mij dunkt, het zou mijn hart vervrolijken, dat te bemerken.

Zo iemand zijn eigen hart en de harten van allen waarlijk verootmoedigd kon krijgen, als hij de wereld verlaat; als hij maar kon zeggen: mijn vrouw is verootmoedigd, en dit en dat kind is verootmoedigd, hoe getroost kan hij henen gaan, en zeggen: Al ga ik henen, en laat vrouw en kinderen arm en gering naar de wereld achter, zo laat ik toch Christus aan hen na. Broeders, draagt toch zorg voor uw nabestaanden; laat niet na, hen op te wekken; laat nooit na, voor hen en ook voor uzelf te bidden, dat u en zij verootmoedigde harten mogen verkrijgen. Als u gestorven zijn zult, zal dit heilzamer voor hen wezen, dan al het geslagen goud en al de eer in de wereld.

Velen zijn er, die het te voren tegen de Heere hebben uitgehouden, en zij wilden niet inkomen, noch buigen onder de voorwaarden van genade. Al die trotse, hovaardige en

weerspannige geesten, die het tegen Gods Waarheid, Woord en Dienaars uitgehouden hebben, sommigen twintig, sommigen dertig en sommigen veertig jaren lang, laat die allen vrez en beven.

Neemt nu voor, niet langer tegen te staan, maar aangezien de Heere Zich zo vriendelijk aanbiedt, om u op uw verootmoediging te troosten, en te eren, zo kust nu de Zoon, en zijt nederig; buigt onder Gods bevelen, past u toe alle waarheden, en zijt ter beschikking van God, daar moet onderwerping zijn, of anders zult ge beschaamd gemaakt worden.

Wilt ge tegen de Almachtige strijden, en wilt ge de verdoemenis uittarten? Zo zeer als gij uzelf lief hebt, wacht u daarvoor, daar zijn vele trotsen reeds voor eeuwig verpletterd. Waar zijn al die Nimrods, en Farao's en al die machtige monarchen van de wereld? De Heere heeft hen op hun rug ter aarde geworpen, en ze zijn nu in de hel.

Zijt dan wijs, en verootmoedigt u onder de machtige hand Gods, het is een machtige hand, en de Heere wil geëerd zijn in uw verootmoediging en bekering. Of anders in uw verdoemenis voor eeuwig.

Laat al het kwaad, dat gedreigd, en al het goed, dat aangeboden is, u bewegen, en al kunnen de middelen het niet, zo laat de Heere op u vermogen.

De Heere ontledige u, opdat Christus u moge vervullen; de Heere vernedere u, opdat u gelukzaligheid en vrede moogt verkrijgen!

EINDE.